

1 Europa și lumea în secolul al XX-lea

Ce a preluat secolul al XXI-lea de la cel precedent

Europa contemporană: unitate, diversitate, integrare

România și Europa în secolul al XX-lea

Cultura română — cultură europeană

Grigore Gafencu și unitatea europeană

Imaginea României în presa internațională după 1989

Europa și spațiile de civilizație extraeuropene

EVALUARE

Fișă tehnică

Sediul Parlamentului
European de la Strasbourg

Câmpul miracolelor
din Pisa

DATE IMPORTANTE / UNIUNEA EUROPEANĂ

- 1950 – 9 mai:** Robert Schuman, ministrul de externe al Franței, inspirat de Jean Monnet, propune planul care va sta la baza Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului sau CECO („Declarația Schuman”).
- 1951 – 18 aprilie:** Belgia, Franța, Germania, Italia, Luxemburg și Olanda semnează Tratatul de la Paris pentru constituirea CECO.
- 1957 – 25 martie:** Grupul celor șase semnează Tratatul de la Roma prin care ia ființă Comunitatea Economică Europeană (CEE) și Comunitatea Europeană pentru Energie Atomică (EURATOM).
- 1973 – 1 ianuarie:** Danemarca, Irlanda și Marea Britanie aderă la Comunitățile Europene, care cuprind acum 9 membri.
- 1975 – 1-2 decembrie:** Consiliul Europei decide alegerea Parlamentului European prin vot universal până în 1978, instituirea pașaportului european și reprezentarea unică din partea comunității în dialogul Nord-Sud.
- 1981 – 1 ianuarie:** Grecia devine al zecelea membru al Comunității Europene.
- 1986 – 1 ianuarie:** Portugalia și Spania se alătură Comunității în calitate de țări membre.
- 1981 – 29 mai:** Steagul Uniunii Europene, adoptat de Comunitate, este ridicat pentru prima dată în fața clădirii Berlaymont pe imnul Uniunii Europene.
- 1992 – 7 februarie:** la Maastricht, Miniștrii Afacerilor Externe și ai Finanțelor din țările membre semnează tratatul de creare a Uniunii Europene (UE)
- 1995 – 1 ianuarie:** Austria, Finlanda și Suedia devin membre ale UE.
- 1999 – 1 ianuarie:** se lansează oficial moneda unică europeană, euro, adoptată oficial de Austria, Belgia, Finlanda, Franța, Germania, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Portugalia și Spania.
- 2004 – 1 mai:** intră în vigoare Tratatul de Aderare cu cei 10 noi membri UE — Cipru, Republica Cehă, Estonia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Slovacia, Slovenia și Ungaria.

Ce a preluat secolul al XXI-lea de la cel precedent

1. Gesturile întemeietoare

A. Ridică-te, Europa!

Trebuie să construim un fel de State Unite ale Europei. Este unicul mijloc de a permite sutelor de milioane de muncitori de a regăsi bucuriile simple și speranțele care fac ca viața să merite a fi trăită... De ce n-ar exista un grup european capabil să dea un sentiment de patriotism extins și de cetățenie comună popoarelor înspăimântate ale acestui continent turbulent și puternic?

Winston Churchill,

Ridică-te, Europa!, Zürich, septembrie 1946

- Care este importanța acestui text?
- Este el un gest întemeietor?
- Cine a fost Winston Churchill?

B. Declarația Schuman

Drumul spre Europa unită va trebui să pornească de la realizări concrete care să creeze o solidaritate de fapt... Reunirea națiunilor europene cere eliminarea opoziției seculare dintre Franța și Germania.

Declarație făcută la 9 mai 1950 de către ministrul francez de externe Robert Schuman, care prezenta astfel un plan pus la punct împreună cu Jean Monnet, plan ce prevedea punerea sub o autoritate comună unică a întregii producții de cărbune și oțel din Franța și Germania. Declarația Schuman stă astfel la baza actului de naștere a CECO. Principiile enunțate în Declarația Schuman reflectă concepția că o Europă unită nu se poate realiza dintr-odată, ci printr-o succesiune de pași concreți, stabilindu-se mai întâi o solidaritate de fapt, care să elimine opoziția seculară dintre Franța și Germania.

- De ce crezi că susține Maurice Duverger în *Europa de la Atlantic la Delta Dunării* că Europa este o „idee englezească și o realizare franceză”?
- Ce argumente istorice găsești pentru ideea că reconcilierea franco-germană stă la baza unificării Europei postbelice?

■ MOȘTENIREA POLITICĂ

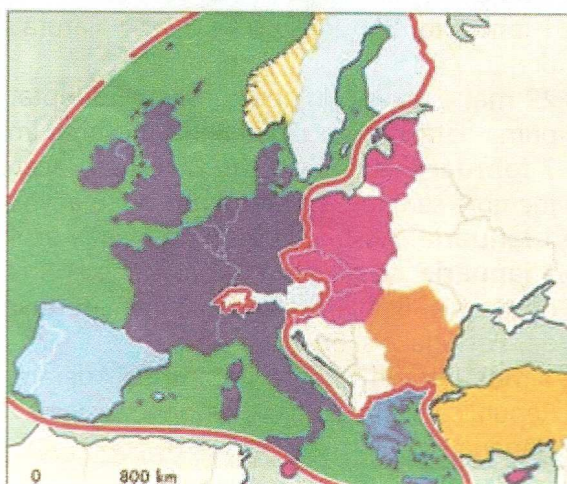
Ideile directoare ale moștenirii politice ale secolului al XX-lea se referă la integrarea europeană și la globalizare.

1. Integrarea europeană. De-a lungul secolului al XX-lea au avut loc mai multe conflicte militare hegemonice, de fapt trei episoade ale aceluiași război întrerupt de un lung armistițiu (1919–1939) și de o scurtă pauză (1945–1947). „Marele război al secolului al XX-lea” a izbucnit în 1914 și s-a sfârșit o dată cu destrămarea Uniunii Sovietice, în decembrie 1991 (4). În 1945, Europa, care vreme de 500 de ani a stăpânit lumea, constituind centrul puterii politice, economice, tehnologice și culturale, a pierdut supremația în favoarea celor două superputeri: Statele Unite ale Americii și URSS, singurele state care s-au bucurat cu adevărat de rezultatele celui de al doilea război mondial. A început apoi „războiul rece”, conflictul ideologic dintre comunism și capitalism. După 1945 s-a dezvoltat un puternic curent în favoarea unei politici internaționale capabile să oprească o nouă conflagrație mondială și să consolideze Europa din punct de vedere economic în fața SUA și a URSS (1). În 1951 a apărut prima instituție europeană cu puteri supranaționale în domeniul producției și al schimburilor de cărbune și oțel (CECO). În 1957 a apărut Piața Comună (Comunitatea Economică Europeană), având ca obiectiv asigurarea progresivă a liberei circulații a mărfurilor și a persoanelor în interiorul acestei comunități. Unirea Europei s-a făcut la început din punct de vedere economic. Dar prăbușirea comunismului, în 1989, a creat și bazele unui proces de integrare politică la nivel continental. În 1992, țările occidentale au semnat Tratatul de la Maastricht, prin care s-a creat Uniunea Europeană (2). Astfel, comunitatea economică a devenit și una politică. Păstrându-și propriile valori, tradiții și propria limbă, cetățenii europeni ar trebui să se simtă în largul lor în ceea ce putem numi „casa europeană”.

2. Globalizarea. Lumea actuală nu mai este europocentristă. Ideea mondializării se impune viguros pe la mijlocul anilor '90, perioadă în care se configura o nouă ordine mondială. Mulți istorici susțin că mondializarea, în plină desfășurare acum, ar fi de fapt o nouă fază de dezvoltare a capitalismului, care depășește astfel etapa imperialistă.

■ 2. Extinderea Europei

Stabilește etapele acestei extinderi și alcătuiește legenda acestei hărți (în funcție de culorile folosite pentru fiecare etapă a extinderii).

- 1957
- 1973
- 1981
- 1986
- 1995
- 2004
- Țări candidate, care vor adera în 2007
- Turcia, eligibilă pentru statutul de candidat
- Spațiul economic european. În prezent, spațiul cuprinde și statele admise în UE
- Norvegia a respins prin referendum aderarea

■ MOȘTENIREA ECONOMICĂ

Ideile economice directoare ale secolului al XX-lea sunt:

1. trecerea la societatea informatică. În secolul al XX-lea, omenirea a intrat într-o perioadă de transformare, de trecere de la societatea industrială la societatea informatică. Spre deosebire de societățile anterioare, agrară și industrială, a căror forță motrice a fost producția de bunuri materiale, la baza societății informatice stă producția de informații, de cunoștințe.

2. generalizarea societății de consum. Societatea contemporană este una de consum, grație generalizării economiei capitaliste, în care jocul dintre cerere și ofertă produce bunăstare economică. Pe de altă parte, lumea a devenit mult prea complexă pentru a mai fi împărțită între Nord (țările bogate) și Sud (țările sărace). Societatea industrială bazată pe proprietatea particulară, pe legile pieței și pe concurență a dus la epuizarea resurselor naturale, poluare și deteriorarea mediului ambiant. Regula de aur pentru o societate viabilă este simplă: fiecare generație să-și satisfacă propriile cerințe fără a periclita șansele generațiilor viitoare de a-și satisface nevoile.

■ MOȘTENIREA CULTURALĂ

În acest domeniu, ideile dominante au fost:

1. globalizarea informațională. Inovațiile tehnice din domeniul telecomunicațiilor (sateliți) și al informaticii (internetul) ușurează mai mult decât în oricare timp istoric circulația internațională a ideilor. Internetul este o rețea internațională de computere care stochează informații de care ai nevoie și la care ai acces printr-o simplă conexiune (3). Din acest punct de vedere, globalizarea este un fenomen pozitiv, de îmbogățire spirituală. Însă omogenizarea culturală fără identități naționale, așa-numita „americanizare”, nu este de dorit. După 1945, cultura europeană oscilează între două tendințe contradictorii: una care susține tendința de mondializare și uniformizare și alta care susține tendința de reîntoarcere la o identitate culturală europeană.

2. postmodernismul. Cultura este însă tot mai mult acaparată de bunurile culturale ale societății de consum. Arta este caracterizată însă de dorință modernității: abstracționismul în pictură sau funcționalismul în arhitectură (5). În prezent, coexistă mai multe tendințe, fără ca una dintre ele să aibă intenția de a domina. Această perioadă este numită postmodernism.

3. toleranța. Religiiile lumii au devenit tot mai tolerante (cu excepția fundamentalismului islamic) și cheamă la solidaritate ecumenică. Tendința dominantă este totuși secularizarea vieții sociale publice.

3. Internetul este Turnul Babel

În visul său de comunicare universală, internetul creează alte labirinturi: tot îndemnându-ne să navigăm între țări și limbi, internetul invocă parabola turnului Babel. Din întâlnirea abundentă a culturilor și a cunoștințelor, nu rezultă deseori decât o impresie de învălmășeală și de neterminat... În aceste abisuri de informație, este greu să găsești informația care te interesează; atunci ți se deschide în față un alt turn Babel. Pe internet găsești totul și dezmințirea acestuia.

Guillaume Bur, Internetul

■ Care este opinia ta despre acest subiect?

4. Războiul de 77 de ani

Viiitorii istorici vor numi perioada care începe la 1914 și se termină cu prăbușirea imperiului sovietic, în 1991, „războiul de 77 de ani”, așa cum se vorbește despre războiul de 100 de ani în Franța și Anglia în Evul Mediu, de războiul de 30 de ani sau de războiul din Peloponez din antichitatea greacă. Și aici nu a fost decât un război. Un război între marile puteri europene la origine, pe urma adăugându-se America și Japonia, dar și ele fac parte de acum din civilizația occidentală...

Odată cu prăbușirea Germaniei sunttem la jumătatea drumului. Toate puterile mari din trecut, Spania, Franța, Anglia, Germania, Italia, Austro-Ungaria, sunt la pământ. În picioare au rămas cele două mari puteri exterioare, cele mai periferice: Rusia pe de o parte, SUA pe de alta. Din confruntarea celor două puteri au învins americanii. De la 1991, avem o singură mare putere mondială care sunt SUA.

Neagu Djuvara, O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri

■ Sunt istorici care consideră că între 1914 și 1945 ar fi fost un „război de 30 de ani”, Germania fiind țara care a căutat să-și impună supremația mondială. Autorul de mai sus vorbește însă de un „război de 77 de ani”, care ar fi sfârșit cu triumful SUA în lume. Comentează afirmațiile istoricului.

5. L.H.O.O.Q.

Artist: Marcel Duchamp

Durata vieții: 1887–1968

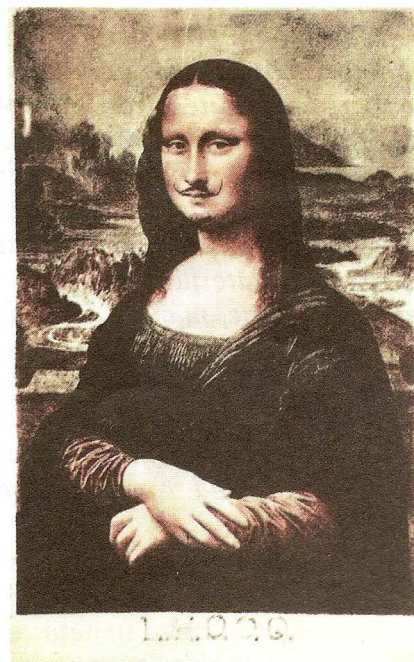
Titlul lucrării: L.H.O.O.Q.

Data apariției: 1919

Țara de origine: Franța

Tipul operei: ready made cu ajutorul artistului

Stilul: Dada

■ Află ce este un ready made și de ce Mona Lisa are mustață și cioc?
■ Care crezi că este importanța tabloului? Ce este dada?

Europa contemporană: unitate, diversitate, integrare

1. Sistemele explicative ale lumii inventate de europeni

Din secolul al XIII-lea până în zilele noastre, știința occidentală nu a cunoscut decât trei explicații generale, trei sisteme ale lumii: cel al lui Aristotel, care a pătruns în interpretările și speculațiile din Occidentul secolului al XII-lea și care este o moștenire îndepărtată, cel al lui Descartes și Newton, care întemeiază știința clasică și se prezintă drept o construcție originală a Occidentului, și teoria relativității lui Einstein, anunțată încă din 1905, care inaugurează știința contemporană.

Fernand Braudel, *Gramatica civilizațiilor*

- Oferă aceste sisteme cea mai bună explicație a evoluției științifice?
- De ce a avut loc această dezvoltare științifică doar în cadrele exclusive ale civilizației occidentale? Care este părerea ta?

2. Unitatea Europei. Fundamente

Mândră de civilizația și cultura sa, Europa ar vrea parcă să se ferească de restul lumii. Și-ar datora originalitatea patrimoniului ei cultural comun: antichitatea greacă, Imperiul roman și creștinismul. Unitatea europeană se vrea modelul unei aristocrații culturale cu aspirații universale și ecumenice. Este Europa învățătorilor care predica lecția de istorie, mândri de Epoca Luminilor. „Teritoriul comun al europenilor este cultura”, scria Paul Valéry. Europa, în dorința ei de unitate se dorește un loc de integrare, favorizând conștientizarea unui destin comun.

Elise Maillard, Ariane Molhou, *Europa*

- Care sunt bazele unității europene? Explică elementele pe care le-ai identificat în text. Argumentează alegerile făcute.
- Justifică într-un scurt eseu afirmația lui Paul Valéry.

UNITATEA EUROPEANĂ

UE va putea să facă față provocărilor secolului al XXI-lea, dacă va reuși să treacă pragul unității politice, obiectiv stabilit de părinții ei fondatori. Care sunt însă, în prezent, elementele unității europene?

1. Cultura. Europa celor 25 și, în perspectiva imediată, a celor 27, cu România și Bulgaria, și-a clădit o identitate comună prin intermediul culturii (1, 2). Dezvoltarea continentului nostru s-a sprijinit pe o rețea de universități medievale, care aveau între ele relații ce nu cunoșteau frontierele. Filozofii și savanții care, începând cu secolul al XIV-lea, au străbătut Europa în lung și-n lat, au contribuit la răspândirea unor idei și cunoștințe comune. De asemenea, arta a trasat frontierele Europei mai mult chiar decât armele și tratatele. Fiecare membru al Uniunii se poate mândri cu o contribuție la dezvoltarea științei și culturii pe acest continent.

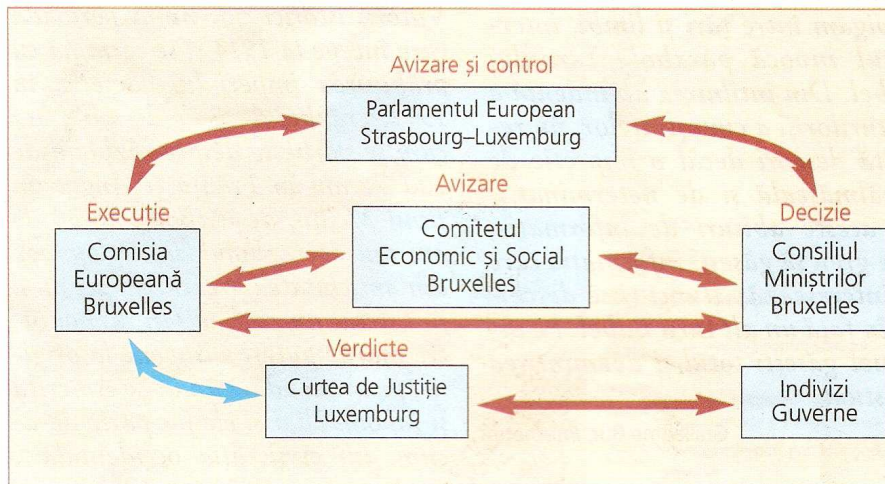
2. Democrația. Democrația și statul de drept au fost implementate cu o rapiditate excepțională, iar respectarea lor a făcut, de la dobândirea independenței țărilor respective, obiectul unei politici voite și reușite. Mulțumită eficienței „anticamerei democratice” reprezentate de Consiliul Europei, organizație care reunește azi 46 de state, ele au pus în operă, încă de la adoptarea noilor Legi Constituții, principiile universale ale democrației și ale drepturilor omului. Problema minorităților, de exemplu, care a destabilizat de atâtea ori centrul Europei, a fost rezolvată fără drame. Devin, totodată, literă de lege valorile pluralismului, toleranței, solidarității, justiției și nediscriminării, toate concretizate în Carta drepturilor cetățeanului. Demnitatea persoanei este astfel plasată în centrul organizării politice și sociale. Datorită acestei atitudini politice și morale, Europa rivalizează cu Statele Unite în ceea ce privește exemplaritatea democratică.

DIVERSITATEA EUROPEANĂ

Diferențele dintre membrii Europei sunt reale. Unii dintre noii membri au fost cut parte din fostul sistem comunist sovietic. Pentru ei, aderarea la NATO constituie o dovadă palpabilă că vechile pericole s-au îndepărtat. În lipsa unor apărări europene comune, doar organizația atlantică le oferea o clauză de

3. Cum funcționează Uniunea Europeană

Care sunt organismele de decizie, care de execuție și control și care de debatare?

lidaritate militară. Acest aspect ridică o altă problemă, cea a relațiilor Uniunii cu Rusia. Evident, acestea trebuie dezvoltate, deși Rusia rămâne în esență expansionistă și nu a făcut încă dovada angajamentului ei democratic. Pentru atingerea standardelor europene, rămân multe de făcut în plan economic. Într-în țări există importante disparități. Uniunea a înțeles însă că va trebui să aloce resurse importante pentru a ajuta pe noii membri.

■ INTEGRAREA EUROPEANĂ

Integrarea europeană este un proces activ care implică includerea unei părți într-un întreg, încorporarea lui și armonizarea cu viziunea de ansamblu. Europa a evoluat însă dintr-un organism comercial într-un parteneriat economic și politic (6). Definitivarea Uniunii Europene s-a făcut prin ratificarea de către ansamblul țărilor membre ale Comunității Europene a Tratatului de la Maastricht, semnat pe 7 februarie 1992 (4). Acesta are trei piloni (4). Primul pilon — Comunitățile Europene (CE) — se referă la cooperarea economică a statelor membre, bazându-se pe cele „patru libertăți” (libera circulație a persoanelor, a capitalului, a serviciilor și a bunurilor). Al doilea pilon — Politica externă și de securitate comună (PESC) — se referă la cooperarea în domeniul politicii externe și de securitate. Al treilea pilon — Cooperarea Polițienească și Judiciară în Materie Penală (CPJMP) — constă în cooperarea instituțiilor naționale din zona justiției și a afacerilor interne. Uniunea Europeană este compusă din 5 instituții principale (3):

- Parlamentul European, ales o dată la cinci ani prin vot direct de către cetățenii europeni. Are sediul la Strasbourg. Fiecare stat este reprezentat în funcție de mărimea teritoriului său (5). Membrii acestuia nu sunt grupați după apartenența națională, ci după cea de partid. Sunt două mari grupuri parlamentare: popular (partidele democrat-creștine și conservatoare) și cel socialist. Parlamentul studiază proiectele unei alte instituții: Comisia Europeană.
- Comisia Europeană, care constituie instituția executivă. Sediul său se află la Bruxelles. Fiecare membru al Comisiei, numit de un guvern național, devine „comisar”, adică titularul unui anumit portofoliu. Comisia studiază propunerile Parlamentului European și face propuneri pe care la trimite Consiliului de miniștri europeni.
- Consiliul de Miniștri, principala instituție cu putere de decizie din cadrul UE. Sediul său se află la Bruxelles. Componenta acestuia se modifică în funcție de problemele discutate, participanții fiind titularii portofoliilor ministeriale respective din statele membre.
- Curtea de justiție a Comunității europene, instituția care se îngrijește de respectarea legilor europene. Are sediul la Luxemburg.
- Curtea de conturi europeană, instituția care verifică finanțarea activităților UE.

■ 5. Locurile ocupate de statele membre în Parlamentul European

Stat membru	Locuri	Stat membru	Locuri
Germania	99	Danemarca	14
Franța	78	Finlanda	14
Regatul unit	78	Slaovacia	14
Italia	78	Irlanda	13
Spania	54	Lituania	13
Polonia	54	Letonia	9
Olanda	27	Slovenia	7
Belgia	24	Cipru	6
Republica Cehă	24	Estonia	6
Grecia	24	Luxemburg	6
Ungaria	24	Malta	5
Portugalia	24	Observatori	Locuri
Suedia	19	România	35
Austria	18	Bulgaria	18

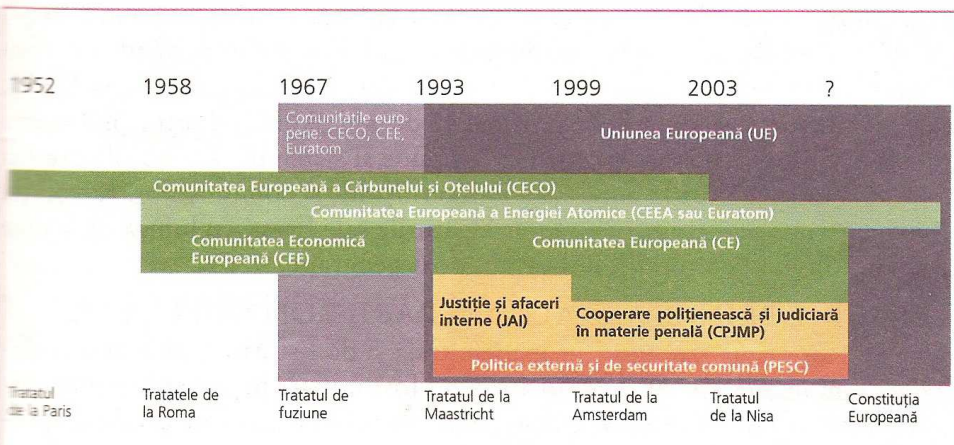
6. Unde se va opri extinderea UE?

Turcia și-a expus motivele pentru care consideră că are drept la aderare și, pentru prima dată, Uniunea intenționează să se extindă dincolo de frontierele sale naturale. Nu este acesta unul dintre riscurile cele mai mari pentru Europa, din moment ce este pusă în cauză unitatea ei, în primul rând unitatea geografică? Pe de altă parte, alții și-au regăsit vocația europeană. Va trebui să știm să-i primim. Și mă gândesc la Balcanii occidentali. Croația și Macedonia și-au depus deja candidatura.

Jean-Dominique Giuliani, președintele Fundației Robert Schuman, într-un discurs ținut la Academia de Științe Morale și Politice din Paris, 2005

■ 4. Care sunt tratatele Uniunii Europene?

Pentru amănunte, vezi <http://www.europeana.ro/>. Scrie în caietul tău date despre fiecare tratat.

■ Care crezi că ar fi impactul aderării Turciei la UE? Ar trebui ca Europa să rămână creștină? Ce s-ar întâmpla în cazul aderării Rusiei la UE? Unde ar trebui, în opinia ta, să se găsească Europa?

România și Europa în secolul al XX-lea

Dinicu Golescu a scris în 1826 lucrarea *Însemnare a călătoriei mele*, care este considerată un adevărat manifest antifeudal și o adeziune la valorile europene ale vremii. Este primul român care semnalează existența revoluției industriale occidentale, susținând hotărât dorința românilor de a imita Europa pe calea dezvoltării economice și instituționale. Modernitatea românilor este prefigurată de boierul muntean.

„INTRAREA ÎN EUROPA“

Istoria noastră modernă înseamnă ceea ce se numește, potrivit unei sintagme binecunoscute, „intrarea în Europa”: modificarea treptată a structurilor tradiționale (politice, economice, sociale, culturale) sub influența modelului occidental. Este axa principală a întregii noastre istorii în ultimele două secole. Tratatul de la Adrianopol din 1829, care puna capăt războiului ruso-otoman din 1828 și 1829, a avut un rol excepțional în istoria noastră datorită consecințelor economice (abolirea monopolului comercial) și politice (realizarea Regulamentului Organic, primul act constituțional din istoria românească). După această dată se petrece detașarea relativă a României de spațiul oriental, începe procesul de modernizare, de occidentalizare a societății românești. Începe, așadar, prima noastră intrare în Europa. De la 1830, tinerii români încep să studieze în Occident (îndeosebi în Franța), franceza devine limbă de cultură, veșmintelor orientale le ia locul moda occidentală, scrierea chirilică (semn al integrării noastre timp de secole în zona slavă-ortodoxă a continentului) intră în faza „alfabetului de tranziție”, pentru a fi definitiv înlocuită cu alfabetul latin în 1860, și chiar limba română se modernizează prin adoptarea unui număr considerabil de neologisme, în principal de origine franceză. Călătorii străini care au vizitat Principatele Române în prima jumătate a secolului al XIX-lea ne oferă imaginea unei societăți care încearcă să se debaraseze de influențele Orientului și care adoptă destul de rapid moda Occidentului. După un lung anonimat istoric și cultural, Țările Române — încă separate — apar pentru prima oară în pragul conștiinței europene, datorită pașoptiștilor și apoi a unui grup de oameni politici, în fruntea cărora s-a aflat Ion C. Brătianu. Acesta a știut să se adapteze conjuncturilor politice schimbătoare ale momentului. Profitând de un excepțional context internațional, românii realizează uniriile din 1859 și din 1918, obțin independența și încep să se afirme pe plan cultural. În perioada interbelică, în cultura română s-au manifestat chiar și tendințe avangardiste.

A DOUA INTRARE ÎN EUROPA

În secolul al XX-lea, cultura română, alături de societatea pe care aceasta trebuia să o modeleze, au suferit două atacuri consecutive: unul dinspre radicalismul dreptei (legionarism), altul dinspre radicalismul stângii (comunism). Ambele au fost îndreptate împotriva spiritului modernizator pe care îl adusese în mediul românesc mijlocul secolului al XIX-lea, o dată cu generația pașoptistă și continuatorii ei. Evident, se poate spune cu relativ temei că occidentalizarea spațiului românesc a fost și ea un mimetism, că s-au importat mai curând forme decât fonduri, că s-au nesocotit sau s-au pus în umbră valori autohtone cu ceva tradiție etc. Dar sinteza realizată de societatea, ca și de cultura românească a fost originală și de succes. România a fost un veritabil stat european în perioada interbelică. Începând însă cu 23 august 1944, România, care a constituit, în ochii URSS, o pradă de război, iese din Europa pentru 45 de ani. Aplicând principiul potrivit căruia „cel care ocupă un teritoriu își impune și sistemul său social”, armata sovietică a impus venirea la putere a cominterniștilor și comuniștilor. Revoluția din 1989 a permis însă României să reia legăturile sale firești cu lumea de la care se revendică în mod cultural și politic, nu doar geografic.

MOMENTELE PRINCIPALE ALE ADERĂRII ROMÂNIEI LA UE

România a fost prima țară din Europa Centrală și de Est care a avut relații oficiale cu Comunitatea Europeană. În 1967, au fost inițiate negocierile pentru încheierea unei serii de acorduri tehnico-sectoriale privind anumite produse agro-

alimentare, respectiv brânzeturi, ouă, carne de porc, cu scopul de a scuti produsele românești de taxe suplimentare, dar și de a obliga partea română să respecte un anumit nivel al prețurilor, pentru a nu crea dificultăți pe piața statelor membre. În 1974, o înțelegere a inclus România în Sistemul Generalizat de Preferințe al Comunității, iar un acord asupra produselor industriale a fost semnat în 1980. După revoluția din 1989, România și-a exprimat dorința de a se alătura concertului european, certificând astfel dorința democratizării ireversibile a societății, dar și sperând la obținerea unui standard de viață mai bun. Pentru asigurarea securității, România a solicitat aderarea la NATO. Imediat după căderea zidului Berlinului, România stabilește, în 1990, relații diplomatice cu Uniunea Europeană, semnând în același an un Acord de Comerț și Cooperare. Principalele momente ale aderării României la Uniunea Europeană au fost:

11 februarie 1993: România semnează Acordul European (instituie o asociere între România, pe de o parte, și Comunitățile Europene și Statele Membre ale acestora, pe de altă parte);

22 iunie 1995: România depune cererea de aderare la Uniunea Europeană;

15 februarie 2000: în cadrul reuniunii Consiliului UE pentru Afaceri Generale, dedicată lansării Conferinței Interguvernamentale, are loc deschiderea oficială a negocierilor de aderare a României; acest fapt s-a datorat într-o măsură covârșitoare politicii sale externe, România dovedindu-se, începând cu războiul din Golf și terminând cu cel din Kosovo, un partener fidel al NATO.

17 decembrie 2004: la Consiliul European de la Bruxelles, România a primit confirmarea politică a încheierii negocierilor de aderare la Uniunea Europeană.

25 aprilie 2005: în cadrul unei ceremonii oficiale, desfășurate la Abația de Neumunster din Luxemburg, preșe-

dintele României, Traian Băsescu, a semnat Tratatul de Aderare la Uniunea Europeană, ca și primul-ministru al Bulgariei, Simeon de Saxa Coburg, alături de reprezentanții celor 25 de state membre. România este programată să devină membră a UE în anul 2007. Ea trebuie însă să îndeplinească anumite criterii: a) *politic*: existența unor instituții democratice stabile, respectarea drepturilor omului și protejarea drepturilor minorităților; b) *economic*: o economie de piață funcțională care să poată face față presiunilor concurențiale de pe Piața Unică a UE; c) *legislativ*: *acquis*-ul comunitar trebuie să fie pus în aplicare în statul candidat în momentul aderării la UE; d) *administrativ*: capacitatea statului candidat de a-și asuma obligațiile de stat membru al UE.

ARE ROMÂNIA NEVOIE DE UE? DAR UE ARE NEVOIE DE ROMÂNIA?

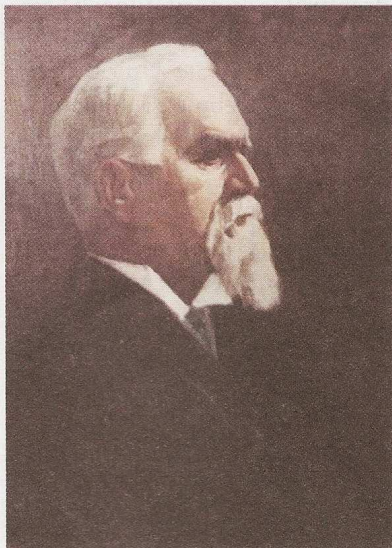
România are nevoie de Europa, fiindcă numai în cadrul european își poate afla stabilitatea și dezvoltarea. Dar și Europa are nevoie de România. Pentru că o construcție europeană fără România ar lăsa un gol nejustificat și periculos la porțile orientale ale continentului. România oferă frumusețile ei naturale, valoarea monumentelor istorice și de artă, un folclor bogat și original, dar și un potențial economic foarte important. Terenurile agricole au o fertilitate ridicată. Industria a suferit transformări fundamentale, numeroase mecanisme specifice economiei de piață fiind repuse în funcțiune. România are în prezent o economie deschisă, angrenată în circuitul economic european și mondial. Țara noastră este un stat care, prin suprafață și numărul de locuitori, prin bogățiile sale materiale și spirituale, prin tradiția sa istorică, are certe perspective de a depăși impasul în care se află după înlăturarea regimului comunist și de a reconstrui o societate deschisă, în același ritm cu dezvoltarea Europei și a lumii în secolul al XXI-lea.

Temă

- A fost feudalismul românesc unul de tip european? Comentați sintagma „Moldova, poarta creștinătății” spusă de Ștefan cel Mare într-o scrisoare trimisă principilor creștini în 1475.
- Revedeți poziția geografică a României față de statele Uniunii Europene. Ce fel de stat este: balcanic sau central-european?
- Consultați un dicționar politic. Rețineți sensul exact al cuvintelor: popor, națiune, stat, integrare, uniune, tradiție, modernitate, sincronism.
- Alcătuieste un text istoric folosind acești termeni.

Cultura română — cultură europeană

Titu Maiorescu, principalul autor al teoriei formei fără fond, expusă în articolul „În contra direcției de astăzi în cultura română” din 1868

CELE PATRU MOMENTE ALE SINCRONIZĂRII CULTURALE

Pe plan cultural, alinierea europeană a României este evidentă. Au fost patru mari momente ale sincronizării culturii românești cu cea europeană:

1. Primul moment e în veacul al XVI-lea. Sașii, vrând să convertească pe români la protestantism, le tipăresc cărți bisericești în românește. Cel mai important fapt cultural este opera tipografică a diaconului Coresi, care, prin cărțile sale, a contribuit la crearea și răspândirea limbii române literare.

2. Al doilea moment important străin e în secolul al XVII-lea în Moldova, când civilizația Apusului își arată adevărata influență asupra românilor prin polonezi. Popor de cultură europeană, datorită culturii lor latine, polonezii au, încă din veacul al XVI-lea, o mare influență asupra spațiului românesc. Grigore Ureche, Costineștii, mitropolitul Dosoftei și alții sunt mai mult sau mai puțin familiarizați cu cultura apuseană, știu însă limba poloneză și pe cea latină, în care puteau citi mai mult. În jurul lor, alții, mai puțin cărturari, învață și ei ceva de la ei. Ion Neculce, de exemplu, deși nu cunoștea vreo limbă străină, e și el un om „cultivat”. Acești cărturari și principele Dimitrie Cantemir, cosmopolit, având o vastă cultură europeană, constituie o veritabilă mișcare culturală capabilă să sincronizeze Țările Române cu Europa.

Epoca fanarioasă a rupt Țările Române, pentru circa 100 de ani, de cultura europeană. Iluminismul, expresie a spiritului european, a fost totuși prezent la noi, în special prin Școala Ardealeană, promotoare a ideologiei naționale. În secolul al XIX-lea, Țările Române au fost „reeuropenizate”, rezonând cu Europa la 1848, la 1856 și în 1918.

3. La mijlocul secolului al XIX-lea, reluarea legăturilor dintre Țările Române și Occident a fost meritul așa-numitei generații pașoptiste. Pleiada fruntașilor revoluției române de la 1848, reprezentată de personalități ca Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, frații Brătianu, frații Golescu etc., a creat mișcarea politică numită pașoptism. Plecați la studii în străinătate, tinerii români („bonjuriștii”) au adus din Apus învățătură și soluții pentru construirea unui stat național modern. Mulți dintre ei erau membri ai unor loji masonice franceze, aveau legături cu cercurile politice radicale sau chiar socialiste, erau prieteni cu ilustre personalități franceze (Jules Michelet, Edgar Quinet), fapt care a avut beneficii pentru românii de acasă. Cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea stă, de asemenea, sub influența Vestului, într-o fecundă competiție pe care o exercită civilizația franceză și cea germană. Personalități precum Vasile Conta, Vasile Alecsandri, Petre P. Carp, Titu Maiorescu, A.D. Xenopol, Ion Slavici, Petru Poni și mulți alții sunt absolvenți ai universităților de franceze și germane. Intelectualii români și-au pus însă și întrebări privind corectitudinea căii alese în celebra teorie a formelor fără fond, una dintre cele mai interesante controverse ale istoriei și culturii române. Ea a fost enunțată inițial de I.H. Rădulescu, Alecu Russo, Barbu Catargiu, Ion Ghica, Mihail Kogălniceanu, dar junimiștii au sistematizat în formula cea mai potrivită. Titu Maiorescu, în celebrul articol „În contra direcției de astăzi în cultura română”, expune principalele idei:

- Societatea română modernă era considerată o imitație a celei occidentale.
- Exponenții acestei mișcări, tinerimea imigrantă, au împrumutat efectele civilizației occidentale, numai formele, nu și fundamentele ei istorice necesare, fondul.
- Principalele instituții românești moderne sunt moarte, pretenții fără fond.

Într-o oarecare măsură, teoria formelor fără fond este valabilă și astăzi, după aproape 150 de ani de la enunțarea ei.

4. La rândul ei, prima jumătate a secolului al XX-lea s-a impus prin sincronizarea culturii și civilizației românești cu civilizațiile și culturile apusene. D. Gusti,

P.P. Negulescu, Simion Mehedinți, Dan Barbilian, Lucian Blaga, Al. Rosetti sunt doar câțiva dintr-o pleiadă strălucită de savanți integrați în spiritul european. Procesul este, în mod firesc, bivalent. La începutul secolului al XX-lea, Occidentul beneficiază de contribuția unor mari personalități de origine română: contesa Anna de Noailles, Martha Bibescu, Emil Racoviță, Aurel Vlaicu, Henri Coandă, Traian Vuia. În perioada interbelică, cultura română a cunoscut un moment de excepțională dezvoltare, îmbogățind-o pe cea europeană cu operele lui Constantin Brâncuși (creatorul sculpturii moderne), George Enescu (cel mai mare compozitor român), Emil Cioran (un mare eseist revendicat și de cultura franceză), Eugen Ionescu (creatorul teatrului absurdului), Nicolae Iorga (mare istoric, celebru în lume), Ștefan Odobleja ș.a.

SPECIFICUL CULTURAL ROMÂNESC

În secolul al XIX-lea, dominanta culturală era dată de ciutarea și cultivarea acelor elemente care reprezentau similitudini între cultura română și cele ale marilor culturi europene. În schimb, în secolul al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea, românii sunt doritori mai mult să descopere ceea ce îi diferențiază de ceilalți. „Românismul” este descoperit în:

- ortodoxism — socotit matrice a spiritualității românești,
- moștenirea culturală bizantină — civilizația românească considerându-se continuatoarea legitimă a celei bizantine, Nicolae Iorga lansând chiar sintagma „Bizanț după Bizanț” și
- folclor — satul fiind considerat un model cultural și o sursă de inspirație pentru întreaga cultură română. Românii sunt prin însăși originea lor unul dintre cele mai vechi popoare europene. Rezistența lor împotriva dominației otomane în cursul Evului Mediu a dovedit în mod

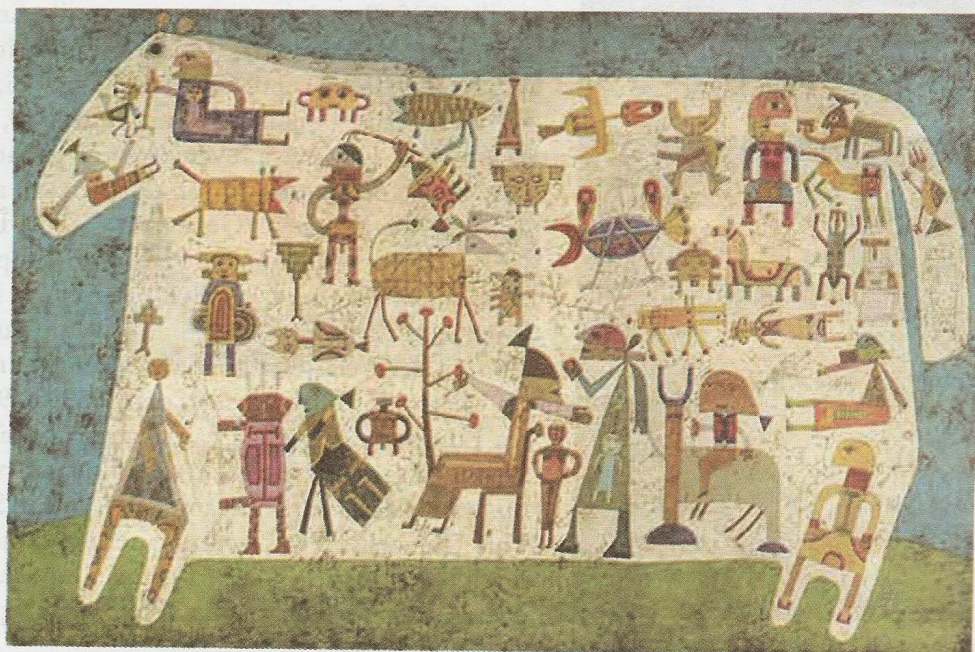
strălucit că întreg organismul național și-a menținut coeziunea europeană și creștină.

IMPACTUL COMUNISMULUI

Sincronizarea istoriei României cu istoria Europei a fost întreruptă iarăși în anul 1947, când în țara noastră s-a instalat comunismul. Cultura noastră a progresat totuși și în aceste condiții, continuând să îmbogățească patrimoniul științei universale, rezultate remarcabile fiind înregistrate în medicină (Ana Aslan), tehnică (Elie Carofoli), istorie (Constantin C. Giurescu), literatură (Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Marin Preda, Nichita Stănescu etc.), dar și în artă. În anii comunismului, multor intelectuali li s-a impus tăcerea, prin lipsa de acces la publicare, alții au fost suprimați fizic, unii dintre ei au refuzat să colaboreze, în timp ce alții s-au „convertit” la comunism. Regimul politic a dorit transformarea intelectualilor în „aparacici”, adică funcționari în aparatul de propagandă. Literatura a devenit angajată social, proletcultistă. Un „nou trecut” a fost produs în România de către istoriografia noastră în conformitate cu noua ideologie națională. Un adevărat război contra celor de „dincolo”, etichetați ca denigratori ai valorilor naționale, s-a declanșat în interior. Cu foarte mici excepții însă, Europa a manifestat constant o lipsă de interes față de cultura românească din timpul regimului comunist. Puterea a cheltuit sume considerabile pentru a „împânzi” Occidentul cu manifestări culturale (cărți, spectacole, expoziții de artă, filme), dar impactul lor a fost slab. Occidentul opera cu alte criterii de valoare decât cele social-politice de la noi atunci când se adresa unui produs cultural, cu atât mai mult cu cât acesta venea din Răsărit și era și oficial. După 1990, ideea europeană a devenit o prioritate a dezvoltării societății noastre în pas cu societatea europeană, nu fără a-și menține sau conserva baza națională.

Temă

- Stînd că protocronismul este un curent de idei preocupat să pună în valoare elementele de prioritate în afirmarea unei probleme, a unei teme etc. în istoria culturii (la nivel universal), răspunde la întrebarea: a fost cultura română și protocronă? Dacă răspunzi afirmativ, dă exemple și justifică afirmațiile pe care le faci.
- Realizează o fișă biografică a autorului picturii reproduse în imagine, în care să menționezi și importanța lui în istoria picturii europene.

Bude à la civilisation (1954) de Victor Brauner

Grigore Gafencu și unitatea europeană

IDEEA PANEUROPEANĂ

Ideea paneuropeană a apărut în perioada interbelică și a cunoscut o puternică afirmare după încheierea celui de al doilea război mondial. Mișcări politice, partide, organizații, personalități cultural-științifice susțineau ideea, dând naștere unui puternic curent de opinie publică.

Aflați sub ocupație sovietică, românii, ungurii, polonezii, bulgarii, cehii, slovacii nu-și puteau face însă proiecte europene, din cauza imposibilității de a-și manifesta liber voința. Într-o anumită măsură, îi suplineau însă reprezentanții lor din exil. În zilele de 7–11 mai 1948, la Haga, un congres a reunit peste 800 de reprezentanți ai mișcărilor paneuropene din 19 țări europene pentru a discuta viitorul continentului. În cadrul ședinței inaugurale, fusese invitat să ia cuvântul și românul Grigore Gafencu. Discursul său a fost magistral. Exilații din Europa de Est au fost acceptați, însă doar în calitate de observatori. Ei doreau să li se recunoască statutul de delegați cu drepturi depline, dar, cum țările occidentale recunoscuseră regimurile de „democrație populară” și chiar stabiliseră relații diplomatice cu ele, problema lor nu a putut fi rezolvată. Exista astfel pericolul ca Europa să fie concepută fără țările estice, aflate sub dominația Moscovei. Gafencu le-a amintit acestor reprezentanți ai Europei că, fără țările din Est, construcția europeană era neterminată.

SCURTĂ BIOGRAFIE

Grigore Gafencu (1892–1957) a fost un om politic, diplomat și ziarist român. După studii superioare, își ia doctoratul în drept la Universitatea din București. În timpul primului război mondial, pentru participarea pe front ca locotenent, a primit Ordinul „Mihai Viteazul”. După război devine ziarist și înființează ziarul *Timpul familiei*, care, tradus în limba franceză, a fost distribuit în mai multe țări. La vârsta de 32 de ani este ales deputat și funcționează, ca adjunct al ministrului de externe, în guvernul Maniu din 1928. În 1938 devine ministru al afacerilor străine. Timp de doi ani a încercat să asigure neutralitatea României, prinsă între Germania și Uniunea Sovietică. Datorită străduințelor sale, la 13 aprilie 1939, România primește garanțiile Angliei și Franței, care însă nu au fost respectate. După anexarea Ardealului de Nord de către Ungaria, în urma Dictatului de la Viena, precum și a Basarabiei, nordului Bucovinei și a ținutului Herței de către Uniunea Sovietică, în 1940, Gafencu este trimis ca ambasador la Moscova. După ce a revenit în țară, deoarece regele Carol al II-lea îl numise ca ministru de externe pe Ion Gigurtu (30 mai 1940), Gafencu pleacă din România și se stabilește la Geneva în Elveția. În timpul războiului colaborează la *Journal de Genève* și la alte ziare din Europa. În anul 1944 îi apare cartea *Preliminariile războiului din Răsărit* (Editura Eglef, Paris). După război se mută la Paris, unde, în anul 1946, publică volumul *Ultimele zile ale Europei*. Considerată o carte clasică, a fost tradusă în mai multe limbi. Ea se referă la descrierea călătoriilor întreprinse în anii 1939 și 1940 în mai multe capitale „în căutarea Europei”. În prefața cărții, autorul avansează ideea că „lumea a făcut un război ca să omoare zonele de influență: noi trebuie să facem o pace ca să le omorâm a doua oară”. În anul 1947 vine în Statele Unite ale Americii, invitat de Yale University Press pentru o serie de conferințe, și ține apoi cursuri la New York University. Inițiază formarea de grupuri care să propage „Mișcarea Europeană”, adică o federalizare a statelor europene, în care să fie inclusă și Româ-

Grigore Gafencu

Richard Nicolaus Coudenhove-Kalergi

Participă la înființarea „Comitetului Europa Liberă” și organizează în apartamentul său din Park Avenue (New York) întrunirile numite „Tuesday Panel” („Reuniunea de marți”). În fiecare marți seara, fruntași politici exilați din țările comuniste, împreună cu oameni politici americani, discutau problemele la ordinea zilei. În aceste întruniri, Gafencu domina dezbaterile prin informațiile sale, prin intervenții și sugestii. Grigore Gafencu a fost și membru în Comitetul Național Român (1949–1952), un adevărat guvern românesc în exil, și a fost unul dintre fondatorii Ligii Românilor Liberi.

MIȘCĂRILE PANEUROPEENE. LA ORIGINILE UNIUNII EUROPENE

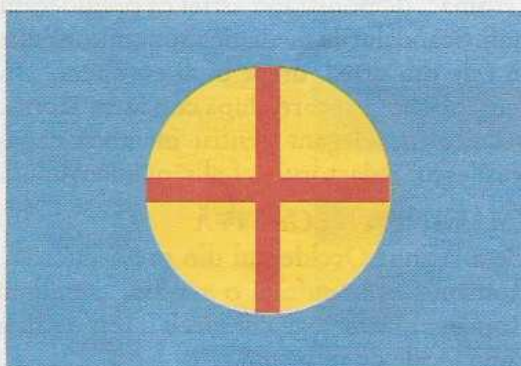
Ideea unității europene își are începuturile în perioada interbelică. Sub impulsul consecințelor catastrofale ale primului război mondial, în 1923, ia naștere „Mișcarea paneuropeană”, din inițiativa lui Coudenhove-Kalergi, un aristocrat de origine cehă. Într-un apel lansat la Viena, în 1924, se spunea: „O Europă divizată conduce la război, la agresiune, la mizerie.” Richard Nicolaus Coudenhove-Kalergi (1894–1972) a fost creatorul Uniunii Paneuropene, care a apărut în 1926 la Viena, mișcarea având ca punct de pornire manifestul „Paneuropa”, publicat în 1923, în care autorul preconiza crearea unei uniuni a statelor europene, care trebuia să evite catastrofa unui alt război mondial. La Congresul Uniunii

din 1926 s-a cântat *Odă bucuriei*, a lui Beethoven, pe care Coudenhove a propus-o ca imn european. Prima inițiativă oficială are loc în 1929 și aparține lui Aristide Briand, dar aceasta eșuează din pricina vitregiilor vremii. După victoria Aliaților în 1945, Coudenhove-Kalergi a fost cel care a inspirat apariția Consiliului Europei, în 1947. Războiul rece care a urmat acestor momente a scindat Europa în blocuri militare. Restul istoriei ideii europene este mai cunoscut. După Declarația Schuman din 1950, începe drumul concret al construcției europene. Treptat, Europa se unește pe plan economic, prin experimentul formării Pieței Comune. Prăbușirea comunismului a înlăturat principalul obstacol din calea materializării ideii de unitate europeană. Coudenhove era de naționalitate austriacă, optând apoi pentru cea cehă, iar din 1939 a fost naturalizat francez. Un adevărat european. Iată o mărturie emoționantă, din 1939, a primului președinte al Uniunii Paneuropene (1926–1972): „Există astăzi o mare, o magnifică țară care se ignoră. Această țară se întinde între Oceanul Atlantic, lumea sovietică și Mediterana. Ea se numește Europa. Este o evidență faptul că, în ultimă instanță, Europa, răzlețită cum este ea în 34 de state și în mai bine de 40 de grupuri lingvistice, nu reprezintă și o vastă unitate culturală, cum pot fi China sau India. Când se va descoperi Europa ca o mare națiune și ca patria comună a popoarelor sale, un nou capitol al istoriei mondiale va începe, ca după descoperirea Americii.”

Temă

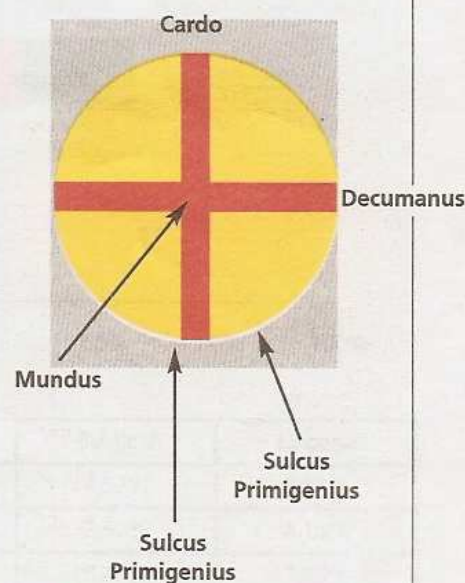
- În imaginea alăturată este reprodus drapelul Uniunii Paneuropene. Descoperă importanța fiecărui amănunt din alcătuirea acestuia. Compară acest drapel cu cel al Uniunii Europene de astăzi. Care sunt și celelalte simboluri ale Uniunii Europene de astăzi?

Crucea lui Iisus peste Soarele lui Apollo

Crucea roșie a compasiunii umanitare este suprapusă pe soarele iluminării, totul pe un câmp azuriu — cerul albastru, simbol al păcii.

Urbs Quadrata

Imaginea României în presa internațională după 1989

Palatul Parlamentului, fosta Casă a Poporului, domină Bulevardul Unirii, fost Victoria Socialismului. Centrul Civic a devenit o imagine-simbol a Bucureștiului datorită proporțiilor sale uriașe

PROFILUL COMUNIST DE IMAGINE

Este cunoscută grija regimurilor comuniste pentru imaginea internă și externă, care trebuia să fi modelată astfel încât, în cazul României, să corespundă ideologiei și dorinței dictatorului Nicolae Ceaușescu. În ciuda eforturilor sale, în anul '80, presa internațională a construit o imagine a României comuniste foarte sumbră. Astfel, cetățenii străini știau că:

- despotul comunist și-a lăsat poporul să flămânzească, în timp ce grânele și carnea luau calea exportului;
- din ordinul lui Ceaușescu, unii opozanți ai regimului au fost iradiați, pentru ca, în final, să moară de cancer;
- România era o țară a construcțiilor faraonice. Ceaușescu a angajat 700 de arhitecți, 20 000 de muncitori și se crede că ar fi cheltuit 3,3 miliarde de dolari pentru construirea Casei Poporului. A doua clădire ca mărime de pe glob adăpostește acum, alături de cele două camere ale Parlamentului, și un muzeu de artă modernă.
- în anul 1984, din ordinul lui Ceaușescu, 2 mănăstiri, 26 de biserici și casele a peste 35 000 oameni au fost demolate pentru a se reconstrui centrul Bucureștiului.
- mediul rural a fost supus unui experiment fără precedent: „sistematizarea satelor”, prin care 11 000 de sate urmau să fie demolate, sub pretextul că locuitorii lor vor deveni cetățenii unor orașe moderne, așa-numitele „complexe agro-industriale”. Din fericire, acest proiect a fost oprit de un protest internațional foarte viguros.

Imaginea generală era aceea că România era o țară arhaică, târâtă de forțe mai mari ca ea într-o direcție greșită.

PROFIL DE IMAGINE DUPĂ 1989. LINII IMPORTANTE DE MESAJ

România postdecembristă are, pe lângă probleme reale de dezvoltare, și probleme de imagine. Este drept, rareori se întâmplă ca România să atragă atenția presei internaționale.

Numeroși cetățeni ai Uniunii Europene asociază numele României mai întâi cu Dracula, hoții de automobile, contrabanda cu țigări, orfelinele mizere și sărăcia cruntă. Mulți o consideră un stat al țiganilor, poate și din cauza sonorității apropiate a celor două cuvinte, „român” (engl. *Romanian*, fr. *roumain*) și „rroma”, demonstrând astfel că prejudecățile rasiste persistă și în interiorul uniunii. Scandalurile mediatice subminează eforturile românilor de a fi recunoscuți, în cele din urmă, drept buni europeni. „Începem să ne simțim asemenea unui musafir nepoftit care, după ce a făcut sacrificiul de a-și cumpăra haine noi, tot nu e destul de elegant pentru membrii consacrați ai clubului”, remarcă Mircea Vasilescu, redactorul-șef al săptămânalului *Dilema veche*.

IMAGINEA NEGATIVĂ

Ce a reținut Occidentul din presa internă și internațională? În viața politică a României se manifestă o așa-zisă „tendință de feudalizare”, în fapt împărțirea României între „baronii locali”, șefi de filiale ale partidului de guvernământ, în zone locale de influență.

În ultimii 8 ani, cele două guvernări s-au dovedit incapabile. Au avut cele mai dificile negocieri de aderare la UE, iar UE a greșit că a încheiat negocierile cu România. Corupția a fost cea mai mare problemă a negocierilor pentru integrarea în UE. Alocarea unor fonduri UE destinate modernizării a avut ca efecte perverse deturnarea unor sume importante și creșterea corupției.

În economie, creșterea pretinsă de guvernele române a fost falsă, iar în materie de drepturi și libertăți cetățenești în România s-au înregistrat cazuri de limitare a libertății presei, corupție și aservire politică a justiției.

În ceea ce privește aderarea României la UE, momentul este privit mai degrabă ca o catastrofă, cetățenii europeni având ca repere pe emigranții români delincvenți. În plus, România este considerată o țară cu obiceiuri arhaice și obscurantiste, așa cum demonstrează cazul căsătoriei dintre doi minori și cazul de așa-zis exorcism din 2005.

1. Florin Cioabă, „regele Țiganilor“, a îngrozit Parlamentul European, măritându-și fiica de numai 13 ani, Ana Maria, cu un băiețandru, de asemenea minor. „Așa sunt tradițiile noastre. Astfel fata n-o ia razna, știe unde i-e locul, nu pierde vremea prin discotecă, nu se arde de droguri și n-are de-a face cu alți bărbați“, spune Cioabă. Iar cuvântul lui cântărește greu printre romei.

2. România a mai dat naștere unor comentarii negative și din pricina unui exorcism cu deznodământ tragic. În Mănăstirea Sfânta Treime din Tanacu, aflată nu departe de granița cu Republica Moldova, monahul Daniel Corogeanu, un bărbat uscățiv, cu ochi albaștri și barba de un roșu aprins, ajutat de patru tinere călugărițe, a imobilizat-o pe novicea, în vârstă de 23 de ani, Irina Cornici, legând-o cu lanțuri de o cruce, i-a astupat gura cu un căluș și a lăsat-o fără mâncare și apă trei zile, până când fata a murit. „Era posedată de duhuri rele“, s-a justificat monahul. Biserica ortodoxă nu s-a solidarizat cu el, totuși, mulți dintre clericii de rang înalt iau apărarea exorcismului, socotit a fi una dintre „Sfintele Taine ale Bisericii“.

IMAGINEA POZITIVĂ

Performanțele economiei românești contribuie la accentuarea pozitivă ale imaginii sale.

A crescut ratingul de țară până la indicele care definește România ca economie atractivă pentru investiții, ca urmare a unei politici fiscale prudente și a reformelor structurale cerute de integrarea în UE; sistemul de

impozitare bazat pe cota unică de 16% e apreciat ca revoluționar. 98% din fostele întreprinderi aflate în proprietatea statului sunt astăzi privatizate. Economia a atins în 2004 o creștere de 8%.

În viața politică, există forțe care luptă pentru depășirea tradiției comuniste. A doua „revoluție“ anticomunistă a avut loc în 1996, când PSD a pierdut alegerile și funcția de președinte al republicii, fapt care a dovedit că în România este posibilă alternanța la guvernare.

UE recunoaște că România a făcut suficient în lupta anti-corupție și reforma administrativă și a justiției.

ROMÂNIA ȘI VECINII SĂI. IMAGINI COMPARATE

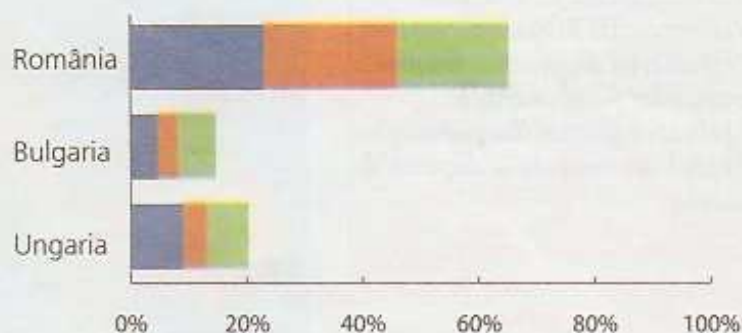
Analiza informațiilor oferite de presa internațională referitoare la România, Ungaria și Bulgaria permite formularea unei serii de concluzii, unele, surprinzătoare pentru profilurile comparate de țară ale României, Ungariei și Bulgariei, pe de o parte, pentru relația dintre informația pozitivă, negativă și neutră despre România, pe de altă parte.

- În perioada octombrie-decembrie 2004, România depășește pentru prima dată Bulgaria și Ungaria la nivelul regimului de vizibilitate în presa străină.
- Profilul de țară al României este predominant politic și concentrat pe neînțelegerile dintre partidele de la putere și cele din opoziție; în cadrul nucleului pozitiv de țară, cea mai mare parte din informația pozitivă este legată de Traian Băsescu și de potențialul acestuia de a produce o reformă reală în România.
- Profilurile de țară ale Bulgariei, Ungariei sunt predominant legate de economie, cu accent pe competitivitatea Bulgariei pe piața turistică și potențialul economic al Ungariei în regiunea Europei Centrale și de Sud.

Temă

- Realizați o dezbatere pe tema imaginii României în lume. Ce este pozitiv și ce este negativ? Care sunt elementele-simbol pentru țări europene ca: Olanda, Franța, Italia, Spania, Germania, Elveția? Prin ce sunt ele cunoscute în lume? Ce aspecte credeți că promovează aceste țări pentru a atrage turiști? Culturale? Politice? Geografice?
- Realizați apoi o „campanie publicitară“ (afiș, reclamă audio, reclamă video etc.) pentru atragerea turiștilor în România. Care sunt imaginile-cheie pe care le folosiți? Care sunt elementele cu care sperați să atrageți pe străini să viziteze țara? Materialul publicitar poate fi realizat prin procedee clasice sau moderne (grafică computerizată, colaj, ziar, fotografie sau în orice alt mod pe care îl considerați potrivit pentru atingerea scopului).

Regimul de vizibilitate al României, Ungariei și Bulgariei

	România	Bulgaria	Ungaria
neutru	22,84%	4,52%	8,82%
negativ	22,98%	3,57%	4,16%
pozitiv	19,36%	6,47%	7,28%

1. Comerțul mondial

Comerțul mondial ne apropie de pacea mondială. Dacă devenim suficient de interdependenți economic este foarte puțin probabil că ne vom bombarda unii pe alții pentru a ne șterge de pe fața pământului.

■ Cum poate deveni interdependența economică un garant al păcii mondiale?

2. Principii ale relațiilor internaționale extrase din Actul Final al CSCE

1. Egalitatea suverană, respectarea drepturilor inerente suveranității.
2. Nerecurgerea la amenințarea cu forță sau la folosirea forței.
3. Inviolabilitatea frontierelor.
6. Neintervenția în afacerile interne.
7. Respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.
8. Egalitatea drepturilor popoarelor și dreptul acestora de a dispune de ele însele.

- Care dintre aceste principii nu au convenit tînărilor comuniste de atunci? Argumentează alegerea.
- Apreciază importanța CSCE ca moment politic de după sfîrșitul celui de al doilea război mondial.
- Sunt aceste principii elementele unui cod de conduită ale relațiilor dintre Est și Vest, după divizarea Europei după 1945?

Al Doilea Război Mondial a insuflat în lume un spirit anticolonialist, care, după 1945, a făcut dificilă păstrarea teritoriilor cucerite de către europeni în Asia, Africa și Orientul Mijlociu. Decolonizarea a schimbat structura politică a lumii. Statele capitaliste bogate au format „Lumea întâi”, statele comuniste formau „Lumea a doua”. Țările recent eliberate, fostele colonii, care au refuzat să se alieze primelor „lumi”, au format „Lumea a treia”. Aceste noi state sărace s-au unit în cadrul Conferinței de la Bandung (1955), care a pus bazele, în 1961, Mișcării de nealiniere.

Astăzi, relațiile Europei cu lumea sunt, în principal, economice și politice. Din punct de vedere economic, UE promovează ideea liberalizării mondiale a schimbului. Uniunea acordă sprijin țărilor sărace, ea fiind cea mai mare sursă de ajutor din întreaga lume. Politica externă a UE a devenit deja al doilea pilon al Uniunii. Uniunea Europeană are o politică externă proprie care trebuie însă să se armonizeze și cu cea a membrilor ei. O politică externă comună a fost posibilă doar după ce statele membre au reușit introducerea pe agenda Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (1973–1975) a ideii respectării drepturilor omului, adevărată „religie” a Europei unite actuale (2).

Europa actuală își propune întreținerea unor relații cu civilizațiile extraeuropene, altele decât ceea ce s-a numit neocolonialism (1, 4). Odată intrate în Comunitate, fostele puteri coloniale Marea Britanie, Franța, Italia, Belgia, Olanda au cerut avantaje pentru coloniile lor (ulterior devenite independente), cu care aveau relații privilegiate. Prin Convenția Lomé, care este un acord între Uniunea Europeană și 71 (ulterior 77) țări din Africa, Caraibe și Pacific, semnat în februarie 1975 la Lomé, Togo (4), țările europene se angajau să ofere tarife preferențiale la produsele agricole și materiile prime din țările ACP și să acorde circa 3 miliarde de euro pe an drept ajutor acestor țări, majoritatea subdezvoltate. Convenția Lomé a fost reînnoită pentru a cincea oară în 2000 (3), sporindu-se progresiv ajutorul dat de UE țărilor din ACP. Acordul poate fi reînnoit o dată la cinci ani.

■ UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI RELAȚIILE TRANSATLANTICE

Europa are relații privilegiate cu Statele Unite, care au finanțat unirea Europei, de la Planul Marshall până la crearea și dezvoltarea timpurie a Comunității. Relațiile CE-SUA sunt în principal comerciale, dar țin și de domeniul apărării. În acest ultim domeniu, hegemonia americană va rămâne de necontestat încă mult timp. Cheltuielile enorme pentru constituirea unei forțe militare europene, precum și dificultatea de a încredința gestionarea acestei forțe militare unui stat democratic european solid exclud deocamdată ideea de independență militară a Europei. Privilegiate sunt și relațiile cu Canada.

■ UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI ASIA

Asia se impune deja ca fiind continentul-cheie al secolului al XXI-lea. Importanța sa demografică (două treimi din populația globului), dezvoltarea economică accelerată, ponderea importantă în economia mondială (Asia reprezintă doar ea singură două treimi din deficitul comercial american), prezența în sânul ei a două dintre cele mai alarmante zone de criză internațională majoră (rivalitatea India-Pakistan, conflictul China-Taiwan) și de mai multe puteri nucleare (China, India, Pakistan), puternicele tensiuni religioase și etnice, marile disproporții în nivelul de dezvoltare economică și socială dintre țările asiatice și din interiorul lor plasează Asia, fără a greși, în inima evoluțiilor globale care vor afecta într-o manieră determinantă deceniile următoare.

Asia a dat naștere în ultimii treizeci de ani la două noi puteri dominante care s-au integrat în grupul țărilor dezvoltate: Japonia, în anii '60/'80, și „Tigrii asiatici”, în anii '80/'90. Japonia reprezintă cel mai vechi partener al lumii occidentale în această regiune, și deci al Uniunii Europene. Totuși, în imaginarul european, țara și poporul său rămân o enigmă, în timp ce, în Japonia, Uniunea Europeană este cunoscută ca o entitate pur comercială și economică. Japonia, singura democrație care funcționează în Asia de mai multe decenii, face ca societatea civilă japoneză să fie ținta ideală pentru viitoare parteneriate Uniunea Europeană-Japonia.

Alături de China, membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU, putere nucleară și spațială, țara cea mai populată de pe planetă, condusă de un guvern autoritar, găsim India, a doua țară ca populație de pe glob (și poate prima peste două sau trei decenii), putere nucleară, care suferă însă de complexul de a fi considerată doar o putere regională (și deci în căutarea unei recunoașteri de statut mondial), guvernată democratic, dar supusă unor puternice tensiuni etnice și religioase agravate de conflictul mcnit cu vecinul său pakistanez.

3. Elementele centrale ale Convenției Lomé V, 2000

- Comerțul este elementul central al înțelegerii. Se preconizează crearea, până în anul 2020, a unei zone de liber schimb între UE și ACP. Până atunci sunt menținute intrările libere sau preferențiale ale exporturilor din aceste țări în UE.
- Ajutorul a fost stabilit la 13,5 miliarde de euro pentru primii șapte ani.
- Reducerea sărăciei reprezintă un punct central de interes pentru strategiile de dezvoltare.
- Actorii neguvernamentali trebuie încurajați să participe la procesul de dezvoltare.
- Dialogul politic indică o abordare mai intervenționistă a UE, având următoarele criterii pentru politica de ajutor: o bună guvernare, respectul pentru drepturile omului, principiile democrației și domnia legii, precum și acțiuni împotriva corupției.

John Pinder, Uniunea Europeană. O foarte scurtă introducere

- Care sunt principalele state ACP?
- De ce consideră Europa necesar să ajute economic țările ACP? Care sunt criteriile politicii de ajutor?

Convenția de la Lomé IV (1990)

4. Evoluția fostelor colonii

- Analizează comparativ cele două hărți. Ce țări, foste colonii ale Europei, sunt astăzi membre ale Convenției Lomé?
- Care a fost atitudinea puterilor coloniale europene înainte de 1945 și care este atitudinea actuală a statelor UE?

ORGANISMELE EUROPENE: A NU SE CONFUNDA!

Consiliul Europei: organizație internațională al cărei sediu este la Strasbourg și care reunește 46 de state democratice ale Europei.

Consiliul European: reuniune periodică (cel puțin de două ori pe an) a șefilor de stat și de guvern ai celor 16 state membre ale Uniunii Europene pentru a discuta și orienta politica comunitară.

Adunarea Parlamentară: organ deliberativ al Consiliului Europei. Se compune din 315 reprezentanți și din 315 supleanți desemnați de parlamentele naționale ale statelor membre.

Parlamentul European: organ parlamentar al Uniunii Europene care reunește pe cei 786 deputați europeni ai celor 25 țări membre, aleși prin vot universal de locuitorii Uniunii Europene.

Comisia Europeană a Drepturilor Omului: comisia nu mai funcționează din noiembrie 1998, de la crearea Curții Unice a Drepturilor Omului. Până în noiembrie 1998, acest organism internațional examina admisibilitatea oricărei cereri particulare sau a unui stat împotriva unui stat membru, conform Convenției europene a drepturilor omului.

Comisia Europeană: organ executiv al Uniunii Europene, situat la Bruxelles, care supraveghează corecta aplicare a prevederilor tratatelor și ale hotărârilor luate de instituțiile Uniunii.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului: organism juridic cu sediul la Strasbourg, singurul organism juridic autentic creat de Convenția europeană a drepturilor omului și compus din 41 de judecători. Ea asigură în ultima instanță respectarea de către statele părți a

obligățiilor rezultând din Convenție. Din noiembrie 1998, Curtea funcționează în permanență.

Curtea de Justiție a Comunităților Europene: organism juridic cu sediul la Luxemburg care asigură respectarea dreptului comunitar, interpretarea și aplicarea tratatelor Uniunii Europene.

Curtea Internațională de Justiție: organ judiciar al Organizației Națiunilor Unite, cu sediul la Haga.

Convenția europeană a drepturilor omului: tratat prin care statele membre ale Consiliului Europei s-au angajat să respecte libertățile și drepturile fundamentale ale omului.

Declarația universală a drepturilor omului: document adoptat de Organizația Națiunilor Unite în 1948 pentru a întări, pe plan internațional, protecția drepturilor omului.

Carta socială europeană: tratat al Consiliului Europei — perechea Convenției europene a drepturilor omului, care garantează drepturile sociale și economice.

Carta drepturilor fundamentale: carta adoptată de Uniunea Europeană în decembrie 2000 cu ocazia Consiliului European de la Nisa.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Temă

Pentru a rezolva problemele de mai jos consultați și: <http://www.coe.ro/>, site-ul Biroului de Informare al Consiliului Europei de la București și <http://www.infoeuropa.ro/> sau alte surse.

1. Caută informații despre punctele de reper ale Consiliului Europei: 1. statut; 2. obiective; 3. membri; 4. sediu; 5. secretar general; 6. instanța de decizie.
2. Care sunt grupurile politice care fac parte din Adunarea Parlamentară? Dar din Parlamentul European?
3. Cărei instituții îi pot adresa solicitanții individuali (particulari, grupuri de particulari sau organizații neguvernamentale) plângeri împotriva statelor contractante pe considerentul că ar fi violat drepturile garantate de

Convenția europeană a drepturilor omului? Care sunt drepturile garantate de Convenție?

4. Imaginează-ți că vei fi solicitat într-o zi să elaborezi un ansamblu de norme fundamentale aplicabile comunității mondiale. Ce norme ai include în document? Citește primele 16 articole din Declarația universală a drepturilor omului din 1948. Compară apoi cu drepturile omului apărute de Convenția europeană a drepturilor omului din 1950.
5. Află ce drepturi garantează Carta socială europeană? Ce drepturi acoperă Carta drepturilor fundamentale? Civile? Politice? Economice? Sociale? Toate la un loc?

CONSTITUȚIA EUROPEI

Dispoziții referitoare la aspectele fundamentale ale Uniunii Europene

1 Titlul I „Definirea și obiectivele Uniunii”

Articolul I-1: „Instituirea unei Uniuni”

1. Inspirată de dorința cetățenilor și cetățenilor, și a statelor Europei de a construi un viitor comun, prezenta Constituție instituie Uniunea Europeană, căreia statele membre îi conferă competențe pentru atingerea obiectivelor comune. Uniunea coordonează politicile statelor membre pentru atingerea acestor obiective și exercită prin metoda comunitară competențele ce i-au fost transferate de către acestea.

2. Uniunea este deschisă tuturor statelor europene care respectă valorile sale și care se angajează să le promoveze în comun.

Articolul I-2: „Valorile Uniunii”

Uniunea se bazează pe valorile respectării demnității umane, a libertății, a democrației, a egalității, a statului de drept, precum și pe respectarea drepturilor omului, inclusiv drepturile persoanelor aparținând minorităților. Aceste valori sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, toleranță, justiție, solidaritate și nediscriminare.

Articolul I-3: „Obiectivele Uniunii”

1. Scopul Uniunii este de a promova pacea, valorile sale și bunăstarea popoarelor sale.

2. Uniunea oferă cetățenilor și cetățenilor săi un spațiu de libertate, securitate și justiție, fără frontiere interne, precum și o piață unică unde concurența este liberă și nedistorsionată.

3. Uniunea acționează pentru dezvoltarea durabilă a Europei, bazată pe o creștere economică echilibrată, pe o economie socială de piață foarte competitivă, vizând ocuparea deplină a forței de muncă și progresul social și un înalt nivel de protecție și de îmbunătățire a calității mediului. Uniunea promovează progresul științific și tehnic. Combate excluderea socială și discriminările și promovează justiția și protecția socială, egalitatea între femei și bărbați, solidaritatea între generații și protecția drepturilor copilului. Promovează coeziunea economică, socială și teritorială, precum și solidaritatea între statele membre. Uniunea respectă bogăția diversității sale culturale și lingvistice și veghează la păstrarea și dezvoltarea patrimoniului cultural european.

4. În relațiile cu restul lumii, Uniunea afirmă și promovează valorile și interesele sale. Contribuie la pacea, la securitatea, la dezvoltarea durabilă a planetei, la solidaritatea și respectul reciproc între popoare, la comerțul liber și echitabil, la eliminarea sărăciei și

la protecția drepturilor omului, în special ale copilului, precum și la respectarea strictă și la dezvoltarea dreptului internațional, în special la respectarea principiilor Cartei Națiunilor Unite.

5. Aceste obiective sunt duse mai departe prin mijloace adecvate, în funcție de competențele conferite Uniunii prin prezenta Constituție.

Articolul I-8: „Însemnele Uniunii”

- Drapelul Uniunii reprezintă un cerc cu douăsprezece stele aurii pe fond albastru.
- Imnul Uniunii este extras din „Odă bucuriei” din Simfonia a 9-a de Ludwig van Beethoven.
- Deviza Uniunii este: Unitate în diversitate.
- Moneda Uniunii este euro.
- La 9 mai se sărbătorește în întreaga Uniune ziua Europei.

NOTĂ: Constituția Europei a fost semnată la Roma în ziua de 29 octombrie 2004.

CHESTIONAR

- Ce înseamnă Europa cetățenilor? De ce nu doar o Europă a statelor?
- De ce crezi că a fost necesară sintagma „cetățeni și cetățene”? De ce nu o Europă a popoarelor?
- Care sunt în principal atribuțiile Uniunii? Care sunt condițiile aderării la Uniune?
- Enumeră lista valorilor europene fundamentale. Care sunt caracteristicile societății europene?
- Care este scopul Uniunii?
- Care sunt obiectivele ei?
- Care sunt obiectivele de natură politică internațională?
- Care sunt însemnele Europei unite?

Concluzie:

Europa este o adevărată putere morală a lumii cu o mare forță de seducție. Probabil că, mai ales din acest punct de vedere, este ea singulară. Proiectul de tratat constituțional adoptat recent de șefii de stat și de guvern este, din acest punct de vedere, grăitor. Textul include principiile universale ale democrației, statului de drept și drepturilor omului, prezentate însă în detaliu. Am prezentat mai sus doar câteva aspecte ale acestuia.

Ideile de bază ale capitolului

Moștenirea secolului al XX-lea

- Secolul al XX-lea a fost dominat de războiul hegemonic de 77 de ani, care a cunoscut trei episoade: cele două mari războaie mondiale și războiul rece, o perioadă de înfruntare diplomatică și ideologică între Occident și blocul sovietic.
- În Occident, cu sprijin american, un proiect intelectual interbelic, Uniunea Europeană este o entitate politică, economică și culturală care se pregătește să integreze societăți, economii și culturi din state ale fostului bloc estic.
- Globalizarea este fenomenul care reconfigurează polii de putere politică și economică tradiționali. Accentul nu se mai pune pe dominație economică și politică, ci pe circulația ideilor, a informațiilor și a capitalului la scară planetară.
- Formele de manifestare artistică sunt atât de diverse, încât ideea de curent cultural este mai puțin operațională. În numele postmodernismului, orice experiment este permis.
- Toleranța din lumea artei are un echivalent în viața spirituală. Toleranța religioasă este un deziderat al lumii contemporane, în ciuda tendinței de secularizare a vieții sociale publice.

Unitatea europeană

- Temeiurile unității europene sunt cultura laică și tradiția democrației. Europa este un spațiu privilegiat al drepturilor omului și ale cetățeanului. Exemplaritatea democratică a Europei este comparabilă cu cea a Statelor Unite.
- Uniunea Europeană nu amenință identitatea popoarelor care aderă la valorile sale. Respectarea identității culturale este ea însăși o valoare a Europei.
- Europa se sprijină pe trei piloni: 1. comunitățile europene (cooperare economică); 2. politica externă și de securitate comună; 3. cooperarea polițienească și judiciară în materie penală (justiție și afaceri interne coroborate).
- Uniunea Europeană are 5 instituții principale: Parlamentul European, Comisia Europeană, Consiliul de Miniștri, Curtea de Justiție a Comunității europene, Curtea de conturi europeană.

Europa și spațiile de civilizație extraeuropene

- Europa, în relațiile sale cu lumea, promovează democrația, drepturile omului și principiile economiei de piață.
- Statele europene nu mai sunt puteri coloniale, dar întrețin relații economice și politice privilegiate cu fostele colonii în cadrul unei convenții.
- SUA, care au contribuit cu un ajutor economic substanțial la refacerea Europei după cel de al doilea război mondial, sunt principalul furnizor de securitate militară pentru continentul nostru.
- Noii actori politici și economici de pe scena mondială provin din Asia. Afinitățile europenilor cu asiaticii se reduc strict la afaceri comerciale, țările asiatice nefiind încă niște campioni ai democrației.

România

- „Intrarea în Europa” este, pentru români, modificarea treptată a structurilor tradiționale (politice, economice, sociale, culturale) sub influența modelului occidental.
- „Intrarea în Europa” a început o dată cu secolul al XIX-lea, a fost deopotrivă reală și mimată, dorită în numele modernizării și respinsă în numele păstrării tradițiilor. Episodul totalitar a însemnat un regres major, pe care societatea românească se străduiește să-l recupereze începând cu anul 1995, când România a depus cererea de aderare la Uniunea Europeană.
- Cultura română este în ansamblu o cultură sincronă cu culturile țărilor europene.
- Ideea europeană a fost promovată de români exilați precum Grigore Gafencu.
- România luptă cu propria sa imagine în presa internațională.

Personalități

Robert Schuman, unul dintre părinții Europei Unite

Jean Monnet, celălalt părinte fondator al UE

Richard Nicolaus Coudenhove-Kalergi, fondatorul mișcării paneuropene

Grigore Gafencu, diplomat român, precursor al paneuropenismului

Titu Maiorescu, creatorul teoriei formelor fără fond

Cuvinte-cheie

• Uniunea Europeană • integrare • globalizare • drepturile și libertățile cetățenești • pilonii Europei • „intrarea în Europa” • protocronism

Date-cheie

- 9 mai 1950 – Declarația Schuman
- 18 apr. 1951 – Tratatul de la Paris
- 25 mar. 1957 – Tratatul de la Roma
- 7 febr. 1992 – Tratatul de la Maastricht
- 1 ian. 1999 – lansarea monedei euro
- 1 mai 2004 – aderarea celor 10 noi membri

Texte-cheie

- „Ridică-te, Europa!” (p. 8)
- Declarația Schuman (p. 8)
- Unde se va opri extinderea UE? (p. 11)

Sugestii de documentare

- Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*
- Jean Carpentier, François Lebrun, *Istoria Europei*
- John Naisbitt, *Megatendințe*

Prezentarea unui document istoric

„Europa are nevoie de o naționalitate europeană“

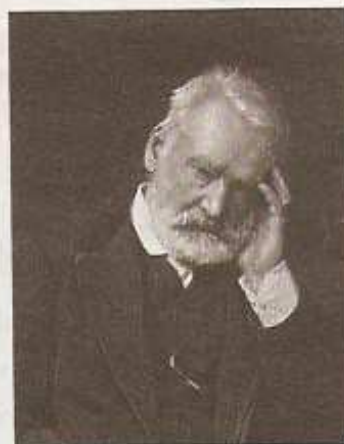
Ceea ce se întâmplă în Serbia demonstrează necesitatea înfăptuirii Statelor Unite ale Europei. Guvernelor dezbinată să le urmeze popoarele. Să terminăm cu imperiile ucigașe. Să reducem la tăcere fanatisme și despotisme. Să frângem săbiile slujitoare ale superstițiilor și dogmele cu spada în mână. Gata cu războaiele, gata cu masacrele, gata cu micelurile; gând liber, liber schimb; fraternitate. Pacea, e oare atât de dificil de realizat? Republica Europei, Federația continentală, altă realitate politică în afara ei nu există. Raționamentele o impun, ca și evenimentele. Asupra acestei realități, care este o necesitate, toți filozofii sunt de acord, iar astăzi călăii își unesc demonstrația cu demonstrația filozofilor. În felul ei, și tocmai pentru că este îngrozitoare, sălbăticia stă mărturie pentru civilizație. Progresul e semnat Ahmet-pașa. Ceea ce atrocitățile din Serbia așază în fața oricărei îndoieli e faptul că Europa are nevoie de o naționalitate europeană, un guvern unic, un imens arbitraj intern, democrația în pace cu ea însăși, toate națiunile surori avându-și o țară și capitală Parisul, adică libertatea avându-și capitală lumina. Într-un cuvânt, Statele Unite ale Europei, iată scopul, iată portul în care trebuie să ancorăm. Ieri, acest lucru nu reprezenta decât adevărul; mulțumită călăilor Serbiei, astăzi el constituie însăși evidența. Gânditorilor li se adaugă asasinii. Dovada fusese făcută de genii, iată-o făcută de monștri.

Viitorul este un zeu tras de tigri.

Paris, 29 august 1876.

După o lectură atentă și pe baza cunoștințelor anterioare, un text poate fi prezentat ca în modelul de mai jos, prezentând autorul, data elaborării documentului, contextul, poziția autorului, relevanța.

- Textul este un articol semnat de Victor Hugo în 1876.
- Victor Hugo este unul dintre cei mai influenți scriitori romantici și intelectuali ai secolului al XIX-lea.
- Poziția autorului textului este una angajată, Hugo fiind recunoscut ca un infocat republican, sau, în viziunea epocii sale, ca un om de stânga.
- Autorul se referă la evenimentele sângeroase din timpul războiului pe care Serbia, Muntenegru și Bosnia l-au declarat în 1876 Imperiului Otoman. Autorul este, așadar, contemporan cu un eveniment politic și militar important pentru Balcani și România. De altfel, peste un an, în 1877, a fost rân-dul României să-și declare independența și să intre în război cu turcii.
- Documentul conține crezul politic al lui Victor Hugo și poate fi interpretat un model de atitudine a unui intelectual într-un context politic bine precizat, în cazul de față, războiul sârbo-otoman.
- Textul este relevant și pentru faptul că exprimă viziunea mediilor intelectuale franceze din a doua jumătate a secolului al XIX-lea asupra viitorului Europei, care este imaginată în formula unei federații de state democratice, cu un guvern unic, având ca principii fundamentale libertatea politică și economică („gând liber, liber schimb, fraternitate”).
- Textul dovedește faptul că proiectul Uniunii Europene nu a fost o soluție conjuncturală imediat după cel de al doilea război mondial, ci un proiect imaginat întâi de intelectuali. El a prins formă mai încet decât ar fi vrut Victor Hugo, atrocitățile pe care scriitorul spera ca europenii să le evite au continuat până recent, tocmai în Balcani, dar principiile enunțate de scriitor se regăsesc astăzi în principiile fondatoare ale Uniunii Europene. Mai puțin capitala.

Victor Hugo
(1802–1885)

Biografie

Creator al unei vaste opere, scriitorul Victor Hugo a fost totodată teoreticianul romantismului francez. Și-a dedicat creația și viața luptei pentru dreptate socială. De pe poziții republicane, s-a implicat activ în evenimentele revoluției de la 1848. În 1851, o dată cu instaurarea dictaturii lui Napoleon al III-lea, s-a exilat, iar în perioada care a urmat a realizat marile sale capodopere. Revenit în Franța în 1870 și găsim o țară înfrântă, ocupată de prusaci și sfâșiată apoi de lupta împotriva Comunei din Paris, s-a situat de partea comunarilor. A murit în 1885 și a fost înmormântat în Panteonul din Paris. Cele mai importante creații ale sale sunt romanele *Notre Dame de Paris* (1831), *Mizerabilii* (1866), *Omul care rade* (1869), pamfletele *Napoleon cel Mic* (1852), *Istoria unei crime* (1851 / 1877). Remarcabile sunt volumele de poezie *Pedepsele* (1853), *Contemplațiile* (1856) și cele de teatru *Hernani* (1830) și *Ruy Blas* (1838).

Astăzi, Hugo este considerat și unul dintre suporterii timpurii ai Uniunii Europene.

2 Economia mondială astăzi

Globalizarea economiei lumii

**Curenți și idei economice: economii dirijate
și economii liberale**

Ocupații și statute profesionale

**Economie rurală — economie urbană
în România contemporană**

EVALUARE

Fișă tehnică

Crahul bursier din
1929, la New York.
Începutul marii crize
economice din 1929–1933.

Debarcarea lui Columb în America,
1492. Începutul mondializării?

DATE IMPORTANTE

- 1900:** a doua revoluție industrială bazată pe electricitate și petrol.
- 1911:** începe taylorismul, adică manageriatul științific, care va permite dublarea productivității muncii.
- 1913:** apariția fordismului (stimularea consumului prin acordarea unor salarii mai mari muncitorilor).
- 1919 – 1924:** hiperinflația din Germania. Devalorizarea mărcii este atât de mare, încât germanii preferă trocul.
- 1922** Conferința de la Geneva înlocuia etalonul aur cu etalonul de schimb. Doar anumite monede puteau fi convertite în aur.
- 1929 – 1933:** marea criză economică. Producția industrială mondială scade la jumătate.
- 1936:** apariția lucrării lui John Maynard Keynes, *Teoria generală a folosirii mâinii de lucru*.
- 1945:** este creată Organizația Națiunilor Unite (ONU), care are în structură un Consiliu Economic și Social și o Bancă Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare, nucleul central al Băncii Mondiale.
- 1951:** este creată Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO)
- 1956:** începutul epocii postindustriale.
- 1957:** Tratatul de la Roma creează Piața Comună.
- 1959:** este creată Asociația Europeană de Liber Schimb.
- 1970:** uzinele Toyota pun la punct „toyotismul”, o nouă formă de organizare a muncii, ca o alternativă a modelului taylorist-fordist.
- 1973:** primul șoc petrolier, începutul recesiunii mondiale.
- 1979:** al doilea șoc petrolier, prețul petrolului se dublează.
- 1999:** se introduce moneda europeană unică, euro.
- 2006:** al treilea șoc petrolier.

1. Globalizare sau protecționism?

Globalizarea reprezintă triumful economic al Occidentului. Liberalizarea piețelor, inclusiv circulația neîngrădită a fluxurilor de capital, a înlesnit pătrunderea firmelor occidentale pe piețe până de curând inaccesibile. Iar succesul economic al Uniunii Europene este clădit pe ideea pieței unice. După patru ani de restructurări și fuziuni interne, 2005 a înregistrat o avalanșă de fuziuni transfrontaliere, în cadrul UE. Tendința părea de neoprit, dar iată că 2006 marchează și începutul unei replieri spre protecționism.

Christian Mititelu, „Globalizarea și patriotismul economic”, *Evenimentul zilei*, 8 martie 2006

■ Care sunt temeiurile patriotismului economic în condițiile globalizării?

■ Mai pot acoperi piețele interne din propriile resurse costurile crescânde ale cercetării și ale dezvoltării? Prin ce mijloace ar putea o țară să practice protecționismul economic? Autarhia? Politica vamală?

■ Află ce este o zonă de liber schimb și o uniune vamală. Sunt aceste forme de integrare interstatală?

2. Globalizarea, un nou stadiu de dezvoltare a capitalismului?

Imperialismul a fost capitalismul în epoca mecanicii și electricității, bazat pe monopol capitalist; „globalizarea” este capitalismul în epoca electronicii.

Rally, *Comrades!*, iunie 1997

Globalizarea economiei lumii

■ MONDIALIZARE SAU GLOBALIZARE?

Până la marile descoperiri geografice din secolele XV–XVII, lumea era foarte eterogenă, compusă din economii care nu interacționau suficient. În secolul al XVI-lea apar însă germele pieței mondiale, dominată, în perioada manufacturieră, de Olanda. Supremația a fost preluată apoi de Anglia și, o dată cu revoluția industrială, Europa și-a asigurat treptat dominația economică asupra lumii. După 1990, Statele Unite au devenit campioana globalizării.

Mondializarea economiei cunoaște mai multe stadii:

a) internaționalizarea sau mondializarea prin comerț exterior, fenomen manifestat din secolul al XVIII-lea până pe la 1900. Bunurile economice erau produse într-o țară pentru a fi vândute, o parte din ele, peste graniță.

b) transnaționalizarea. Datorită investițiilor externe de capital ale marilor firme capitaliste, un bun economic începe să fie tot mai mult rezultatul producției organizate concomitent în mai multe țări.

c) globalizarea — proces care are ca rezultat înfăptuirea unei noi ordini mondiale în care are loc o puternică integrare a activității economice la scară planetară.

■ GLOBALIZAREA ECONOMICĂ

Globalizarea este etapa constituirii economiei mondiale ca ansamblu (3). Procesul, început prin anii '80, constă în deschiderea frontierelor, generalizarea schimburilor (de oameni, idei, capitaluri, bunuri) la scară mondială și concurența crescută dintre teritorii, produse și muncitori. Globalizarea, un proces foarte complex având mai multe dimensiuni: politică, economică, culturală etc. (2), constă în:

a) progresul comunicațiilor. Deplasarea oamenilor și a mărfurilor este astăzi mult mai rapidă și mai ușoară. Țările industriale dispun de linii aeriene, autostrăzi, iar trenurile de mare viteză dau o nouă vigoare transporturilor feroviare. Ambalate în containere, mărfurile străbat lumea în camion, avion, cargo tren. Telecomunicațiile au făcut salturi uriașe: telefonul a devenit mobil, a apărut internetul.

b) unificarea piețelor. După 1945, liberul schimb a triumfat, grație Statelor Unite și sub egida GATT (4), acord internațional care armonizează politicile de

■ Care sunt etapele evoluției capitalismului? Care sunt caracteristicile fiecărei etape?

3. Ce este globalizarea? Definiții

1. Procesul de surmontare a granițelor apărute de-a lungul istoriei. Ea devine astfel sinonimă cu eroziunea (dar nu și cu dispariția) suveranității statelor naționale și se înfățișează ca o detașare a economiei de piață față de normele morale și legăturile instituționalizate dintre societăți.

Elmar Altvater

2. Cea mai mare schimbare economică și socială de la revoluția industrială încoace.

Dirk Messner / Franz Nuscheler

3. Intensificarea relațiilor sociale a pretutindeni, prin care locuri aflate la mare distanță unele de celelalte ajung să se interconecteze astfel încât evenimentele dintr-un loc sunt marcate de procese care au loc într-un loc de la mulți kilometri depărtare și viceversa.

Anthony Giddens

4. O interdependență sporită și integrarea diferitelor economii din lume.

Meghnad Desai

■ Comentează aceste definiții. Este globalizarea etapa finală a statului-națiune?

liber schimb cu preferințele naționale. Mai târziu, crearea Pieței Comune europene, care a suprimat treptat taxele vamale dintre țările membre, favorizând schimburile, competiția și inovația, a redat Europei primul loc în comerțul mondial. Japonia se ridică la rangul de a treia putere economică mondială, după SUA și Europa.

c) ridicarea multinaționalelor. Concentrarea întreprinderilor s-a accelerat. Marile întreprinderi investesc masiv în alte țări, devenind astfel multinaționale. În țările Lumii a treia, ele utilizează forța de muncă mult mai ieftină decât în țara de origine. Cele mai importante companii favorizează așa-numitul transfer de tehnologie. Intensificarea schimburilor comerciale, investiționale și tehnologice între diferite regiuni, facilitarea contactelor interumane, familiizarea cu culturile altor popoare sunt, cu siguranță, benefice pentru omenire. Globalizarea este un proces de creare și dezvoltare a unui sistem informațional și financiar unic, care cuprinde întreaga lume și este legat de accesul absolut la informație și de mișcarea rapidă a capitalului. Globalizarea constituie în fond, cel mai înalt nivel al integrării, care a început de la epoca marilor descoperiri geografice încoace.

EUROPA ȘI GLOBALIZAREA

În prezent, lupta pentru obținerea statutului de superputere se mută de pe tărâm militar pe cel economic. În acest sens, trebuie spus că principalul atu al Uniunii este tocmai formidabilul său potențial economic, Europa fiind de fapt prima putere comercială a lumii. Lărgind piața unică, UE mizează pe dezvoltarea economică a celor ce i se alătură, deoarece sunt întrunite condițiile pentru ca aceștia să recupereze rămânerea în urmă. Piața unică europeană este de pe acum prima piață de consum din lume. Și se știe că puterea economică se construiește mai întâi pe o piață internă. Fluxurile de capitaluri străine preferă întotdeauna Europa, dovadă fiind volumul investițiilor directe americane în Europa, evaluat la peste 700 de miliarde de dolari. Disputa se dă astăzi și între globalizare și „protecționismul economic” (1), fiecare țară încercând să-și protejeze propriile interese economice. Avantajele pe termen lung ale liberalizării piețelor sunt indubitabile, astfel încât globalizarea nu poate fi împiedicată sau reversibilă. Totuși, poate lua un curs diferit, întrucât China și India se anunță a fi viitoarele motoare ale expansiunii economice globale. Înregistrând ritmuri de creștere duble sau de trei ori mai mari decât cele din SUA și respectiv UE, cele două țări, cumulând 2,5 miliarde de locuitori, vor deplasa spre sud-est centrul de greutate al economiei mondiale (5). Globalizarea poate fi un fenomen favorabil pentru continentul asiatic, însă cu efecte nefaste tocmai pentru cei care l-au declanșat. Astfel, SUA pot repeta, *mutatis mutandis*, soarta Marii Britanii, care a pierdut rolul de primă putere economică după 1918.

4. GATT

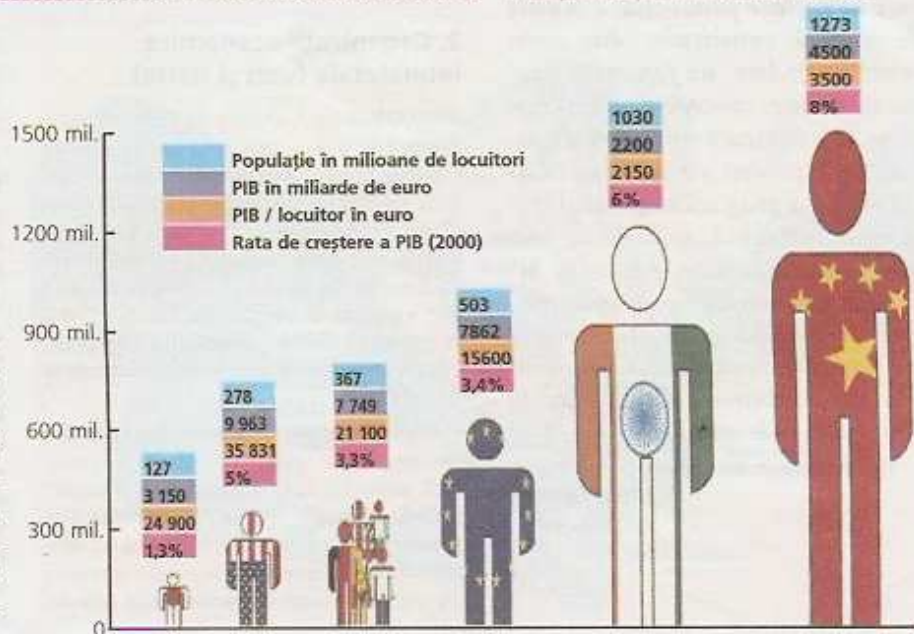
GATT este prescurtarea de la „General Agreement on Tariffs and Trade” (Acordul General pentru Tarife vamale și Comerț). El reprezintă un acord la care sunt parte în prezent 123 state însumând peste 90% din comerțul mondial. Obiectivul său îl constituie eliminarea barierelor în calea schimburilor economice dintre țările membre. După șase cicluri de negocieri pe tema reducerii taxelor vamale, la mijlocul anilor '80 s-a căzut de acord și asupra suprimării barierelor netarifare. În 1986, o dată cu deschiderea Runde Uruguay, pe lângă negocierile vizând eliminarea barierelor și a distorsiu-

nilor comerciale, au fost abordate și investițiile legate de comerț, comerțul cu servicii și protecția proprietății intelectuale. Din 1995, GATT a fost înlocuit cu Organizația Mondială a Comerțului (OMC/WTO) — însărcinată să trateze toate chestiunile comerciale, noua denumire a organizației sugerând în mod evident permanentizarea dialogului pe această temă, justificată de globalizarea și mondializarea economiei. La sfârșitul anilor '90, WTO a devenit o țintă majoră a protestelor mișcărilor antiglobalizare. Tuturor membrilor WTO li se recomandă să-și ofere reciproc statutul de națiunea cea mai favorizată, astfel încât (cu mici excepții) concesii comerciale oferite de un membru WTO unei țări trebuie să fie oferite tuturor membrilor WTO.

- Care crezi că a fost motivul pentru care Anglia a practicat mult timp, între secolele XVIII-XIX, liber-schimbismul?
- De a aplicat Prusia și vecinii ei Zollverein-ul în 1834? De ce a impus flota americană Japoniei deschiderea porturilor ei în anul 1854?
- Promovează WTO globalizarea economică și comerțul liber? Sau este adepta protecționismului?

5. Marile puteri economice

- Comparații asupra principalilor indicatori economici dintre marile puteri economice. Ce concluzii desprindeți din analiza făcută?

John Maynard Keynes

1. Economia planificată și keynesianismul

John Maynard Keynes (1883–1946), economist britanic, reprezentant al țării sale cu ocazia semnării Acordurilor de la Bretton-Woods în 1944, reînnoiește doctrina liberală adăugându-i dimensiunea economiei planificate. În nici un caz nu-și propune să atribuie statului un rol economic, după model sovietic, ci să-l determine să-și îndeplinească rolul de protector social al cetățeanului, în domeniul locurilor de muncă și al retribuției. Cea mai cunoscută carte a sa este Teoria generală a forței de muncă, interesului și monedei (1936). Problema care îl preocupă în această carte este situația locurilor de muncă. Keynes respinge ideea liberală care considera că oferta determină cererea. Dimpotrivă, el consideră că cererea trebuie să regleze producția. Locurile de muncă constituie, din acest punct de vedere, un fenomen fluctuant. Keynes concepe deci existența unui fenomen permanent de șomaj, însă, pentru a-l menține în limitele unui prag scăzut, statul trebuie să intervină, mai întâi, prin scăderea dobânzilor, pentru a îndrepta economiile spre investiții, apoi asigurând o justiție socială prin aplicare impozitului progresiv pe venit și printr-o politică a lucrărilor publice de amploare.

Florence Braunstein, Jean-François Pepin,
Manile doctrine

■ Care sunt ideile de bază ale keynesianismului? Mai sunt ele valabile astăzi?

Curente și idei economice: economii dirijate și economii liberale

■ ECONOMIA CAPITALISTĂ

Dezbaterile pe teme economice ale secolului al XX-lea au fost preocupate să descopere care dintre cele două sisteme economice, capitalismul și comunismul, este mai performant.

Economia capitalistă este un sistem economic în care prețul și produsele depind de legea cererii și ofertei. Pentru funcționarea economiei de piață trebuie avută în vedere existența următoarelor condiții:

1. piața este cadrul general prin care se stabilește ce, cât și pentru cine să se producă;
2. deciziile economice sunt luate în mod liber de către indivizi și firme;
3. agenții economici acționează într-un regim concurențial, fiind interesați să obțină un profit maxim;
4. formarea liberă a prețurilor pe baza cunoașterii cererii și a ofertei;
5. statul are rolul de a asigura doar cadrul instituțional al economiei de piață și supravegherea funcționării normale a acesteia. Tipologia economiei de piață se stabilește în funcție de modul în care sistemul economic tinde spre punctul de echilibru, atunci când se produce un dezechilibru.

Potrivit acestui criteriu, în secolul al XX-lea au existat două mari modele ale economiei de piață:

1. **modelul neoclasic**, caracterizat prin faptul că: a) sistemul se autoreglează, statul având o intervenție minimă în economie; b) forțele pieței asigură corelația necesară sistemului economic, care, datorită raportului cerere-ofertă, va gravita în jurul punctului de echilibru; c) rolul statului constă în asigurarea unei mase monetare în concordanță cu nivelul producției și necesitățile circulației;
2. **modelul keynesian**, care presupune că: a) sistemul economic nu poate fi în echilibru la ocuparea deplină a forței de muncă, ci poate ajunge la un punct de echilibru la o anumită rată a șomajului; b) statul trebuie să aibă rol activ în administrarea echilibrului, astfel încât între șomaj și inflație să existe un raport optim în diferite momente. John Maynard Keynes, creatorul modelului (1) și cel mai influent economist al secolului al XX-lea, pune astfel bazele neoliberalismului, teoretizând așa-numitul „stat-providență” sau al bunăstării sociale

2. Organizații economice interstatale (vezi și harta)

MERCOSUR (sp.) — Zona de Comerț Liber a Americii de Sud — este zona comercială care cuprinde Brazilia, Argentina, Uruguay și Paraguay, fondată în 1991 prin Tratatul de la Asunción. Este al patrulea bloc de liber schimb din lume. Bolivia, Chile, Columbia, Ecuador și Peru au statut de țări asociate. În 2005, Venezuela a fost acceptată ca membră, iar Bolivia a fost și ea invitată să devină membră. Prioritatea MERCOSUR este consolidarea legăturilor economice cu UE.

ASEAN (engl.) — Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est — este o organizație economică, politică și culturală formată la 8 august 1967 de Thailanda, Indonezia, Malaysia, Singapore, și Filipine, ca o manifestare a solidarității împotriva expansiunii regimului comunist din Vietnam. După reuniunea de la Bali din

anul 1976, organizația, care are în prezent 10 membri, militează pentru realizarea unui program de integrare economică. A devenit, în 1992, cea de-a treia zonă de comerț a lumii după UE și SUA.

ALENA (fr.) / **NAFTA** (engl.) — Acordul de Comerț Liber Nord-American — s-a format în ianuarie 1994 din Canada, SUA și Mexic. Formează cea mai largă zonă de comerț liber din lume.

APEC (engl.) — Cooperarea Economică Asia-Pacific — reprezintă un grup de 21 de țări din zona Pacificului care își propune să îmbunătățească legăturile economice. Piața APEC are un total de 2,41 miliarde consumatori. APEC deține peste 40% din comerțul mondial.

ALCA (sp.) / **FTTA** (engl.) — Acordul de Liber Schimb al Americilor — este o organizație care își propune eliminarea barierei vamale dintre statele membre ale continentului american, excepție făcând Cuba. Este de fapt o extensie a

Statul intervine masiv în economie pentru a susține creșterea economică și bunăstarea.

SUA, statul capitalist model, cu un mare avans tehnologic față de celelalte țări, au de înfruntat contestarea hegemoniei lor de către alte puteri economice: Uniunea Europeană, China și Japonia. Între 1945 și 1973, țările capitaliste europene au cunoscut importante creșteri economice, fiind însă afectate, în 1973 și 1979, de crizele petrolului. Pe de altă parte, sistemul fordist a început să se confrunte cu provocările globalizării și a intrat în criză. Sfârșitul consumului de masă generalizat și al centralismului atotputernic a condus la apariția sistemului postfordist (denumit și neofordism sau toyotism), bazat pe flexibilitate și adaptabilitate la noile cerințe economico-sociale. Începând din 1983, țările europene au ieșit încetul cu încetul din criză datorită abandonării parțiale a politicii statului providențial, iar șansa lor de a rezista concurenței produselor americane sau asiatice este integrarea economică în cadrul UE. În același timp, mai multe state din lumea a treia, Coreea de Sud, Taiwan, Hong Kong și Singapore, dispunând de bogății naturale, de forță de muncă instruită și ieftină și introducând industrii mai performante, s-au dezvoltat foarte rapid.

ECONOMIA COMUNISTĂ

Modelul sovietic, adoptat de toate țările comuniste, cu excepția Iugoslaviei și Chinei, este cel al economiei dirijate. Economia de comandă prezintă o serie de caracteristici: a) este etatizată, aproape toate mijloacele de producție se află în proprietatea statului, resursele fiind alocate prin plan; b) este birocratizată, deoarece dispune de un mare aparat de stat caracterizat printr-un stil de muncă formalist; c) este ineficientă, deoarece bunurile nu sunt produse în raport cu cererea existentă, ci pe baza planurilor întocmite de burocrați. Agricultură, sacrificată pentru dezvoltarea industriei grele, este colectivizată, iar industria bunurilor de consum rămâne subdezvoltată. Incapabilă să soluționeze problemele pe care le-a generat, după 1989, în multe țări „foste comuniste”, economia de comandă s-a prăbușit, lăsând locul unei economii de tranziție către economia modernă de piață (3). Fostele țări comuniste trebuie să încurajeze crearea sectorului particular, privatizarea și restructurarea întreprinderilor de stat, precum și redefinirea rolului statului în economie.

TENDINȚELE ACTUALE ALE ECONOMIEI

În anii '90, după căderea comunismului, capitalismul se impune în toate țările lumii (4). Calea neoliberală de dezvoltare generează creșteri economice mari, dar agravează și contrastele sociale, precum și deosebirile dintre țările bogate și cele sărace. Economii naționale sunt afectate de mondializare, astfel încât harta economică a lumii este compusă din zone întinse de integrare regională (2, 5).

NAFTA, un vis al celor două Americi, prin care se dorește să se creeze o piață unică de la Alaska la Tara de Foc.

■ Care crezi că sunt motivele parteneratului strategic dintre UE și MERCOSUR?

■ Ce fel de niveluri de dezvoltare au țările din NAFTA? Ce efecte are aceasta asupra pieței nord-americane? Numeste cele mai importante state membre ale APEC.

■ Comentează afirmația economiștilor Herman Maynard Jr. și Susan Winters: „Civilizația noastră evoluează spre o lume care transcende granițele naționale” (Al patrulea val, al cincilea de Alvin Toffler).

3. Rolul nefast al planificării

Sistemul de comandă în planificare este lipsit de flexibilitate și nu stimulează spiritul inovator în procesul productiv. Mai mult, acest sistem este prea centralizat și prea greoi pentru a se adapta la schimbări tehnologice rapide. Mai mult chiar, comunismul refuza să sacrifice preeminența muncitorului din industrie pe altarul revoluției tehnologice și să acorde intelectualității aceea poziție de conducere în societate pe care revoluția o cerea.

Silviu Brucan, Pluralism și conflict social

■ Întocmește o listă cu greșelile economice comuniste. Ce rol are revoluția informatică în căderea comunismului? Este comunismul doar un corespondent al revoluției industriale? Mai poate clasa muncitoare să țină pasul cu revoluția informatică?

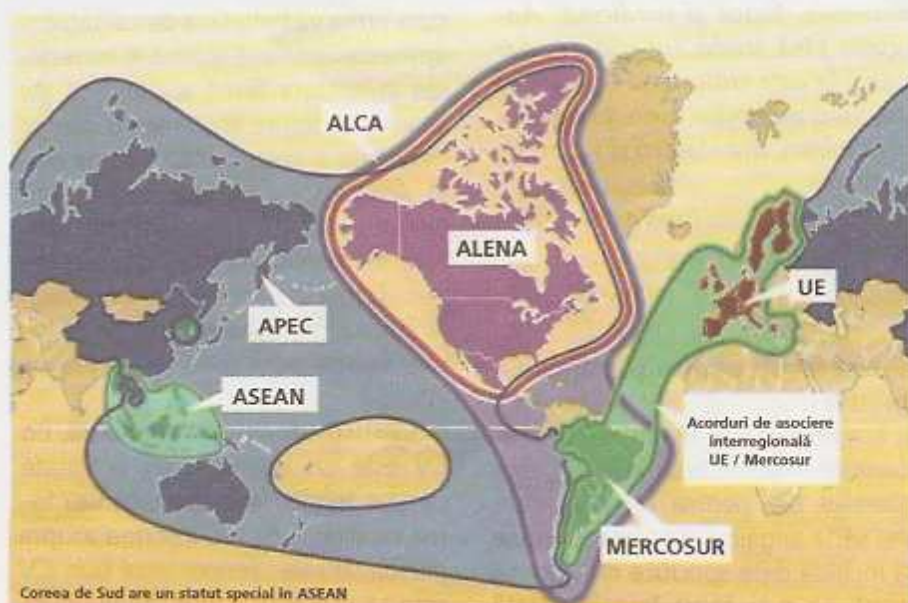
4. Glosar economic

• economie de piață • fordism • liberalism economic • liber schimb • neoliberalism • privatizare • protecționism • stat providențial • șoc petrolier • taylorism • toyotism

■ Definește toți acești termeni și folosește-i corect apoi într-un scurt text.

5. Harta principalelor procese de integrare regională în prezent.

■ Analizează harta alăturată coroborând informațiile oferite cu cele de la doc. 2

Coreea de Sud are un statut special în ASEAN

Ocupații și statute profesionale

1. Topul celor mai bune meserii în ierarhia Jobs Rated Almanac

În fiecare an, se face topul celor mai bune meserii, în funcție de șase criterii: mediu, venit, stres, solicitarea fizică, securitate și locuri existente pe piață. Anul trecut, consultanții financiari au pierdut locul întâi din acest clasament în fața biologilor. Cei mai năpăstuiți sunt tăietorii de copaci și pescarii: pericol mare, instabilitate, bani puțini. În schimb, domeniile care se vor dezvolta și vor avea o poziție-cheie în următorii ani, conform specialiștilor, sunt sănătatea, tehnologia și serviciile profesionale. Deși nu s-a auzit încă de ele, experții se așteaptă ca următoarele meserii să fie la mare căutare în anii următori: consultanți pentru timpul liber, lingviști computaționali, consultanți în vederea pensionării, arheolog subacvatic. Cele mai „bune” meserii din ierarhia JRA nu sunt, însă, și cele mai bănoase. În SUA, de exemplu, cele mai bine plătite slujbe sunt cele de doctori, de profesori și de avocați, domenii în care se câștigă aproximativ 40 de dolari pe oră. Catedra are și ea mai multe grile, iar la cea mai ridicată ajung profesorii de economie, fizică și medicină. Angajații fără studii superioare, dar plătiți la cote ridicate (14 dolari pe oră) sunt mecanicii auto, tâmplarii, electricienii, instalatorii și șoferii de camioane.

Jobs Rated Almanac, 2005

■ Compară situația slujbelor din România cu cea din străinătate.

2. Pași făcuți pentru planificarea carierei

a. Scrisoarea de intenție. O scrisoare de intenție trebuie să reflecte interesul tău pentru firma la care vrei să te angajezi. De aceea trebuie să includă date specifice din care să reiasă că ți-ai făcut temele. Arată

■ INVESTIȚIA ÎN TINERET

În antichitatea greacă și romană idealul uman era cetățeanul, în evul mediu, omul religios, umanistul, în Renaștere. În epoca modernă, modelul ideal este omul care își dezvoltă personalitatea. Totuși, cel mai valorizat este întreprinzătorul, omul care produce bani. Epoca modernă este plină de contradicții și restrânge practic la o sferă limitată principiul multilateralității personalității umane.

Investiția în tineret înseamnă investiția în ceea ce constituie bogăția societăților noastre, de astăzi și de mâine. Este vorba despre una dintre cheile care asigură realizarea cu succes a obiectivului politic definit de Consiliul European: transformarea Europei într-o „economie bazată pe cunoaștere, cea mai competitivă și mai dinamică din lume”. Europa celor 27 va număra 75 de milioane de tineri cu vârste cuprinse între 15 și 25 de ani.

Dacă în România asistăm, în acest context, la o scădere a prestigiului de dascăl, în Europa, învățământul superior a cunoscut însă una dintre cele mai vaste și importante reforme din ultimele decenii. Această mișcare de reformă, cunoscută în general sub numele de *Procesul de la Bologna*, vizează să creeze înainte de 2010 un spațiu european de învățământ superior, subliniind dimensiunea lui europeană și rolul lui de gardian al culturii democratice. Procesul este caracterizat prin sisteme educative mai transparente, o mai bună cunoaștere a calificărilor, o reformă a sistemului de diplome, o mai bună adaptare a învățământului superior la piața muncii și continuarea educației pe tot cuprinsul vieții.

Locurile de muncă reprezintă un element-cheie atunci când e vorba despre integrarea tinerilor în societate, despre dobândirea independenței economice și despre realizarea aspirațiilor individuale (2). Șomajul este chiar socotit în Europa o încălcare a drepturilor fundamentale ale tinerilor. Tinerii știu că propria lor capacitate de inserție profesională și șansele lor pe piața muncii cresc o dată cu nivelul de educație și de competențe.

PROFESIILE CELE MAI CĂUTATE ÎN LUME

Prestigiul unei meserii, la ora actuală, depinde exclusiv de valoarea socială, iar aceasta se măsoară în bani și putere (1). Criteriile pentru stabilirea ierarhiei meseriilor, conform studiului făcut de *Fast Company* — revistă americană de afaceri — pentru anii 2006–2012 au fost: a) cererea de pe piață; b) nivelul

cum firma va beneficia de calitățile și aptitudinile tale. Exprimă-ți încrederea în aceasta firmă arătând că știi câte ceva despre afacerile pe care le derulează și despre poziția sa pe piață. Asemenea informații le poți obține din publicații de specialitate, articole de presă, statistici oficiale, site-ul firmei etc. Investește ceva timp în studiul mediului de afaceri al firmei înainte de a scrie scrisoarea de intenție.

b. Curriculum vitae. Propriu-zis, un CV este un memoriu de activitate care se trimite unei instituții sau firme cu scopul de a o informa asupra persoanei tale. Scopul unui bun CV este să realizeze o invitație la un in-

terviu. CV-ul tău este o dovadă a capacității tale de a comunica și de a te organiza.

c. Interviu. O importanță deosebită o au activitățile pregătitoare, care premere interviul. Astfel, activitatea de informare asupra datelor generale ale companiei, cum ar fi sediul și alte birouri ale firmei, produse și servicii oferite, dezvoltări recente ale afacerii, potențialul de dezvoltare pentru viitor, pronunția corectă și completă a numelui angajatorului. Toate acestea te vor familiariza cu mediul și cerințele actuale ale companiei. În timpul interviului vei fi apreciat în funcție de calitățile și slăbiciunile tale ce vor fi observate de

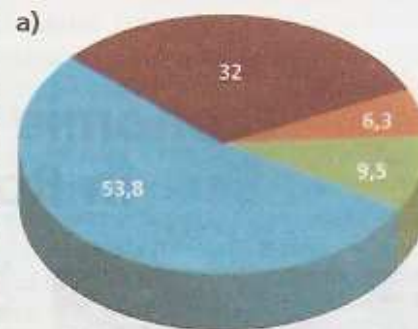
salarial; c) nivelul de educație cerut; d) posibilități de inovare. Se pare că meseriile cele mai căutate vor fi:

1. consultant financiar personal (cel care sfătuiește persoanele fizice cum să își investească mai bine economiile);
2. cercetător medical (există astăzi numeroase boli incurabile care necesită fonduri masive și o cercetare asiduă);
3. inginer-software (ajută companiile să dezvolte sau să integreze noile tehnologii);
4. chiropractor (un doctor-maseur specializat în tratarea durerilor de spate provocate de șederea îndelungată pe scaun);
5. inginer de mediu (meseria are ca specific protejarea mediului înconjurător);
6. biochimist / biofizician (studiază compoziția chimică a lucrurilor vii și aplică acestora principiile fizicii pentru a înțelege cum funcționează sistemele biologice);
7. manager de vânzări (conduce echipa de vânzări a unei companii);
8. epidemiolog (are grijă de sănătatea publică, „vânător de virusuri”);
9. analist de sistem IT (se ocupă de dezvoltarea infrastructurii de IT a unei companii);
10. sportiv („meserii” foarte bănoase: tenismeni, fotbaliști, handbaliști etc.).

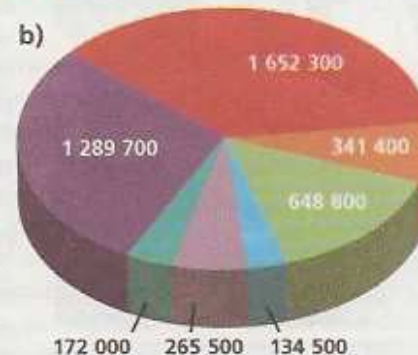
SITUAȚIA DIN ROMÂNIA

În România, situația este diferită de cea de pe plan mondial (3). Se remarcă însă expansiunea foarte mare a sferei serviciilor, în detrimentul industriei și agriculturii. Domeniul IT s-a dezvoltat cu ritmuri ridicate, în principal datorită unui sector privat foarte dinamic. România este printre primele 10 țări din lume ca ritm de creștere a consumului de IT și pătrundere a internetului. Calculatorul penetrează absolut toate mediile de producție și afaceri. Aproape tot ce facem astăzi include și folosirea unui computer. Este foarte probabil ca, în curând, și în România reprezentanții de vânzări să fie cei mai „prețioși” pe piața muncii. Se pare că soarta le va rezerva un viitor mai bun și inginerilor români, după ce aceștia au trecut printr-o perioadă destul de lungă de „șomaj”, o dată cu regresul industriei românești de după 1989.

Pe de altă parte, temerile europenilor privind influxul masiv de mână de lucru ieftină din Estul Europei nu s-au adeverit. Țările occidentale care și-au deschis piața muncii (Danemarca, Marea Britanie, Irlanda) au beneficiat din punct de vedere economic, reușind să mențină rata inflației și a dobânzilor scăzute. „Instalatorii polonezi”, „șoferii letoni”, „chelnerii slovaci” sau „căpșunarii români” n-au dăunat, ci dimpotrivă, au contribuit pozitiv la economia acestora. În schimb, în țările unde șomajul e mult mai ridicat, precum Franța sau Germania, orice discuție despre liberalizare trezește ostilitate. În principiu, aceste țări pot menține restricții asupra muncitorilor din noile state membre până în 2011.

■ Industria
■ Construcții
■ Agricultură
■ Servicii

■ Industria
■ Construcții
■ Comerț cu ridicata
■ Administrație publică
■ Servicii
■ Alte activități
■ Agricultură și silvicultură

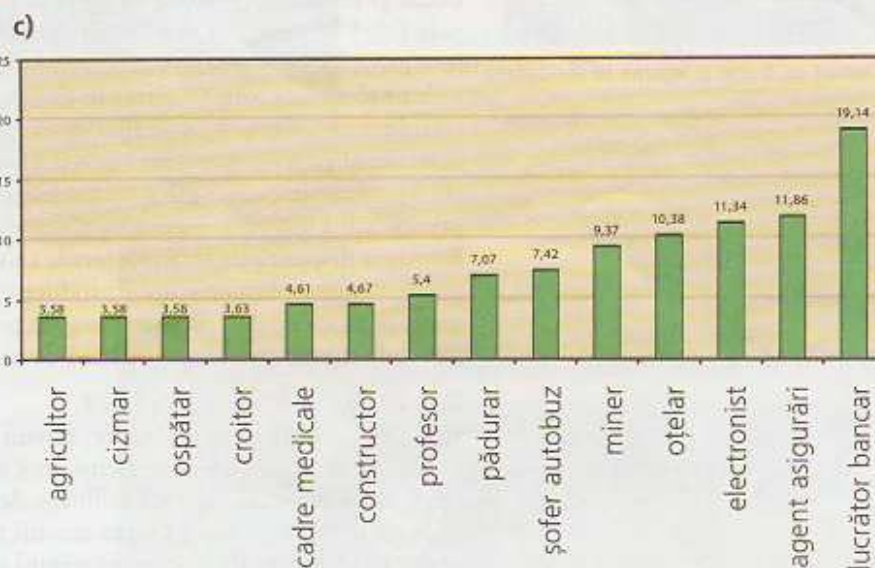
■ Cum explici procentul mare al serviciilor? Explică diferența de procent a angajaților din servicii față de procentul anterior. Analizează și al treilea grafic comentează-l.

interlocutor. Firmele caută în ziua de azi să afle mult mai multe despre personalitatea potențialului candidat. Pe lista celor mai mari calități sau spiritul de echipă și creativitatea

• Fă un exercițiu de imaginație și realizează pași pentru angajare (în scris). Intocmește o listă cu posibile întrebări puse de angajator.

3. Statistici privind economia românească în anul 2005:

- a) structura produsului intern brut pe ramuri (%)
- b) numărul de angajați în sectoarele economiei
- c) Cât de bine se plătește ora de muncă (în lei noi).

Economie rurală — economie urbană în România contemporană

Comerț cu fructe și legume în perioada interbelică

SATUL INTERBELIC

O analiză a economiei rurale românești pentru perioada contemporană presupune o analiză a satului românesc. Satul românesc a cunoscut în perioada contemporană trei etape de dezvoltare: perioada interbelică, cea comunistă și cea postcomunistă. În 1918, populația rurală constituia cca 80% din populația totală de circa 18 milioane de locuitori ai României. În 1930, conform recensământului, peste 14 milioane de oameni se ocupau cu exploatarea solului, în vreme ce doar aproximativ 2,2 milioane lucrau în industrie, adică exista un muncitor la șase țărani. Ca și în alte părți ale Europei, în satele românești, sectorul predominant de producție îl constituia agricultura și creșterea animalelor. Avantajul României față de alte state concurente era dat de forța de muncă ieftină și de condițiile geografice favorabile practicării agriculturii. România era chiar numită „grânarul Europei”. Însemnătatea grâului românesc pentru Europa a început o dată cu primul război mondial, dar mai ales după acest conflict. Țările europene nu aveau o producție de grâu îndeustătoare. De aceea, majoritatea dintre ele vor practica autarhia. Dar, din cei 14 milioane de săteni români, numai cca 1 milion erau proprietari direcți ai pământului. Reforma agrară din 1921 a dat agriculturii românești o structură economică nouă. De la o agricultură făcută pe întinderi mari, cu investiții însemnate, cu o tehnică bună și o conducere unitară, s-a trecut la o agricultură făcută pe întinderi mici, cu o tehnică rudimentară și lipsită de inventar. După 1925 începe să se facă simțită și concurența produselor agricole americane, mai ieftine datorită investițiilor în tehnologie, care inundă piața europeană. Așadar, în momentul declanșării marii crize economice, la sfârșitul anului 1929, situația economică a României era deja dificilă. După 1934, agricultura începe să progreseze lent, dezvoltarea aceasta fiind întreruptă de război.

SATUL COMUNIST

După cel de al Doilea Război Mondial, economia rurală a suferit transformări profunde. Comuniștii au considerat agricultura o ramură economică de rangul doi, pe primul plan fiind industrializarea țării. În 1949, Partidul Comunist Român a început colectivizarea agriculturii, un proiect mai mult ideologic decât rațional și economic, realizat cu forța în 13 ani. Comuniștii considerau că principala frână în creșterea producției agricole, după reforma agrară din 1945, ar fi fost proprietatea agricolă parcelată. Așadar, proprietatea țărănească individuală trebuia eliminată prin asocierea în Cooperativele Agricole de Producție. Refuzul țăranimii de a da curs „invitației de asociere benevolă” în gospodării colective a determinat puterea să recurgă la represiune. Mii de oameni au fost uciși sau închiși pentru vina de a nu fi susținut colectivizarea. Deși agricultura socialistă s-a pretins a fi un succes, producția alimentară a țării a scăzut, în ciuda faptului că România dispunea de cele mai fertile soluri din Europa. În anii '80, când propaganda susținea obținerea unor producții record de cereale, regimul a ajuns la situația paradoxală de a nu putea asigura hrana propriei populații, fiind astfel obligat să distribuie alimentele pe bază de cartelă.

SATUL ROMÂNESC ASTĂZI

40% dintre români trăiesc în sate; țăranii și-au recăpătat sau sunt pe cale să-și recapete pământurile. Din nefericire, încă se mai lucrează cu mijloace arhaice. Terenul redat celor aproape 6,2 milioane de proprietari s-a divizat în cca 23,5 milioane de parcele. În completarea acestui tablou mai adăugăm că doar 1% dintre studenții țării sunt de la sate; pământul se vinde ieftin și cei care îl cumpără aș-

teaptă să-l poată specula. Ceea ce trebuie făcut, din perspectiva integrării în UE, este trecerea de la o economie de subzistență la una comercială și susținerea dezvoltării rurale durabile. În condițiile în care majoritatea pământurilor sunt foarte prost exploatate, depășirea limitelor de subzistență se poate realiza fie prin intensificarea acțiunii de cumpărare de terenuri sau prin luarea în arendă, fie prin dezvoltarea diferitelor forme de cooperare rurală. Această politică ar trebui să ia în considerare și eliminarea atât de numeroaselor disparități din lumea rurală românească astfel încât aceasta să fie un factor al dezvoltării economico-sociale.

ECONOMIA URBANĂ

După 1918, economia românească afectată de război s-a refăcut treptat, reușind să se restabilească până în 1924. În industrie apar o serie de întreprinderi foarte performante: Malaxa București (locomotive și material rulant) și IAR Brașov (avioane). Totuși, sectorul cel mai dinamic este cel legat de industria petrolieră. Criza economică izbucnită în 1929 a întrerupt dezvoltarea industriei românești. Istoricii consideră că punctul culminant al crizei a fost atins la sfârșitul anului 1931, când una dintre cele mai importante bănci ale României, Banca Marmorosch-Blank et Comp., condusă de Aristide Blank, a dat faliment. După criză, industria înregistrează un avânt important, ajutată fiind de importante comenzi de stat. La aceste progrese a contribuit și concepția economică a partidului liberal „prin noi înșine”. Concepția exprima pozițiile burgheziei române față de capitalul străin, căile și modalitățile teoretice și practice de dezvoltare a industriei, a economiei, locul economiei românești în diviziunea internațională a muncii. Ea s-a concretizat în adoptarea unei legislații economice cum ar fi Legea minelor în 1924, care interzicea concesionarea terenurilor miniere sau petroliere capitalului străin într-o proporție mai mare de 40%. În baza acestei legi, statul își rezerva statutul de proprietar al tuturor bogă-

țiilor solului și subsolului țării conform Constituției din 1923. Sub presiunea capitalului străin, în 1925 această lege a fost modificată, reducând de la 60% la 50,1% ponderea obligatorie a capitalului autohton. Datele statistice arată că, în anul 1938, România a înregistrat cei mai înalți indicatori din întreaga istorie precomunistă a țării. Țara era totuși departe de performanțele economice ale marilor state ale lumii. În România, modernizarea economică burgheză reușise parțial. În ciuda progreselor marcante, vreme de mai bine de 100 de ani, România rămânea la cei mai mulți indicatori, inferioară țărilor occidentale și adesea și țărilor est și central-europene.

INDUSTRIALIZAREA COMUNISTĂ ȘI CEA ACTUALĂ

Comuniștii și-au propus tocmai lichidarea înapoierii și încheierea procesului modernizării țării. Acest fapt presupunea, în viziunea lor: 1. naționalizarea (crearea proprietății comuniste, în care doar statul era proprietar) 2. dirijismul economic (pe bază de plan, anual sau cincinal) 3. industrializarea. Industrializarea comunistă s-a bazat pe industria grea și, asemenea colectivizării, a suferit aceleași mistificări: oficialitățile tindeau să umfle cifrele de producție pentru a da impresia unor succese mai mari decât cele reale. Oricât de impresionante au fost aceste realizări pe termen scurt (metroul bucureștean, Transfăgărășanul, canalul Dunăre-Marea Neagră), industrializarea nu și-a putut atinge obiectivul său principal: ajungerea din urmă a națiunilor dezvoltate ale lumii. Astăzi, industria românească cunoaște profunde schimbări. A început un proces de privatizare și reconstrucție a acesteia în conformitate cu necesitățile pieței europene. Procese reușite de privatizare au fost cele de la Automobile Dacia Pitești sau Ispat Sidex Galați. Un rol important în dezvoltarea industriei românești actuale revine capitalului străin. Economia se bazează încă pe costul scăzut al forței de muncă.

Temă

- Realizează o analiză comparativă capitalism-comunism pentru agricultura și industria românească. Trage apoi concluziile cuvenite.
- Care politică economică ar fi fost mai bună pentru industria românească interbelică? „Porțile închise”, susținută de PNL, care avantaja capitalul românesc, sau „porțile deschise”, susținută de PNȚ, care considera că țara nu are suficient capital pentru dezvoltare? Astăzi care politică ar fi mai potrivită? Scrie un eseu pe această temă.

Dacia, un automobil românesc produs sub licență franceză

MODELUL COMUN EUROPEAN DE CURRICULUM VITAE

În Monitorul Oficial, Partea I nr. 633 din 13/07/2004 a fost publicată Hotărârea nr. 1021/2004 din 25/06/2004 pentru aprobarea modelului comun european de curriculum vitae, „în scopul sporirii transparenței și exactității informațiilor existente pe piața forței de muncă și pentru alinierea legislației române la reglementările comunitare în domeniu” – modelul comun european de curriculum vitae constituind „un mod de prezentare sistematic, cronologic și flexibil a calificării și competențelor fiecărei persoane”. Hotărârea transpune Recomandarea Comisiei Europene nr. C(2002)/516 din 11 martie 2002 privind Modelul comun european pentru curriculum vitae, publicată în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene* L079 din 22 martie 2002.

INFORMAȚII PERSONALE

Nume.....
Adresă (numărul, strada, cod poștal, oraș, țară).....
.....
Telefon.....
Fax.....
E-mail.....
Naționalitate.....
Data nașterii.....

EXPERIENȚĂ PROFESIONALĂ

*Perioada (de la – până la) (Menționați pe rând fiecare experiență profesională pertinentă, începând cu cea mai recentă dintre acestea)

- *Numele și adresa angajatorului
- *Tipul activității sau sectorul de activitate
- *Funcția sau postul ocupat
- *Principalele activități și responsabilități

EDUCAȚIE ȘI FORMARE

*Perioada (de la – până la) (Descrieți separat fiecare formă de învățământ și program de formare profesională urmate, începând cu cea mai recentă)

- *Numele și tipul instituției de învățământ și al organizației profesionale prin care s-a realizat formarea profesională
- *Domeniul studiat / aptitudini ocupaționale
- *Tipul calificării / diploma obținută
- *Nivelul de clasificare a formei de instruire / învățământ

APTITUDINI ȘI COMPETENȚE PERSONALE

Dobândite în cursul vieții și carierei dar care nu sunt recunoscute neapărat printr-un certificat sau o diplomă
Limba maternă

Limbi străine cunoscute (Enumerați limbile cunoscute și indicați nivelul: excelent, bine, satisfăcător)

- *abilitatea de a citi

*abilitatea de a scrie

*abilitatea de a vorbi

Aptitudini și competențe artistice (muzică, desen, pictură, literatură etc.)

Aptitudini și competențe sociale

Locuiți și munciți cu alte persoane, într-un mediu multicultural, ocupați o poziție în care comunicarea este importantă sau desfășurați o activitate în care munca de echipă este esențială (de exemplu, cultură, sport etc.).
Descrieți aceste aptitudini și indicați contextul în care le-ați dobândit)

Aptitudini și competențe organizatorice

De exemplu coordonați sau conduceți activitatea altor persoane, proiecte și gestionați bugete; la locul de muncă, în acțiuni voluntare (de exemplu în domenii culturale sau sportive) sau la domiciliu. (Descrieți aceste aptitudini și indicați în ce context le-ați dobândit)

Aptitudini și competențe tehnice (utilizare calculator, anumite tipuri de echipamente, mașini etc.) (Descrieți aceste aptitudini și indicați în ce context le-ați dobândit)

Permis de conducere

Alte aptitudini și competențe

Competențe care nu au mai fost menționate anterior (Descrieți aceste aptitudini și indicați în ce context le-ați dobândit)

INFORMAȚII SUPLIMENTARE (Indicați alte informații utile și care nu au fost menționate, de exemplu, persoane de contact, referințe etc.)

ANEXE (Enumerați documentele atașate CV-ului, dacă este cazul)

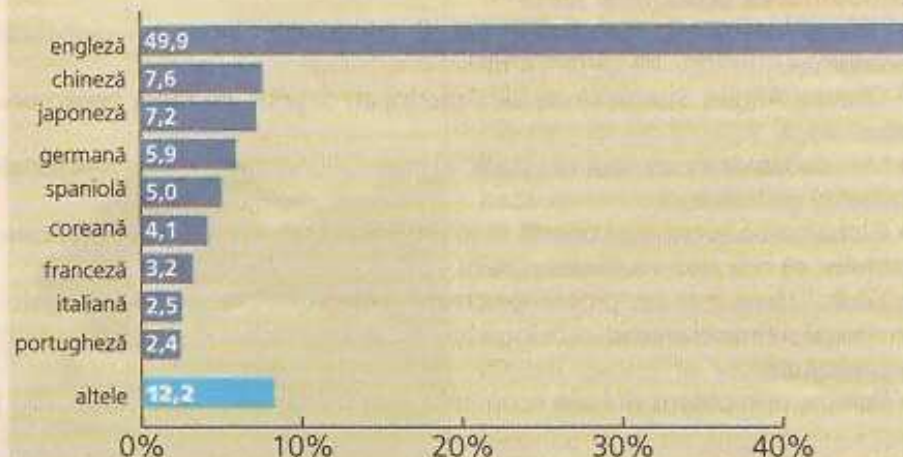
*Notă: Textul dintre () va fi înlocuit cu informațiile cerute. Vă rugăm insistent să păstrați setup-ul paginii, respectiv: Top 2 cm Bottom 2 cm Left 3 cm Right 2 cm Gutter 0 cm Header 1,25 cm Footer 1,25 cm

Tema

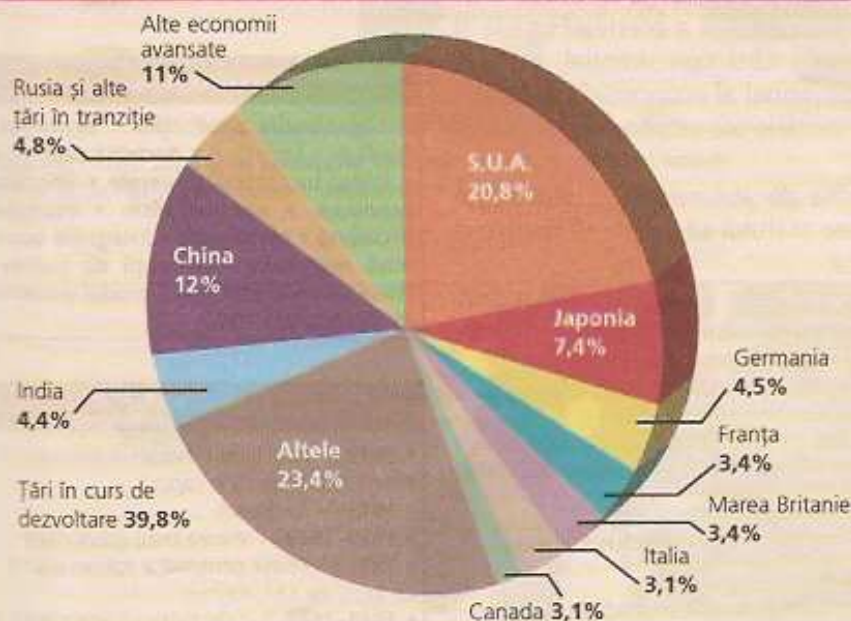
Dragi elevi, în curând veți fi nevoiți să întocmiți un astfel de CV. Piața voastră de muncă va fi România, dar și Europa! Încercați să vă imaginați că ați ajuns la această etapă a vieții voastre. Completați un astfel de CV, după modelul oferit de noi.

LIMBILE UTILIZATE PE INTERNET

Internetul este o rețea mondială de computere interconectate, plus informația și serviciile care sunt oferite utilizatorilor. Termenul vine de la abrevierea a două cuvinte în limba engleză: *inter-connected* („inter-conectat”) și *network* („rețea”). În engleză, Internet se scrie cu literă mare. Care este ponderea limbilor noneuropene pe internet? Care este proporția internautilor anglofoni? Dar a latinofonilor? Cum explici producția atât de mare de pagini web în limba engleză?

DISTRIBUȚIA ECONOMIEI MONDIALE

Realizează o analiză a puterii economice a țărilor lumii în prezent, iar apoi coroborează această analiză cu cea a participării respectivei puteri economice în cadrul organizațiilor de integrare regională. Care este rolul mondializării în acest proces de retrasare a hărții economice a lumii? Cum explici poziția Rusiei în acest clasament? Dar poziția Chinei?

RĂSPUNDE ÎNTREBĂRILOR DE MAI JOS :

Una dintre cele două coloane alăturate conține numele promotorilor unor metode celebre de organizare a muncii, cealaltă conține definițiile care corespund acestor metode. Combină corect cele două coloane și scrie apoi un eseu cu titlu: „Organizarea muncii de la revoluția industrială la globalizare”.

Frederick Winslow Taylor (1859–1915)

Henry Ford (1863–1947)

Uzinele Toyota, Japonia

- sistem fundamentat pe noile tehnologii, promovează flexibilitatea, adaptabilitatea în toate domeniile de activitate. Sistemul este răspunsul dat de economia capitalistă la provocările globalizării.

- metodă de organizare a muncii în cadrul căreia normele de muncă se stabilesc la nivelul muncitorilor cu cel mai ridicat randament și pe baza unor îmbunătățiri aduse muncii prin eliminarea mișcărilor inutile și creșterea randamentului muncii.

- politică managerială care constă în plata unor salarii destul de mari pentru a da posibilitatea muncitorilor să cumpere produsele realizate; folosirea liniilor de asamblare în producția de masă.

Ideile de bază ale capitolului

Globalizarea economiei lumii

- Marile descoperiri geografice pot fi considerate începutul globalizării economiei.
- Olanda, Anglia, Statele Unite ale Americii au deținut, pe rând, hegemonia economică.
- Mondializarea a cunoscut trei stadii: a) internaționalizarea; b) transnaționalizarea; c) globalizarea.
- Globalizarea economiei constă în a) progresul comunicațiilor; b) unificarea piețelor; c) ridicarea multinaționalelor.
- Globalizarea este un proces de creare și dezvoltare a unui sistem informațional și financiar unic, care îngăduie acces la informație și mișcare rapidă a capitalului.
- Europa, prin potențialul său economic, este principala putere comercială a lumii.
- Principalii rivali sunt India și China, care se anunță a fi viitoarele motoare ale expansiunii economice asiatice, amenințând să transforme în victime ale globalizării tocmai pe inițiatorii ei.

Curenți și idei economice: economii dirijate și economii liberale

- Economia capitalistă este guvernată de legea cererii și a ofertei. Firmele și indivizii iau singuri decizii, acționând într-un cadru concurențial, în care statul are doar rolul de a asigura cadrul instituțional al economiei de piață.
- În secolul al XX-lea au existat două mari modele ale economiei de piață: modelul neoclasic și modelul keynesian.
- Modelul neoclasic contează pe capacitatea de autoreglare a sistemului economic, în timp ce modelul keynesian cere statului să intervină pentru a asigura cetățenilor săi bunăstarea economică.
- Planificarea, ineficiența, preferința pentru industria grea, interesul scăzut pentru industria bunurilor de consum și pentru servicii sunt caracteristicile esențiale ale economiilor dirijate de stat din țările comuniste.

Ocupații și statute profesionale

- Întreprinzătorul este întruchiparea succesului în lumea contemporană.
- Europa își propune să dezvolte o „economie bazată pe cunoaștere, cea mai competitivă și mai dezvoltată din lume”.
- *Procesul de la Bologna* are în vedere crearea unui sistem educativ care să răspundă adecvat cererilor de pe piața muncii.
- Cele mai căutate profesii de pe piața muncii vor fi în viitorul apropiat: consultant financiar, cercetător medical, inginer-software, chiropractor, inginer de mediu, biochimist, manager de vânzări, epidemiolog, analist de sistem, sportiv.

România

- România era, la începutul secolului al XX-lea, o țară eminentă agrară. Însă reforma agrară din 1921 și concurența americană de pe piața cerealelor au ruinat agricultura românească.
- Nici cooperativizarea nu s-a dovedit o soluție de succes, deoarece a fost realizată împotriva voinței proprietarilor de teren agricol.
- În prezent, agricultura românească are caracteristicile unei economii de subzistență, iar lumea rurală este departe de nivelul de bunăstare european.
- În perioada interbelică, industria a fost încurajată de politica liberală, dar era sub nivelul țărilor occidentale.
- Regimul comunist a încercat eliminarea decalajului economic, dar a ales o cale greșită, practicând economia de comandă în ramuri industriale neperformante.
- În prezent, sfera serviciilor tinde să devină predominantă, iar meseriile apreciate sunt cele din domeniul IT și al vânzării.

Personalități

John Maynard Keynes,
teoreticianul
neoliberalismului

Frederick Winslow Taylor,
părintele managementului
științific

Henry Ford,
inițiatorul unei noi etape
în organizarea industriei

Cuvinte-cheie

- organizarea producției • taylorism • fordism • toyotism • doctrină economică • statul bunăstării generale • liberalism economic • neoliberalism • economie socialistă • planificare • integrare economică regională • ocupații de succes • Procesul de la Bologna • model european de Curriculum vitae

Date-cheie

- 1911 — *Principiile conducerii științifice a întreprinderii* de F.W. Taylor
- 1913 — fordismul
- 1929-1933 — marea criză economică
- 1936 — *Teoria generală a folosirii mâinii de lucru* de J.M. Keynes
- 1949-1963 — colectivizarea agriculturii în România
- 1951 — Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului
- 1970 — toyotismul
- 1973 — primul șoc petrolier
- 1979 — al doilea șoc petrolier
- 1999 — introducerea monedei europene

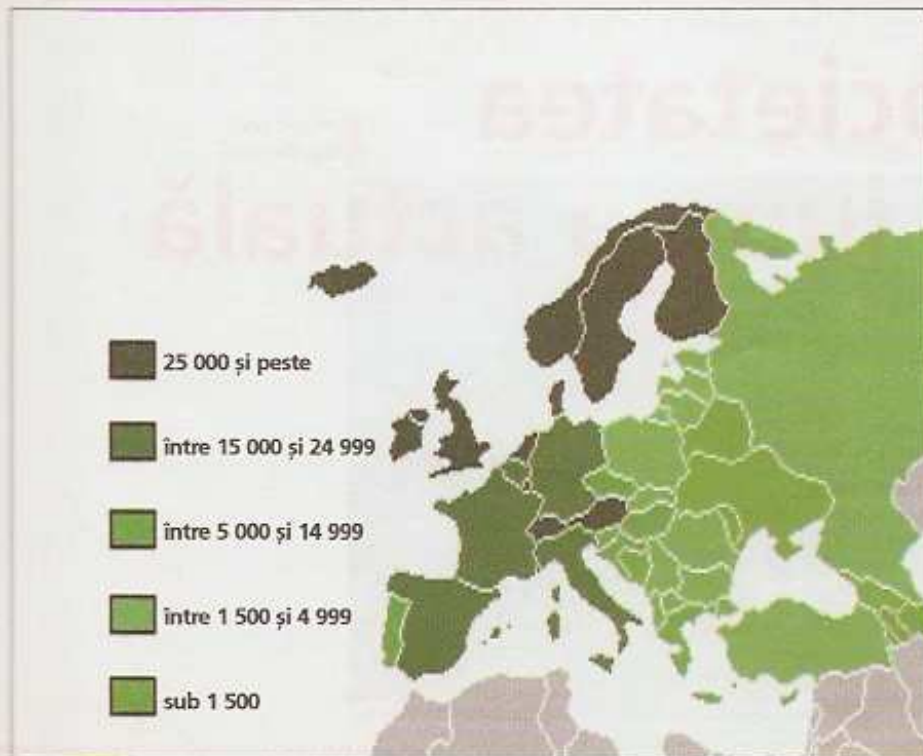
Texte-cheie

- Ce este globalizarea. Definiții (p. 28)
- Modelul european de Curriculum vitae (p. 36)

Sugestii de documentare

- Keith Hitchins, *România, 1866-1947*
- Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*
- Silviu Brucan, *Pluralism și conflict social*

Analiza comparată a documentelor cartografice

Produsul Intern Brut (PIB) pe cap de locuitor exprimat în dolari americani al țărilor europene în anul 2002 (sursa: PNUD)

Produsul Intern Brut (PIB) pe cap de locuitor exprimat în dolari americani al țărilor europene în anul 2005 (sursa: FMI)

„Lectura” hărților

Hărțile istorice sunt descrieri simplificate ale unor fenomene care se petrec în timp și spațiu. Ele oferă o informație cu relevanță istorică. Hărțile alăturate prezintă variațiile PIB pe cap de locuitor în țările din Europa. Ele au fost elaborate pe baza unor date statistice colectate de Programul pentru Dezvoltare a Națiunilor Unite și de Fondul Monetar Internațional. Așadar, furnizorii de date sunt pe deplin credibili, având în vedere prestigiul celor două instituții internaționale. Valorilor dintr-un anumit interval al PIB pe cap de locuitor le-au fost asociate culori / tente de culoare. Apoi, culorile au fost aplicate conturilor țărilor europene în funcție de valorile PIB pe cap de locuitor pe care îl are fiecare.

Concluzii:

Din analiza comparată a hărților a rezultat o imagine foarte elocventă a economiei europene. Vom remarca diferențele de PIB pe cap de locuitor dintre țările occidentale membre ale Uniunii Europene și țările din Europa de Est, dintre care unele au aderat deja la Uniunea Europeană.

De asemenea, se remarcă o creștere a PIB pe cap de locuitor între 2002 și 2005, atât în interiorul UE, cât și în statele din afara uniunii.

Explicații

Produsul Intern Brut este un indicator macroeconomic care reflectă suma valorii de piață a tuturor mărfurilor și serviciilor destinate consumului final, produse în toate ramurile economiei în interiorul unui stat în decurs de un an.

$PIB = \text{consum} + \text{investiții} + \text{exporturi} - \text{importuri}$

PIB pe cap de locuitor este PIB împărțit la numărul locuitorilor. Astfel, poate fi comparată eficiența diferitelor țări.

3 Societatea în lumea actuală

Societatea în lumea postbelică

Migrații în lumea contemporană

Viața publică și viața privată

Diaspora și exilul românesc

EVALUARE

Fișă tehnică

Mao Zedong la o întâlnire
politică din 1927

Casa Savoia,
Le Corbusier

DATE IMPORTANTE

- 1919:** reducerea zilei de muncă la 8 ore în statele industrializate.
- 1920–1930:** răspândirea taylorismului în lume (metodă de lucru care condiționează salariul de randament și nu de timpul de lucru).
- 1920:** începutul prohibiției în Statele Unite.
- 1921–1928:** perioada NEP (Noua Politică Economică) în Rusia / URSS.
- 1922:** înființarea colhozurilor în URSS.
- 1929:** începe lichidarea culacilor (țărani sovietici înstăriți).
- 1929–1933:** marea criză economică duce la apariția a circa 30 milioane de șomeri în principalele state ale lumii.
- 1932–1934:** ani de foamete în URSS: 6 milioane de morți.
- 1933:** încetarea prohibiției în Statele Unite.
- 1933–1938:** în Statele Unite se aplică New Deal. Programul care pune capăt crizei economice este axat pe realizarea unor reforme sociale (acordarea de compensații în caz de șomaj, pensii de bătrânețe, salariu minim etc.).
- 1935:** începe stahanovismul, întrecere în muncă numită astfel după numele unui miner ucrainean care, în ziua de 31 august, ar fi extras de 14 ori mai mult cărbune decât tovarășii săi.
- 1945–1950:** în lumea occidentală se generalizează statele-providență. Ele își asumă responsabilitatea pentru asigurarea necesităților economice și sociale de bază ale cetățenilor.
- 1950:** 44% din populația lumii este analfabetă, iar 29% locuiește la sate.
- 1960–1968:** campanii antirasiste în SUA. În 1968 este asasinat Martin Luther King, principalul lider al negrilor americani (Premiul Nobel pentru pace în 1964).
- 1967:** în Marea Britanie se dă o lege care suprimă pedepsele penale contra comportamentelor homosexuale.
- 1990:** 43% din populația lumii locuiește la orașe. Analfabeții sunt circa 27%.

Societatea în lumea postbelică

Le Corbusier

1. Societatea de consum

Consumul a devenit pivotul central al vieții în țările centralizate și este integrat în scara valorilor sociale. Sondaje de opinie efectuate în două dintre cele mai dezvoltate țări ale lumii — SUA și Japonia — au arătat cum definirea succesului în viață a devenit preponderentă în termeni ai economiei de consum. În Taiwan, un afiș conținea următoarea întrebare: „De ce nu ești încă un milionar?” Japonezii vorbesc despre „cele trei comori sacre”: televizorul color, aerul condiționat și autoturismul.

Alan Durning,
Întrebând cât de mult este destul

- Ce părere ai despre noțiunea de lux? Este el același în toate timpurile? Când se transformă el în necesitate?
- Ce este luxul astăzi pentru tine? Televizorul color? Telefonul mobil?
- Ce crezi despre perechea: „a avea” și „a fi”? Este dihotomică? Reprezintă separația dintre lumea materială și cea spirituală? Pot coexista aceste două verbe în vocabularul omului contemporan?

■ SOCIETATEA DE CONSUM

Societatea capitalistă se remarcă prin clase sociale caracterizate net de diferențele de avere, nivel de educație, cultură și mod de viață. Fenomenul care a schimbat societatea capitalistă în cel mai înalt grad este revoluție industrială. Aceasta cunoaște trei etape, în funcție de combustibilul care a pus în mișcare mașinile și economia: cărbunele (secolele XVIII–XIX), pentru prima revoluție industrială, petrolul și electricitatea (cca 1880–1960), pentru cea de a doua, energia nucleară și cea neconvențională după 1960, pentru a treia revoluție industrială (3). Societatea ulterioară ultimei revoluții se mai numește societate informațională sau postindustrială (3, 4). Revoluția industrială a promovat burghesia, dar a avut ca efect și apariția unui proletariat numeros. Proletariatul trăia în condiții grele, la periferia orașelor, cu salarii mici și în condiții sanitare precare. Nutrind un acut sentiment al in justiției, a început să se organizeze în sindicate, pentru apărarea intereselor economice, și în partide, pentru apărarea intereselor politice. Mutațiile tehnologice provocate de a treia revoluție industrială au diminuat rolul clasei muncitoare. Este privilegiată intelectualitatea. Țărănimea este tot mai redusă numeric, din cauza mecanizării și automatizării agriculturii. Extinderea orașelor a dominat secolul al XX-lea. La sfârșitul său, jumătate din populația lumii locuiește la oraș. Orașele însele sunt în plină schimbare, în special sub aspect arhitectonic. Arhitecții, precum Le Corbusier, imaginează ansambluri imense de locuințe al căror interior trebuia să fie practic și funcțional, întocmai ca o „mașină de locuit”.

Statele-providență intervin tot mai accentuat în viața de familie, asumându-și treptat responsabilitatea educației, a asistenței sociale, a transportului în comun, a mijloacelor de comunicare etc. În anii '80, majoritatea statelor occidentale, în afară de Anglia, au intervenit foarte activ pentru a crea locuri de muncă pentru toți cetățenii și pentru a asigura prosperitatea populației. Unele guvernări de dreapta (Margaret Thatcher în Marea Britanie, Ronald Reagan în SUA, Helmut Kohl în Germania) au anulat multe dintre avantajele acestei politici. Aceste guverne au promovat o politică liberală al cărei preț era însă apariția unui mare număr de șomeri.

2. De la societatea industrială la societatea informațională

Societatea informațională debutează în 1956 în SUA. Acum, pentru prima dată, „gulerele albe” depășeau „gulerele albastre”. Pentru prima dată în istorie cei mai mulți dintre americani lucrau cu informația în loc să producă bunuri. În 1957, URSS lansa Sputnikul. Importanța reală a Sputnikului nu consta în faptul că inaugura era spațială, ci că marca începutul erei comunicațiilor globale prin satelit. Noua bogăție este cunoașterea și nu banii. Teoria valorii-muncă creată de Marx la începutul epocii

industriale trebuie înlocuită cu teoria valorii bazate pe cunoaștere.

John Naisbitt, Megatendințe

- Ce crezi că sunt „gulerele albe”?
- Care este rolul lor în lumea postindustrială? Mai este valabil astăzi modelul marxist — cel care prognoza supremația socială a proletariatului?
- În ce constă teoria valorii-muncă a lui Marx? Unde credea acesta că se produce valoarea? Ce credeau despre același lucru fiziocrații? Dar mercantiliștii?

3. Cernobil

La 26 aprilie 1986 a explodat reactorul 4 de la centrala nucleară Cernobil, Ucraina. Particulele radioac-

Secolul al XX-lea a fost dominat și de societatea de consum (1). Obiectele de uz casnic se înmulțesc și se ieftinesc, iar oamenii își pot permite să cumpere mai mult decât strictul necesar. Societățile occidentale evoluează spre o omogenizare a modurilor de viață. Creșterea timpului liber și a veniturilor are ca efect apariția unei societăți a loisirului, interesată de vacanțe, practicarea sporturilor și cultura trupului. Femeile câștigă drepturi civile și juridice, modificându-și rolul și locul în societate. Moravurile devin mai libertine.

■ SOCIETATEA COMUNISTĂ ȘI CEA A LUMII A TREIA

Socialismul a trecut de la teorie la practică o dată cu revoluția bolșevică din octombrie 1917, în Rusia, după 1945, în unele țări din Europa și apoi în Asia, iar mai târziu și în America. Regimurile s-au străduit să construiască un nou tip de societate, în care statul prelua în fața individului. Proiectul comunist viza uniformizarea socială prin desființarea violentă a burgheziei și a țărănimii înstărite. Societatea era guvernată prin teroare, milioane de oameni căzând victime ale acestui experiment social. Teoretic, egalitatea a luat locul libertății. Locul de muncă era însă asigurat, iar accesul la îngrijirile medicale și educație era gratuit. Există totuși și în acest tip de societate o categorie privilegiată, numită nomenclatură, birocrăția de partid, care și-a arogat privilegii mari în raport cu nivelul de trai al majorității. Societatea comunistă nu a reușit să fie viabilă, din cauza eșecurilor unei economii mereu în urma celei occidentale. Din acel moment societatea nu a mai susținut regimul comunist, care s-a prăbușit. Regimuri comuniste au supraviețuit doar în Vietnam, China, Coreea de Nord și Cuba.

Din cauza colonialismului, societățile din Africa, Asia, America de Sud se bazează încă pe economii de subzistență. Totuși, modelul de dezvoltare este cel occidental. În aceste societăți apare și o elită socială autohtonă, dar cei mai numeroși locuitori au rămas săraci. Globalizarea a generat însă noi fracturi sociale. Orientul mijlociu acceptă modernizarea economică, nu însă și valorile occidentale culturale. Africa rămâne în mare parte rurală și săracă.

■ TENDINȚE ACTUALE

Omenirea se află astăzi în fața unui nou tip de societate umană: societatea informațională (2). Spre deosebire de societățile anterioare, agrară și industrială, a căror forță motrice a fost producția materială, la baza societății stă acum informația. Datorită acesteia, lumea a devenit un „sat global”, rețelele inovatoare de comunicare la mare distanță (chat, e-mail) adăugându-se comunităților tradiționale precum familia sau vecinătatea (4).

minate, consumă alimente radioactive, respiră aer contaminat. Consecințele vor fi simțite timp de secole. Radiațiile nu numai că declanșează cancer (tiroidian, pulmonar, la sân și stomac), ci cresc și numărul atacurilor cerebrale și cardiace, al bolilor de ficat, duc la slăbirea sistemului imunitar, și afectează grav copii, încă din stadiul de făt.

■ 4. Consecințele globalizării.

Comentează graficul de mai jos. Pentru a răspunde la ultimul punct citește și doc. 3.

GLOBALIZARE

- Eroziunea statului național
- Dumping social
- Clivaj între bogați și săraci
- Societăți multinaționale necontrolabile
- Degradarea mediului

■ Comentează și acest gen de consecințe ale revoluției postindustriale

tive au fost răspândite în toată Europa și au ajuns până în Japonia și Statele Unite. Nouă milioane de oameni au fost afectați de radiații, potrivit Națiunilor Unite. Cei mai afectați au fost așa-numiții „lichidatori” (circa 600 000 de oameni), ce s-au ocupat de curățarea centralei după accident. Țara cea mai afectată a fost Bielorusia. 70% din substanțele radioactive eliberate în timpul accidentului au căzut pe teritoriul său. Granița Ucrainei cu Bielorusia este la doar 10 km nord de centrala Cernobil. Practic, întreg teritoriul țării a fost contaminat cu elemente radioactive. Nouă milioane de oameni trăiesc în zone conta-

Migrații în lumea contemporană

1. Devalorizarea unor concepte

Universul omenirii este alcătuit dintr-o multitudine, o totalitate de procese aflate în interconexiune, iar cercetările care dezassemblează această totalitate în bucăți fără a mai reuși s-o reasambleze falsifică realitatea. Concepte precum „națiune”, „societate” și „cultură” denumesc bucăți și amenință să transforme denumirile în lucruri. Într-un fel, ne-am obișnuit să spunem că trăim cu toții într-o singură lume. Există conexiuni ecologice: New Yorkul suferă de gripa din Hong Kong; viile din Europa sunt distruse de un păduche american. Există conexiuni demografice: jamaicanii migrează la Londra, chinezii la Singapore. Există conexiuni economice: închiderea unor sonde în Golful Persic atrage după sine oprirea unor uzine electrice în Ohio. Există conexiuni politice: războaiele începute în Europa au reverberații pe întreg globul; trupe americane intervin în Asia; finlandezii păzesc frontiera dintre Israel și Egipt. Acest lucru nu este valabil nu numai pentru prezent, ci și pentru trecut.

E.R. Wolf, Europa și populațiile fără istorie

- Dă exemple de conexiuni din trecut pentru boli care au făcut ravagii, de schimb de plante și animale, de prozelitism religios etc.
- Consideri devalorizate conceptele de națiune, societate, cultură?

2. Problemele emigrantului (vezi și harta alăturată)

1. Dorința individului de a migra
2. Pregătirea de plecare
3. Despărțirea
4. Călătoria spre noul mediu
5. Sosirea
6. Aclimatizarea cu noua locație
7. Primirea imigranților în noul cadru
8. Stabilirea unei noi identități.

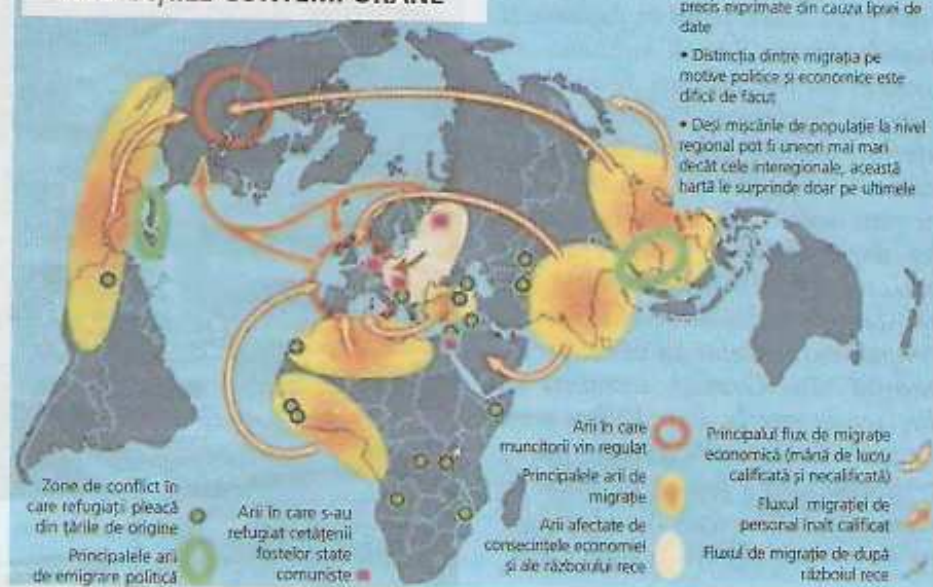
■ MIGRAȚIILE CONTEMPORANE

Migrația este fenomenul ce constă în deplasarea unor mulțimi de persoane dintr-o arie teritorială în alta, urmată de schimbarea domiciliului și/sau de încadrarea într-o formă de activitate în zona de sosire. Dacă privim fenomenul raportându-ne la o populație dată, atunci, în raport cu această populație, se poate vorbi de două forme de migrație: imigrație (ansamblul intrărilor) și emigrație (ansamblul ieșirilor). În fapt, orice act migratoriu este, în același timp, o migrație și o emigrație (2). În epoca modernă, migrațiile au fost atât voluntare (profesionale, religioase etc.), cât și involuntare (sclavia, traficul de ființe umane, sau purificările etnice) (1, 3). Colonialismul european dintre secolele XVI–XX a reprezentat un excepțional fenomen migraționist. Numai între 1815 și 1914, peste 50 de milioane de europeni au părăsit Europa în căutarea unei lumii mai bune. Motivele au fost variate: economice (nevoia de resurse și piețe de desfacere), sociale (pauperizarea), religioase (prozelitismul), politico-strategice (afirmarea naționalismelor). Limbile europene sunt și astăzi în multe țări din Africa și America de Sud folosite în administrație. Cea mai cunoscută migrație contemporană este cea a evreilor din diaspora. Rămăși fără stat, evreii s-au răspândit vreme de 2 000 de ani prin toată lumea. După Holocaust, evreii au migrat în număr mare spre Israel, noul lor stat, creat în 1948. În urma conferinței de la Potsdam din 1945, 16,5 milioane germani au fost nevoiți să-și părăsească căminele din zonele stăpânite anterior (regiunea sudetă, Prusia Orientală, estul Germaniei). Al doilea mare grup migraționist l-a reprezentat cel polonez: 12 milioane de polonezi au fost expulzați din teritoriul anexat de URSS din estul Poloniei, granițele statului polonez fiind translatate spre vest, până pe linia Oder-Neisse. Sute de mii de ucraineni și bieloruși au luat locul polonezilor din zonele evacuate.

■ PROBLEMA MIGRAȚIEI ASTĂZI

Cel mai important factor al migrației contemporane a fost nevoia de forță de muncă ieftină a statelor dezvoltate. Mexicanii merg să lucreze în Statele Unite, est-europenii pleacă în Occident pentru a lucra în construcții sau în agri-

MIGRAȚIILE CONTEMPORANE

cultură. În ultimele decenii ale secolului al XX-lea au avut loc unele dintre cele mai mari valuri de migrație din istoria lumii. Numărul imigranților în Uniunea Europeană veniți din Asia, Africa și America Latină a crescut spectaculos între 1980 și 2000, cu aproximativ 75%. America de Nord a fost ținta unui flux migrator și mai mare, numărul total de rezidenți în Statele Unite născuți în alte țări crescând cu 145% în aceeași perioadă, de la 14 milioane la 35 milioane. În Canada, persoanele născute în alte țări reprezintă aproximativ 44% din populația actuală a orașului Toronto, cel mai important oraș din această țară. În Singapore și în unele state din jurul Golfului Persic, lucrătorii străini reprezintă o treime sau chiar mai mult din populația rezidentă. Diferența dintre acest fenomen și valurile de migrație din secolele anterioare nu rezidă doar în numărul celor care migrează, ci și în rolul transformator al tehnologiei: în întreaga lume, revoluțiile din telecomunicații și transporturi au permis imigranților să păstreze simultan identități și interese culturale duble sau chiar multiple. Imigranții de astăzi pot, vor și trebuie să păstreze legătura cu țara lor de origine, fără ca aceasta să compromită angajamentul sau loialitatea lor față de patria adoptivă. Țările care găzduiesc populații de imigranți trebuie să accepte și să înglobeze diversitatea, fiind mai degrabă nevoite de introducerea unor noi politici de recunoaștere culturală a acestor persoane în locul simplei lor asimilări.

PRECIZĂRI TIPOLOGICE

Migrațiile sunt de multe feluri. În raport cu un teritoriu național, se face distincția dintre migrație internă, atunci când deplasarea se face în interiorul țării respective, și migrație externă sau internațională. După un alt criteriu, se vorbește de migrație temporară, când deplasarea se efectuează pentru o perioadă determinată de timp, după care individul migrant se întoarce la locul de origine (unde, de regulă, își păstrează locuința și familia), și migrația definitivă, când migrantul nu se mai întoarce. Migrația internațională din zilele noastre se realizează sub câteva forme mai importante: migrația forței de muncă, migrația membrilor familiilor lucrătorilor anterior emigranți, migrația forțată de calamități naturale, de persecuții politice sau religioase, de războaie etc. Migrațiile actuale sunt posibile datorită răspândirii democrației, care oferă grupurilor excluse mai mult spațiu politic și mai multe opțiuni de protest pornite de la diferite nedreptăți istorice, și progreselor înregistrate în globalizare și comunicații, care creează noi rețele și alianțe umane. Libertatea culturală devine o necesitate pentru dezvoltarea umană în aceeași măsură ca democrația și oportunitățile economice. Politicile actuale trebuie să înglobeze diversitatea și să promoveze multiculturalismul.

■ Crezi că s-ar putea adăuga și alți pași în această listă? Crezi că acest model este valabil pentru emigranțul voluntar sau și pentru cel involuntar?

3. Vocabularul migrațiilor, concepte-cheie pentru înțelegerea naturii, varietății și rezultatelor migrației

Asimilarea: absorbția în tradiția culturală a altui grup.

Creolizare: modele și practici culturale care reflectă un amestec de influențe culturale. Din punct de vedere lingvistic, creolizarea se referă la modul în care un grup subordonat încorporează elemente ale limbii unui grup dominant, simplificând gramatica și amestecând vocabularul fiecărui grup.

Diaspora: dispersarea peste graniță a unui grup de persoane.

Emigrație: despărțirea unor persoane de țara

lor pentru a-și stabili rezidența într-un nou loc.

Fuziune: amestecul diferitelor practici culturale.

Hibridizare: o fuziune a culturilor și tradițiilor culturale.

Imigrația: stabilirea într-o țară, alta decât cea de origine.

Migrația circulară: un model bine definit, cum ar fi munca sezonieră sau trimiterea copiilor în serviciul altor familii, după care emigranții se întorc în locurile lor de origine.

Migrația forțată: migrația care are loc când migrantul este forțat să-și părăsească locul de origine.

Migrația globală: mișcarea oamenilor de-a lungul continentelor.

Migrația impusă: migrația care are loc din cauza unor mari presiuni economice, politice sau sociale.

Migrația în lanț: mișcare a grupurilor de indivizi din locul lor de origine într-un altul. Primii emigranți oferă celor care vin ulterior ajutor și informații.

Migrația internă: mișcare a oamenilor dintr-o parte a unei țări sau regiuni într-o alta.

Migrația locală: migrația într-o zonă geografică restrânsă adesea în cadrul unei singure piețe a muncii sau unei piețe agricole.

Mișcarea pe distanțe lungi: mișcarea oamenilor dintr-o țară sau regiune în alta.

Migrația profesională: mișcare a populațiilor, ca răspuns la oportunități oferite în afaceri, administrație sau armată.

Migrația repetată: indivizii care pleacă în mod repetat și se întorc în locul de origine.

Migrația sezonieră: migrația într-un anumit moment al anului.

Redefinirea: schimbarea înțelesului unei practici, tradiții sau concepte existente.

Repatrierea: întoarcerea migrantilor sau a persoanelor dislocate către locul de origine sau cetățenie.

Sincretismul: modul în care un grup de oameni se adaptează unui mediu social în schimbare încorporând în mod selectiv anumite credințe sau practici ale unui grup dominant.

Supraviețuirea: păstrarea unei practici culturale timpuri într-o nouă locație.

4. Explozia demografică

Populația lumii ar putea să ajungă la șapte miliarde până în 2012, însă s-ar putea stabili la nouă miliarde în 2050. Cu toate acestea, sporul natural al populației a scăzut de la două procente, cât era la sfârșitul anilor '60, la 1,2 procente în prezent.

2006: 6,5 miliarde

1996: 6 miliarde

1987: 5 miliarde

1974: 4 miliarde

1960: 3 miliarde

1927: 2 miliarde

1804: 1 miliard

În fiecare secundă se nasc 4 copii

China 1,3 miliarde

India 1,1 miliarde

SUA 298 miliarde

Indonezia 245 miliarde

Brazilia 188 miliarde

Pakistan 166 miliarde

■ Coroborează documentele acestor pagini pentru a realiza un portofoliu pe tema Emigrație / imigrație. Consideră că ești emigrant/ imigrant. Explică într-un eseu motivele emigrației, pașii făcuți și tipul de migrație care te definește. Folosește cel puțin cinci termeni din lista oferită de noi.

Viața publică și viața privată

„AMERICANIZAREA” VIEȚII COTIDIENE DUPĂ 1918

La sfârșitul primului război mondial, Europa era ruinată. Poziția dominantă în lume revenea acum SUA, care începeau să exporte către Europa și lume în general nu doar produse industriale, ci și o seamă de produse culturale: jazz, benzi desenate cu eroi precum Mikey Mouse, Flash Gordon sau Superman. Stilul de viață american este promovat mai ales de cinematograf: în 1927 apare primul film vorbit, *Cântărețul de jazz*. Scriitorul american Upton Sinclair spunea încă din 1917: „grație cinematografului, lumea se unifică, adică se americanizează”. La nivelul vieții cotidiene se poate vedea astăzi foarte clar ceea ce este astăzi numită americanizare. Fie că este vorba de *blue-jeans*, de popularele *fast foods* sau de înghițirea filmelor, foiletoanelor, romanelor polițiste *Made in USA*, influența economică, militară și politică americană este dublată de o influență culturală. Chiar și reclamele de mari dimensiuni imită acum modelul american.

MODELUL SUEDEZ

Suedia este, în secolul al XX-lea, țara care a realizat cea mai originală societate democratică europeană, numită, cu un termen anglo-saxon, *Welfare State*, „statul bunăstării generale”. Suedia a fost modelul unei organizări sociale mult mai atrăgătoare decât Statele Unite, deoarece inegalitatea era în această țară mai puțin profundă. Dacă mitul american este de fapt ideea că „orice om poate deveni într-o bună zi bogat”, mitul suedez este cel al eticii sociale. În Suedia, statul controlează economia printr-un sistem de negocieri periodice a contractelor de muncă dintre patroni și sindicate, prin fiscalitate directă și rapid progresivă. Dar ingerința statului în domeniul social este absolut remarcabilă. În Suedia apar, pentru prima dată în Europa, câteva noutăți sociale:

- declarațiile fiscale publice (pe temeiul că reușita materială trebuie să fie transparentă),
- drepturile copilului — astfel, copilul este declarat cetățean cu drepturi depline, fiind interzisă bătaia sau adresarea unor amenințări din partea părinților. Statul controlează din ce în ce mai mult spațiul odinioară privat. Familia nu mai are responsabilitatea exclusivă a copilului. Nu familia îi stabilește copilului drepturile, ci colectivitatea.
- scoaterea homosexualității de sub incidența legilor care pedepsesc perversiunile; educația sexuală obligatorie din școli etc. Ideea demistificării sexualității a fost, inițial, dictată de grija eliminării bolilor și a ignoranței. Suedia a dat însă tonul unei adevărate revoluții sexuale în lume. Modelul suedez a eșuat astăzi, parțial. Aplicarea programului a provocat pe termen lung o nivelare a veniturilor, scăderea productivității muncii, creșterea absenteismului în producție, libertinaj, alcoolism și violență. Se consideră astăzi că societatea suedeză, excesiv de permisivă, a secretat ea însăși mecanismele propriei distrugerii. Concluzia aparține unui scriitor francez, Claude Sarraute: „Neconținute controale fiscale și familiale, controlul veniturilor, controlul indivizilor, stil Orwell, statul-providență, statul-ingerință intervine peste tot, chiar și în metoda de creștere a copiilor. Modelul suedez există încă, dar mitul a murit definitiv.”

A FI COMUNIST

Pentru majoritatea populației din țările comuniste, viața putea fi rezumată printr-un singur cuvânt: lipsuri. A bunurilor de consum în primul rând. Pe de altă parte, inexistența libertății de exprimare inducea o altă frustrare, regimul considerând pe critici drept disidenți. Frica de poliția politică ținea însă societatea relativ unită. Societatea comunistă se prezenta ca o „mare familie”. Frontiera din-

tre viața privată și viața militantă era lipsită de precizie. Morala este rigidă, iar libertinajul este condamnat. Comunismul a relansat însă mitul egalității. În perioada comunistă, egalitatea femeilor și bărbaților a fost puternic susținută, cel puțin la nivelul ideologiei oficiale, fiind una dintre ideile importante folosite în procesul de modernizare socială în perioada postbelică. Chiar dacă, în practică, această egalitate a dus la apariția fenomenelor de supraaglomerare a femeilor — devenite tovarășe de muncă cu bărbații, dar încă responsabile aproape în exclusivitate de treburile casnice, de creșterea și educarea copiilor, de îngrijirea bătrânilor familiei —, modelul de la care pornea, al egalității între sexe, era unul modern și progresist. Încercarea de a modela societatea în sensul abolirii prejudecăților legate de superioritatea unui sex era, de altfel, contemporană cu evoluția lumii civilizate în deceniile 6–7, mișcările de emancipare a femeilor impunând în țările cu democrații avansate reconsiderarea rolurilor tradiționale și a percepțiilor despre femei și bărbați în societate și în familie. Comunismul a introdus în societate ideea luptei de clasă și a identificat, operând cu criterii ideologice, categorii întregi de oameni (culacii, intelectuali, evreii etc.) ca fiind piedici în calea „revoluției” muncitorilor. „Dușmanii poporului” au fost înlăturați prin mijloace violente. O altă caracteristică a societății comuniste a fost ateismul. Albania a fost prima țară care, în 1967, s-a proclamat ateistă. În aproape toate țările comuniste au fost închise sau dărâmate biserici.

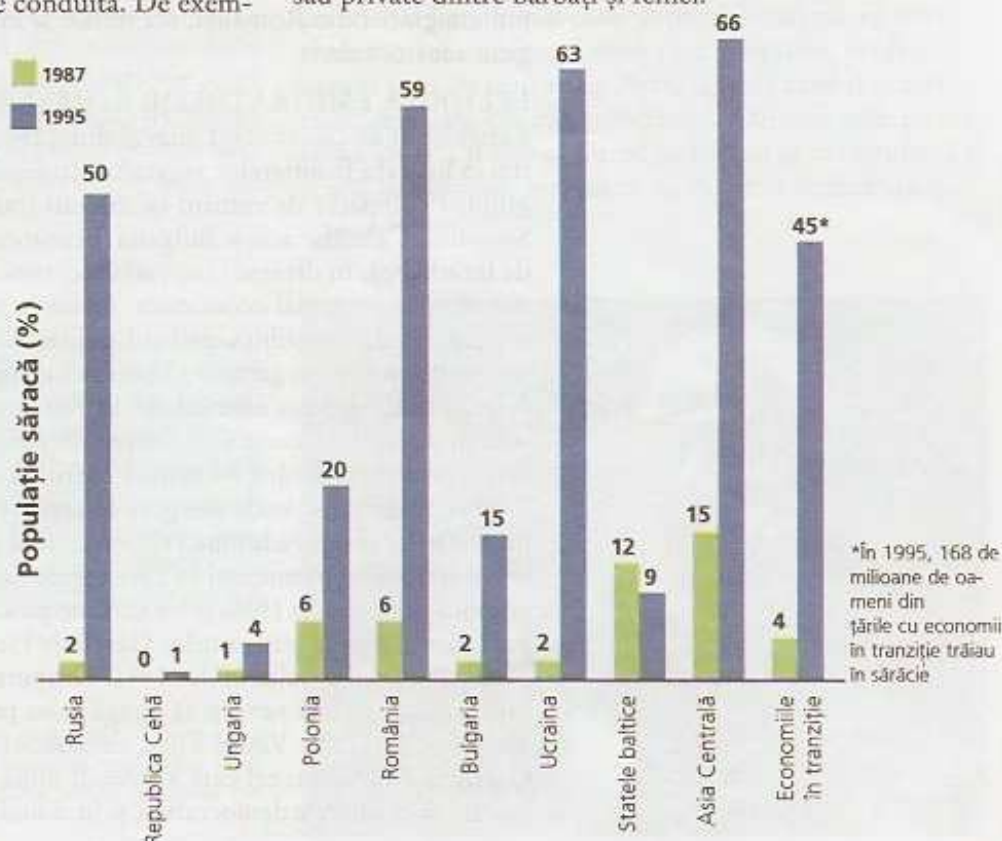
SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ DUPĂ 1989

După 1989, mijloacele de informare în masă au descoperit voluptatea de a relata despre evenimente și fenomene care până atunci păreau imposibile. Însă, o dată cu acest drept, ele au format, încet-încet, reprezentări sociale distorsionate și au consacrat modele de conduită. De exem-

plu, societatea românească a fost invadată după 1989 de produse și imagini care transmit și consolidează cu preponderență anumite modele de feminitate la care societățile occidentale au renunțat în ultimele decenii: femeia ca obiect sexual, ca ființă frivolă, preocupată doar de aspectul său estetic, femeia ca ființă frumoasă, dar lipsită de inteligență (prejudecată preluată de reclamele cu blonde). În alt registru, este cultivată imaginea mamei iresponsabile care își ucide, maltratează sau abandonează copilul/copiii. Violența împotriva femeilor a devenit subiectul predilect al știrilor de senzație, și, la fel, și fenomenul în extindere a prostituției și sclaviei sexuale, inclusiv a celei juvenile. Deși populația activă feminină constituie aproape jumătate din totalul populației active, imaginea femeilor ca profesioniste nu este regăsită în modelele ce domină spațiul public actual, decât, cel mult, în unele publicații sau emisiuni de radio și televiziune. Imaginea bărbaților este și ea afectată (deși nu în aceeași măsură ca a femeilor) de prejudecățile unor modele nepotrivite. Bărbatul *macho* (viril și grosolan-sexist), dar și bărbatul obligat să aibă succes social, responsabil de întreținerea familiei — dar dependent de îngrijirea femeii și incapabil să se descurce în ipostaza de bărbat divorțat sau văduv — nepregătit pentru a crește copii singur — sunt imagini care, ca și în cazul femeilor, deformează percepția tinerilor asupra rolurilor ce le revin în societate și în familie, creează așteptări de conformare din partea societății și frustrări pentru cei care sunt obligați să suporte efectele lor nedorite. În aceste condiții, în care modelele nu sunt bine conturate și se combat reciproc, opțiunea pentru modelele tradițional-patriarhale, puternic conservatoare, este un pericol care poate avea efecte pe termen lung asupra comportamentelor sociale și asupra relațiilor publice sau private dintre bărbați și femei.

Temă

- Analizează graficul alăturat. Stabilește legătura dintre sărăcie și problemele lumii actuale.

Diaspora și exilul românesc

Constantin Văsoianu (1897–1994),
președintele Comitetului Național
Român, organizația românilor din exil

DIASPORA ROMÂNEASCĂ

Cuvântul diaspora este asociat cu grecii, evreii, italienii sau armenii răspândiți pretutindeni în lume. Aceste națiuni au creat, prin diaspora lor, adevărate noi curente culturale, noi așezări, contribuind definitiv la formarea unor noi națiuni. Istoria românilor din emigrație nu s-a scris încă. Statisticile vorbesc de circa 10–12 milioane de români care trăiesc în afara granițelor țării. Deci o treime din populația României a părăsit țara. Libertatea, aspirația spre mai bine sunt motivele care i-au îndemnat pe români să se expatrieze.

„EMIGRAȚII” ROMÂNEȘTI ÎNAINTE DE 1918

Bonjuriști la Paris. Primii „exilați” români, în sensul modern al cuvântului, îi regăsim în Parisul secolului al XIX-lea. Tinerii bonjuriști, revoluționari, boieri, studenți, formau un mic grup de exilați perfect integrat în peisajul intelectual european. Rolul lor în crearea statului român modern s-a dovedit a fi crucial. Bălcescu, C. A. Rosetti, Kogălniceanu, Brătianu au fost arhitecții conceptului de stat român modern.

America. Tot pe la mijlocul secolului al XIX-lea datează și primele comunități de emigranți români în America. Statisticile oficiale ale SUA, aferente anului 2000, menționează că 120 000 de cetățeni americani își declară originea română. Ei sunt americani la a treia sau a patra generație, proveniți din emigranții ardeleni veniți aici acum două secole pentru a face mia de dolari și a se întoarce acasă, în Transilvania, „domni”. Starea de excludere socială și politică a românilor în Ungaria Mare, parte a Imperiului Austro-Ungar, aspect care îi determina pe mulți să plece în tânărlul regat român de la sud de Carpați sau aiurea. Evrei din România, țară care nu le oferea, la acea vreme cetățenie, drepturi politice și tratament egal, au ajuns în America ducând cu ei și o parte a spiritului românesc. La acea vreme, România nu era țară de emigrație, ci una de imigrație. Fenomenul emigrației din România, era minor și marginal prin numărul celor care alegeau această cale.

FEIURILE EMIGRAȚIILOR ROMÂNEȘTI INTERBELICE

Emigrantul de conștiință. Chiar și după 1918, importante comunități de români trăiau în afara frontierelor regatului României Mari. Practic, în jurul granițelor, grupuri compacte de români își duceau traiul în Ungaria, Iugoslavia, Uniunea Sovietică, Cehoslovacia și Bulgaria. Fenomenul emigrației a continuat, în perioada interbelică, în diverse faze variabile, românii alergând să se stabilească în alte țări din motive social-economice. Apare în această perioadă și un fenomen nou: emigrantul de conștiință, exilatul politic. Deși Constituția din 1923 și regimul politic din România garantau libertatea de opinie, au existat grupuri care se considerau oprite sau care căutau să răstoarne prin violență monarhia sau regimul democratic. Comuniștii, vânați de poliție și Siguranță pentru că militau în favoarea dezmembrării României Mari, au ales Uniunea Sovietică. Sau Franța, Elveția, Spania, țări unde mergeau ca activiști ai Cominternului, spioni ai lui Stalin pentru a propovădui internaționalismul proletar. Legionarii au ales să plece din România în momentul în care regele Carol al II-lea a decis să-și instaureze regimul personal, în 1938, și l-a asasinat pe C.Z. Codreanu, inițiind prigoana împotriva tuturor simpatizanților Gărzii de Fier. „Exilul” legionar avea să fie completat de eșecul rebeliunii din 1941. Grupuri compacte de legionari, în frunte cu Horia Sima, au fost nevoiți să aleagă calea pribegiei.

Emigrantul politic. Viorel Tilea, ambasador al regelui Carol la Londra, Grigore Gafencu, Ion Rațiu, cel care a devenit după 1989 simbolul românilor pentru ce înseamnă manierele democratice, și încă mulți alții au ales să rămână în Occident

după 1944. Li s-au alăturat fruntași politici, oameni de cultură, diplomați, industriași, bancheri, oameni de rând care s-au refugiat în Vest în speranța că vor primi ajutor de la americani pentru a putea contribui la eliberarea României de sub cizma bolșevică. „Fuga” lor de un regim odios s-a transformat într-un exil amar și lung.

Care a fost destinul exilaților români după 1947? Mulți dintre ei au devenit personalități de talie mondială: Emil Cioran, Eugen Ionesco, Eliade, George Emil Palade. Alții au contribuit decisiv la trezirea opiniei publice occidentale și la demascarea stalinismului de după Cortina de Fier: regele Mihai I, Gr. Niculescu-Buzești, Constantin Vișoianu, Grigore Gafencu, Ghiță Ionescu, Ion Rațiu, Monica Lovinescu, Paul Goma.

EXILUL PROVOCAT DE COMUNISM

Din 1946–1947 și până în 1990, sute de mii de români au ales să trăiască liber printre străini în loc să sufere oprirea „națională” a comuniștilor români. În Codul Penal al epocii, în retorica propagandei, gestul lor se numea „trădare”. Începutul fenomenului a fost marcat de prigoana împotriva opozanților politici din primii ani de după război. Sute de români, membri ai partidelor istorice și nu numai, s-au refugiat în străinătate. Dacă, la începutul perioadei, cei care ajungeau în Occident erau, cu toții, în situația de refugiat politic, o dată cu trecerea anilor motivele emigrării au devenit mai nuanțate. În orice caz, pe toată perioada regimului comunist și câțiva ani după căderea lui, un român ajuns în Occident primea, aproape automat, statutul de azilant politic, fapt ce-i slujea în obținerea actelor și a unui serviciu. Primul val de emigranți, format aproape în totalitate din opozanți vehemenți ai regimului politic, a fost urmat de un al doilea exod, început prin anii '60. Ingineri, constructori, medici, artiști români au început să plece înspre Vest, profitând de relativa deschidere permisă de Ceaușescu.

Din România se putea pleca în mai multe moduri: prin bursele de studiu în străinătate, prin căsătorie (care asigura o a doua cetățenie), sau prin contractul de muncă în străinătate. Alții alegeau soluții ilegale și periculoase, mergând de la fuga din hotel, dacă erau într-o delegație

sau într-o excursie organizată de ONT, până la trecerea Dunării înot. Regimul comunist a practicat o formă originală de acordare a dreptului de exil, „vânzarea de oameni”. Evreii români sau sașii erau produs de export pentru Ceaușescu și regimul lui. În jur de 10% din populația Israelului este de origine română. Se scrie, se vorbește românește, iar cărțile, revistele în limba română trădează o enormă nostalgie după o Românie idilică, patrie a celor care au plecat spre țara promisă pentru a scăpa de discriminare, din convingere, sau pentru a scăpa de regimul ceaușist ce devenea din ce în ce mai apăsător. Peste 430 000 de germani originari din România s-au stabilit, după cel de al doilea război mondial, în Germania Occidentală. Lor li se adaugă pe puțin 300 000 de români care au fugit în Vest sau au plecat din România imediat după 1989.

EXILUL ÎN PREZENT

După 1989, românii nu se mai pot prevala de vechile motive, în special de lipsa libertății, pentru a pleca din România. Cei care au ales să părăsească țara au reușit să se adapteze în patriile lor de adopție, dar cultivă încă elemente ale identității românești, în special limba și cultura. Dispariția constrângerilor din țară nu mai justifică termenul de exil, însă foarte puțini au ales să revină acasă. Între românii din țară și cei din străinătate comunicarea nu a fost întotdeauna lină. Cei plecați i-au acuzat pe cei rămași de lentoarea transformărilor economice și politice, pe când cei rămași i-au acuzat de faptul că s-au susținut când era foarte greu.

După 1989, din cauza pauperizării accentuate a țării, a început un exod masiv de populație românească tânără, care prestează o muncă mai puțin calificată în țări europene dezvoltate (printre ei, așa-numiții „câșunari”). Au plecat însă și mulți tineri dornici de afirmare. Fără complexe, fără handicapul celui puțin civilizat, tinerii intelectuali români au uimit lumea prin pregătire, profesionalism și grad de civilizație. Apoi, a venit rândul muncitorilor, mai ales cei din construcții. Oameni care pleacă, fără a „fugi”, și care se întorc încercând să construiască și acasă, în România lor, tot ce au văzut în străinătate.

Temă

- Citește cartea lui Vintilă Horia, *Dumnezeu s-a născut în exil*. Este cea mai importantă carte a exilului din literatura noastră și una dintre cele mai cunoscute din Europa, distinsă cu Premiul Goncourt în 1960. Află ce s-a întâmplat la anunțul premierii autorului. A fost acest premiu o recunoaștere culturală a exilului?

Sergiu Celibidache (1912–1996) s-a născut la Roman, în Moldova, a studiat la Iași, la București, apoi la Berlin, devenind unul dintre marii dirijori ai lumii. Este un personaj emblematic al exilului românesc din secolul al XX-lea.

NEW YORK, CAPITALA NEDECLARATĂ A LUMII

Probabil cel mai faimos oraș din lume, New York a reprezentat, de-a lungul vremii, un adevărat miraj, un El Dorado pentru nenumărați aventurieri, oameni sărmani, familii disperate, oameni de cultură, de știință sau de afaceri. Astfel, metropola americană a devenit cea mai cosmopolită așezare umană. Începând cu primii ani ai secolului al XX-lea, modificările demografice, mai mult decât așezarea geografică, au constituit cheia schimbărilor din viața economică, politică și culturală a New Yorkului. Dacă, la început, New York, era un oraș dominat de coloniști olandezi, treptat a devenit un oraș englez, apoi irlandez, apoi irlandez-italiano-evreiesc, apoi numărul de locuitori afro-americani a crescut, ca, în prezent, să existe o puternică afluență de portoricani. Încă din 1870, orașul atinge cifra de un milion de locuitori, din care nu mai puțin de 400 000 erau născuți în afara limitelor cită-

delei. Impactul creșterii demografice a fost resimțit din plin după anul 1920, când, o dată cu dificultățile economice, a început să crească și rata criminalității. De altfel, New York este renumit și sub aspectul insecurității în care trăiesc locuitorii săi. Cocktailul demografic a dezvăluit însă și animozități între diferite comunități. Sosirea imigranților irlandezi în oraș a trezit sentimente anticatolice, iar sosirea imigranților evrei, sentimente antisemite. Există antipatii vădite între afro-americani (populația de culoare) și portoricani, între germani și irlandezi. Combinația explozivă de rase și naționalități s-a transformat nu de puține ori în ciocniri sângeroase, iar în prezent se poate spune că există o armonie relativă. În același timp, securitatea cetățenilor orașului s-a îmbunătățit extraordinar de mult. Ziarele publică statistici din care reiese că scăderea ratei criminalității este cu adevărat spectaculoasă.

CHESTIONAR

Care este numele oficial al statuii?

- A. Domnișoara Libertății
- B. Libertatea Americii
- C. Libertatea luminând Lumea
- D. Torța Libertății

Când a fost inaugurată statuia?

- A. 19 iulie 1886
- B. 7 august 1886
- C. 14 septembrie 1886
- D. 28 octombrie 1886

Cine a servit drept model sculptorului Frederic Bartholdi?

- A. Soția lui
- B. Fiica lui
- C. Mama lui
- D. proprietara casei în care locuia

În mâna dreaptă ridicată, Libertatea ține o torță luminată cu:

- A. electricitate
- B. ulei de lampă
- C. vapori de mercur
- D. energie solară

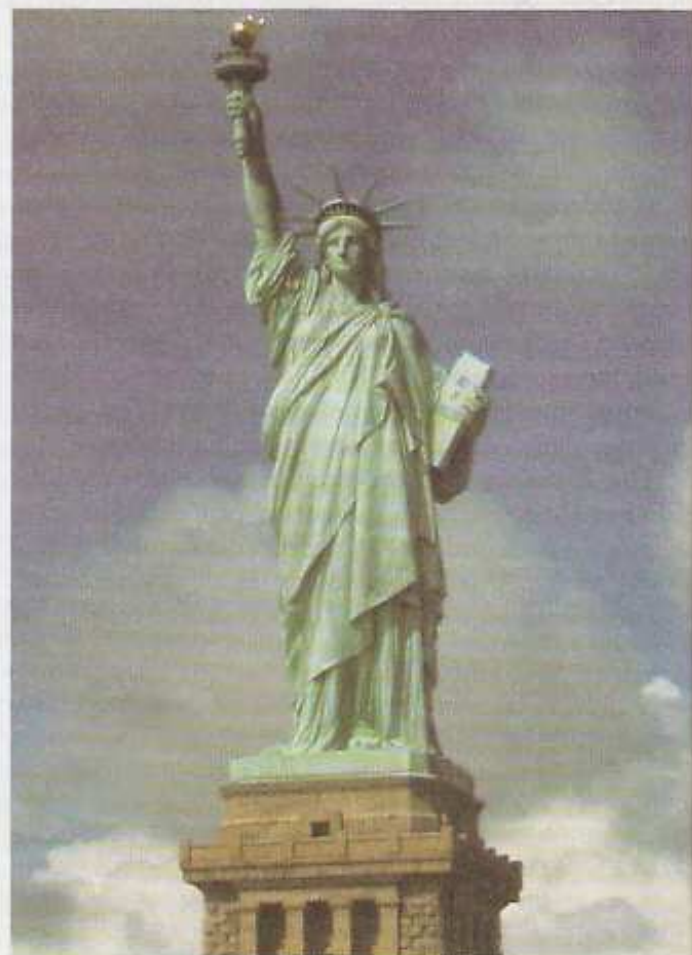
Insula Libertății se numește de fapt:

- A. Bedloe
- B. La Guardia
- C. Perkins
- D. Ellis

Statuia a fost un dar făcut Americii de către:

- A. Europa
- B. Anglia
- C. Franța
- D. Italia

http://www.digitalhistory.uh.edu/database/article_display.cfm?HHID=4

Statuia Libertății comemorează prietenia dintre poporul american și cel francez. Fondurile și construcția au fost contribuția Franței. Unul dintre cei care au contribuit la asamblarea colosalei statuii a fost și inginerul Eiffel. Construcția a durat zece ani, iar în 1885, statuia, înaltă de 46 de metri, a fost dezasamblată și transportată, pe bucăți, la New York City. Pedestalul a fost proiectat de americanul Richard Morris Hunt. De-a lungul anilor, torța a suferit unele modificări, incluzând convertirea la electricitate. Astăzi, cei 93 de metri de piatră și oțel, reprezentând o femeie ce ține în mâna dreaptă ridicată o torță, iar în cea stângă Declarația de Independență a Statelor Unite, sunt simbolul întregii Americi.

ROMÂNI CELEBRI ÎN AFARA ROMÂNIEI

Unele condiții istorice potrivnice au făcut ca mulți români să trăiască în afara granițelor României. Scrie în caietul tău poveștile acestor români.

Mircea Eliade

Tristan Tzara

Elena Văcărescu

Eugen Ionesco

Ion Rațiu

Vintilă Horia

CHESTIONAR

Portofoliu cu tema: Migrațiile și țara de destinație (analizează problema în funcție de următoarele teme)

- impactul demografic
- consecințele economice
- identități culturale multiple
- atitudini de respingere a imigranților: rasismul, xenofobia și discriminarea.

Folosește și graficul alăturat.

Populația străină (în procente, față de populația totală)

Site-uri utile: <http://www.iom.int>

<http://www.iom.ro>

<http://www.cnrr.ro>

<http://www.unine.ch/fsm>

Temă:

Realizează apoi un portofoliu cu titlul *Migrațiile și țara de destinație: Dosar România*

Ideile de bază ale capitolului

Societatea în lumea postbelică

- După 1960, accentul s-a mutat de la societatea industrială la societatea informațională.
- În secolul al XX-lea, societatea capitalistă a fost o societate de consum. Societățile occidentale au evoluat spre omogenizarea modurilor de viață.
- Modelul opus societății de consum a fost societatea comunistă, în care scopul declarat era egalitatea socială. Deși unele politici sociale din domeniul educației, sănătății s-au dovedit utile, apariția unei clase privilegiate, nomenclatura, și eșecurile economiei planificate au contribuit la prăbușirea regimurilor comuniste.
- În țările sărace din lumea a treia, economia este una de subzistență, deși principiile care acționează sunt cele ale economiei de piață.

Migrații în lumea contemporană

- Migrațiile sunt fenomene frecvente ale secolului al XX-lea generate de motive economice, politice, religioase.
- Între 1815 și 1914, 50 de milioane de coloniști europeni au părăsit continentul.
- După Holocaust, evreii din întreaga lume au emigrat spre Israel, un stat național nou creat în 1948.
- Schimbările de populație sunt un fenomen de migrație impus de rațiuni geopolitice.
- În secolul al XX-lea s-au produs cele mai mari valuri de migrații din istorie, ținutele emigranților fiind SUA, Canada, Uniunea Europeană, Singapore și statele din jurul Golfului Persic.
- Migrațiile ridică probleme economice, culturale, identitare.

Viața publică și viața privată

- După 1918, viața cotidiană se „americanizează”. Vectorii americanizării sunt cinematograful, muzica, benzile desenate, publicitatea, produsele americane și de tip american: *blue jeans*, *fast food*. Mitul american se rezumă astfel: „oricine poate deveni într-o zi bogat”.
- Modelul suedez a excelat printr-o organizare socială mai atractivă, în care inegalitatea este mai puțin accentuată. Statul suedez a intervenit în economie pentru a media raporturile dintre angajați și patronat, a cultivat o cultură a toleranței, dar modelul prea permisiv a creat premisele propriului eșec: nivelarea veniturilor, creșterea absenteismului în producție, libertinaj, alcoolism, violență.
- În societățile totalitare, limita dintre viața publică și cea privată era foarte incertă. Statul comunist tinde să controleze toate aspectele vieții individului și ale familiei, sancționând dur manifestările burgheze.
- Statutul femeii în societatea comunistă se schimbă, pe temeiul egalității cu bărbații. În realitate, femeile au fost supraglomerate cu sarcini sociale și casnice.
- Ateismul este nota comună a societăților comuniste.
- După 1990, în România are loc o reevaluare a statutelor sociale ale bărbaților și ale femeilor. Reprezentările sociale s-au modificat sensibil, la fel și modelele de conduită atât pentru bărbați, cât și pentru femei.

România

- După 1989, migrația românilor are temeiuri economice, în special prestarea unor munci necalificate, dar mai bine plătite decât în țară.
- Potrivit unor statistici, în afara granițelor României trăiesc 10–12 milioane de români, care au părăsit țara în momente istorice diferite și din motive diferite.
- Înainte de 1918, în special românii din Transilvania au emigrat în SUA, pentru a strânge bani.
- După 1945, motivele emigrării au fost politice. Românii care s-au refugiat în Occident au nutrit speranța democratizării țării.

Personalități

Le Corbusier,
creatorul arhitecturii
moderne

Frederic Bartholdi,
creatorul Statuii Libertății

Monica Lovinescu,
una dintre vocile exilului
românesc

Cuvinte-cheie

• societate de consum • societate informațională • „gulere albe” • politici sociale • „sat global” • emigrație • imigrație • colonialism • asimilare • diaspora • imigrație sezonieră • emigrant politic • emigrant economic • viață privată • „americanizare” • mod de viață • explozie demografică • model suedez • feminism • macho • reprezentări sociale

Date-cheie

- 1919 – introducerea zilei de lucru de 8 ore
- 1922 – înființarea colhozurilor în URSS
- 1933–1938 — New Deal
- 1935 – apariția stahanovismului
- 1945–1950 – generalizarea statelor-providență în lumea occidentală
- 1948 – fondarea statului Israel
- 1967 – dezincriminarea homosexualității în Marea Britanie
- 28 apr. 1986 – explozia reactorului nuclear de la Cernobil

Texte-cheie

- Vocabularul migrațiilor (p. 44)
- Devalorizarea unor concepte (p. 44)

Sugestii de documentare

- John Naisbitt, *Megatendințe*
- Monica Lovinescu, *Unde scurte* (vol. I–V)
- Vintilă Horia, *Dumnezeu s-a născut în exil*
- Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie*
- www.iom.int

Analiza istorică a unei opere de artă

Tânăra la cumpărături, 1973, poliester și fibră de sticlă, mărime naturală

Duane Hanson

Explicații

Pentru un istoric, obiectul de artă este un document prețios. Imaginea alăturată reprezintă sculptura în mărime naturală a unei tinere americane care se întoarce de la cumpărături. Probabil se îndreaptă spre automobilul său din parcare a unui supermarket. Încărcată cu pungi de plastic burdușite cu produse, doamna este îmbrăcată cu haine de serie. Jacheta i-a rămas mică. Ochelarii atrag atenția asupra unei afecțiuni oftalmologice, provocată de televizor.

Ceea ce frapează este talia tinerei. Multe dintre personajele feminine ale lui Duane Hanson sunt afectate de obezitate, la fel ca o mare parte din populația SUA. Cauzele sociale ale obezității sunt lipsa de mișcare, obiceiurile alimentare ale americanilor, care preferă să mănânce la restaurante, pentru că nu au timp să gătească acasă, abundența alimentară, publicitatea făcută alimentelor, explozia urbană care induce stres etc.

În anul 2004, în Statele Unite, obezitatea a fost declarată oficial boală.

Personajele lui Duane Hanson sunt instantanee în fibră de sticlă ale societății americane de consum a anilor '70.

Biografie

Duane Hanson (1925–1996), sculptor american, este cunoscut pentru lucrările sale în mărime naturală, realizate din materiale neconvenționale pictate apoi în tonuri apropiate de culoarea naturală a pielii. Duane Hanson își îmbrăca personajele cu haine adevărate, obținând astfel efecte de un mare realism. Sculptorul poate fi încadrat în curentul artistic numit fotorealism, care reproducea, până la detalii, oameni și obiecte din realitatea cotidiană. Operele sale au ofensat adesea prejudecățile americanilor conservatori.

4 Știința contemporană

Știința contemporană

Impactul tehnologiei asupra vieții cotidiene
și asupra mediului

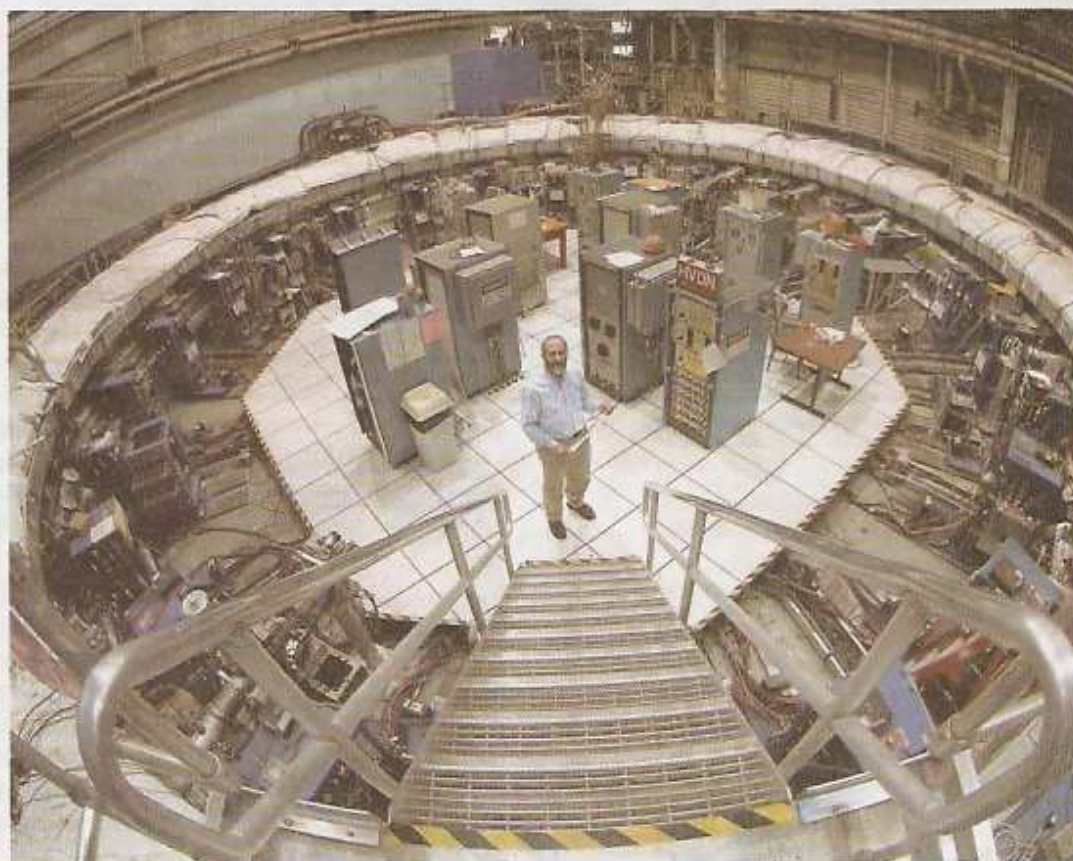
Noile tehnologii și timpul liber

Evoluții în medicină

Contribuții românești la dezvoltarea științei și tehnicii

EVALUARE

Fișă tehnică

Echipament de cercetare
de la Brookhaven
National Laboratory

ENIAC – creat să calculeze
traectoria proiectilelor

Apple – creat
pentru sarcini
domestice

DATE IMPORTANTE

- 1901:** Marconi realizează prima transmisiune fără fir între Europa și America.
- 1916:** Albert Einstein publică *Bazele teoriei relativității generalizate*.
- 1924:** Louis de Broglie începe să elaboreze bazele mecanicii cuantice.
- 1928:** Elie Carafoli, inginer român, publică *Aerodinamica aripilor de avion*.
- 1931:** Simion Mehedinți publică *Terra*, una dintre primele lucrări teoretice de geografie.
- 1932:** J. Chadwick descoperă experimental neutronul.
- 1935:** britanicul Robert Alexander Watson-Watt inventează radarul.
- 1939:** Irène și Frédéric Joliot-Curie realizează fisiunea atomului, prin care se eliberează energie nucleară.
- 1943:** Max Born elaborează teoria cuantică a câmpului electromagnetic.
- 1946:** ENIAC (*Electronic Numerical Integrator and Calculator*), primul calculator electronic, este pus în funcțiune în SUA.
- 1948:** inventarea tranzistorului.
- 1948:** Norman Wiener publică *Cibernetica sau control și comunicațiune la animal și mașină*.
- 1950:** prima mașină-unealtă cu comandă numerică.
- 1952:** Ana Aslan realizează formula vitaminei H3 (Gerovital).
- 1956:** prima centrală nucleară civilă este pusă în funcțiune în Marea Britanie.
- 1961:** F.H.C. Crick, S. Brenner, L. Barnett, R.J. Watts-Tobin descoperă codului genetic care domină structura AND-ului și a proteinelor.
- 1969:** prima rețea informatică, ARPANET, precursora internetului, este pusă la punct în California.
- 1975:** înființarea companiei Microsoft.
- 1978:** primul copil conceput „în eprubetă”.
- 1984:** realizarea primei rețele naționale de calculatoare în România.
- 1986–2003:** proiectul genomului uman — identificarea completă a informației genetice din structura AND-ului.
- 2001:** Stephen Hawking: *Universul într-o coajă de nucă*, o lucrare de fizică pentru nespecialiști.

Știința contemporană

1. Bioetica

Bioetica ar putea fi împărțită în trei domenii destul de bine delimitate. Etica medicală sau clinică este cea care este folosită în relația directă pacient-doctor. Acest aspect a fost destul de neglijat, lăsându-se de obicei la latitudinea deontologiei profesionale și a conștiinței medicului alegerea cea mai bună. Dar individualismul accentuat permite pacientului să ia singur hotărâri în ceea ce privește tratamentul care îl va urma, după ce a primit toate informațiile. Problema este că uneori descoperirile sunt foarte recente, neștiindu-se în întregime care ar putea fi efectele secundare nedorite. [...]

O altă parte a bioeticii este etica cercetării. Problema experimentărilor este una care poate deveni spinoasă când e vorba de subiecți umani. Mult timp experimentele au fost făcute exclusiv pe animale. Chiar dacă și aici ar putea apărea întrebări referitor la limita până la care animalele pot suferi de pe urma acestor experimente, totuși experimentele pe oameni sunt cele care ridică problemele mai mari. De fapt chiar aceste experimente stau la originea primelor comitete de bioetică, mai ales experimentele din lagărele de concentrare nazistă.

În fine, un alt domeniu al bioeticii cuprinde etica socială, definită ca fiind știința care studiază impactul descoperirilor științifice asupra structurilor sociale și pericolele care pot apărea datorită anumitor descoperiri.

Liviu Pop, Manipularea genetică și probleme de bioetică

- Enumeră cele trei domenii ale bioeticii, potrivit autorului.
- Care sunt motivele principale care au determinat apariția bioeticii?
- În ce măsură bioetica ar fi avut obiecte de studiu în secolul al XIX-lea?

■ RITMUL DESCOPERIRILOR ȘTIINȚIFICE ȘI TEHNOLOGICE

În secolul al XX-lea, cele mai de spectaculoase descoperiri s-au făcut în fizică: radioactivitatea, razele X, teoria relativității, teoria cuantelor, razele cosmice, structurile atomilor, fizica nucleară și a particulelor. Astronomia a făcut descoperiri extraordinare privind compoziția internă a stelelor, natura galaxiilor, extinderea universului, originea meteoritilor, radiațiile cosmice, quasarii, găurile negre, explorarea lunii și a planetelor. Secolul al XX-lea a fost fecund și pentru chimie: s-au inventat materialele plastice și sintetice, biochimia a contribuit la înțelegerea vieții și la descoperirea unor medicamente. Științele biologice, precum genetica, au pus la punct legile matematice ale eredității și teoria genelor. Cu ajutorul microscopului electronic și al razelor X s-a născut biologia moleculară. După al doilea război mondial, cibernetica și informatica au devenit liderii progresului științific, iar în prezent la modă sunt bio și nanotehnologiile (3). În egală măsură, pași importanți au făcut și științele sociale și umane, care au abordat cu mai multă atenție societatea, grupurile și comportamentul uman, psihologia individului și a societății, științele limbajului, comunicarea socială și politică, organizarea economică și socială etc. Practic, astăzi orice aspect al naturii și al omului este abordat științific, iar viața cotidiană este mai dependentă de știință și tehnologie ca niciodată.

■ NATURA CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

Spre deosebire de secolul precedent, în secolul al XX-lea, nivelul la care s-a practicat știința a fost diferit: cercetarea se face în laboratoare de mari dimensiuni, dotate cu instrumente și echipamente complexe, deservite de echipe vaste de cercetători și tehnicieni, rezultatele sunt mai degrabă rodul unor eforturi colective decât al unor personalități de geniu. Costurile științei moderne, care necesită echipe foarte mari și echipamente scumpe, sunt atât de ridicate, încât doar statele foarte dezvoltate și le pot permite în toate domeniile. Cele mai puternice state au și cele mai puternice instituții științifice. Dacă, până la al doilea război mondial, primatul în știință și cercetare îl avea Germania, astăzi atotputernicele State Unite ale Americii domină lumea și din această perspectivă. Universitățile, laboratoarele și institutele specializate își susțin

2. Topul investițiilor în cercetare și dezvoltare

- Care este industria care, potrivit tabelului, investește cele mai mari sume în cercetare și dezvoltare? Cum se explică acest fenomen?
- Pe ce loc în ierarhia economică, politică și militară a lumii se află țările de origine ale celor 10 firme?
- Află care este bugetul pentru cercetare alocat de guvernul României.

Firma	Industria	Valoarea investițiilor (miliarde de euro)	Țară
Daimler-Chrysler	automobile	5,66	SUA/Germania
Pfizer	medicamente	5,65	SUA
Ford	automobile	5,44	SUA
Toyota	automobile	5,42	Japonia
Siemens AG	echipament electric	5,06	Germania
General Motors	automobile	4,78	SUA
Microsoft	software	4,42	SUA
Matsushita	electronică	4,42	Japonia
IBM	hardware	4,17	SUA
Volkswagen	automobile	4,16	Germania

activitatea pe baza comenzilor de stat, în special din partea armatei, dar lucrează și pentru mari companii comerciale. De altfel, multe dintre marile firme investesc sume uriașe în propriile divizii de cercetare fundamentală și aplicată (2). Natura cercetării științifice s-a schimbat, de asemenea, prin domeniile abordate, scopurile și aplicațiile cercetării. Au apărut științe noi, științele au devenit interdisciplinare și s-au influențat reciproc. Ritmul descoperirilor este uluitor, iar mobilitatea oamenilor de știință face parte din stilul lor de lucru. Un raport sensibil între oamenii de știință și regimurile politice politice a determinat fie colaborarea, fie ruptura, ca în cazul Germaniei, care a pierdut zeci de savanți emigrați în străinătate din cauza nazismului.

■ ȘTIINȚA DESPRE EA ÎNSĂȘI

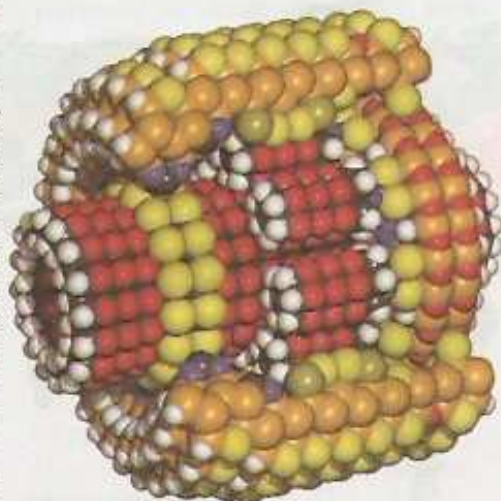
Succesiunea teoriilor științifice și problema validității lor au atras atenția filozofilor, sociologilor și a istoricilor științei. Aceștia s-au întrebat ce este știința, cum au evoluat și cum interacționează ideile și teoriile științifice. Teoriile revoluționare din fizică, astronomie, biologie au bulversat filozofia și etica din cauza discordanței lor cu ceea ce se știa și era acceptat în mod tradițional despre univers (1). Legile mecanicii lui Newton nu au mai putut explica fenomenele investigate de fizicieni, care au construit teoria cuantelor și relativitatea. Știința a devenit un mod de a privi lumea, iar unii filozofi au conchis, prin analogie cu metodele fizicii, că realitatea nu poate fi înțeleasă decât prin prisma experienței.

Filozofia științei a abordat problema limitelor cunoașterii științifice, a validității teoriilor, a raporturilor științei cu religia și cunoașterea etc. Dintre filozofii științei din secolul al XX-lea se remarcă Karl Raymund Popper, Thomas Kuhn și Paul Feyerabend (4). Popper a introdus conceptul de falsificare, potrivit căruia o teorie este științifică dacă poate fi verificată și infirmată. Popper consideră că dezvoltarea științei este un proces linear, în care cunoașterea se naște din verificare și dezvoltarea unei teorii precedente. Thomas Kuhn, în celebra sa lucrare din 1962, *Structura revoluției științifice*, nu a fost de acord cu Popper și a introdus conceptul de paradigmă. Dezvoltarea unei științe se petrece în interiorul unei paradigme, iar atunci când intervine un fenomen care zdruncină paradigma se petrece o revoluție științifică, vechea paradigmă fiind abandonată în întregime sau parțial. Potrivit lui Paul Feyerabend, teoriile științifice au puține puncte comune, fiind cumva similare curentelor artistice, care nu pot fi comparate în termeni progresului.

O altă problemă a științei contemporane este scientismul. În varianta sa dogmatică, scientismul este o ideologie potrivit căreia doar știința este fundamentul cunoașterii. În altă variantă, scientismul este legat de pseudoștiință, o metodă prin care interesele unui grup, ale unei companii de tutun, de pildă, sunt justificate prin pretinse cercetări științifice.

3. Nanotehnologiile – tehnologii la scară moleculară

Se speră că vor fi găsite destul de rapid mijloace nano prin care să poată fi distruse celulele atinse de cancer, eliminându-se procedurile dureroase și costisitoare, cum ar fi chimioterapia sau intervențiile chirurgicale. În același timp, chiar și metodele de diagnostic vor avea de câștigat de pe urma nanotehnologiilor. În prezent sunt în stadiu destul de avansat dispozitive capabile să culegă date direct din interiorul corpului, informații pe care le poate transmite direct către un calculator care le interpretează și afișează pe un monitor. Iar lista aplicațiilor medicale a nanoteh-

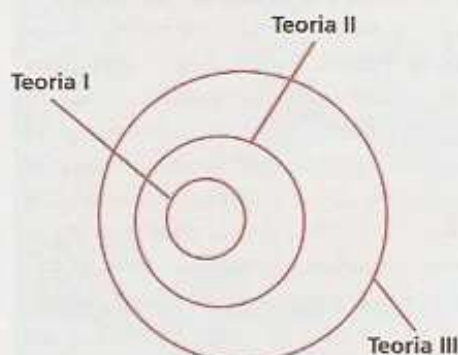
Modelul virtual al unui angrenaj mecanic la scară moleculară

nologiilor este mult mai lungă de atât. Probabil că anii ce vin ne vor aduce surprize pe care acum nici măcar nu le putem bănuși.

Cristian Roman, *De ce nanotehnologia?*

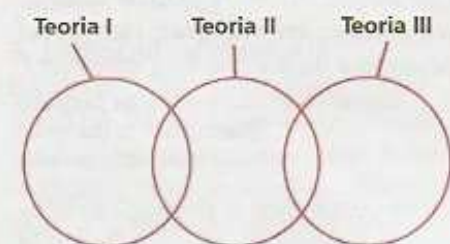
- Ce semnificație are prefixul *nano*?
- În ce stadiu de dezvoltare se află nanotehnologiile, potrivit textului?
- Află, în urma documentării, alte aplicații ale nanotehnologiilor

4. Trei modele ale evoluției

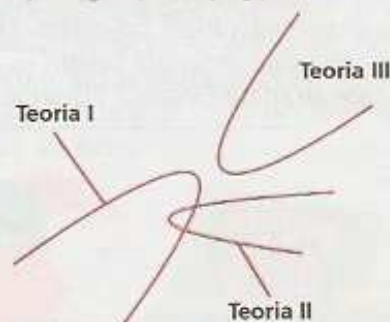
Modelul Popper

Fiecare teorie se construiește progresiv pe baza teoriilor precedente.

Modelul Kuhn

Paradigmele sunt diferite, acceptă părți ale altor paradigme și le resping pe altele.

Modelul Feyerabend

Teoriile au puține puncte comune cu teoriile precedente, sunt inconsecvente și neîncheiate.

teoriilor științifice

- Întocmește, pe baza documentării, lista lucrărilor în care cei trei filozofi și-au expus propriile teorii despre... teoriile științifice.

Impactul tehnologiei asupra vieții cotidiene și asupra mediului

1. Ingineria genetică în viziunea organizației Greenpeace

Ingineria genetică este o tehnologie riscantă, care afectează negativ sănătatea umană și mediul înconjurător. În cazul plantelor Bt (ameliorate genetic, n.a.) cu rezistență la insecte putem vorbi despre afectarea organismelor nevizate, inclusiv efecte indirecte pe termen lung. Cel mai cunoscut este cazul fluturelui monarh din America de Nord, care a suferit efecte letale în urma ingerării polenului provenit de la plantele Bt. De asemenea, toxina produsă de plantele Bt poate persista în sol până la 200 de zile, suficient pentru a putea afecta negativ procesele de descompunere și ciclul nutrienților. Cât despre riscurile pentru sănătatea omului, cel mai grav este faptul că acestea nu au fost încă evaluate!

Gabriel Păun, coordonator de campanii Greenpeace în domeniul organismelor modificate genetic.

Greenpeace este o organizație ecologistă fondată în anii '70, având la activ campanii de succes împotriva testelor nucleare, împotriva deversării de deșeuri toxice în apele mării sau împotriva vânării balenelor. Organizația este renumită pentru flota sa care străbate Oceanul Planetar și

DEZVOLTAREA TEHNOLOGICĂ ȘI DEZASTRUL ECOLOGIC

Dezvoltarea tehnologică are un dublu efect. În mod paradoxal, beneficiile obținute de pe seama tehnologiilor secolului al XX-lea sunt însoțite de efecte negative asupra mediului înconjurător. Scenariile catastrofice prevăd încălzirea globală a Terrei și înrăutățirea ireversibilă a condițiilor de viață. Temerile sunt justificate de mii de tone de deșeuri rezultate în urma procesului de fabricație care ies discret pe porțile fabricilor și care sunt abandonate în natură fără prea mari scrupule, poluând aerul, apa și solul.

Emisiile de dioxid de carbon și de alte gaze contribuie la încălzirea globală, precum și la topirea calotei arctice și în consecință la creșterea nivelului oceanului planetar. Deși controlul emisiilor de noxe la automobile a ajuns să fie mai riguros, motoarele cu ardere internă de astăzi fiind cu mult mai puțin poluante, numărul imens de automobile contribuie din plin la poluarea atmosferei. Automobilele sunt de asemenea responsabile pentru 90% din poluarea sonică și efectele sale din marile aglomerări urbane. Tehnologiile nucleare prezintă riscuri majore pentru umanitate, chiar și în cadrul aplicațiilor civile, cum a fost cazul exploziei reactorului nuclear de la Cernobîl din 1986.

Omenirea a devenit conștientă de efectele nocive din lanțul tehnologie — om — mediu în a doua jumătate a secolului al XX-lea (4), dar are de ales între beneficiile imediate ale diverselor tehnologii și protejarea pe termen lung a planetei prin stabilirea unor strategii de dezvoltare durabilă la nivel global. În acest sens, protocolul de la Kyoto este un acord internațional privind protecția mediului înconjurător. Protocolul a fost negociat în 1997 de 160 de țări care se obligă să reducă emisiile de monoxid de carbon și încă alte cinci gaze cu efect de seră cu 5,2% în perioada 2008–2012 față de nivelul noxelor din 1990. Pentru a intra în vigoare, protocolul trebuie ratificat de cel puțin 55 de țări care să producă 55% din emisiile globale de dioxid de carbon. Printre țările care nu au ratificat acest protocol se află Statele Unite, responsabile pentru 36,1% din totalul emisiilor de gaze de seră (anunț făcut în martie 2001) (2).

POLUAREA GENETICĂ

Descifrarea codurilor genetice i-a inspirat pe oamenii de știință dar și pe cei de afaceri să creeze noi soiuri de plante și noi rase de animale pentru a obține

2. Protocolul de la Kyoto

- Care sunt statele care nu au ratificat protocolul de la Kyoto?
- Cum pot fi reduse emisiile de dioxid de carbon și de gaze cu efect de seră?
- Scrie un eseu în care să expui efectele asupra mediului și asupra economiei care decurg din respectarea protocolului de la Kyoto.

cantități mai mari de alimente. Primul aliment modificat genetic a fost un soi de tomate pus în vânzare în California în 1994. Au urmat soiuri noi de cereale foarte productive, care ar putea rezolva problema foamei în țările subdezvoltate, ar putea corecta deficitul de vitamine din dieta unor populații sau ar contribui la profilaxia unor boli. Deși contestate, industria farmaceutică și biotehnologiile au dezvoltat medicamente și tratamente care îi ajută pe oameni să trăiască mai mult și mai sănătoși.

Organizațiile ecologiste critică însă manipularea genetică pe temeiul că efectul pe termen lung al acestor modificări este necunoscut și că, o dată ieșite din laborator, plantele sau animalele modificate genetic pot distruge echilibrul ecologic (1).

IMPACTUL NOILOR TEHNOLOGII ȘI SEGREGAREA DIGITALĂ

În lumea contemporană, tehnologiile cu impact major sunt cele ale comunicării și ale informației. Telefonul mobil a devenit, în mai puțin de 20 de ani, un serviciu accesibil oricui, inclusiv copiilor. Oferta tehnologică se îmbogățește de pe o zi pe alta, comunicarea este instantanee prin voce, text, imagine, date. Grație lor, afacerile se derulează mai rapid, legăturile dintre oameni sunt mai frecvente și mai ușor de stabilit. Multe dintre afacerile domestice se rezolvă prin telefon, internet sau carte de credit. Folosirea internetului îngăduie multor persoane să lucreze acasă sau oriunde în altă parte, ceea ce scade costurile angajatorilor și lasă angajaților răgaz să petreacă mai mult timp cu prietenii sau cu familia. De asemenea, internetul permite, la costuri foarte scăzute, învățământul la distanță, făcând din educație și instrucție bunuri accesibile oricui se poate loga. În plus, internetul este un spațiu al libertății de informare și de exprimare cum nu a exista niciodată un altul în istoria umanității. În egală măsură, internetul este un spațiu vulnerabil atacurilor informatice care violează confidențialitatea, integritatea și acuratețea informațiilor. Reacția societății a fost introducerea în codurile penale a unor legi care pedepsesc aspru criminalitatea informatică (3).

Deși industria IT atrage în prezent 67% din forța de muncă a Statelor Unite, de pildă, și cel mai mare nivel al investițiilor, tehnologiile digitale nu sunt accesibile în egală măsură. O „prăpastie digitală” (*digital divide*) a fost sesizată încă din 1996 de un politician britanic, care a remarcat că accesul la beneficiile internetului, de pildă, depinde de mai multe variabile: performanțele conexiunii, costul ridicat al unor tehnologii, izolarea geografică, vârsta și lipsa de instrucție și educație. În consecință, pentru a democratiza accesul în spațiul digital, există programe la nivel european — eEurope 2005 — sau programe de „alfabetizare” informatică precum „laptopul de 100 de dolari” (5).

care se opune direct celor care poluează aerul, apa și pământul. În 1998, Greenpeace s-a implicat în lupta împotriva alimentelor modificate genetic.

- Care sunt implicațiile etice pentru cercetătorii care au creat alimentele modificate genetic?
- În ce măsură succesele Greenpeace în domeniul poluării chimice justifică și campania împotriva biotehnologiei genetice?

3. Pedepse reale pentru infracțiuni în spațiul virtual

Art. 49 — Fapta de a cauza un prejudiciu patrimonial unei persoane prin introducerea, modificarea sau

ștergerea de date informatice, prin restricționarea accesului la aceste date ori prin împiedicarea în orice mod a funcționării unui sistem informatic, în scopul de a obține un beneficiu material pentru sine sau pentru altul, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 12 ani.

Legea nr. 161/2003 pentru prevenirea și combaterea criminalității informatice

- Enumeră mijloacele prin care o persoană poate comite o infracțiune informatică.
- Care ar putea fi consecințele unui atac informatic în baza de date a liceului tău?

4. Poluarea — o virtute a economiei socialiste

Afiș sovietic cu deviza: „Fumul din coșurile fabricilor este respirația Rusiei Sovietice!”

- Care era viziunea socialismului față de mediul înconjurător, potrivit afișului?

5. Laptopul cu manivelă

Fundația „One Laptop per Child”, condusă de Nicholas Negropontes, unul dintre cei mai mari mari informaticieni, intenționează să distribuie gratuit în țările din lumea a treia calculatoare portabile ieftine, al căror cost să fie în jurul a 100 de dolari. În ciuda echipării sumare — laptopul are o manivelă care rotește un generator de tensiune — acest calculator ar contribui la alfabetizarea informatică a milioane de copii din țările sărace ale lumii.

- Accesează adresa <http://laptop.media.mit.edu/> pentru a afla date suplimentare despre performanțele tehnice ale laptopului, dar și amănunte despre ambițiile acestui proiect.

Noile tehnologii și timpul liber

1. Blogurile, bazaruri de idei

Luăm un caiet-vocabular. Prima intrare: blog. După linia roșie, explicația: cuvânt care provine de la weblog și care înseamnă website folosit ca jurnal on-line. Dacă explicăm ce înseamnă blogul, atunci trebuie să explicăm și că bloggerul este cel care administrează un blog, fiind singurul care poate propune subiecte (spre deosebire de forumuri sau grupuri de discuții) și care poate invita alți autori să contribuie cu diferite materiale postate. În ceea ce privește tematica materialelor postate, nu există o singură direcție. Blogurile pot cuprinde relatări despre viața personală a autorului, despre ce anume îi trece acestuia prin cap sau despre ce se mai întâmplă în oraș. Ele pot fi specializate, postările fiind legate de specificul fiecăruia. Astfel, avem bloguri despre fotografie, știință, arta contemporană, gadgeturi și tot ce poate constitui un subiect de interes pentru cineva care s-a hotărât să-și facă un blog. Și fiindcă totalitatea blogurilor constituie o blogosferă, ajungem imediat la ideea de comunitate, care, la rândul ei, presupune o anumită ierarhizare a blogurilor componente, în funcție de popularitatea acestora.

http://www.prezentonline.ro/article_detail.php?idarticle=1462

- Ce este blogosfera?
- Selecționează termenii specifici internetului din textul de mai sus și cere unui adolescent, unui adult și unei persoane de vârstă a treia să îi explice.
- Există relații de putere într-o comunitate virtuală? Care sunt sursele puterii?

2. Google și Wikipedia

Google, motorul de căutare cel mai utilizat, a început ca un proiect de cercetare a doi doctoranzi de la Universitatea Stanford în 1996. Ei au plecat de la ipoteza că o pagină de internet este mai relevantă dacă are

■ TIMPUL LIBER

Timpul liber, *leisure*, în engleză, sau *loisir*, în franceză, înseamnă timpul rămas la dispoziția unei persoane după ce și-a îndeplinit toate obligațiile față de slujbă, societate, familie. În societatea contemporană capitalistă, petrecerea timpului liber este puternic valorizată, pentru că este un indicator al statutului social și economic, dar și o modalitate de a compensa stresul acumulat la locul de muncă. Din punctul de vedere al regimurilor comuniste, chiar și petrecerea timpului liber trebuie să aducă un folos societății. De aceea, formele colective de *loisir* au fost preferate activităților individuale. Timpul liber, cândva apanajul oamenilor cu stare, a devenit, grație săptămânii de lucru de 5 zile și dezvoltării tehnologiei, accesibil tuturor. Ofertele de petrecere a timpului liber sunt foarte bogate: turism, cumpărături, spectacole, practicarea unor sporturi, a unor hobby-uri, jocuri de noroc, curse automobilistice. Ele nu ar fi posibile și nu ar fi obiectul unor adevărate industrii fără un uriaș sprijin logistic și tehnologic ultramodern.

■ VACANȚE LA CAPĂTUL LUMII

Imediat după cel de al doilea război mondial, avioanele militare de transport au fost adaptate nevoilor civile, iar companiile aeriene au început să ofere călătorii relativ ieftine pe rute din ce în ce mai lungi. Turismul internațional a cunoscut o dezvoltare fără precedent în anii '70. Odată cu apariția celebrului avion Jumbo Jet, având peste 500 de locuri și care scurtează durata unei călătorii intercontinentale, americanii au ales să-și petreacă vacanțele fie în Europa, pentru a cunoaște vestigiile sale culturale, obiceiurile, gastronomia sau alte atracții, fie în cele mai exotice destinații din lume. În timp ce Europa a devenit destinația turiștilor din țările asiatice dezvoltate, europenii sunt atrași de exotismul celorlalte continente. Alegerea locului pentru o vacanță, rezervarea biletelor de avion și a camerelor la hotel, plata serviciilor se face instantaneu grație internetului și a cărții de credit.

■ ÎN FAȚA TELEVIZORULUI

Miza televiziunii este invadarea timpului liber a telespectatorilor. Încă de la începuturile sale, televiziunea a modificat comportamentul cotidian al oamenilor, făcându-i dependenți de ora de difuzare a emisiunii favorite. De asemenea, vizionarea în comun, în familie sau cu prietenii, a devenit o obișnuință. Dacă emisiunea favorită nu poate fi urmărită în momentul difuzării, videorecorderul o în-

mai multe legături spre alte pagini decât numărul de ocurențe al cuvântului-cheie pe baza cărui se efectuează o căutare. Google a avut un succes atât de mare, încât astăzi este improbabil să cauți ceva în internet fără să apelezi la el.

Wikipedia este o enciclopedie online, apărută în formula actuală în

2001. Accesul este gratuit, iar conținutul enciclopediei poate fi editat de oricine are conexiune la internet fără să fie nevoie de un cont de utilizator.

- Scrie un eseu despre impactul internetului în viața cotidiană. Unde îți va fi mai ușor să te documentezi: la bibliotecă sau pe... net?

registrează. Mai mult, tehnologiile digitale permit abonaților întocmirea propriilor oferte de emisiuni. Grilele de week end măresc și mai mult dependența de televiziune, contribuind la un stil de viață sedentar, dăunător sănătății. Primul efect al consumului de televiziune este pierderea timpului, care ar putea fi folosit altfel, dar criticii mai severi au semnalat efectul nociv asupra educației copiilor, care au abandonat, în favoarea ecranului, activitățile tradiționale recreative și educative: lectura, jocul în aer liber, participarea la diverse cursuri de dans, pictură etc. Studii medicale, de psihologie și educație insistă asupra unor fenomene și mai grave ale televiziunii asupra limbajului, intelectului, comportamentului.

Totuși, televiziunea are utilizări diverse: informare, educație, publicitate, divertisment. În general, posturile publice sunt generaliste, adresându-se tuturor, dar există și canale specializate în știri, economie, sport, film, telenovele, știință și călătorii etc. În societățile deschise, statul nu intervine în politica editorială a posturilor de televiziune, dar mandatează agenții specializate care să supravegheze activitatea posturilor de radio și televiziune. În România, Consiliul Național al Audiovizualului reglementează, printre altele, aspectele care privesc conținutul programelor, publicitatea și teleshoppingul. De asemenea, monitorizează consumul de audiovizual participând la studii și sondaje (4).

JOCURI, INTERNET, JOCURI PE INTERNET

Dezvoltarea tehnologiei informației a modificat de asemenea modul în care oamenii își petrec timpul liber. Internetul a devenit astăzi o uriașă bază de date (2), o societate virtuală în care oricine este liber să-și asume o identitate care poate fi diferită de cea din lumea reală în cadrul camerelor de chat, al forumurilor, al schimbului de mesaje etc. Unul dintre cele mai interesante fenomene ale internetului este blogul. Apărut inițial ca un fel de jurnal personal în 1994, blogging-ul constă în postarea pe un site a unor experiențe, impresii, opinii asupra unui subiect (1). Bloggingul este asistat de aplicații speciale și a născut o adevărată cultură, precum și un limbaj propriu, în care termenii se formează din asocierea unor cuvinte deja abreviate.

Jocurile pe calculator sunt o altă pasiune care umple timpul liber. Ele au fost inventate în mediile informatice pentru simpla destindere a programatorilor, dar astăzi captează copii, adolescenți și adulți, dezvoltând, ca și televiziunea, dependență. Psihologii sunt îngrijorați de efectele asupra personalității, dar apărătorii jocurilor sunt de părere că acestea dezvoltă foarte multe abilități (3). Jocurile devin și mai captivante în momentul în care sunt jucate în rețele, unde s-au stabilit clasamente. Faptul că unii dintre jucători au devenit profesioniști care participă la campionate internaționale de jocuri pe calculator a dus la apariția începutului de sport electronic.

■ În ce măsură poți conta pe acuratețea informațiilor culese din Wikipedia?

3. Consecințe negative și pozitive ale jocurilor

Efectele jocurilor pe calculator sunt și pozitive, și negative. Utilizarea excesivă a acestora, în cazul copiilor fără control din partea adulților, poate fi periculoasă. Poziția incomodă poate afecta ținuta, privitul ecranului îi poate mări dioptriile, iar cei care se dedică jocurilor violente pot avea manifestări de agresivitate, și așa mai departe. Cu toate acestea, studiile arată și consecințe pozitive ale utilizării calcu-

latorului de către copii. Principalul avantaj este acela că învață, în joacă, să stăpânească un instrument fără de care viața lui de viitor va fi de neconceput.

În plus, manevrarea tastaturii perfecționează coordonarea mâinii – ochi și accelerează viteza de reacție a copilului. Jocurile interesante și educative îi oferă celui mic posibilitatea să exploreze. Mai mult, ele contribuie la stabilirea unor relații interpersonale. Iar atunci când joacă în rețea, cei mai buni vor căpăta, evident, o părere mai bună despre ei înșiși.

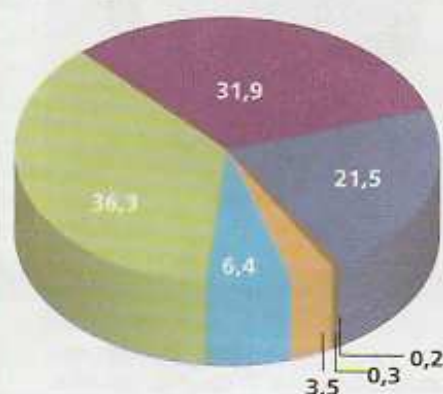
http://www.jurnalul.ro/articol_4563/game_over.html

■ Alcătuește un tabel cu jocuri de acțiune și cu jocuri de strategie. Scrie în dreptul fiecăruia abilitățile pe care crezi că le dezvoltă. Compară apoi, din perspectiva acestor abilități, cele două categorii de jocuri.

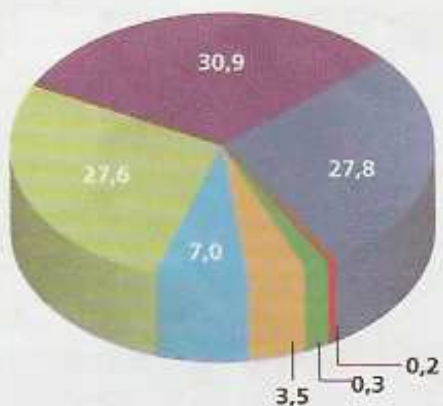
■ Scrie un text, sub forma unei contribuții la un blog pentru gameri, în care să povestești cum au intrat jocurile pe calculator în viața ta.

4. Consumul de televiziune în rândul adolescenților români

Consumul TV în rândul adolescenților între 15 și 18 ani (%)

Consumul TV în zilele de sfârșit de săptămână, în rândul adolescenților (%)

■ niciodată
■ mai rar decât zilnic
■ sub o oră pe zi
■ 1-2 ore zilnic
■ 3-4 ore zilnic
■ peste 4 ore zilnic
■ NS, NR

Grafice extrase din rezultatele sondajului comandat de Consiliul Național al Audiovizualului Centrului de Sociologie Urbană și Regională — CURS (iulie 2005)

■ Compară cele două grafice și stabilește cum se modifică, la sfârșit de săptămână, când adolescenții dispun de mai mult timp liber, consumul de televiziune.

■ Care sunt valorile pe care le transmite televiziunea?

Contribuții românești la dezvoltarea științei și tehnicii

Ana Aslan (1897–1988), inventatoarea unui produs utilizat în geriatrie, Gerovital, celebru pentru calitățile sale.

George Emil Palade (n. 1912), specialist în biologie celulară, laureat al Premiului Nobel pentru fiziologie și medicină în 1974. A părăsit România în 1946, pentru a face studii în Statele Unite ale Americii.

CONTRIBUȚII ÎN IDEI

În secolul al XX-lea, oamenii de știință și inginerii români s-au făcut remarcăți prin lucrări și soluții originale, fiind în multe domenii deschizători de drumuri. Recunoașterea valorii este dovedită de faptul că metode și procedee, fenomene și efecte, formule și reacții, formații biologice, aparate, mărimi și noțiuni sunt cunoscute în comunitatea științifică internațională după numele savanților care le-au creat (vezi câteva exemple în tabelul din pagina 63).

În general, savanții și inginerii români din prima jumătate a secolului al XX-lea care au avut excepționale în domeniile lor s-au format intelectual și profesional atât la universitățile din țară, cât și la universitățile din Occident, unde au obținut titluri științifice și au lucrat în preajma unor savanți de mare faimă. Cei mai mulți dintre ei au ales să revină în România, unde au pus bazele școlilor naționale de medicină, chimie, fizică etc., contribuind astfel la dezvoltarea economică și culturală a României.

CONTRIBUȚII ÎN OAMENI DE ȘTIINȚĂ

După 1989, foarte mulți studenți, cercetători și oameni de știință români au obținut burse de studiu în străinătate la mari universități și institute, unde s-au remarcat prin calitatea instrucției dobândite în țară și prin originalitatea proiectelor de cercetare pe care le-au propus în domenii de vârf. Unii dintre ei au ales să-și construiască o carieră în străinătate, datorită aprecierii muncii lor. De aceea, unul dintre fenomenele îngrijorătoare este migrația tinerilor cercetători spre universități și institute din străinătate, în special în Statele Unite și Canada. Ei constituie un potențial științific, intelectual și economic pe care țara noastră îl pierde, fără a lua în calcul și costurile școlarizării suportate de statul român. Cauzele acestui fenomen numit *brain drain* (migrația valorilor) sunt finanțarea insuficientă a cercetării și gestionarea deficitară a fondurilor, evaluarea subiectivă a rezultatelor cercetărilor care pune pe picior de egalitate un articol publicat în *Science* sau în *Nature* cu o compilație publicată într-o revistă cu tiraj foarte mic și fără circulație internațională, precum și tendința naturală a oamenilor de știință de a studia în străinătate. Readucerea în țară a celor plecați — *brain regain* — este foarte dificilă, dar necesară, deoarece știința și tehnologia practicate la nivel de excelență contribuie la bunăstarea economică. Rolul științei românești este explicat de însuși președintele Academiei Române:

Poate pare paradoxal, dar dezvoltarea economică este strâns legată de cercetarea fundamentală, datorită celor trei atribute al acesteia. Cercetarea fundamentală: 1) este sursă de noi cunoștințe, 2) este o școală importantă în pregătirea resurselor umane, fără de care nu numai elaborarea dar nici măcar importul și/sau asimilarea de tehnologii performante nu sunt posibile, 3) este sursă de prestigiu și criteriu de acceptare în comunități internaționale (Uniunea Europeană, NATO etc.). Este semnificativ faptul că există o relație evidentă și probabil biunivocă între gradul de dezvoltare economică a unei țări și producția sa științifică, măsurată prin contribuția la „fluxul principal” al literaturii științifice. Se consideră că țările subdezvoltate își datorează în parte această situație și „slăbiciunii” lor în domeniul dezvoltării cercetării științifice, iar progresul economic viitor al unor țări asiatice este legat de promovarea intensă a cercetării științifice. (Acad. Ionel Haiduc, „Imagina externă a științei românești”)

LOCUL ȘTIINȚEI ROMÂNEȘTI ASTĂZI

În 1958, Eugen Garfield, unul dintre părinții bibliometriei și ai scientometriei, a înființat Institutul de Informare Științifică — ISI (Institute for Scientific Information), al cărui obiect de activitate era analiza impactului pe care îl au articole-

le științifice. În prezent, ISI urmărește aproximativ 3 500 de reviste științifice din întreaga lume considerate cele mai valoroase și mai respectabile. Revistele din lista ISI fac parte din fluxul principal al științei (*mainstream journals*) și, în consecință, sunt cele mai citite și cele mai citate publicații.

În 2001, o singură revistă științifică românească era pe lista ISI, iar în prezent sunt șase. În 1994, România se afla pe locurile 49–55 în ierarhia țărilor în funcție de contribuția lor la literatura științifică internațională (fluxul principal). Luând ca etalon numărul de minimum 50 de articole publicate într-un an în reviste din lista ISI, principalele instituții care contribuie la literatura științifică internațională sunt Academia Română, Institutul de Fizică Atomică, universitățile românești cu tradiție de la București, Iași și Cluj-Napoca. Vizibilitatea lor în comunitatea științifică se datorează valorii cercetărilor fundamentale, ritmului corect de apariție a publicațiilor, fondurilor alocate de stat. La începutul secolului al XXI-lea, inteligența românească se remarcă din plin în domenii de vârf ale cercetării, așa cum reiese din fragmentul următor.

Și rezultatele unora din colegii mei din asociația Ad Astra au fost menționate în reviste științifice prestigioase, cum ar fi Science și Nature. De exemplu, Dragoș Ciuparu de la Yale University, SUA a sintetizat pentru prima dată în lume nanotuburi din bor pur. Liviu Giosan de la Woods Hole Oceanographic Institution, SUA, a folosit modelarea numerică pentru a analiza ipoteza inundațiilor catastrofice a Mării Negre de către apele Mediteranei cu aproximativ 8 000 de ani în urmă, un eveniment pe care unii comentatori îl pun la originea miturilor potopului. Roxana Bojarin de la Administrația Națională de Meteorologie, București, a găsit o corelație între cantitatea de zăpadă căzută în Eurasia și oscilația nord-atlantică. Tudor Oprea, profesor la Școala de Medicină a Universității din New Mexico, SUA, a primit Premiul Societății de QSAR și Modelare Moleculară în 2002 pentru activitatea sa în domeniul descoperirii medicamentelor folosind informatica chimică, modelarea moleculară și screeningul virtual. (Fragment dintr-un interviu acordat de către Răzvan Florian, director al asociației Ad Astra a cercetătorilor români, ziarului Evenimentul zilei, 24 decembrie 2004)

Personalitate	Domeniu	Contribuție majoră
Victor Babeș (1854–1926)	bacteriologie	microorganismele Babesia, corpusul Babeș-Negri
Ioan Cantacuzino (1863–1934)	imunologie	metoda de vaccinare antiholerică
Dragomir Hurmuzescu (1865–1954)	fizică, radiofonie	electroscopul Hurmuzescu
Emil Racoviță (1868–1947)	biologie	<i>Essai sur les problèmes biospéologiques</i> , lucrarea fondatoare a biospéologiei
Simion Mehedinți (1869–1962)	geografie/științele naturii	Terra, lucrare teoretică de geografie și științele naturii
Nicolae Iorga (1871–1940)	istorie	istoria românilor, istoria imperiului otoman, bizantinologie
Gheorghe Țițeica (1873–1939)	matematică	geometrie diferențială
C.I. Parhon (1874–1969)	medicină	endocrinologia
Gogu Constantinescu (1881–1965)	inginerie mecanică	teoria sonicității; convertorul de cuplu Constantinescu
Gheorghe Spacu (1883–1955)	chimie	reacția Spacu
Henri Coandă (1886–1972)	inginerie aeronautică	avionul cu reacție; efectul Coandă
Stefan Procopiu (1890–1972)	fizică	efectul Bohr-Procopiu
Stefan Odobleja (1902–1978)	psihologie/medicină	psihologia consonantistă, știința precursoră ciberneticii
Grigore Moisil (1906–1973)	matematică	teoria algebrică a mecanismelor automate

Temă

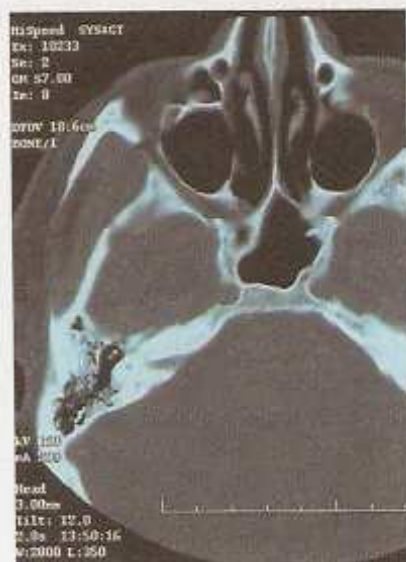
- Lista oamenilor de știință români cu rezultate remarcabile este foarte mare și poate fi sistematizată pornind de la mai multe criterii: **a.** disciplina științifică sau tehnică, **b.** anul publicării unor lucrări științifice care au inaugurat o ramură științifică nouă sau anul unei descoperiri științifice importante, sau anul brevetării unei invenții, **c.** epocile istorice în care au activat savanții români celebri, **d.** locurile geografice în care au activat respectivii savanți. Formați 4 grupe care să aleagă fiecare câte unul dintre cele 4 criterii pe baza cărora să întocmească o listă a oamenilor de știință români. Folosiți, pentru documentare, internetul.

- Având în vedere mobilitatea oamenilor și a ideilor în lumea contemporană, cum se poate repatria un om de știință de origine română?

Eugen Coșeriu (1921–2002), filolog romanist, o autoritate în domeniul lingvisticii, a părăsit România în 1940, pentru a face studii în Italia.

Evoluții în medicină

Inventarea tomografiei computerizate a fost răsplătită cu acordarea Premiului Nobel în 1979.

SCURTĂ ISTORIE A BINOMULUI RĂZBOI - MEDICINĂ

Evoluția medicinei de-a lungul istoriei ar putea fi o circumstanță atenuantă pentru război, care a afectat din plin umanitatea, inclusiv în secolul al XX-lea, la un nivel fără precedent. Războiul produce victime și răniți, iar efectivul de trupe trebuie, pe cât posibil, păstrat pentru a fi aruncat din nou în luptă. Acolo unde tactica și strategia generalilor produc victime, intervin medicii militari.

Probabil că personalitatea cea mai remarcabilă care a contribuit în decursul istoriei la dezvoltarea medicinei, pornind de la experiența câmpurilor de bătălie, a fost chirurgul francez Ambroise Paré (secolul al XVI-lea). El a introdus tehnica hemostazei prin ligatură vasculară. În timpul celui de al doilea război mondial, două au fost marile descoperiri care, puse în practică, au salvat milioane de vieți: penicilina și DDT-ul. Penicilina a fost descoperită în 1928, în Anglia, de Alexander Fleming (1881–1955). Fleming, care a participat la primul război mondial ca medic, cunoștea ravagiile septicemiei și efectua cercetări pentru descoperirea unor agenți antibacterieni. Medicii militari administrau însă medicamente antiseptice care distrugau sistemul imunitar al pacienților. Întâmplător, în 1928, el a constatat acțiunea bacteriostatică a ciupercii *Penicillium*, din care biochimistul Howard Florey (1898–1968) a extras Penicilina în formă pură, inițiind astfel era antibioticelor. Astăzi, medicina este de neconceput fără apelul la antibiotice. Până la descoperirea lor, tratamentul bolilor infecțioase se făcea cu substanțe chimice, pe baza lucrărilor publicate de germanul Paul Erlich (1854–1915), sau cu sulfamide, descoperite, în 1932, de Gerhard Domagk (1895–1964). Tot Fleming, în cursul cercetărilor sale, a descoperit fenomenul de rezistență al bacteriilor la antibiotice. De aceea, astăzi, primele antibiotice aproape că nu mai au efect. Pentru descoperirea lor, care a salvat mii de vieți omenești, Alexander Fleming, Howard Florey și Ernst Chain, un alt biochimist implicat în cercetări, au primit Premiul Nobel în anul 1945.

De o importanță poate mai mare, în război, dacă nu în general, a fost descoperirea biochimistului elvețian Paul Hermann Muller: primul insecticid de certă eficiență, diclorodifeniltricloroetanul — DDT, care a împiedicat răspândirea maladiilor infecțioase propagate de insecte în rândul soldaților mobilizați pe front, în particular a tifosului exantematic. Probabil că fără penicilină și, cu deosebire, fără DDT, numărul morților în marea conflagrație militară ar fi sporit cu mai mult de jumătate. Ca și Fleming, după război, Muller a fost distins cu Premiul Nobel. În 1962, un biolog american a evidențiat potențialul cancerigen al DDT-ului, stârnind o uriașă controversă. În cele din urmă, deși nu există probe indubitabile, utilizarea acestui pesticid a fost interzisă în agricultură.

Războiul a prilejuit însă și o față neagră a medicinei, în fapt a practicii contrare jurământului lui Hipocrate. Medicii naziști au experimentat cu cruzime teoriile rasiste direct pe oameni. În țările comuniste, psihiatria politică a devenit una dintre metodele de reducere la tăcere a opozanților politici.

PROGRESSELE MEDICINEI DUPĂ AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Genetica. Progrese importante au fost făcute în domeniul geneticii, descoperindu-se modul de transmitere a caracterelor, structura cromozomilor și rolul genelor, precum și structura chimică a acidului dezoxiribonucleic (DNA), suportul fizic al informației genetice. Pentru aceste descoperiri, Watson și Crick au primit Premiul Nobel în 1953.

Imunologia. După ce se cunoșteau deja anticorpii serici ca factori esențiali în mecanismele de apărare ale organismului, în a doua jumătate a secolului al XX-lea se pune în evidență rolul diverselor limfocite în imunitatea celulară și producerea de anticorpi.

Chirurgia. În domeniul chirurgiei, transplanturile de organe (în 1967, chirurgul sud-african Christian Barnard a efectuat primul transplant de inimă) dau speranțe de supraviețuire multor bolnavi, altfel incurabili.

Neurologia. După ce Charles Sherrington (1857–1952) efectuase studii fundamentale asupra funcționării sistemului nervos, canadianul Wilder Penfield (1891–1976) a cercetat funcțiile scoarței cerebrale prin stimulări directe ale suprafeței creierului în timpul unor intervenții chirurgicale. Dezvoltarea neurochirurgiei se datorează în special americanilor Harvey Cushing (1869–1939) și Walter Dandy (1886–1946).

Cardiologia. Cardiologia a făcut progrese diagnostice prin aplicarea unor metode ca angiografia, cateterismul cardiac, iar pe plan terapeutic prin implantarea de *pace-maker*, operațiile by-pass în obstrucțiile coronariene, operații în afecțiuni valvulare, medicamentele beta-blocante, dar și prin cunoașterea și adoptarea măsurilor de combatere a factorilor de risc (fumatul, obezitatea, sedentarismul, hipertensiunea arterială, nivelul ridicat de colesterol).

Oncologia. Cancerul rămâne mai departe o problemă dificilă, dar citostaticele s-au dovedit eficiente în unele forme, ca leucemia și altele.

Chirurgia estetică. Foarte multe persoane rezolvă probleme psihice corectând, cu ajutorul chirurgilor, defecte reale sau imaginare ale corpului. Chirurgia plastică a apărut tot datorită războiului, ca o soluție de ajutorare a celor mutilați în luptă.

PROBLEME DE ETICĂ MEDICALĂ

Din toate aceste progrese rezultă însă și o serie de probleme de etică medicală, cele mai multe controversate.

- Este morală întreruperea sarcinii la cerere, sau numai în caz de boli grave ale mamei sau ale fătului?
- Avortul ar trebui complet interzis din motive morale sau religioase?
- Este morală utilizarea pentru cercetare sau în terapeutică a țesuturilor recoltate de la embrioni umani?
- Avem dreptul să prelungim suferința unui bolnav incurabil când el își dorește un sfârșit cu ajutor medical (moartea asistată) sau avem dreptul să menținem într-o stare de viață vegetativă, cu ajutorul aparatelor, un bolnav cu excluderea funcțională a scoarței cerebrale (sindrom apallic)?

La nici una dintre aceste întrebări nu se poate da un răspuns cu șanse reale de a fi unanim acceptat, așa cum este celebrul caz al doctorului american Jack Kevorkian, specializat în sinucideri asistate medical. Deși unul dintre angajamentele din Jurământul lui Hipocrate sună astfel „Nu voi administra niciodată nimănui medicamente ucigătoare, chiar dacă mi se cer, și nici nu voi da un astfel de sfat”, Jack Kevorkian, care practica medicina ca liber-profesionist, a ajutat să moară, în anii '90, peste 130 de bolnavi incurabili. În cele din urmă, Jack Kevorkian a fost condamnat pentru omucidere, dar dezbaterea publică a forțat legiuitorii din mai multe țări să reconsidere eutanasia.

Temă

• Formați două echipe. Una va avea ca obiect de studiu istoria eutanasiei, cealaltă, istoria chirurgiei plastice. După ce veți finaliza documentarea și sistematizarea informațiilor culese, comparați, în cadrul unei dezbateri:

- primele cazuri de eutanasiu, respectiv, chirurgie plastică;
- motivele pentru care se apelează la cele două ramuri ale medicinei;
- modificarea atitudinii față de chirurgia plastică și față de eutanasiu de-a lungul secolului al XX-lea;
- dilemele etice pe care le-au generat chirurgia estetică și eutanasiu.

Jack Kevorkian

PREMIUL NOBEL

„Întreaga mea avere va fi împărțită în felul următor: capitalul, investit în titluri de proprietate de către executorii mei testamentari, va constitui un fond din care anual se vor acorda premii celor care, pe parcursul anului precedent, au adus cele mai mari beneficii omenirii. Mai sus-amintitul venit va fi împărțit în cinci părți egale ce vor fi distribuite după cum urmează: o parte acelei persoane care a făcut cea mai importantă descoperire sau invenție în fizică; o parte persoanei care a făcut cea mai

importantă descoperire în chimie; o parte persoanei care a făcut cea mai mare descoperire în domeniul fiziologiei sau al medicinei; o parte persoanei care a elaborat, în domeniul literaturii, cea mai remarcabilă lucrare de tendință idealistică; și o parte persoanei care a depus cele mai mari eforturi de a aduce pacea între națiuni, de a reduce sau a desființa armatele permanente, de a convoca și promova congresele de pace.

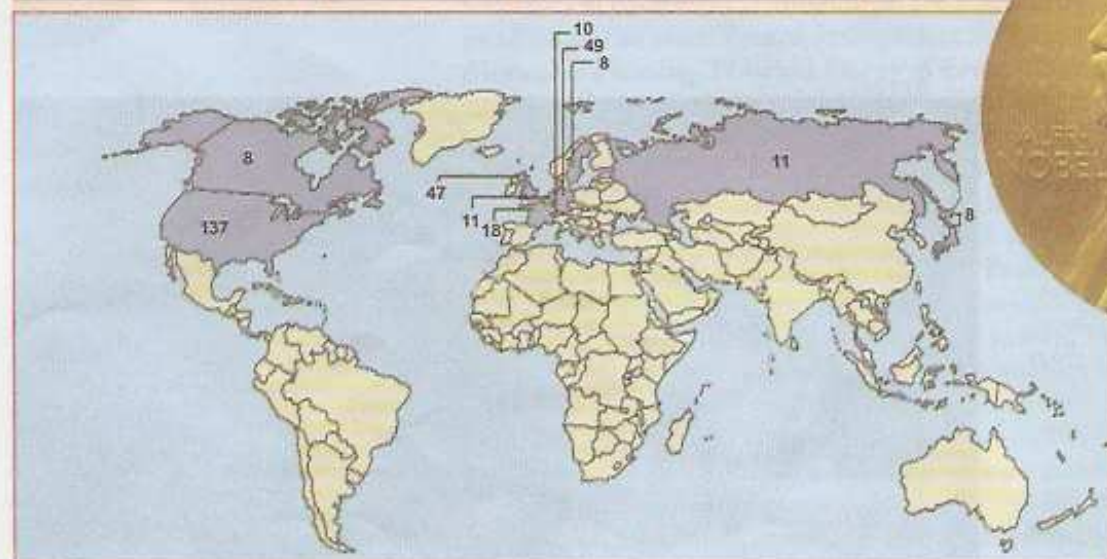
Premiile pentru fizică și chimie vor fi acordate de Academia Suedeză de

Științe; cele pentru descoperiri în fiziologie și medicină, de Institutul Carolina din Stockholm; cele pentru literatură, de Academia Suedeză, iar premiul pentru pace de către un comitet de cinci persoane desemnate de Stortingul norvegian.

Este dorința mea expresă ca în alegerea premianților să nu se țină cont de naționalitatea candidaților, iar premiul să fie primit de cel care-l merită cel mai mult, fie că este scandinav sau nu.”

Testamentul lui Alfred Nobel

	Fizică și chimie		Fiziologie, medicină	
	1901–1945	1946–1982	1901–1945	1946–1982
Total	90	128	48	87
Marea Britanie	16	27	9	11
Franța	11	2	4	4
Germania (RFG după 1945)	27	9	8	4
URSS	-	9	2	-
SUA	11	59	7	49
Japonia	-	4	-	-
Alte țări	25	18	18	19

Temă

- Analizează harta care prezintă numărul de Premii Nobel pentru știință acordate unor savanți din 10 țări ale lumii. Identifică țările respective și realizează un top al creativității științifice la nivel mondial.
- Observă tabelul cu numărul Premiilor Nobel acordate în perioadele 1901–1945 și 1946–1982. Identifică fenomenul care a survenit în viața științifică după 1945.

- Coroborează informațiile din aceste documente cu informațiile din capitol și scrie un eseu cu titlul „Semnificația Premiului Nobel în lumea contemporană”.
- Plecând de la textul testamentului lui Alfred Nobel, realizează un portofoliu în care să evidențiezi motivele instituirii Premiilor Nobel, condițiile pe care trebuie să le întrunească premianții, cazurile speciale.

TREI GENERAȚII DE CALCULATOARE

1. Unul dintre primele computere, numit WITCH (acronim de la Wolverhampton Instrument for Teaching Computing from Harwell). Acesta a fost construit în 1948, iar fotografia a fost realizată în 1961. Computerul avea în componență tehnologie din anii '40 combinată cu tuburi electronice Dekatron, care mai fuseseră utilizate în dispozitivele de numărare din aplicațiile nucleare, înainte de introducerea semiconducătorilor. Un șir de zece tuburi Dekatron putea memora un singur număr.

WITCH avea nevoie de 2 secunde pentru a efectua o adunare sau o scădere cu doi factori; 5 secunde pentru o înmulțire; 15 secunde pentru o împărțire (împărțirile la 0 durau mai mult). Programele erau înregistrate pe role de hârtie perforată. WITCH a fost folosit în școală, la cursurile de introducere în informatică, până în anii '70, când a fost trimis la Muzeul Științei din Birmingham.

2. Apple 1, o legendă în lumea computerelor personale, a fost construit în 1976 de Steve Wozniak, un inginer care lucra pentru Hewlett Packard. Prietenul său, Steve Jobs, programator de jocuri pentru Atari, dovedind încă de atunci un spirit antreprenorial ieșit din comun, l-a convins să producă în serie computerul și să-l vândă sub numele Apple. La vremea aceea, era o configurație performantă pentru un calculator asamblat în garaj: procesor cu frecvență de 1 MHz, memorie RAM de 8 KB, memorie video VRAM de 1 KB, memorie ROM de 256 bytes. Programele erau încărcate cu ajutorul unui casetofon. Apple 1 a avut succes, a urmat, în 1977, Apple II, mai performant. Dar Macintosh, produs tot de firma Apple, în 1984, a revoluționat lumea computerelor personale: a fost primul calculator comercial care a folosit o interfață grafică intuitivă și foarte prietenoasă cu utilizatorii.

3. Computerul ultramobil a fost lansat în 2006, având în configurație un procesor cu o frecvență de 1 GHz, memorie RAM de minimum 256 MB, un hard-disk cu o capacitate de minimum 30 GB. I se poate atașa un dispozitiv GPS, cititor de amprente, tuner TV, cititor de carduri de memorie, Bluetooth, Wi-Fi și Ethernet. Computerul are suficientă putere să ruleze aplicații audio, video sau jocuri, fără a vorbi de posibilitatea de a fi conectat la internet sau într-o rețea de calculatoare. Rulează un sistem de operare adaptat, dar perfect compatibil cu sistemele pentru calculatoarele de birou.

Temă

- Studiază imaginile și citește textele care le însoțesc. De ce era atât de mare gabaritul primelor calculatoare?
- Care erau suporturile pe care primele calculatoare stocau informația? Este posibilă recuperarea datelor dintr-un calculator din prima generație? Dar recuperarea datelor stocate pe un *floppy disk* de 5 inch?
- Compară performanțele celor trei calculatoare descrise mai sus. Care sunt tendințele tehnologiei informației?
- Scrie un eseu cu titlul „De ce este necesar un *up grade* (îmbunătățire a performanțelor) periodic pentru calculatorul meu?”. Folosește atât date din experiența personală, cât și informații extrase din surse de documentare specializate în IT (tehnologia informației).

Ideile de bază ale capitolului

Știința contemporană

- În secolul al XX-lea, ritmul descoperirilor științifice a fost uluitor în toate domeniile. Viața cotidiană este dependentă de știință și tehnologie.
- Științele umane și-au consolidat statutul și au abordat aspecte diverse ale societății, comunicării, comportamentului și limbajului.
- Primatul în cercetarea științifică și în dezvoltarea tehnologiei este deținut de SUA, care investesc sume considerabile în laboratoare și proiecte de cercetare.
- Armata, ca parte componentă a statului, și întreprinderile economice sunt beneficiarii științei și tehnologiei. Tehnologiile de vârf: nanotehnologiile și biotehnologiile.
- Reflecția pe tema științei și tehnologiei a scos în evidență dinamica teoriilor științifice și problemele de etică a științei.

Impactul tehnologiei asupra vieții cotidiene și asupra mediului

- Tehnologiile secolului al XX-lea au avut și efecte negative asupra mediului înconjurător: deșeuri industriale, emisii poluante, efect de seră.
- Protocolul de la Kyoto, care prevede reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, riscă să rămână literă moartă dacă SUA nu îl ratifică.
- Cercetările din domeniul geneticii sunt contestate de organizațiile ecologiste, care se tem poluarea genetică a mediului.
- Tehnologiile comunicării au modificat comportamentele sociale, au oferit mijloace de întărire a coeziunii sociale, au ușurat accesul la servicii și educație.
- *Digital divide* este un fenomen de acces diferențiat la tehnologiile digitale care afectează persoane din lumea a treia sau vârstnici.

Noile tehnologii și timpul liber

- Timpul liber este o valoare importantă a lumii contemporane, este accesibil oricui și, datorită noilor tehnologii, poate fi petrecut în moduri diverse.
- Dezvoltarea mijloacelor de transport, în mod special a aviației, a dus la schimbarea destinațiilor de vacanță.
- Televiziunea, prin programele sale variate, ocupă o parte importantă a timpului liber. Totodată, naște dependență și are efecte neplăcute asupra limbajului, intelectului și comportamentului.
- Internetul a dezvoltat o multitudine de mijloace de interacțiune umană: e-mail, forumuri, chat, blog. Bloggingul este, de departe, cel mai interesant fenomen al internetului.
- Jocurile pe calculator concurează televiziunea în privința petrecerii timpului liber. Și în cazul lor, se poate vorbi de efecte duble asupra individului.

Evoluții în medicină

- Evoluția medicinei se datorează într-o măsură importantă războiului. Descoperiri cu impact crucial asupra stării de sănătate a oamenilor contemporani au fost folosite mai întâi în spitalele de răniți din spatele frontului.
- Penicilina, DDT-ul au salvat mii de vieți omenești. Descoperitorii lor au primit Premiul Nobel.
- După al Doilea Război Mondial, descoperiri importante s-au făcut în genetică, imunologie, chirurgie, neurologie, cardiologie, oncologie.
- Chirurgia estetică, întreruperea cursului sarcinii și eutanasia ridică serioase probleme de etică medicală. Cazul Kevorkian a forțat societatea să reflecteze mai adânc asupra eutanasiei.

România

- Contribuțiile științei și tehnicii românești se materializează în lucrări științifice de fizică, matematică, biologie, chimie, inginerie, procedee tehnologice și invenții.
- După 1989, bursele de studiu în străinătate au provocat fenomenul de *brain drain* (migrația valorilor), care are efecte negative asupra dezvoltării României.

Personalități

Karl Raymund Popper, unul dintre cei mai influenți filozofi ai științei

Albert Einstein, înfrunghirea perfectă a omului de știință

Alexander Fleming, descoperitorul penicilinei

Eugen Coșeriu, un prestigios lingvist romanist originar din România

Cuvinte-cheie

• știință • tehnologie • cercetare • laboratoare • teorii științifice • filozofia științei • nanotehnologii • bioetică • revoluție științifică • dezvoltare tehnologică • mediu înconjurător • organizații ecologiste • internet • spațiu virtual • tehnologia informației • atac informatic • „prăpastie digitală” • timp liber • blog • motor de căutare • enciclopedie • sport electronic • consum de televiziune • eutanasi

Date-cheie

- 1916 – Albert Einstein, *Bazele teoriei relativității generalizate*
- 1931 – Simion Mehedinți, *Terra*
- 1941 – ENIAC
- 1948 – Norman Wiener, *Cibernetica sau control și comunicațiune la animal și mașină*
- 1969 – ARPANET
- 1975 – fondarea MICROSOFT
- 1984 – prima rețea de calculatoare din România
- 1986–2003 – proiectul genomului uman

Texte-cheie

- Bioetica (p. 56)
- Blogurile, bazaruri de idei (p. 60)

Sugestii de documentare

- www.wikipedia.org
- www.google.com
- www.nobelprize.org
- www.acad.ro

Cum elaborăm un eseu

Metoda eseului, foarte răspândită în prezent, este folosită în activitatea voastră instructivă, deoarece vă permite să vă susțineți ideile personale în legătură cu o anumită temă istorică abordată. Fazele elaborării unui eseu sunt :

1. definirea temei de tratat (încadrarea subiectului într-un anumit context istoric);
2. pregătirea abordării (identificarea cunoștințelor dobândite care sunt posibil de fructificat în tratarea subiectului, stabilirea direcției reflecției personale, cercetarea unei bibliografii analitice sau a unor enciclopedii informatice);
3. stabilirea planului eseului (după formarea unei idei de ansamblu despre problemă, trebuie să vedeți exact care sunt elementele noi pe care le puteți aduce);
4. redactarea eseului (structurat pe cele trei mari părți: introducere, dezvoltare, concluzie).

Fără a aprofunda, prin lectură și documentare, aspectele subiectului abordat, întocmirea eseului este anevoioasă. Documentarea, pentru un istoric, este o parte tot atât de laborioasă pe cât este redactarea propriu-zisă a textului.

Există mai multe categorii de surse documentare: izvoare (scrise și iconografice — puteți apela și la colecții de documente care acoperă o perioadă sau o temă), lucrări generale, lucrări specializate. Sursele pe care le-ați consultat trebuie indicate în cadrul unor note bibli-

ografice (trimiteri) și în cadrul unei bibliografii (lista lucrărilor consultate), la sfârșitul eseului.

Trimiterile științifice sunt necesare, deoarece, prin intermediul lor, autorul unui text își construiește argumentația, raliindu-se sau nu la puncte de vedere anterioare, recunoaște contribuțiile unor autori cu autoritate și îngăduie verificarea informației. Nu citați niciodată la bibliografia lucrării voastre cărți și publicații pe care nu le-ați consultat!

În text, trimiterile științifice (note de subsol sau note la sfârșitul lucrării, în funcție de editorul de text folosit) se semnalează de regulă cu cifre arabe (dar se pot folosi și cifre romane, litere, steluțe, dacă notele sunt de mai multe tipuri: bibliografice, explicative, lexicale etc.). Există situații în care economia eseului vostru impune citarea repetată a unor surse. În acest caz, din motive de spațiu, se folosesc unele prescurtări, așa cum reiese din tabel.

De exemplu, dacă, pentru documentare, am citit *Corectitudinea istorică* de Jean Sévillia, din care am extras un citat, citarea corectă se face, pe baza informațiilor din pagina de titlu, astfel:

Jean Sévillia, *Corectitudinea istorică*. Să punem capăt trecutului unic, traducere din franceză de Anca Dumitru, București, Editura Humanitas, 2005, p. 338.

Dacă am consultat și o sursă din internet, citarea se face indicând întocmai înscrisurile din bara de adrese a programului cu care navigăm. De exemplu: <http://history.hanover.edu/texts/nonates/html.art.X>, 16 iunie 2006.

Prescurtarea	Semnificația	Regula de utilizare	Forma grafică	Observații
Apud	După	Când se citează indirect o anumită opinie, se introduce înainte de precizarea locului exact de unde am preluat citatul respectiv		În cazul informațiilor obținute prin viu grai, formula uzuală este „informație comunicată de ...”
Idem	Același	Același autor ca la trimiterea precedentă, dar cu o lucrare diferită		
Ibidem	Tot acolo	Același autor cu aceeași lucrare ca și la trimiterea precedentă	italice (sau, dacă se scrie de mână, subliniat)	Dacă apare o diferență de pagină față de trimiterea precedentă, se indică imediat după <i>ibidem</i> .
Op.cit.	Lucrarea citată	Se folosește numai după identificarea numelui autorului, pentru a indica o lucrare anterior citată a autorului respectiv	italice (sau dacă se scrie de mână, subliniat)	Se folosește numai dacă în trimiterile precedente s-a citat o singură lucrare a autorului respectiv
Passim	Ici și colo	Se folosește atunci când un anumit termen sau o idee apar în foarte multe locuri pe cuprinsul lucrării citate		

Sursa: Bogdan Murgescu, *Metodologia cercetării istorice*, în *Studii și articole de istorie*, nr. LXVII, București, 2002, p. 124.

5

Statul și politica

Regimuri și idei politice. Dictaturi și democrații

Forme de organizare statală

Statele în lumea contemporană

Teme și dezbateri în Parlamentul României
la 1900

Sistemul electoral din România între 1918 și 1938
și dinamica partidelor politice

România de la statul totalitar la statul de drept

EVALUARE

Fișă tehnică

Franco, într-un tablou
înfățișând sfârșitul războiului civil

Hiroshima

DATE IMPORTANTE

- 1917:** revoluția bolșevică.
- 1919–1944:** lovitura de stat și regența amiralului Horthy în Ungaria.
- 1921:** ia naștere Partidul Muncitoresc Național-Socialist German (nazist).
- 1922:** instaurarea regimului lui Mussolini în Italia.
- 1933:** căderea Republicii de la Weimar în Germania; dictatura hitleristă.
- 1935:** legile de la Nürnberg privează pe evrei de drepturile lor civice și de naționalitatea germană.
- 1938–1944:** dictatura regală în România, urmată de dictatura antonesciană.
- 1939:** prăbușirea republicii în Spania; dictatura franchistă (durează până în 1975).
- 1942–1945:** genocidul evreilor și ȝiganilor (soluția finală).
- 1948:** ONU adoptă Declarația Universală a Drepturilor Omului.
- 1944–1947:** instaurarea regimurilor de dictatură comunistă în țările est-europene controlate de sovietici.
- 1949:** China trece la comunism.
- 1959:** Fidel Castro ia puterea în Cuba și instaurează o dictatură comunistă.
- 1961:** RDG hotărăște ridicarea Zidului Berlinului.
- 1968:** tentativă de democratizare a Cehoslovaciei; înăbușirea „Primăverii de la Praga”.
- 1973–1989:** dictatura lui Pinochet în Chile.
- 1975:** Conferința europeană de la Helsinki destinată promovării Dreptului Omului în Europa de Est.
- 1979:** primele alegeri pentru Parlamentul European prin sufragiu universal.
- 1989:** reprimarea „Primăverii de la Beijing”.
- 1989–1990:** răsturnarea regimurilor comuniste și revenirea la democrație a celor mai multe țări din Europa de Est.
- 1990:** reunificarea Germaniei; căderea zidului Berlinului.
- 1990–1992:** suprimarea treptată a apartheidului în Africa de Sud.
- 1991:** prăbușirea Iugoslaviei; dictatura lui Miloșevici.
- 1992:** Tratatul de la Maastricht. Lărgirea corpului electoral la cetățenii Uniunii Europene în fiecare stat semnatar.

Regimuri și idei politice. Dictaturi și democrații

1. Exercițiu tematic

Definește următorii termeni: monopartidism, poliție politică, dirijism economic, monopolul informațiilor, cultul personalității conducătorului, ateism, rasism, proletcultism, principiul „un popor, un conducător, un imperiu”, principiul „fiecare după puteri, fiecare după nevoi”, „dușmanul de rasă”, „dușmanul de clasă”.

- Care dintre acești termeni și concepte sunt specifice fascismului și care comunismului?
- Realizează o comparație.

2. Statul totalitar

Liberalismul pune statul în serviciul individului. Pentru fascist, totul se află în stat, nimic uman sau spiritual se află în afara statului. În acest sens, fascismul este totalitar, iar statul fascist sintetizează și unifică a tuturor valorilor.

Benito Mussolini, *Dicatura fascistă*

- Ce concepție politică exprimă liberalismul? Dar fascismul? Care este opinia ta despre această dispută? Individul este sclavul statului, sau statul este servitorul individului?

3. Stalin către Milovan Djilas, adjunctul lui Tito, în aprilie 1945

Acest război — al doilea război mondial (n.a.) — nu mai e ca în trecut; cine câștigă un teritoriu acela își aduce și sistemul lui social. Fiecare își introduce propriul sistem social până unde au intrat armatele sale. Nu poate fi altfel.

- Cum explici aplicarea acestui sistem de împărțire a lumii după victoria asupra hitlerismului și fascismului?

4. Democrații și dictaturii în lumea actuală

- Analizează harta și comentează legenda acesteia. Informează-te asupra dictaturilor lumii de astăzi și scrie câteva rânduri în caietul tău despre fiecare.

■ DEMOCRAȚIA

Regimul politic reprezintă ansamblul metodelor și mijloacelor de conducere a societății. Din perspectiva raporturilor dintre individ și stat, regimurile politice sunt fie democratice, fie autocratice sau totalitare (1).

Prăbușirea imperiilor după primul război mondial a îngăduit instaurarea unor regimuri democratice în Europa, care s-au dovedit însă efemere. Lipsite de tradiție democratică, acestea s-au transformat rapid în dictaturi. Cele trei mari democrații liberale din secolul al XX-lea au fost Statele Unite, Marea Britanie și Franța.

Criza economică din anii 1929–1933 a pus în pericol întreg capitalismul (și sistemul liberal / democratic), ajuns în pragul colapsului. Pentru a salva sistemul, statul a intervenit în economie. În America, această politică, lansată de președintele Franklin Delano Roosevelt, s-a numit New Deal. La începutul celui de al doilea război mondial, democratice mai erau Statele Unite și câteva state europene.

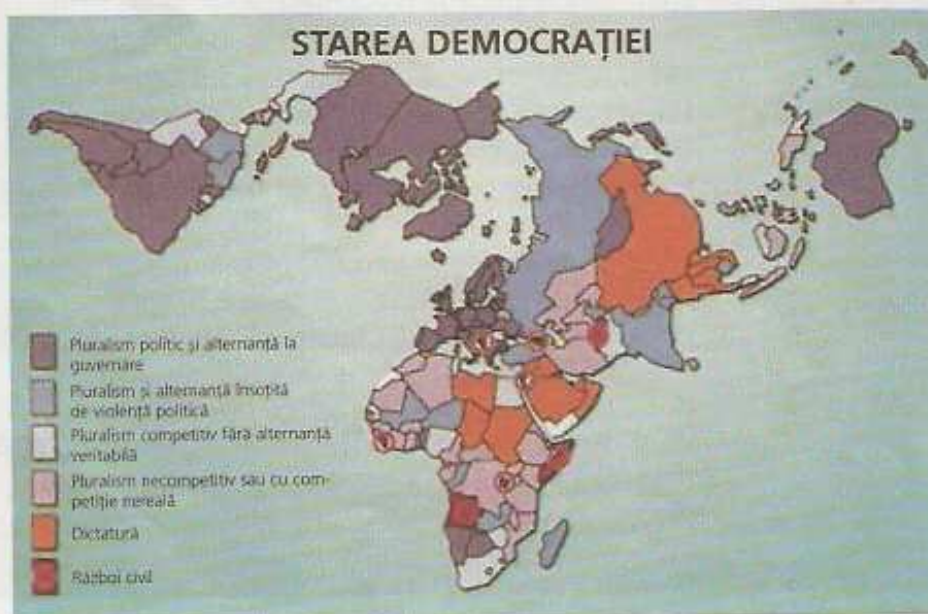
După 1945, în urma victoriei asupra fascismului, democrația părea că se extinde în lume. Însă instaurarea „democrațiilor populare” din statele comuniste dominate de sovietici — nu doar în Europa, ci și în Asia și chiar America — a fost o grea lovitură dată democrației (5). Un nou val de democratizare a cuprins Europa la sfârșitul anilor '80, o dată cu prăbușirea statelor comuniste. Înaintarea democrației se realizează și în restul lumii, mai ales în America Centrală și Latină (4).

■ DICTATURA

Ideologiile totalitare ale secolului al XX-lea au fost comunismul, fascismul (cu varianta sa germană nazismul) și teocrația (2). Dictaturile nu sunt doar totalitare, ci și religioase și „pragmatice”.

Comunismul este un tip de societate egalitaristă în care nu există proprietate privată și nici clase sociale (5). Dictatura bolșevică din URSS a fost una a proletariatului. Stalin, cel care a condus URSS între 1924–1953, a ordonat eliminarea fizică a milioane de „exploatați”, burghezi sau culaci (6).

După 1945, marxism-leninismul a cucerit o parte a globului, cea mai mare extindere fiind cea din 1949, când Mao a proclamat China stat comunist (3).

Maoismul impunea ideea revoluției permanente, care a și atins punctul culminant în anii „Revoluției culturale” (1965–1976). Gărzile Roșii, simboluri ale purității doctrinei, au impus schimbarea tuturor structurilor din societatea chineză. Comunismul s-a extins însă nu doar în Europa de Est, ci și în statele lumii a treia (Coreea, Cuba, Vietnam, Congo, Cambodgia, Laos).

Fascismul, apărut la sfârșitul primului război mondial, s-a afirmat ca mișcare de masă al cărei principal obiectiv era cucerirea puterii și distrugerea democrației parlamentare. Numărul său de adepți nu a fost tocmai neglijabil, din cauza promisiunilor privind stabilitatea economică și politică. În octombrie 1922, după „Marșul asupra Romei” al trupelor de asalt fasciste, Benito Mussolini a fost însărcinat cu formarea unui nou guvern. În Italia s-a produs o schimbare de importanță istorică: sfârșitul statului liberal și al instituțiilor sale reprezentative. Pe lângă organizarea corporatistă a societății, care a anulat libertatea sindicatelor și a extins intervenția statului asupra fiecărui domeniu al vieții, fascismul a introdus un nou stil politic și noile mituri colective ale unei religii laice care își propunea să creeze un „om nou”.

În Germania, național-socialismul a fost întemeiat pe rasism, ideologie care afirmă superioritatea „rasei ariene” și necesitatea de a-i acorda primul loc în lume. Hitler, care a condus Germania între 1933 și 1945, și-a împins țara în al doilea război mondial și a fost responsabil pentru moartea a peste 20 de milioane de oameni, precum și pentru Holocaust (7).

Teocrația este o formă mai recentă de dictatură totalitară. În țările lumii a treia, imperialismul economic și cultural al națiunilor occidentale, modernizarea și corupția regimurilor locale duc la declanșarea unor mișcări de împotrivire întemeiate pe o ideologie religioasă. În 1979, o dată cu revoluția religioasă din Iran, se instaurează un regim islamic. Puterea aparține reprezentanților cultului religios. Ideologia politică este înlocuită de cea religioasă, iar populația e supusă unui regim de constrângeri și supraveghere de către o miliție religioasă.

Există însă și un alt tip de dictatură contemporană, cea pragmatică. Dictaturile pragmatice sunt dictaturi de dezvoltare, ele având fie proiecte de consolidare națională, fie de revenire la valorile tradiționale. Astfel de dictaturi au fost cele ale lui Atatürk (Turcia), Franco (Spania), Salazar (Portugalia) etc. După încheierea celui de al doilea război mondial, dictatura devine regimul cel mai răspândit în țările lumii a treia. Uneori, aceste dictaturi se transformă în regimuri despotice, dictatorul subordonând statul propriilor sale interese: Bokassa (Republica Centrafricană), Mobutu (Zair), Duvalier (Haiti). În Orientul Mijlociu, respingerea imperialismului occidental a dat naștere unor dictaturi naționaliste: Nasser (Egipt), Hafez el Assad (Siria) sau cea a lui Saddam Hussein (Irak).

5. Cortina de fier

O cortină de fier s-a lăsat asupra Europei de la Stettin, la Marea Baltică, până la Trieste, la Marea Adriatică. În spatele acestei cortine au rămas toate capitalele vechilor state din centrul și estul Europei: Varșovia, Berlin, Praga, Viena, Budapesta, Belgrad, București și Sofia. Toate aceste orașe celebre precum și populația lor se află în sfera de dominație sovietică...

Numai Atena își poate decide singură viitorul. Cu toate acestea, în foarte multe țări, coloana a cincea comunistă își are reprezentanți, care execută ordinele primite de la centru.

Pe de altă parte, refuz să cred că un alt război este inevitabil.

W. Churchill, în discursul său de la Universitatea din Fulton, martie 1946

■ La ce se referea Churchill când folosea termenul „cortină de fier”? Denumeste țările est-europene la ale căror capitale se referă Churchill. Cine era „coloana a cincea”? Din ce cauză se îndoaia Churchill de iminența unui nou război?

6. Dușmanul poporului

În Raportul secret prezentat de Nikita Sergheevici Hrușciov la cel de-al XX-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, se dădea următoarea explicație sintagmei dușman al poporului:

Stalin a fost la originea conceptului de dușman al poporului. Acest termen a făcut automat inutilă stabilirea dovezii erorilor ideologice ale persoanei sau persoanelor angajate într-o controversă; termenul a făcut posibilă practicarea celei mai sălbatice represii, ce viola toate normele legalității revoluționare împotriva oricărei persoane ce nu era în vreun fel sau altul de acord cu el; împotriva celor care aveau o proastă reputație. Acest concept de dușman al poporului elimina de fapt posibilitatea oricărei lupte ideologice, posibilitatea de a-ți exprima punctul de vedere asupra unei probleme sau a alteia, chiar asupra celei care avea un caracter practic. În general și, de fapt, singura dovadă de vinovăție la care se făcea apel, împotriva tuturor normelor științei juridice actuale, era mărturisirea acuzatului însuși; și, așa cum au dovedit-o anchetele făcute ulterior, mărturisirile erau obținute pe calea unor constrângeri fizice asupra acuzatului.

■ Află care a fost impactul acestui concept asupra societății sovietice și a celor comuniste, în general.

7. Yad Vashem, Ierusalim

Yad Vashem este institutul național israelian pentru comemorarea veșnică a victimelor din perioada Holocaustului. Acest institut a fost fondat în anul 1953. Se află în Ierusalim, situat pe Muntele Amintirii, ce se întinde pe o suprafață considerabilă.

■ Ce a fost Holocaustul? Cum a fost justificat de către autorii lui?

Forme de organizare statală

FORME DE GUVERNĂMÂNT

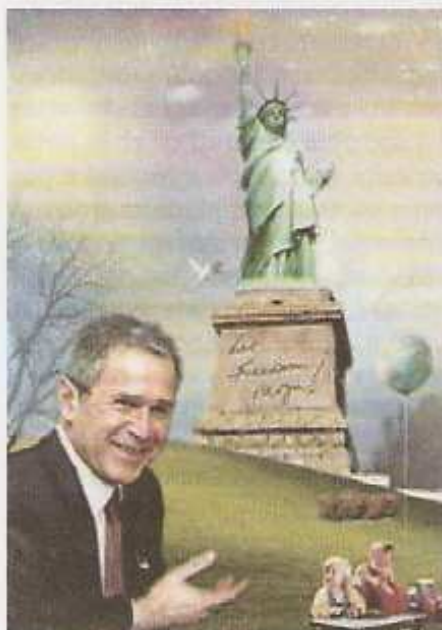
Prin forma de guvernământ înțelegem organizarea puterii supreme de stat, modul de formare și competența organelor supreme ale statului. Forme de guvernământ sunt: a) monarhia, în care puterea supremă o deține o singură persoană ce ocupă tronul, prin succesiune sau alegere pe viață; b) republica, în care puterea o deține un organ colegial, ales pe timp limitat.

În realitate, unele monarhii moderne sunt atât de democratice (a se vedea Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, Regatul Olandei, Regatul Norvegiei, Japonia), încât funcționează, atât statal, cât și guvernamental, într-un mod foarte asemănător cu cel al unei republici democratice „ideale”. Pe de altă parte, deși unele țări se pretind a fi republici, modul de exercitare a puterii de către o singură persoană le face foarte asemănătoare unei monarhii absolutiste (1) (a se vedea URSS, republicile populare din Europa de Est și Asia, în perioada cortinei de fier, republicile bananiere).

Într-o republică, puterea aparține în mod democratic poporului, care acceptă să fie condus de către reprezentanții săi, aleși temporar, pentru o perioadă clar limitată de timp. În cadrul regimurilor democratice republicane, raporturile dintre instituțiile legislative și cele executive s-au structurat în moduri diferite, în deosebi ca urmare a diferențelor în aplicarea principiului separației puterilor în stat. Se disting trei mari sisteme de guvernământ: parlamentar, prezidențial și semiprezidențial.

SISTEMUL PARLAMENTAR

Este acel sistem în care guvernul are nevoie de încrederea parlamentului pentru a guverna, urmând să demisioneze atunci când o pierde. Executivul este divizat: pe de o parte, șeful statului, având puteri limitate, cu caracter mai mult simbolic — monarhul (Marea Britanie) sau președintele ales de parlament (Italia) —, pe de altă parte, primul-ministru, care, împreună cu guvernul, exercită puterea executivă. Cel mai bun exemplu este Marea Britanie, care nu are o constituție — în sensul unei legi fundamentale, unitare și adoptate la o anumită dată —, ci se conduce după o colecție de legi și după așa-numitele precedente faptice. Cea mai puternică instituție britanică este Parlamentul (4), care votează legile și aprobă bugetul, dar exercită și un control permanent asu-

Actualul președinte al SUA într-un afiș electoral

1. Cultura politică

Cultura politică include un ansamblu de simboluri inteligibile. Reprezentând un cod al legăturilor oamenilor cu realitatea politică, simbolurile politice sunt create și folosite pentru modelarea și influențarea comportamentelor politice.

Incoronarea în Marea Britanie evidențiază, în cel mai înalt grad, continuitatea politică și unitatea națiunii.

Președinții americani câștigă și ei aderență emoțională similară cu cea față de regină. În 1981, Ronald Reagan spunea în discursul inaugural al mandatului său că America a fost binecuvântată cu transferul ordonat și pașnic al puterii. Ceea ce exprima Reagan era ideea culturii politice a societății americane care a folosit revoluția pentru a transfera puterea, dar care acum este complet lipsită de violență în perfectarea acestui transfer.

Transferul ordonat și pașnic al puterii politice este unul din modelele de gândire și acțiune ale culturii americane, precum și un simbol al acesteia.

Raisa Radu, Cultura politică

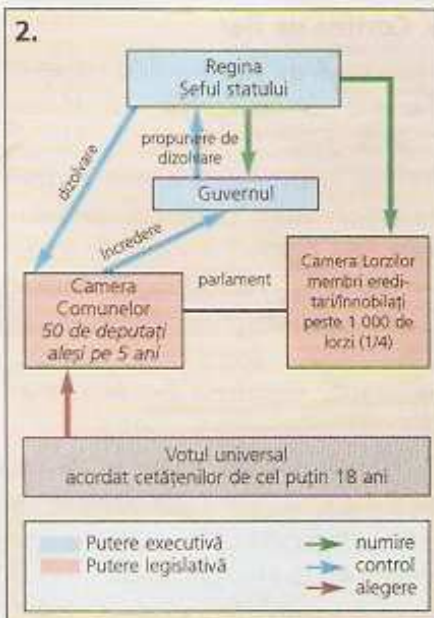
■ Ce rol crezi că are cultura politică în țările analizate în lecție. Dă exemple de acțiuni istorice care să justifice cultura politică din respectivele țări.

■ Află care au fost cele cinci republici franceze? Care au fost motivele falimentelor fiecărei republici?

SARCINI DE LUCRU:

■ Analizați funcționarea instituțiilor britanice, americane și franceze conform doc. 2,3,4.

■ Realizați tabele sinoptice paralele cu conducătorii principalelor state ale lumii (SUA, Franța, Germania, Marea Britanie) de după 1945 până în prezent.

pra puterii executive. Șeful majorității parlamentare devine automat și șeful guvernului. Două partide se succed la conducerea țării: Partidul Conservator și Partidul Laburist.

SISTEMUL PREZIDENTIAL

Cheia sistemului politic american este președintele (4). El este concomitent șef al statului și al guvernului, comandant al forțelor armate și cel care dirijează politica externă a țării. Se consideră că resursele puterii sale rezidă din faptul că este ales prin vot universal — chiar dacă indirect — de către membrii unui Colegiu Electoral, aleși, la rândul lor, la nivelul fiecărui stat. Sistemul politic american a evoluat de la o guvernare centrată pe Congres (parlamentul american, bicameral) la una centrată pe președinte, înscriindu-se pe tendința generală a creșterii rolului executivului. Sistemul politic american este bipartid. Partidul Democrat dorește o mai mare centralizare a statului în materie economică și socială, electoratul său fiind format mai ales din imigranți minoritari, catolici și negri. Președinți democrați au fost: John F. Kennedy, Lyndon B. Johnson, Jimmy Carter, Bill Clinton. Republicanii sunt favorabili unei mai mari descentralizări a statului și liberei inițiative private. Președinți acestui partid au fost: Richard Nixon, Ronald Reagan, George Bush și George W. Bush. Ambele partide vor să păstreze visul american de bogăție și prosperitate.

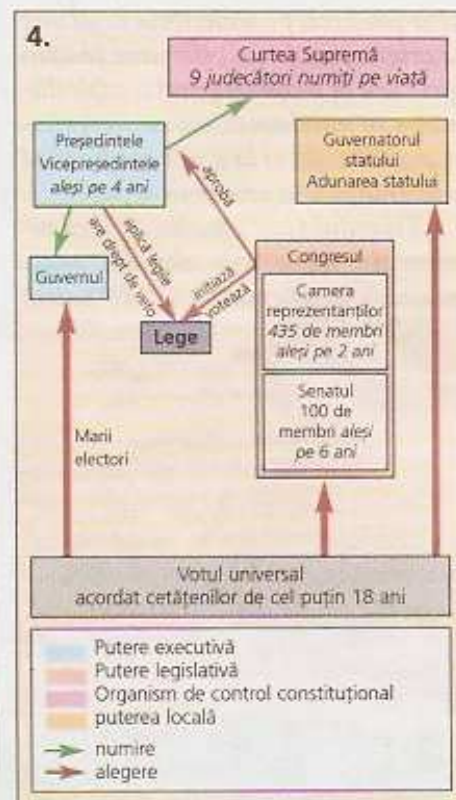
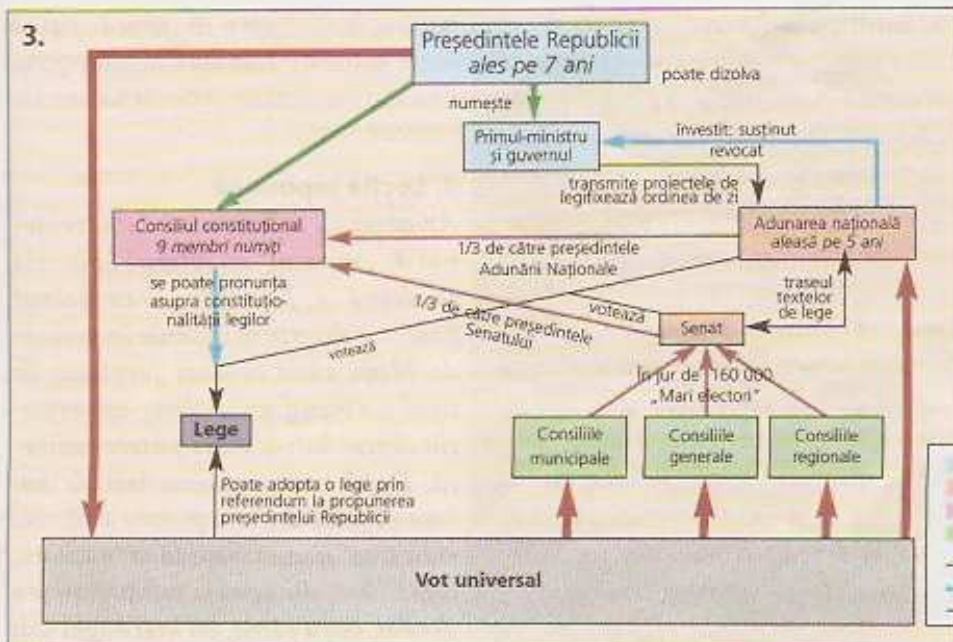
■ SISTEMUL SEMIPREZIDENTIAL

În Franța, evoluția vieții politice de după 1945 a fost determinată de personalitatea generalului Charles de Gaulle. Constituția din 1946 a restabilit un regim parlamentar clasic, în care se constată predominanța Adunării Naționale asupra puterii executive (3). Din acest motiv, poporul francez, exasperat de instabilitatea guvernamentală (25 guverne în 12 ani), a acceptat schimbarea constituției, în 1958, și instaurarea unui regim prezidențial, în frunte cu de Gaulle (1958–1968). Din 1962, președintele nu mai este ales de notabili, ci prin vot universal. Evoluția instituțională din timpul președintelui de Gaulle exprima o preferință clară pentru regimul prezidențial. În timpul acestui regim, Franța este nevoită să accepte independența Algeriei, după un conflict sângeros (1962). Țara iese din structura integrată a NATO și începe o cooperare cu Germania.

Coabitările ulterioare dintre un președinte de stânga (François Mitterand între 1981–1995) și un bloc prim-ministru / parlament de dreapta, sau un președinte de dreapta (Jacques Chirac, președinte din 1995 până în prezent) și un guvern de stânga, au dus la o „lectură” nonprezidențială a Constituției, ajungându-se la formula: primul-ministru guvernează, iar președintele arbitrează.

Charles de Gaulle

- Care este rolul președintelui în cele trei sisteme prezentate în documentele de mai sus?
- Scrutinul prezidențial american se bazează pe votul direct sau indirect?
- Realizează o schemă asemănătoare celor din pagina de față pentru instituțiile politice românești.

Statele în lumea contemporană

1. Sfârșitul istoriei?

Secolul al XX-lea a fost martorul declinului lumii contemporane în direcția unui paroxism al violenței ideologice pe măsură ce liberalismul s-a luptat mai întâi cu rămășițele absolutismului, apoi ale bolșevismului și fascismului, iar în final cu o variantă actualizată a marxismului care amenința cu apocalipsa finală a războiului nuclear. Dar acest secol, care a debutat încrezător în triumful final al democrației liberale occidentale, pare să se întoarcă, pe traiectoria unui cerc la origine, nu la un „sfârșit al ideologiei” sau la o convergență a capitalismului cu socialismul, așa cum prezise mai demult, ci la o victorie liniștită a liberalismului economic și politic.

Triumful Occidentului, al ideii occidentale, reiese mai ales din totala epuizare a alternativelor de sistem viabile la liberalismul occidental.

Nu suntem numai martorii sfârșitului războiului rece sau al încheierii unei anumite perioade a istoriei postbelice, ci și la sfârșitul istoriei ca atare; finalul evoluției ideologice a comunității și universalizarea democrației liberale occidentale ca formă finală a guvernării umane

Francis Fukuyama, *Sfârșitul istoriei*

■ Ce înseamnă de fapt sfârșitul istoriei? Marchează el sfârșitul tuturor ideologiilor, convergența capitalismului și comunismului sau doar triumful total al liberalismului?

2. O lume de microstate?

■ DE LA BIPOLARISM CĂTRE MULTIPOLARITATE

În epoca modernă, din Europa s-au lansat principalele curente ideologice, au plecat marii exploratori, aici s-a inventat parlamentarismul. Războaiele mondiale au slăbit forța continentului, făcând posibilă ascensiunea Statelor Unite ale Americii (care, deși s-au implicat în războaie, nu au suferit pierderi teritoriale și economice). Pentru următoarea perioadă, a Războiului Rece, puterea lumii a fost împărțită între SUA și URSS. În condițiile în care, după căderea comunismului, Rusia și-a pierdut statutul de putere mondială (și îi va fi tot mai greu să-l recupereze, din cauza situației economice precare în care se află și din cauza pierderii anumitor republici importante), statele asiatice (China, Japonia) se dezvoltă tot mai mult, SUA își consolidează puterea mondială jucând un rol din ce în ce mai important în conducerea lumii, era necesar ca Europa să înceapă un proces de autodefinire și de autoafirmare (3).

În cursa economică sunt implicate azi majoritatea statelor lumii, SUA, Europa și Japonia fiind cele trei superputeri economice mondiale. Cine va deține supremația economică este clar că va conduce lumea. Deoarece nici un stat nu mai poate face față singur problemelor dezvoltării contemporane, această sarcină este preluată de regiuni economice. Există trei astfel de regiuni, care au fiecare câte o „locomotivă” care asigură puterea de înaintare a întregii regiuni: Uniunea Europeană, cu Germania, NAFTA, cu SUA și Asia-Pacific, cu Japonia.

■ EVOLUȚIA PRINCIPALELOR ȚĂRI ALE LUMII DUPĂ 1945

Germania a beneficiat, după 1945, de mari rezerve de forță de muncă și de materii prime. Lipsa cheltuielilor militare până în 1956, tradițiile tehnice și calitatea oamenilor au fost factorii care au dus la dezvoltarea țării, a cărui ritm de creștere a mai încetinit însă după reunificarea din 1990 (5).

Japonia a devenit după 1945 un adevărat „Goliat superproductiv” (4). Calitatea a fost factorul care a făcut ca produsele japoneze să se impună pe piața mondială, în special la electrocasnice și automobile. Țara se pregătește să facă trecerea de la calitatea de mare putere economică la cea de mare putere. Totuși, Japonia nu are o forță militară prea mare. Deși, conform Constituției din 1946, bugetul armatei nu trebuia să depășească 1% din PNB, acesta este depășit însă pentru prima dată în 1981, cunoscând o creștere constantă, dar lentă.

3. Multipolaritatea

Sunt oare în prezent Statele Unite și Uniunea Sovietică două foste puteri globale? Dacă da, cât de multe noi superputeri se vor înălța să le ia locul? Unii vorbesc despre o lume organizată în jurul Europei, Japoniei și Statelor Unite. Alții văd lumea frântă în șase sau opt blocuri regionale. Iar alții cred că lumea bipolară se transformă într-o stea cu cinci colțuri, având în vârf China, iar în altul, India. Oare noua Europa se va întinde de la Atlantic la granița sovietică sau dincolo de aceea? Nimeni nu poate rezolva aceste rebusuri cu certitudine.

Alvin Toffler, *Powershift. Puterea în mișcare*

■ Ce crezi despre multipolaritatea lumii actuale? Este ea mai democratică sau mai instabilă decât lumea bipolară?

4. Lecția japoneză

Apusenii au aplicat nu o dată termenul de „miracol” cu referire la istoria modernă a Japoniei. L-au folosit pentru a descrie realizările în perioada Meiji, când în doar jumătate de secol s-a transformat dintr-un teritoriu obscur într-o mare putere militară. După numai câteva zeci de ani l-au utilizat din nou pentru a descrie ridicarea și mai rapidă a națiunii, după 1945, din cenușa înfrângerii și a deveni, într-o câțiva, cel mai bogat stat

Statele Unite ale Americii sunt încă în fruntea ierarhiei națiunilor lumii. O abundență de resurse naturale și o mare populație, absența războaielor interne plasează America în fruntea lumii. Ea poate interveni militar în orice parte a lumii, grație unei excepționale rețele de baze militare maritime și aeriene moștenite din perioada războiului rece. Țara are și o formidabilă deschidere spre lume, atât la Atlantic, cât și la Pacific. A fost și un veritabil refugiu pentru milioanele de emigranți care au fugit de persecuțiile religioase sau politice din țările lor de origine. Mare putere militară, are tendința de a se substitui ONU și de a deveni un adevărat „jandarm mondial”. SUA au creat blocuri militare și răspândesc baze militare în întreaga lume. Un rol important în statutul de mare putere al SUA îl au marile societăți transnaționale. SUA devin dominante și pe plan cultural, în special prin cinematografie și mass-media. Țara s-a îndreptat irevocabil înspre era informațională, cele mai multe dintre inovațiile-cheie din informatică venind de la firme americane ca IBM, Apple și Microsoft.

NOI POLI DE PUTERE

China este o mare putere demografică, cu 1,3 miliarde de oameni, dar și o mare putere militară. Într-un viitor apropiat, ea va deveni și o putere economică, având încă de pe acum ritmuri mari de creștere a PIB. Țara este un amestec original de comunism, la nivel politic, și capitalism, la nivel economic. O treime din producția industrială a țării se realizează în sfera particulară. Capitalismul a fost posibil datorită „zonelor economice speciale”, enclave economice în care investitorii străini au creat întreprinderi ultramoderne. Dezvoltarea economică a dus la liberalizarea semnificativă a sistemului politic al țării. Beijingul susține reunificarea țării cu Taiwanul, refugiul guvernului naționalist a lui Jiang Jienshi în 1949, după victoria comuniștilor maoiști. Taiwanul beneficiază însă de protecția americană.

Rusia, care a înființat în 1991 Comunitatea Statelor Independente (CSI) din dorința de a recupera teritoriile desprinse din URSS, a rămas doar cu statutul de mare putere militară. Beneficiază însă de imense resurse naturale, gaze și petrol, devenind astfel un partener important al Uniunii Europene. Este și membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU, ceea ce o face să joace un rol foarte important pe scena internațională. Astăzi, Rusia face pași importanți pe calea economiei de piață. A apărut pluripartidismul, iar poliția politică KGB a fost desființată.

Numărul țărilor lumii este în creștere (2). Totuși, date fiind economia globală și revoluțiile tehnologice, aspirația la independență a unor popoare pare astăzi caducă.

de pe planetă, în orice caz o uriașă superputere economică.

Kenneth G. Henshall,
O istorie a Japoniei

■ Miracolul japonez este o întâmplare sau Japonia și-a făurit singură norocul? Alege și spune-ți părerea pentru opiniile încercate de noi:

- existența unor coduri de principii restrictive (codul Bushido)
- învățatul de la alții
- educația, ca metodă de obținere a succesului
- naționalismul accentuat
- spiritul de echipă și de competitivitate
- acceptarea autorității
- acceptarea ierarhiei și a inegalității dintre indivizi

5. Cazul Germaniei (cronologie)

- 1948:** blocada Berlinului
- 1949:** divizarea Germaniei în RFG (stat capitalist) și RDG (stat comunist)
- 1961:** guvernul RDG construiește zidul Berlinului
- 1969:** prima vizită a unui cancelar vest-german (Willy Brandt) în RDG
- 1972:** cel două Germanii se recunosc reciproc
- 1973:** cele două Germanii sunt admise în ONU
- 1989:** dărâmare zidului Berlinului
- 1990:** reunificarea RDG cu RFG

■ Consideră că ești reporter și trebuie să scrii un documentar despre istoria Germaniei din perioada 1945–1990. Fă-ți propriile fișe de cercetare, dar folosește și notițele cronologice oferite de noi.

Imaginea de jos surprinde un moment din timpul construirii zidului Berlinului. A meritat acest edificiu să fie simbolul Europei divizate între comunism și capitalism?

Zidul Berlinului

- Lungimea în interiorul orașului: 43,1 km
- Grilaje metalice: 3-4 m înălțime, 65 km
- Gropi antitanc: 5 m adâncime, 0,9 km
- Gard electric: 127,5 km
- Căini de pază: 600
- Posturi de supraveghere: 302
- Grăniceri: 14 000
- Persoane arestate pentru tentativa de trecere: 3 221
- Persoane împuscate: 239
- Încercări de distrugerea zidului: 35

Transporturi și comerț

- 1886 — legea noului tarif vamal protecționist
- 1887 — codul comercial
- 1888 — legea privind înființarea unui serviciu de navigație fluvială și maritimă
- 1906 — legea tarifului vamal

Domeniul financiar

- 1880 — legea pentru înființarea Băncii Naționale a României

Învățământ și armată

- 1896 — legea învățământului primar (Petru Poni)
- 1898 — legea învățământului secundar și superior (Spiru Haret)
- 1898 — legea pentru organizarea marinei militare
- 1908 — legea pentru organizarea armatei

Desigur, acestea sunt numai câteva dintre legile adoptate de Parlamentul României în epoca modernă. Modernizarea nu viza însă doar domeniile enunțate mai înainte, economic și instituțional. Adăugăm aici și modernizarea politică realizată prin apariția partidelor politice, a proclamării regatului, precum și modernizarea culturală realizată prin înlocuirea în scriere a alfabetului slavon cu cel latin, prin punerea bazelor învățământului național și a intrării literaturii române în ceea ce s-a numit epoca marilor clasici.

În materie de politica externă, dezbaterile cele mai importante ale parlamentului țării au fost legate de războaiele balcanice dintre anii 1912–1913. România a participat la al doilea război balcanic. Bulgaria și-a atacat foștii aliați: Serbia, Grecia, la care s-a adăugat Turcia (fosta adversară). România a declarat război Bulgariei, însă aceasta a capitulat repede. Pacea de la București (1913) a adus o sporire teritorială, România obținând Cadrilaterul. Un moment important al vieții parlamentare românești de după 1900 a fost anul 1914. Cele două camere ale Parlamentului, întrunite în Adunarea Constituantă, au luat în dezbatere revizuirea Constituției în problema agrară și a votului universal. Începutul Primu-

lui Război Mondial a întrerupt activitatea parlamentară. La 3 decembrie 1914, primul-ministru anunța amânarea dezbaterilor asupra celor două reforme. Parlamentul a mai funcționat între anii 1917 și 1918, însă, la 29 decembrie 1918, regele dizolva Parlamentul. În felul acesta se încheia existența ultimului parlament al României Mici, ales pe baza votului censitar.

DEZBATERI IDEOLOGICE EXTRAPARLAMENTARE

La începutul secolului al XX-lea, în societatea românească s-au manifestat ideologii care ignorau eforturile de modernizare: sămănătorismul și poporanismul.

Principalul animator al curentului ideologic agrarian, creat de colaboratorii săptămânalului cultural *Sămănătorul* (care a început să fie publicat la București din 1901), a fost Nicolae Iorga. În cuvântările și scrierile sale el își exprima admirația față de satul românesc, pe care îl considera depozitarul înaltelor valori morale ale lumii românești, orașul fiind, pentru marele istoric, simbolul a tot ce era greșit în evoluția României din secolul al XIX-lea. După răscoala din 1907, Iorga va recunoaște totuși caracterul inevitabil al biruinței orașului asupra satului. După acest eveniment, sămănătorismul a început să-și piardă forța.

Principalul teoretician al poporanismului a fost Constantin Stere. Acesta definea poporanismul ca fiind dragostea pentru popor, apărarea intereselor sale și munca neobosită pentru ridicarea acestuia. Spre deosebire de sămănătorism, poporanismul considera că emanciparea satului nu se putea realiza doar prin cultură, ci prin atingerea unor obiective politice și economice imediate precum votul universal și reforma agrară. Poporanismul nu a devenit un curent viabil care să inspire eventual o grupare politică, rămânând mai mult un curent ideologic cu influență în literatura epocii. Dar ideile sale au inspirat, după 1918, ideologia Partidului Țărănesc, apărut în același an.

Temă

Caută informații despre toate legile enumerate în lecție. Scrie apoi un eseu cu titlul: *Modernizarea României între 1878 și 1914*. Folosește următorul plan de idei:

- accelerarea modernizării în noul cadru creat prin dobândirea independenței;
- direcțiile modernizării: economie, societate, sistemul politic, instituții, cultură;
- curente și doctrine privind procesul de formare a civilizației românești moderne.

NOTĂ: indică și sursele de informare pe care le-ai folosit.

Încoronarea primului rege al României, Carol I, în Palatul Regal din București la 10 mai 1881, gravură în lemn

Sistemul electoral din România între 1918 și 1938 și dinamica partidelor politice

I.I.C. Brătianu

CARACTERISTICILE ALEGERILOR PARLAMENTARE DIN PERIOADA INTERBELICĂ

- 1919** – votul universal
- 1920** – popularitatea generalului Averescu
- 1922** – parlamentul este Adunare Constituantă
- 1926** – legea electorală care acorda prima electorală
- 1927** – criza dinastică provocată de renunțarea la tron a principelui Carol
- 1928** – psihoza țărănistă
- 1931** – campania regelui Carol al II-lea pentru instaurarea unui guvern de uniune națională
- 1932** – apogeul crizei economice
- 1933** – hotărârea dizolvării Gărzii de Fier
- 1937** – alianța electorală inedită PNȚ și Partidul „Totul pentru Țară” (Pactul de neagresiune electorală)

IMPORTANȚA ACORDĂRII VOTULUI UNIVERSAL ÎN 1918

La sfârșitul Primului Război Mondial, România (cu o suprafață dublată și o populație triplă față de anul 1916) este a șasea țară din Europa și a doua din Europa Centrală, după Polonia. Stat cu o monarhie constituțională, are, după datele recensământului din 1930, 18 052 896 locuitori.

Promis încă din februarie 1917 de suveran, votul universal a fost introdus în noiembrie 1918. Aveau drept de vot și de a fi aleși toți bărbații, cetățeni români în vârstă de 21 ani (Adunarea Deputaților) și 40 ani (Senat). Nu aveau drept de vot femeile, magistrații și militarii. Votul universal nu putea asigura, doar el, caracterul democratic al procesului electoral, dar momentul este totuși important pentru că pe scena politică a țării a pătruns țărănimea, ceea ce a făcut ca lupta electorală să se mute practic de la orașe la sate.

Politicienii însă au profitat de faptul că jumătate din electoratul rural era analfabet și au recurs deseori la manipulări și fraude electorale. O altă consecință a votului universal este dispariția partidelor conservatoare, reprezentantele moșierilor, care au primit o lovitură dură prin adoptarea reformei agrare din 1921.

Între 1919–1937 au avut loc 10 alegeri parlamentare. Doar două parlamente (1922–1926, 1933–1937) și-au menținut întreaga legislatură de patru ani. Cum era greu ca un singur partid să obțină majoritatea, în condițiile existenței unei multitudini de partide, prin legea electorală din 1926 partidul care obținea 40% din voturi avea asigurată „prima electorală”, primind automat jumătate din numărul locurilor din parlament, plus o cotă proporțională cu voturile direct exprimate pentru el, din restul de 50%.

PRINCIPALELE PARTIDE POLITICE

Partidul Național Liberal era cea mai importantă formațiune politică a țării. PNL a imprimat direcția politicii externe a României, inclusiv prin semnarea Tratatului de alianță dintre România și puterile Antantei, pe baza căruia țara intrase în război cu scopul de a desăvârși procesul de unitate național-statală. Doctrina economică era sintetizată în lozinca „Prin noi înșine”, care punea accentul pe capitalul autohton.

În 1923, aflându-se la guvernare, PNL a impus propriul proiect de Constituție, care a stabilit cadrul de desfășurare a întregii vieți economice, sociale și politice a țării, până în 1938. În 1930, o grupare condusă de Gh.I. Brătianu s-a desprins din partid, întemeind o formațiune politică proprie (cunoscută în epocă drept gruparea georgiștilor). Disensiunile din sânul PNL au scos la iveală două fracțiuni: „bătrânii”, grupați în jurul lui Dinu Brătianu, președintele partidului, și adepții lui Gheorghe Tătărescu, prim-ministru și colaborator apropiat al lui Carol al II-lea.

În 1937, deși se afla la putere, PNL nu a putut obține numărul de voturi care să îi asigure câștigarea alegerilor parlamentare.

Partidul Național-Țărănesc, format în 1926, prin fuziunea Partidului Național Român din Transilvania (președinte: Iuliu Maniu) și Partidul Țărănesc (președinte: Ion Mihalache), ca a doua forță politică importantă a perioadei interbelice, în opoziție cu PNL, prin politica „porților deschise” a încurajat pătrunderea capitalului străin în economia românească.

Partidul Poporului, înființat la Iași, în aprilie 1918, de generalul Alexandru Averescu, avea deviza „Muncă, cinste, legalitate”. Guvernul condus de Al. Averescu a semnat Tratatul de pace de la Trianon (1920) și, prin tratatele încheiate, a făcut posibilă înființarea Micii Întelegeri (1921).

Partidul Social-Democrat din România (din noiembrie 1918, Partidul Socialist din România) s-a scindat în 1921. Unii membri au format Partidul Comunist

din România — secție a Internaționalei Comuniste, care, din 1924, a acționat în clandestinitate, fiind scos în afara legii. Socialiștii care n-au urmat această cale, în 1921, au constituit Federația Partidelor Socialiste din România, apoi Partidul Social-Democrat din România (1927); în 1928, o grupare a acestui partid a format Partidul Socialist al Muncitorilor din România. Ambele, fiind recunoscute prin lege, au participat la viața electorală.

Legiunea „Arhanghelul Mihail“ a fost înființată în 1927 (ulterior purtând și alte denumiri: Garda de Fier în 1930; Gruparea Corneliu Zelea Codreanu în 1931; Partidul „Totul pentru Țară“ în 1935). Legiunea se proclama mișcare naționalistă de resuscitare spirituală și morală, pe baza credinței creștine ortodoxe, urmărind formarea „omului nou“, combaterea comunismului, „înlăturarea dominației evreiești, fățișă în viața economică și în presă, și a celei oculte în viața politică a partidelor“. Preconiza înlăturarea politicianismului și impunerea unui regim politic totalitar. În plan extern, promova alianța cu Italia fascistă și Germania nazistă.

TARELE SISTEMULUI ELECTORAL

Viața electorală interbelică are o serie de caracteristici:

1. Absenteismul

Procentajele celor cu drept de vot variază între 12,53% în 1919 (din 15 287 528 locuitori) și 24,06% în 1937 (din 19 319 330 de locuitori).

2. Nivelul scăzut al educației politice și fluctuațiile opțiunilor electorale

Nivelul scăzut al educației politice este ilustrat și de marile fluctuații ale voturilor obținute de principalele formațiuni politice la scurte intervale de timp. PNL: 6,8% voturi în 1920, 60,3% în 1922, 7,3% în 1926 și 61,7% în 1927. Partidul Poporului: 42,4% în 1920, 6,5% în 1922, 52% în 1926 și... 1,9% în 1927. PNT: 22,09% în 1927, 77,7% în 1928 și 15% în 1931.

3. Migrația dintr-un partid în altul

O constantă a vieții electorale interbelice a constituit-o migrația dintr-un partid în altul, în căutarea unui loc pe liste sau a dobândirii unui mandat parlamentar. Fenomenul a fost denumit de N. Iorga, în 1927, „fripturism“.

Temă

- Comentați caracteristicile vieții electorale în perioada interbelică. Realizați o analiză comparativă a alegerilor din perioada interbelică și a alegerilor de astăzi.

- Fiecare confruntare electorală a avut o caracteristică esențială determinată de starea de spirit a populației sau de situația istorică a României. Explică de ce în anii respectivi caracteristicile alegerilor erau cele indicate în tabelul de la pagina 80.

Manifestație legionară

4. Subordonare aparatului administrativ de către guvern

Suveranul numea mai întâi pe președintele Consiliului de Miniștri, se constituia guvernul, apoi acesta, având la dispoziție întregul aparat administrativ, organiza alegeri pentru Senat și Cameră. Armata, poliția și jandarmeria, la ordinele celor aflați la putere, comiteau în mod repetat abuzuri (sechestrări de persoane, bătăi, concentrări forțate, împrăștierea sau suspendarea întrunirilor opoziției s.a.). Cenzura era atotputernică.

5. Mijloacele electorale

Propaganda electorală folosea mijloace diferite: tiparul în culori, placardele de pânză, vehiculele-reclamă, oameni-rândunici, cinematografe, lanterne magice, surle și tobe, ba chiar și manifeste răspândite din aeroplan. Cele mai uzate mijloace au rămas însă tot fotografia candidaților sau a șefului grupării și caricaturizarea adversarului. Unde se țineau adunări, se bătea toba prin sate și se anunța, printre altele, că se dă mâncare și băutură.

6. Fraudarea alegerilor

Votarea propriu-zisă începea la ora 8 și se încheia la 20.00, vara (toamna, de la 7 la 21.00). Dacă mai erau alegători care nu votaseră până la ora închiderii, scrutinul se prelungea până a doua zi la ora 8, când se închidea în mod irevocabil. Abuzurile începeau cu manipularea cărților de alegător: neînscirarea unor alegători, radierea altora sau înscrierea unor nume fictive (plecați din localitate, decedați, necunoscuți ș.a.). Adeseori, măsluirea scrutinurilor se făcea prin introducerea în secțiile de votare a urnelor false sau cu vot dublu.

Soarta democrației românești interbelice a fost decisă de alegerile din 1937. Regele a profitat de orientarea spre dreapta a electoratului și, după revocarea guvernului Goga, după doar 44 de zile, a numit un guvern de uniune națională condus de patriarhul Miron Cristea. Istoricii au numit regimul instaurat de Carol al II-lea regimul autoritar monarhic sau dictatură regală, primul din seria dictaturilor: carlistă (1938–1940), antonesciană (1940–1944) și comunistă (1945–1989).

România de la statul totalitar la statul de drept

Memorialul Sighet

ROMÂNIA COMUNISTĂ

În România, regimul comunist a avut toate ingredientele unui regim totalitar, puternic ideologizat. Și comuniștii români au avut ambiția de a moderniza economia și societatea, chiar împotriva voinței cetățenilor. De aceea, represiunea politică a fost foarte dură în primii săi ani. Deși au fost adoptate mai multe constituții (1948, 1952, 1965), iar regimul a pretins o legalitate deplină, guvernarea s-a bazat pe spiritul discreționar al aparatului de partid și al conducătorului său.

Căderea în totalitarism a societății românești s-a realizat între anii 1945–1947. Această perioadă are patru momente importante: 1) 6 martie 1945, numirea guvernului Petru Groza, controlat de comuniști; 2) 19 martie 1946, alegerile falsificate care au dat puterea legislativă în mâinile comuniștilor; 3) iunie–noiembrie 1947, eliminarea partidelor istorice din viața politică a țării; 4) 30 decembrie 1947, abdicarea forțată a regelui Mihai I și proclamarea, în aceeași zi, a Republicii Populare Române.

Comunismul românesc a cunoscut două etape importante: regimul Gheorghe Gheorghiu-Dej (1948–1965) și regimul Nicolae Ceaușescu (1965–1989).

În timpul lui Dej, România a fost subordonată Uniunii Sovietice prin Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală din 1948. În 1949, țara a fost încadrată economic în CAER, iar din 1955 încadrată militar în Organizația Tratatului de la Varșovia. România a secondat URSS în 1956 în înăbușirea revoluției anticomuniste din Ungaria, dar ulterior s-a distanțat de sovietici.

Pe plan intern s-a trecut la naționalizarea mijloacelor de producție (1948) și la introducerea planurilor economice, iar în agricultură s-a realizat colectivizarea (1949–1962), cu mari suferințe umane și pierderi materiale.

Nicolae Ceaușescu a abordat un stil de conducere autoritar cu accente naționaliste și megalomane. Din 1971, după o vizită în China și Coreea de Nord, Ceaușescu a introdus în țară o adevărată „minirevoluție culturală”. Regimul a fost frecvent contestat, chiar dacă el a cunoscut o oarecare popularitate după ce, în 1968, România a refuzat să participe, alături de trupele Pactului de la Varșovia, la înăbușirea „Primăverii de la Praga”. În 1989, în urma unei revolte populare sângeroase, regimul comunist a căzut. Țara a optat pentru democrație și economie de piață.

ROMÂNIA DUPĂ 1989.

OBIECTIVE POLITICE INTERNE

Pluralismul. Din punct de vedere politic, după revoluția din 1989 se remarcă o adevărată renaștere a democrației românești. Unul dintre obiectivele majore ale revoluției din decembrie 1989 a fost renunțarea la sistemul partidului unic și introducerea pluralismului politic ca fundament al formării instituțiilor reprezentative și, totodată, ca o garanție a democrației constituționale. Pluralismul politic a căpătat o consacrare legală prin Decretul-lege din decembrie 1989, care a prevăzut libertatea de înființare a partidelor politice. Adoptarea acestui act normativ de către Consiliul Frontului Salvării Naționale a constituit primul pas pentru structurarea vieții politice românești într-o diversitate de forțe politice, eterogene din punct de vedere ideologic, fiecare dintre ele pretinzând o anumită legitimitate populară.

Adoptarea Constituției din 1991. Constituția din 1991 a ridicat pluralismul la rang de principiu constituțional și a prevăzut în art. 8 alin. 2 că partidele politice se constituie și își desfășoară activitatea în condițiile legii.

Constituția a avut un rol decisiv în ordonarea cadrului legal de exercitare a puterii și în instituționalizarea cadrului și a mecanismelor propriu-zise de guvernare.

Ea a marcat încheierea, în linii generale, a tranziției societății de la statul totalitar la statul de drept, fiind totodată, prin votul exprimat în referendumul național pentru aprobarea sa, o confirmare a hotărârii suverane a poporului român de a stabili forme și modalități democratice de conducere statală și a atașamentului său față de valorile democrației constituționale.

Alegerile parlamentare. În concordanță cu noua constituție a țării, alegerile din 1992 au marcat, între altele, consacrarea definitivă în societatea românească a instituțiilor politice și a mecanismelor de guvernare specifice statului de drept și a standardelor generale ale democrației constituționale occidentale.

Alternanța la guvernare. Statul de drept are la baza funcționării sale principiile democratice, pluralismul politic, cu corolarul său — alternanța la guvernare. Alegerile locale, parlamentare și prezidențiale din noiembrie 1996 au fost câștigate de opoziția de atunci (Convenția Democratică Română — CDR, o alianță a partidelor anticomuniste și a organizațiilor civice, dominată de Partidul Național Țărănesc Creștin-Democrat și de Partidul Național Liberal, partidele istorice din perioada interbelică). Profesorul universitar Emil Constantinescu a fost ales președinte al României, succedând lui Ion Iliescu (președinte între 1990 și 1996). Transferul democratic al puterii a fost apreciat unanim ca o mărturie a maturității spiritului civic și a solidarității instituțiilor democratice.

Libertatea presei. Mijloacele de informare în masă au un rol însemnat în comunicarea politică. Presa tinde să devină și în România „a patra putere în stat”.

INTEGRAREA ÎN UE ȘI NATO

În ceea ce privește politica externă a României, opțiunile tuturor forțelor politice românești sunt în favoarea unei integrări europene și euro-atlantice.

Orientarea României către Vest a fost afirmată prin Declarația din 7 ianuarie 1990, în care se făcea cunoscută intenția de a dezvolta raporturile cu Comunitatea Europeană și de a stabili relații diplomatice cu această organizație.

Prioritatea politicii de apărare a României, după revoluția din 1989, a fost integrarea în NATO. În 1993, România a solicitat aderarea la NATO, devenind primul stat care a semnat propunerea Parteneriatului pentru Pace, lansat de SUA pentru atragerea de partea Alianței a statelor din centrul și răsăritul Europei, foste comuniste. În anul 2004, România a fost primită în NATO, ea manifestându-se însă cu mult timp înainte, prin participarea la acțiuni militare comune cu forțele Alianței (Kosovo, Angola, Irak), ca un adevărat membru *de facto*.

În plan extern, în vederea integrării europene, România a încheiat tratate de bază cu Ungaria, Ucraina, Bulgaria, Moldova și Rusia.

Tranziția României spre capitalism se va încheia în condițiile aderării țării la UE. Încheierea cu succes a negocierilor nu conduce întotdeauna la aderarea propriu-zisă la UE. Între încheierea negocierilor și aderarea propriu-zisă mai sunt câteva etape importante de parcurs: redactarea Tratatului de aderare de către UE și statul candidat, exprimarea consimțământului Parlamentului European prin adoptarea Tratatului de aderare, semnarea tratatului de către toate statele membre ale UE și de către România, ratificarea Tratatului de către toate parlamentele statelor membre, precum și de organizarea unui referendum.

TRANZIȚIA ECONOMICĂ SPRE CAPITALISM

Populația României a intrat în cursa transformării de sistem pe cele mai defavorabile poziții. În România, modificarea sistemului economic a fost inițiată prin retragerea statului din economie și liberalizarea prețurilor, a comerțului exterior, a pieței valutare și prin reforme structurale (a proprietății, a sistemului bancar etc.). Restructurarea economiei se face lent.

Temă

- Scrie un eseu cu titlul „Evoluția sistemului politic românesc de la democrația mimată (interbelică) la democrația simulată (comunistă) și apoi la democrația originală (de după 1989)”.
- Organizează o dezbatere cu colegii tăi, în care să răspunzi la întrebările:
 - A fost democrația o plantă rară în istoria noastră? De când s-a împământenit democrația de extracție occidentală? Care au fost adversarii democrației românești? Care crezi că au fost tarele democrației noastre interbelice? Dar ale celei comuniste? Care sunt tarele democrației noastre actuale?

DOSAR: SUA, PRIMA PUTERE A LUMII (eseu structurat)

DIRECȚII DE CERCETARE:

- 1. Ponderea economică** (principalele sectoare economice, controlul exercitat asupra organismelor economice internaționale — GATT și FMI, rolul dolarului)
- 2. Ponderea militară** (arsenalul nuclear, blocuri militare din care face parte — NATO, SEATO, ASEAN, baze militare pe toate continentele, victoria în războiul rece, „războiul stelelor”, acțiunile militare în Iugoslavia, Irak etc.)

3. Dominația culturală

(vectorii imperialismului cultural: muzica, filmele)

- Modul de viață, orașele americane, sistemul educativ
- Cinematograful american astăzi

Organizați o dezbatere cu teme precum:

- Libertățile americane, libertăți formale?
- Puterea americană: declin sau renaștere?
- SUA și Uniunea Europeană
- SUA și Marea Britanie
- SUA și România

Temă

Realizați, într-o dezbatere pe grupe de elevi, o comparație între regimul democratic și cel totalitar comunist, având în vedere următoarele:

- tipul de proprietate (privat, de stat, colectivist);
- sistemul politic și formele de guvernământ (dictatură, democrație, democrație populară);
- drepturile și libertățile cetățenești (dreptul la muncă, dreptul la opinie, libertatea religioasă, libertatea presei, libertatea de circulație, dreptul la învățătură etc.);
- raportul stat-individ (individualism, etatism).

DICTATORII SECOLULUI AL XX-LEA ȘI FAPTELE LOR

soluția finală

revoluția culturală

conducător

omul de oțel

stahanovism

cărțica roșie

câmpiile morții

fascie

corporatism

epurare

Anschluss

Mein Kampf

secera și ciocanul

campania
celor 100 de flori

colectivizare

Nürnberg

Temă

- Recunoașteți personajele. Definiți apoi termenii din casetele colorate.
- Asociați apoi casetele de termeni cu fiecare personaj. Dați un exemplu de ceea ce v-a impresionat cel mai mult din analiza acestor noțiuni. Adăugați voi cel puțin alte cinci casete.
- Elevii, în grupe de câte patru, vor elabora apoi un plan de portofoliu în care vor prezenta „realizările” acestor dictatori sângeroși ai lumii. Faceți același lucru și pentru un alt dictator ales de voi dintre cei menționați în lecție.

Ideile de bază ale capitolului

Regimuri și idei politice. Dictaturi și democrații

- În prima jumătate a secolului al XX-lea, democrațiile au pierdut teren în fața unor regimuri politice dictatoriale sau autoritare. Democratice, la începutul celui de al doilea război mondial, mai erau SUA și câteva state europene.
- După al Doilea Război Mondial, democrația a pierdut din nou teren în fața regimurilor de „democrație populară” susținute de sovietici.
- Dictatura a fost regimul favorit al ideologiei fasciste în Italia și Germania și al celei comuniste în Uniunea Sovietică, estul Europei, China, alte țări asiatice.
- Statul fascist italian a suprimat statul liberal, a organizat societatea pe principii corporatiste și a extins intervenția statului. În Germania, regimul nazist a propovăduit teorii rasiste, în numele cărora a declanșat al doilea război mondial.
- Altă formă de dictatură este teocrația, care respinge valorile laice și occidentale și propune întemeierea vieții sociale și politice pe ideologii religioase.
- Unele dictaturi contemporane sunt pragmatice, scopul lor fiind impunerea unor proiecte de modernizare, de dezvoltare sau de reînstituire a valorilor tradiționale. Dictaturi din această categorie s-au manifestat în Turcia, Spania, Portugalia, sau în țări din lumea a treia, unde au evoluat spre regimuri despotice.

Forme de organizare statală

- Principalele forme de guvernământ cotermporane sunt republica și monarhia.
- Monarhiile constituționale sunt exemple de democrații autentice, pe când unele republici sunt veritabile regimuri autoritare.
- Cele trei mari sisteme de guvernământ sunt: sistemul parlamentar, care funcționează în Marea Britanie, sistemul prezidențial, care funcționează în SUA, și sistemul semiprezidențial, care funcționează în Franța.

Statele în lumea contemporană

- Statele europene au pierdut treptat rolul de lideri mondiali, astfel încât, după al Doilea Război Mondial, lumea a devenit bipolară.
- După prăbușirea URSS, SUA sunt principala putere a lumii, dar evoluția economiei mondiale transferă puterea de la state la regiuni economice.
- Deși țări învinse, Germania și Japonia sunt lideri ai dezvoltării economice și tehnologice. SUA încă sunt pe locul întâi în ierarhia puterilor militare, economice și culturale.
- Noii poli de putere sunt China, care are un regim politic comunist și unul economic capitalist, Rusia, care se democratizează și care rămâne doar o putere militară.

România

- România, la 1900, se afla în plin proces de modernizare.
- Teoria formelor fără fond, aparținând lui Titu Maiorescu, scotea în evidență preluarea fără rezerve a formelor occidentale ale civilizației occidentale, fără ca ele să funcționeze în realitatea românească.
- Liberalii au contracara teoria maioreșciană cu teoria „formelor generatoare de fond”, adoptând o legislație modernă în industrie, agricultură, transport, comerț, finanțe, învățământ și armată.
- După 1918, votul universal a modificat substanțial viața politică a României.
- Principala forță politică interbelică a fost Partidul Național Liberal, dar au apărut și partide tentate de proiecte totalitare, precum Mișcarea Legionară.
- Sistemul electoral a funcționat defectuos din cauza absenteismului, a slabei educații politice, a inconsecvenței politicienilor, a subordonării aparatului de stat intereselor politice. Alegerile au fost frecvent fraudate.
- Regimul comunist a fost instaurat în 1945, având toate caracteristicile unui regim totalitar: represiune politică, economie etatizată, monopartidism.
- După 1989, România a revenit la democrație, reușind integrarea în NATO și apropiindu-se de integrarea europeană.

Personalități

I.V. Stalin,
simbolul totalitarismului
comunist

Benito Mussolini,
simbolul totalitarismului
fascist

Winston Churchill,
unul dintre simbolurile
democrației parlamentare

I.I.C. Brătianu,
unul dintre pilonii
liberalismului românesc

Cuvinte-cheie

• regim politic • democrație • dictatură • totalitarism • fascism • nazism • comunism • teocrație • dictatură pragmatică • republică • monarhie • sistem de guvernământ • bipolarism • multipolarism • modernizare • parlament • legislație • vot universal • sistem electoral • pluralism politic • alternanță la guvernare

Date-cheie

- 1917 – revoluția bolșevică
- 1921 – NSDAP (partidul nazist)
- 1941 – instaurarea regimului fascist în Italia
- 1948 – Declarația Universală a Drepturilor Omului
- 1965 – Ceaușescu, secretar general al PCR
- 1968 – Primăvara de la Praga
- 1975 – conferința de la Helsinki
- 1989–1990 – căderea regimurilor comuniste în Europa de Est
- 1990 – reunificarea Germaniei

Texte-cheie

- Statul totalitar (p. 72)
- Cortina de fier (p. 73)
- Sfârșitul istoriei? (p. 76)

Sugestii de documentare

- Jean Carpentier, François Lebrun, *Istoria Europei*
- Stelian Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej 1948–1965*

Analiza unei fotografii-document

Explicații

Fotografiile alăturate conțin indiciile privind ziua, ocazia, locul, atmosfera și contextul în care a avut loc evenimentul surprins. Un model de „lectură” a imaginii poate fi elaborat astfel:

Lozincă „Trăiască a XXXI-a aniversare a Marei Revoluții Socialiste din Octombrie” (1) ne asigură că fotografiile au fost făcute în 7 noiembrie 1948, ziua în care se împlineau 31 de ani de la asaltul Palatului de Iarnă. Revoluția bolșevică a avut loc, după calendarul iulian, în octombrie.

Tribuna (2) a fost amenajată în fața palatului Ministerului de Externe, actualul palat Victoria, sediul de astăzi al guvernului României.

La tribună stau oficiali de partid și de stat, în frunte cu Gheorghe Gheorghiu-Dej, ales secretar general al PMR în februarie 1948, la congresul de unificare a Partidului Muncitoresc și a Partidului Social-Democrat Român.

În tribună se află și invitați sovietici. Cu toții sunt aclamați de o mulțime convocată de activul de partid pentru a marca printr-un miting aniversarea revoluției bolșevice.

Prosovietismul regimului este ilustrat și de lozincă permanentă de pe acoperișul palatului (3).

Momentul este plin de solemnitate, dovadă fiind militarul care stă de gardă în fața tribunei (4), precum și steagurile sovietice care poartă efigiile părinților fondatori ai comunismului sovietic, Lenin și Stalin.

Sărbătorile consacrate ale regimului comunist din România au fost 7 Noiembrie, 30 Decembrie, 8 Mai, 9 Mai, 23 August. Cu ocazia acestor zile, aparatul de propagandă a organizat mitinguri și demonstrații. Ziua de 7 noiembrie și-a pierdut din importanță o dată cu autohtonizarea comunismului în România. În anii '80, 26 ianuarie, ziua aniversară a dictatorului Nicolae Ceaușescu a căpătat proporțiile unei zile naționale.

În general, zilele cu semnificație pentru regimul comunist erau legate de momente din istoria mișcării comuniste.

6 Relațiile internaționale

Cooperare și conflict

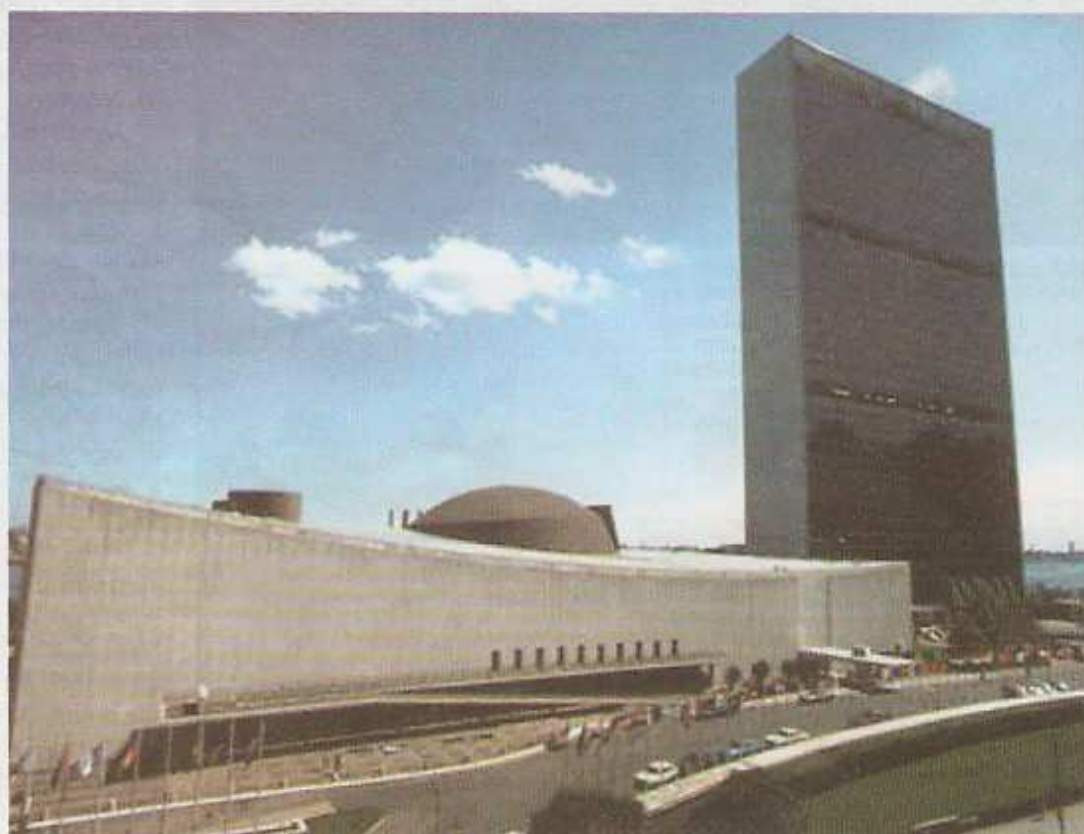
România și conflictele regionale în secolul al XX-lea

România și Tratatul de la Varșovia

**Instituții, mecanisme și politici de rezolvare a
conflictelor în lumea contemporană**

EVALUARE

Fișă tehnică

Sediul ONU
din New York

Darth Vader, celebrul personaj din filmul *Războiul stelelor* — care a dat numele programului de înarmare american — și George Lucas, regizorul și scenaristul filmului.

DATE IMPORTANTE

- 1914–1918:** Primul Război Mondial.
- 1919–1920:** Conferința de pace de la Paris.
- 1939–1945:** al Doilea Război Mondial.
- 1945:** crearea Organizației Națiunilor Unite (ONU).
- 1946–1948:** URSS își întinde dominația asupra Europei de Est.
- 1947–1991:** Războiul Rece.
- 1948:** proclamare unilaterală a statului Israel.
- 1949:** crearea NATO.
- 1955:** se înființează Tratatul de la Varșovia.
- 1961:** Conferința de la Belgrad a țărilor nealiniat care își afirmă independența, anti-colonialismul și politica de neutralitate.
- 1969:** începutul terorismului IRA în Irlanda.
- 1972:** teroriști islamici asasinează 11 atleți israelieni la Olimpiada de la München.
- 1979–1989:** intervenția URSS în Afghanistan.
- 1983:** SUA lansează Inițiativa de Apărare Strategică, denumită „Războiul stelelor”.
- 1989:** prăbușirea regimurilor comuniste din Europa de Est.
- 1990:** reunificarea Germaniei.
- 1990–1991:** Războiul din Golf — trupele irakiene invadează Kuweitul, dar sunt izgonite de o armată internațională, cu preponderență americană, constituită la inițiativa ONU.
- 1991:** regimul comunist se prăbușește în Rusia, URSS dispare; Iugoslavia se destramă. Dizolvarea Tratatului de la Varșovia.
- 1992:** Tratatul de la Maastricht instituie UE.
- 1992–1995:** războiul din Bosnia între cele trei grupuri de populații: sârbi bosniaci, croați și musulmani.
- 1995:** război între sârbi și trupele ONU.
- 1994–1996:** Rusia este învinsă în războiul de independență al Ceceniei.
- 2001:** atacul terorist de la New York soldat cu distrugerea Turnurilor Gemene și moartea a 3 000 de oameni. Congresul SUA adoptă *Patriot Act* care vizează combaterea terorismului pe teritoriul SUA.
- 2003:** invazia Irakului de către trupele americane.
- 2004:** la Roma este semnată Constituția Europei. La Madrid are loc un atac terorist important. Pe 2 aprilie România aderă la NATO.
- 2005:** la Bruxelles, România a semnat Tratatul de aderare la UE.

1. Tipologia războiului actual

A numi și defini starea de război în aceste momente, trebuie să recunoaștem cu toții, nu este un lucru simplu. Între un act terorist izolat, un război de apărare, un război de „instaurare” a ordinii drepturilor omului, între un conflict îndreptat spre partea civilă a unei națiuni, între un mod de a izola social și politic prin impunerea unor imagini și valori prevalente, fie că ele aparțin lumii islamice, celei americane, sau celei sioniste este greu să stabilești natura, scopul, ținta unui război, chiar dacă am vrea să-l numim și cel de al III-lea război mondial.

Khalil Samir, profesor de teologie islamică și creștină la Universitatea „Saint Joseph” Beirut și la Institutul Pontifical Oriental Roma

■ **Ce crezi că este un război de „instaurare a drepturilor omului”?**

2. Războiul ca ciocnire a civilizațiilor
Lumea de mâine este una a conflictului civilizațiilor. Sursa principală de conflict în lumea de mâine nu va fi una economică sau ideologică, ci una culturală. Națiuni și grupuri de națiuni vor fi cele antrenate în conflict, astfel că acest conflict va deveni sistemul de referință principal pentru definirea națiunii în lumea contemporană.

Samuel Huntington,
Ciocnirea civilizațiilor

■ **Unde crezi că se petrece clivajul dintre civilizații? Care ar fi motivele neînțelegerilor dintre acestea?**

3. Terorismul de ieri și de azi
Teroriștii ucid, după care se ascund. Ei nu au curajul mai ales în circumstanțele de acum, când crima a ajuns la cifre enorme, dar și la calitatea de abominabil, să-și recunoască faptele. Dacă ne uităm la majoritatea actelor teroriste din perioada modernă, începând de la cele făcute de anarhiști și bolșevici împotriva țarismului, continuând cu cele ale grupurilor na-

Cooperare și conflict

■ SECOLUL AL XX-LEA. RĂZBOAIE CALDE ȘI RĂZBOIUL RECE

Secolul al XX-lea este secolul conflictelor la scară planetară. Conflictul poate fi definit ca o confruntare dintre o putere cu altă putere în încercarea de a distruge tot ceea ce apare manifest împotriva sa. Conflictul secolului trecut au fost marcate de vărsări de sânge și prigoane fără precedent: masacre, deportări masive, genocid.

În 1947 s-a declanșat un nou conflict: „războiul rece”, adică înfruntarea ideologică dintre blocul statelor occidentale și blocul statelor comuniste. Sistemele de alianțe erau NATO, dominat de SUA, pe de o parte, și Pactul de la Varșovia, pe de altă parte, dominat de Uniunea Sovietică. Fiecare dintre aceste blocuri a căutat să-și extindă influența în detrimentul celuilalt, fără a se confrunța direct, ci, de câte ori a fost cazul, prin interpuși, de obicei pe teatrele de război din lumea a treia. (5) Cursa înarmărilor provocată de războiul rece a fost una dintre cauzele prăbușirii blocului comunist în 1989–1990, eveniment care a pus capăt bipolarității în favoarea unei lumi multipolare, sau unipolare, dacă e luată în considerare puterea americană. Consecințele sunt, pe de o parte, progresul democrației și al păcii — în condițiile în care rolul de „jandarm mondial” îl joacă Statele Unite ale Americii, și, pe de altă parte, o explozie de naționalisme și de situații potențial conflictuale în spațiul exsovietic. A crescut însă și instabilitatea planetară.

Războaiele de după 1900 au fost de patru feluri: 1. războaie interstatale (majore, de exemplu, între Israel și statele arabe (1948–1949, 1956, 1967, 1973), minore, de exemplu războiul dintre Irak și Kuweit (1990) și intervenții punctuale: atacul francez de la Suez din 1956, intervenția sovietică de la Budapesta din 1956); 2. războaie de eliberare sau de obținere a independenței (Algeria (1954–1962), Vietnam (1954–1973)); 3. războaie secesioniste, pentru obținerea autonomiei în cadrul unor state constituite (în Iugoslavia (1994–1999), în regiuni din fosta URSS (1994–1995)); 4. războaie civile, prin care s-a urmărit schimbarea unui regim politic (în Afghanistan, între 1978 și 1988). În secolul al XX-lea, în războaie au murit nu mai puțin de 175 000 000 de oameni (6).

ționale care și-au urmărit idealurile statale (evreii, irlandezii, palestinienii, cecenii) și terminând cu teroriștii marxiști, maoiști din Germania, Italia, Peru etc., toți teroriștii și-au recunoscut vina și au revendicat atentatele. Dar crimele lor nu ajunseseră la asemenea cifre și vizau în principal autorități, pe lângă care mai erau și „pierderi colaterale”. Teroriștii de acum nu au curajul să își mai recunoască faptele, pentru că nu au cum să-și motiveze crimele și nimeni nu i-ar ierta.

Dan Pavel, „Crimă și pedeapsă, război și pace”, *Formula As*, nr. 484

■ **Care sunt diferențele dintre teroriștii de ieri și cei de astăzi?**

Beslan, Rusia, 2004: teroriștii ucid peste 350 de oameni, majoritatea elevi.

CONFLICTELE DUPĂ RĂZBOIUL RECE. TERORISMUL

După terminarea războiului rece, natura conflictelor s-a schimbat dramatic (1). Globalizarea face dintr-un conflict local simptomul unei crize internaționale. Cea mai frecvent menționată dintre teoriile privind viitoarele conflicte este cea a lui Huntington (2) care, la începutul anilor '90, afirma că adversitatea ideologică dintre cele două superputeri va fi treptat înlocuită, din varii motive, de o „ciocnire a civilizațiilor”.

În ultimul timp se manifestă o formă de război, având caracter asimetric și neconvențional, terorismul, care a devenit astăzi o problemă mondială (3, 4), pune în pericol siguranța vieții cotidiene, aduce moarte și pagube în locuri liniștite, precum în centre comerciale și aeroporturi. Teroriștii încearcă să tulbure viața normală a unei societăți, omorând intenționat oameni obișnuiți. Orice terorism revendică un ideal: politic, religios, rasial, teritorial etc., iar actele teroriste atrag publicitatea în favoarea cauzei teroriștilor și pot slăbi încrederea oamenilor în forța statului. Numărul mic de teroriști face ca prinderea lor să fie dificilă. Statele lumii au început să-și creeze forțe speciale de securitate pentru depistarea și reprimarea lor, iar Statele Unite au luat chiar măsuri pentru pedepsirea statelor suspectate că adăpostesc teroriști. Terorismul este un fenomen global care nu se mai limitează la frontierele statale. Coaliția antiteroristă e alcătuită, în general, din state de pe toate continentele care dezvoltă o economie de piață funcțională. Costurile economice ale terorismului sunt foarte ridicate. Doar SUA cheltuiesc anual peste 5 miliarde de dolari pentru a lupta contra acestui flagel, atât în interior, cât și în alte regiuni ale lumii. Prețul este probabil dublat de costurile personale pentru protecția oamenilor de afaceri și a firmelor americane. Terorismul lovește serios în bazele economice ale unor state: Egipt, Israel, Turcia sau Cipru, țări care obțin venituri mari din turism.

Pe plan internațional, terorismul a fost resimțit de opinia publică mondială din ce în ce mai mult la începutul mileniului III, adică pe măsură ce presa, radioul și televiziunea au distribuit rapid și pe scară largă informații despre actele de terorism. Terorismul islamic a căpătat o foarte mare atenție în urma atacurilor asupra SUA din 11 septembrie 2001 (și a altor atacuri ulterioare, în special cel de la Londra din 7 iulie 2005).

Din doua jumătate a secolului al XX-lea se manifestă cu putere conflictele interetnice. Acestea sunt generate de fragmentarea politică și integrarea regională, fenomene frecvente mai ales în societățile foste comuniste multietnice, unde au fost redescoperite și reafirmate principiile și drepturile care au făcut „carieră” după primul război mondial.

4. Cele mai celebre grupări teroriste

Brigăzile Roșii a fost un grup italian de extremă stânga. Fondat în 1970, grupul a folosit răpirea și crima pentru a-și atinge scopurile. Cea mai cunoscută victimă a lor a fost Aldo Moro, asasinat în 1978. Moro, fost prim-ministru, îi supărase pe teroriști pentru că îi convinsese pe comuniștii italieni să sprijine partidul de guvernământ.

ETA — Euzkadi ta Azkatasuna „Teritoriul și Libertatea Bască” — a fost înființată în 1959 cu scopul obținerii independenței pentru Tara Bascilor din nordul Spaniei. A făcut peste 800 de victime. În 2006 a anunțat că renunță la violență pentru atingerea scopurilor sale.

OEP — Organizația de Eliberare a Palestinei — a fost înființată în 1964 pentru a-i uni pe palestinienii care nu acceptau prezența statului Israel în Palestina. Din 1969, liderul OEP a devenit Yasser Arafat. Victime ale conflictului dintre israelieni și palestinieni au fost preșe-

dintele Egiptului Anwar Sadat (1979), dar și Yitzhak Rabin, primul-ministru israelian care a recunoscut dreptul Palestinei la un stat propriu. Din 1994, o autoritate Națională Palestiniană s-a instalat în Gaza și Cisiordania.

IRA — Armata Republicană Irlandeză — este o grupare care luptă pentru susținerea catolicilor contra majorității protestante din Irlanda de Nord, care aparține Marii Britanii. IRA a început o campanie de terorism cu bombe și asasinat pentru a-i alunga pe englezi și pentru a unifica Irlanda.

■ Află informații despre crimele comise de aceste organizații.

5. Războiul rece. Bilanț

Data: 1945–1991

Locație:

- războaie indirecte în Vietnam, Afghanistan și Coreea.
- revolte anticomuniste în Cehoslovacia, Ungaria, România și Polonia.

Forme de manifestare:

- cursa înarmării la nivel global între Statele Unite și aliații lor din NATO, și Uniunea Sovietică și Pactul de la Varșovia.
- conflict ideologic

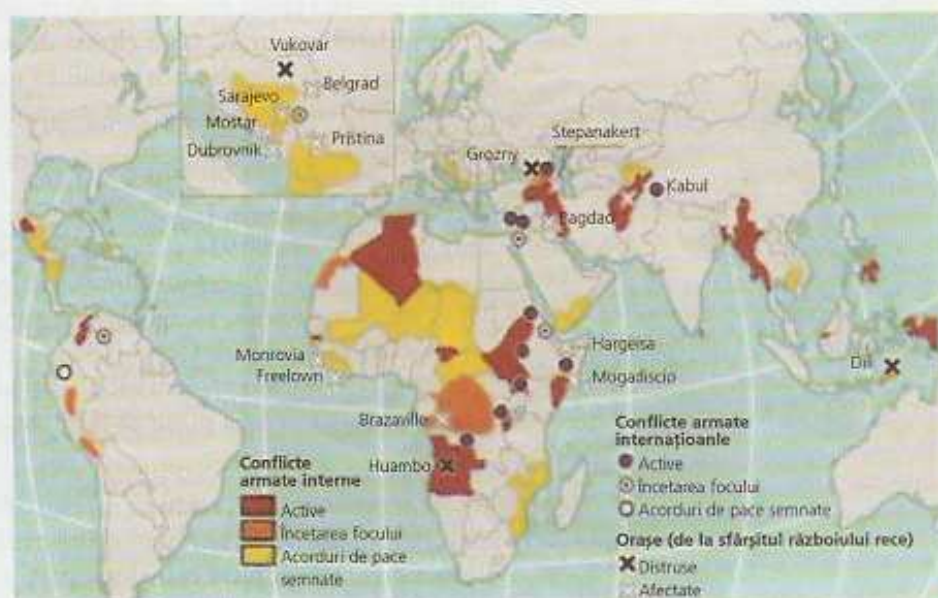
Consecințe:

- dizolvarea URSS și colapsul comunismului la sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90.

■ Detaliază acest bilanț într-un eseu

6. Conflictele lumii la sfârșitul anului 2000

Analizează cu atenție harta și numește zonele de conflict actuale, precum și natura acestora.

România și conflictele regionale în secolul al XX-lea

Întâlnirea din 2005 a președintelui Republicii Moldova, Vladimir Voronin, cu președintele României, Traian Băsescu

ROMÂNIA ȘI VECINI EI

În 2007, România urmează să intre în marea familie europeană. Uniunea îi cere să lase de o parte neînțelegerile cu vecinii ei. În prezent, țara noastră a încheiat tratate de prietenie cu toți vecinii. Care au fost însă natura acestor divergențe cu vecinii?

Din punct de vedere geografic, România se află într-o zonă a Europei în care, timp de secole, s-au confruntat interesele expansioniste ale unor mari puteri. Ca urmare, până la începutul secolului al XX-lea, popoarele din acest spațiu au fost împiedicate să-și constituie și să-și consolideze statele naționale. Din acest motiv, România a avut conflicte cu aproape toți vecinii ei, natura acestora fiind mai ales de natură teritorială.

CONFLICTUL CU BULGARIA

În 1908, Austro-Ungaria a anexat Bosnia și Herțegovina, stârnind mânia sârbilor. Pentru a ține Serbia în frâu, Imperiul Austro-Ungar a sprijinit politic Bulgaria, atât în primul, cât și în al doilea război balcanic dintre anii 1912–1913. În al doilea război, România a intervenit împotriva Bulgariei din dorința de a menține un echilibru de putere în zonă, dar și pentru a da un semnal de distanțare față de partenerii ei din Tripla Alianță.

Prin Pacea de la București din 1913, România a obținut Cadrilaterul, precum și o poziție predominantă în rândul statelor mici din sud-estul Europei. Bulgarii nu s-au împăcat niciodată cu pierderea Cadrilaterului, pe care l-au recuperat în urma unor negocieri cu partea română în 1940.

ALIANȚE REGIONALE INTERBELICE. EȘECUL DIPLOMAȚIEI INTERBELICE

După 1918, politica externă românească a avut un obiectiv major: păstrarea integrității teritoriale a României Mari, deoarece statele vecine nu recunoșteau delimitarea frontierelor de după primul război mondial.

După ce, la 21 martie 1919, Ungaria s-a proclamat „republică a sfaturilor” — condusă în realitate de ministrul de externe, comunistul Bela Kun — ostilitățile împotriva românilor s-au declanșat aproape imediat. România a intervenit militar împotriva Republicii sfaturilor. Pe 4 august 1919, armata română a ocupat Budapesta, înlăturând astfel pericolul de a pierde Transilvania (a cărei apartenență la România a fost recunoscută în 1920, prin Tratatul de pace de la Trianon) și punând capăt exportului de revoluție de tip bolșevic spre est.

În vederea asigurării unui climat de securitate în sud-estul Europei și în Balcani, România s-a implicat în stabilirea unor alianțe regionale, cu caracter defensiv, al căror scop l-a reprezentat menținerea *statu-quo*-ului teritorial al statelor semnatare.

Mica Înțelegere, constituită în 1920–1921, în urma semnării a trei tratate bilaterale între România, Iugoslavia și Cehoslovacia, și Înțelegerea Balcanică, constituită în februarie 1934 și cuprinzând Iugoslavia, România, Grecia și Turcia, aveau menirea să frâneze tendințele revizioniste ale oricărui stat nemulțumit de Pacea de la Versailles, în special Ungaria și Bulgaria. Mica Antantă a eșuat în condițiile dezmembrării Cehoslovaciei în 1938, iar Înțelegerea Balcanică s-a dovedit la fel de ineficientă în 1940, în condițiile destrămării României Mari, proces pe care alianța nu a putut să îl oprească.

RELAȚIILE CU URSS

Între anii 1918 și 1934, relațiile româno-sovietice au fost întrerupte din cauza tezaurului sechestrat de sovietici și din cauza Basarabiei. După o serie de contacte diplomatice, relații între cele două părți s-au stabilit în 1934.

În 1929, România a semnat, alături de URSS, Protocolul de la Moscova, prin care sovieticii se angajau să nu recurgă la violență în rezolvarea conflictelor diplomatice cu vecinii. Nicolae Titulescu, ministrul român de externe, a dorit chiar realizarea unui pact de asistență mutuală între cele două țări. După demiterea lui Titulescu, la 29 august 1936, partea sovietică a comunicat părții române că nu mai semnează pactul, interpretând ieșirea lui Titulescu din guvern drept o schimbare a politicii externe românești.

SFÂRȘITUL ROMÂNIEI MARI

La 1 septembrie 1939, Germania a atacat Polonia. Anglia și Franța și-au respectat angajamentele luate și au intrat în război. La 17 septembrie, U.R.S.S. a invadat partea estică a Poloniei. Alianța româno-polonă nu a funcționat, dar, deși nu a intervenit în favoarea Poloniei, România a acordat, în ciuda presiunilor germane, sprijin guvernului polonez refugiat în România, președintelui acestei țări (plecat mai târziu în Elveția) și unei părți a armatei poloneze. Aurul polonez și mulți soldați și ofițeri au putut părăsi apoi teritoriul României pentru a se refugia în Marea Britanie.

A fost eficace politica externă anterioară anului 1940? Prima impresie este că, în perioada interbelică, România a dus o politică excepțională, zădărnicită însă de conjunctura externă nefavorabilă. În 1940, în câteva luni, România a pierdut circa 100 000 km² și 6,8 milioane de locuitori. URSS a obținut, în urma a două ultimatumuri, Basarabia, nordul Bucovinei și ținutul Herța. Ungaria a obținut, prin Dictatul de la Viena, nord-vestul Transilvaniei, iar Bulgaria a obținut, în urma tratativelor de la Craiova, Cadrilaterul. Eșecul din 1940 este totuși o consecință a diplomației defectuoase. România Mare a durat doar 22 de ani, iar destrămarea sa a însemnat în fond falimentul principiului naționalităților și al întregului sistem politic construit la Versailles.

POLITICA EXTERNĂ DUPĂ 1945

România a luptat în cel de-al Doilea Război Mondial, atât pe frontul antisovietic (1941–1944), cât și pe frontul an-

tihitlerist (1944–1945). Responsabilii politici ai României acelei vremi au scontat că ocupația sovietică a țării va fi temporară, determinată de imperativele războiului; realitatea a dovedit că ocupația sovietică a adus cu ea și un sistem politic diferit de cel tradițional și că România a intrat în sfera de influență politico-militară a Uniunii Sovietice. În 1949, România a fost încadrată în CAER, iar în 1955, în blocul militar comunist, Pactul de la Varșovia. România a secondat URSS în campania propagandistică împotriva Iugoslaviei lui Tito, care alesese alt model de construire a comunismului decât cel sovietic, și în reprimarea revoluției anticomuniste maghiare din 1956. Drept recompensă, URSS și-a retras trupele din România în cursul anului 1958.

MUTAȚII GEOPOLITICE DUPĂ 1989

Odată cu prăbușirea comunismului în Europa în 1989, România s-a ales cu vecini noi: Ucraina și Republica Moldova.

Republica Moldova și-a proclamat independența la 27 august 1991. Relațiile cu acest al doilea stat românesc sunt, desigur, speciale. În stânga Nistrului, auto-proclamată republică Transnistria, cu importante procente de populație rusofonă, se împotrivesc încadrării Moldovei în procesul refacerii unității românești. În 1995, Republica Moldova a fost admisă și în Consiliul Europei.

Relațiile cu Ucraina sunt dificile din cauză că această țară apărută pe harta lumii în 1991, în urma dezagregării URSS, deține nordul Bucovinei, teritoriul românesc cedat URSS prin ultimatumul din 28 iunie 1940. Mai nou, au apărut conflicte din cauza Canalului Bistroe și a delimitării platformei continentale a Mării Negre. Pentru a rezolva aceste probleme, România a făcut apel la Tribunalul Internațional.

O situație dificilă a apărut în sudul-vestul țării în 1991, când a început drama Iugoslaviei. Țara s-a dezmembrat în urma mai multor războaie, ultimul cel din Kosovo, determinând intervenția trupelor NATO. România a respectat embargoul impus de NATO Iugoslaviei, fapt care i-a pricinuit mari pierderi materiale.

Temă

- Pornind de la cunoștințele acumulate, dați posibile definiții unor noțiuni precum: independență, integritate teritorială, *statu-quo*, suveranitate, agresiune, securitate colectivă.
- Cum poți argumenta, după părerea ta, orientările de politică externă ale României în perioada interbelică?
- Care au fost metodele și mijloacele folosite de cercurile guvernamentale în politica externă în perioada 1938–1940?
- Încearcă să-ți imaginezi drama românilor din 1940. Exprim-o în cinci substantive. Cum ai decide asupra opțiunilor de atunci dacă ar fi fost să hotărăști tu soarta țării?

15 octombrie 1922, încoronarea de la Alba Iulia, a lui Ferdinand și a Mariei ca suverani ai României Mari

România și Tratatul de la Varșovia

Trupe ale Pactului de la Varșovia pe străzile orașului Praga în 1968

PACTUL DE LA VARȘOVIA. SCURT ISTORIC

Pactul de la Varșovia sau Tratatul de la Varșovia, numit în mod oficial Tratatul de prietenie, cooperare și asistență mutuală, a fost o alianță militară a țărilor din Europa de Est, care voiau să se apere împotriva amenințării pe care o percepeau din partea alianței militare a NATO, care a fost fondată în 1949.

Tratatul a fost inițiat de către Nikita Hrușciov în 1955 și a fost semnat la Varșovia pe 14 mai 1955. Reunea opt state comuniste: Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, RDG, Polonia, România, Ungaria și URSS. Pactul și-a încetat existența pe 31 martie 1991 și a fost în mod oficial dizolvat la întâlnirea de la Praga, pe 1 iulie 1991.

Membrii Pactului de la Varșovia și-au luat angajamentul să se apere unii pe alții, dacă unul sau mai mulți dintre ei erau atacați. Tratatul statua, de asemenea, că semnatarii își bazau relațiile pe principiul neintervenției în afacerile interne, pe respectul suveranității și independenței naționale. Aceste principii au fost însă încălcate în cazul intervențiilor din Ungaria (1956) și Cehoslovacia (1968).

Albania a încetat să mai fie membru activ al alianței în 1961, ca urmare a rupturii chino-sovietice, criză în care regimul stalinist al lui Enver Hodja s-a situat de partea Chinei. Albania s-a retras în mod oficial din Pact în 1968.

Pe 12 martie 1999, fostele membre al Pactului de la Varșovia: Republica Cehă, Ungaria și Polonia au intrat în NATO. Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, România, Slovacia și Slovenia au aderat și ele la NATO în martie 2004.

ROMÂNIA, ALIATUL REEBEL

După 23 august 1944, România avea trupele Armatei Roșii pe teritoriul ei, era tratată ca un învins, cu armata decimată și, prin Tratatul de pace de la Paris, obligată să plătească însemnate despăgubiri de război. În plan geostrategic, țara se găsea în interiorul zonei de dominație sovietică, la frontiera cu URSS și alte state socialiste, iar în planurile militare ale NATO era tratată ca un adversar ce trebuia cucerit și neutralizat. România a devenit astfel membru fondator al Pactului de la Varșovia.

În relațiile din interiorul Tratatului au existat și momente tensionate provocate de dorința unor membri de a reforma sistemul ori chiar de a-l părăsi. Tratatul de la Varșovia a cunoscut trei momente de criză: revoluția anticomunistă din Ungaria (1956), intervenția „celor cinci” în Cehoslovacia (1968) și criza din Polonia (1980–1981).

1. Dacă, în 1956, România a secondat politic URSS în înăbușirea revoluției anticomuniste din Ungaria, în 1958, România a devenit singurul membru al Tratatului care nu a mai avut trupe sovietice pe teritoriul național. Treptat, influența sovietică asupra României a slăbit în anii '60, ceea ce s-a manifestat mai ales în relațiile acesteia cu membrii Consiliul de Ajutor Economic Reciproc și ai Tratatului de la Varșovia. România a refuzat să mai joace rolul de furnizor de materii prime de bază pentru țările blocului sovietic mai dezvoltate din punct de vedere economic, iar în domeniul militar nu a fost de acord cu o dominație sovietică absolută. Pe de altă parte însă, România a continuat să rămână o țară „socialistă” model, în care Partidul Comunist Român deținea monopolul puterii. Țara a promovat, cel puțin din anul 1964, o politică externă foarte independentă, care, în Răsărit, s-a orientat mai ales spre China și Iugoslavia, iar în Vest, în special spre Franța, RFG, dar și spre Statele Unite ale Americii.

2. România a fost singurul stat membru al Tratatului de la Varșovia, care nu a intervenit în Cehoslovacia, în 1968. În august 1968, România a fost amenințată,

cel puțin pentru câteva zile, de același pericol ca și Cehoslovacia, iar după 1969 a refuzat sistematic să participe la manevre cu trupe pe teritoriul altor state și în primul rând al său. De asemenea, după 1968, România și-a creat propria industrie de apărare, pregătindu-se după regulamente proprii și refuzând prezența inspectorilor de la Moscova. În plus, România a avut propria sa doctrină de apărare, iar doctrina comună a Tratatului de la Varșovia a fost adoptată abia în ultimii ani de existență ai alianței. Vizita președintelui SUA Richard Nixon în anul 1969 — prima vizită a unui președinte american într-o țară comunistă — a consacrat poziția distinctă a României în cadrul blocului sovietic.

În ceea ce privește criza din Polonia dintre anii 1980–1981, URSS nu a intervenit militar, dar a sprijinit acțiunile de descurajare a manifestațiilor de protest. România a susținut și ea acest punct de vedere.

IEȘIREA ROMÂNIEI DIN TRATAT

Evenimentele din decembrie 1989 soldate cu prăbușirea regimului comunist în România nu au avut un caracter antisovietic. Nimănui nu i s-a părut anormal că, prin articolul 9 al comunicatului Consiliului Frontului Salvării Naționale, care își asumase conducerea României în seara zilei de 22 decembrie, noua putere a declarat că rămâne fidelă Tratatului de la Varșovia. Bucureștiul nu a agreat desființarea structurilor multilaterale ale lagărului comunist, Pactul de la Varșovia și CAER. Abia la 6 februarie 1991, Ministerul de Externe al României a făcut

public acordul pentru desființarea Tratatului de la Varșovia. La 31 martie 1991, Tratatul de la Varșovia și-a încetat existența (oficial la 1 iulie 1991 la Praga). Tratatul s-a autodesființat ca urmare a unor slăbiciuni interne ale economiei comuniste, dar și din cauza intereselor unor state, mari puteri militare ale lumii, rămase acum în poziția „jandarm al lumii contemporane”.

Dezagregarea Tratatului de la Varșovia nu a atras după sine și pe cea a NATO, care a intrat într-o nouă etapă de adaptare. În iulie 1991, la câteva zile după desființarea oficială a organizației Tratatul de la Varșovia, Manfred Wörner, secretarul general al NATO, care până atunci respinsese categoric posibilitatea ca Alianța Nord-Atlantică să se extindă spre estul Europei, și-a reconsiderat vizibil poziția, sugerând că evoluția sistemului de securitate europeană ar putea provoca decizia extinderii către est a alianței.

La 2 aprilie 2004, România a devenit oficial membră a NATO. La început de secol al XXI-lea, România face parte dintr-o Alianță care își continuă misiunea fundamentală de apărare colectivă, cu instrumente noi, adaptate noilor riscuri de securitate. Calitatea de membru al Alianței consolidează capacitățile României de protecție a securității sale, într-un mediu în care „securitatea națională” înseamnă mai mult decât putere militară sau apărare, înseamnă și cooperare, valori comune, capacități noi, implicare activă a tuturor palierele societății (structuri guvernamentale, societatea civilă etc).

Temă

• Realizați două grupe. Una va culege informații despre Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, cealaltă, despre Organizația Tratatului de la Varșovia. Urmați planul de mai jos:

- data formării, membrii, etapele extinderii;
- motivele formării (enumerați și comentați trei dintre cauzele războiului rece);
- crize ale războiului rece în care au fost implicate cele două blocuri militare;
- poziția României în momentele de criză;

• Definiți termenii: război rece, descurajare nucleară, echilibrul terorii, doctrina Jdanov,

Trupele sovietice în Budapesta anului 1956.

Instituții, mecanisme și politici de rezolvare a conflictelor în lumea contemporană

Kofi Annan, actualul secretar general ONU

1. Ideea guvernului mondial

Atâta vreme cât vor exista națiuni suverane posedând mari puteri, războiul este inevitabil. Nu există salvare pentru civilizație, sau chiar pentru rasa umană alta decât crearea unui guvern mondial.

Albert Einstein

■ Care este părerea ta despre afirmațiile lui Einstein?

2. „Cele 14 puncte” (extrase), cel mai puternic mesaj de stăvilire a războiului din istorie

1. Renunțarea la diplomația secretă
2. Libertatea navigației comerciale pe timp de pace și război
3. Reducerea înarmărilor
9. Libertatea comerțului mondial
13. Deschiderea strămtorilor pentru toate vasele
14. Crearea Societății Națiunilor

Documentul a fost redactat de către Woodrow Wilson, președintele SUA (1913–1921), pentru negocierile de pace de la sfârșitul primului război mondial. A câștigat Premiul Nobel pentru pace în 1919. Wilson este părintele spiritual al Ligii Națiunilor.

■ Comentează punctele prezentate aici. De ce crezi că a fost un mesaj de stăvilire a războiului?

3. Noua ordine mondială

Prin bombardamentele NATO asupra Iugoslaviei, noua ordine mondială începe să devină dintr-un concept mai degrabă vag formulat o

■ ONU ASTĂZI

Precursora Organizației Națiunilor Unite a fost Liga Națiunilor, care a funcționat între anii 1920 și 1946 (1, 2). Dar, incapabilă să oprească izbucnirea celui de al Doilea Război Mondial, a fost desființată. Ideea, lansată în 1918 de președintele SUA, Woodrow Wilson, era însă valoroasă și a fost reluată după cel de al Doilea Război Mondial. A apărut astfel ONU, la 25 aprilie 1945 (7). ONU are mai multe organisme de conducere, dar cele mai importante sunt:

Adunarea generală, compusă din cele 191 de state membre; poate face recomandări statelor membre și Consiliului de Securitate în orice chestiune. Deciziile în probleme privind pacea și securitatea internațională sunt adoptate cu 2/3 din votul statelor membre, iar în alte probleme, cu majoritate simplă.

Consiliul de Securitate, compus din 5 membri permanenți (SUA, Rusia, Marea Britanie, China și Franța) și 10 membri nepermanenți, dintre care 5 sunt aleși în fiecare an de Adunarea generală. Cei 10 membri nepermanenți sunt aleși conform distribuției geografice echitabile: 5 din grupurile regionale africane și asiatic, unul din grupul regional est-european, doi din grupul regional latino-american și caraibian și doi din grupul regional vest-european. Consiliul are ca responsabilitate fundamentală menținerea păcii și a securității internaționale, prin soluționarea pașnică a disputelor și prin întreprinderea de acțiuni împotriva amenințărilor la adresa păcii și securității internaționale și a actelor de agresiune.

Secretariatul, în frunte cu un secretar general cu mandat de cinci ani. ONU s-a implicat în special în conflictele Războiului Rece (de exemplu, în Coreea, 1950–1953), în lupta de emancipare a statelor Lumii a Treia etc. Armata ONU, „Căștile albastre”, a primit chiar Premiul Nobel pentru pace în anul 1988.

■ O NOUĂ ORDINE MONDIALĂ?

În 1991, Războiul Rece, care a dominat relațiile internaționale mai bine de patru decenii și a condus la militarizarea fără precedent a lumii, s-a terminat. Odată cu sfârșitul acestuia începe și sfârșitul ordinii mondiale pe care a generat-o (3).

Noua ordine mondială începe să se prefigureze încă în 1991, odată cu agresiunea SUA contra Irakului (5). NATO a încercat atunci să se substituie

realitate. Kosovo pare să aibă tristul privilegiu de a marca precis momentul intrării omenirii într-o nouă etapă a istoriei sale.

Principii ale relațiilor dintre state considerate până mai ieri de către toți ca fiind intangibile, imuabile și prioritare (integritatea teritorială, nerecurgerea la forță, neamestecul în treburile interne, dreptul fiecărui popor de a decide asupra propriei dezvoltări etc.) sunt acum privite drept caduce, anacronice, ori numai subordonate altor principii (respectarea drepturilor omului, dreptul la ingerință în treburile altor state etc.).

Soarta ONU începe să semene tot mai mult cu cea a Ligii Națiunilor

din perioada agoniei sale, rolul și atribuțiile ei tinzând să fie asumate, din proprie inițiativă, de NATO.

NATO însăși nu mai este organizația defensivă a cărei rațiune de a fi consta în apărarea mutuală a intereselor statelor membre pe teritoriul însumat al acestor state.

Corneliu Vlad, *Noua ordine mondială în chinurile facerii*

■ Ce este noua ordine mondială, după părerea autorului? Care mai este rolul ONU în această etapă?

4. Articolul 5 din Tratatul organizației / NATO

Art.5 Un atac armat asupra unuia sau a mai mulți membri NATO va

Națiunilor Unite. Din nefericire, sub umbrela NATO, s-au urmărit mai mult interesele americane, ceea ce a și slăbit prestigiul Alianței în lume.

Criza din spațiul ex-iugoslav și mai ales cea din Kosovo sunt un alt exemplu care demonstrează ineficiența acțiunilor ONU, dar și ale organismelor europene. Intervenția NATO a agravat situația, fără să modifice datele conflictului interetnic. După atentatul terorist de la 11 septembrie 2001, NATO a luat decizia atacării Irakului, socotit la acea vreme responsabil de atentat și de susținerea terorismului. Irakul a fost cucerit, iar regimul lui Saddam Hussein a fost răsturnat. După război, NATO a cerut implicarea ONU în administrarea țării.

NATO ȘI PAX AMERICANA

Termenul de „Pace americană” desemnează perioada de relativă pace în lumea occidentală de la sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial până în prezent, timp în care nu s-a mai produs nici un conflict major între națiunile occidentale, iar arma atomică nu a fost folosită. Perioada coincide cu dominația politică, economică și militară a Statelor Unite în lume. Din punct de vedere militar, această dominație se petrece sub egida NATO (4).

NATO este o alianță a 26 de țări din America de Nord și Europa, constituită în 1949, inițial din zece țări europene și două nord-americane și extinsă ulterior cu noi membri (6). Scopul alianței a fost apărarea Occidentului de comunism, dar, ca urmare a schimbărilor de mare importanță ce au avut loc Europa în anii '90, ea a devenit un catalizator pentru extinderea securității și a stabilității în Europa. Transformarea NATO, după sfârșitul Războiului Rece, are ca scop crearea unui înalt grad de cooperare și încredere reciprocă, de care va beneficia toată Europa. Alianța a căpătat un rol major și în gestionarea situațiilor de criză din lume și în menținerea păcii și rămâne piatra de temelie a securității europene.

Parteneriatul pentru Pace (PPP) este principalul mecanism de realizare în practică a legăturilor pe probleme de securitate dintre alianță și partenerii săi și de creștere a interoperabilității dintre parteneri și NATO. Un parteneriat special a fost stabilit între NATO și Rusia, care au convenit să dea substanță angajamentului comun de a edifica o Europă a păcii, stabilă și indivizibilă. Acesta s-a concretizat prin Actul Fondator NATO-Rusia privind Relațiile Reciproce, Cooperarea și Securitatea, prin care NATO și Rusia s-au angajat să-și dezvolte relațiile pe baza intereselor comune, reciprocității și transparenței, în vederea realizării unei păci durabile și cuprinzătoare în zona euroatlantică, bazată pe principiile democrației și securității prin cooperare. Ucraina ocupă un loc special în mediul de securitate euroatlantic, fiind un partener important și de valoare în promovarea stabilității și a valorilor comune ale democrației.

termenii articolului 5 al Tratatului Atlanticului de Nord.

<http://www.nato.int>

■ Care a fost motivarea atacării Irakului în anul 2001?

6. Membrii NATO și data admiterii lor

24 august 1949 — Belgia, Canada, Danemarca, Franța (1), Islanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Norvegia, Portugalia, Marea Britanie, SUA

18 februarie 1952 — Grecia (2), Turcia

5 mai 1955 — Republica Federală Germană

30 mai 1982 — Spania

12 martie 1999 — Cehia, Ungaria, Polonia

29 martie 2004 — Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, România, Slovacia, Slovenia.

(1) a ieșit din structurile militare integrate la 1 iulie 1966

(2) a ieșit din structurile militare integrate la 14 august 1974; reintegrată la 20 octombrie 1980

■ Care credeți că a fost motivul retragerii Franței din structurile integrate ale NATO?

7. Fondatorii Organizației Națiunilor Unite în 1945

Care au fost membrii permanenți ai Consiliului de Securitate? Care au fost țările membre, potrivit regimurilor politice trecute în legendă? Când a devenit membră România?

fi considerat ca fiind un atac împotriva tuturor membrilor.

Tratatul Atlanticului de Nord

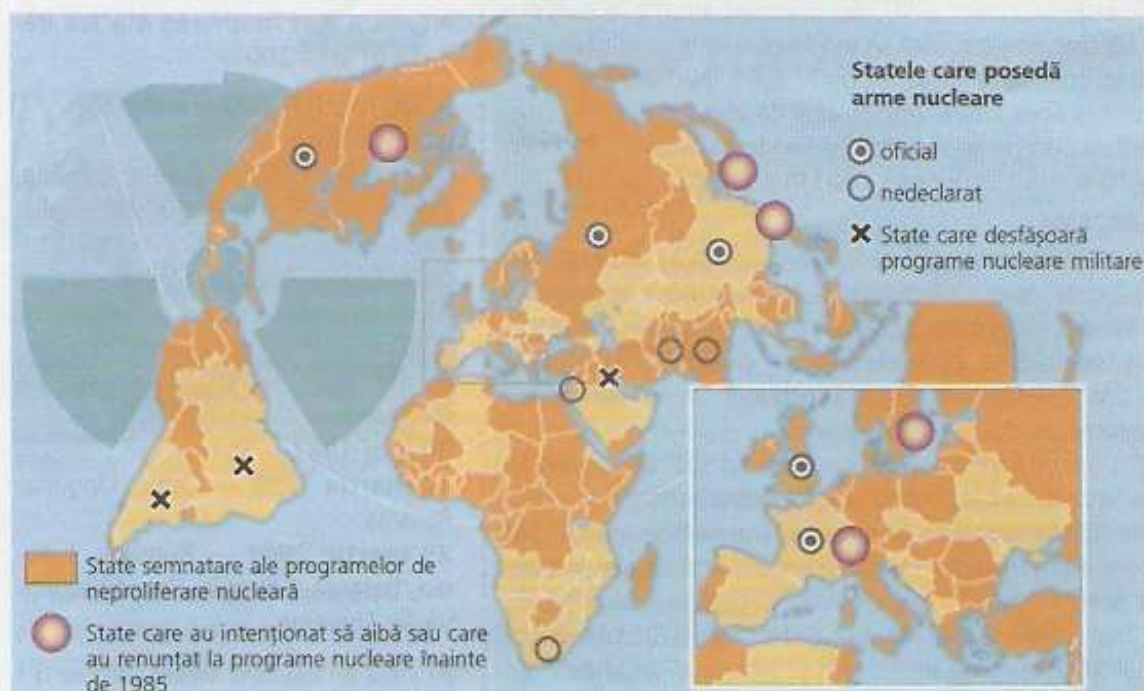
■ Au mai intrat Statele Unite, înainte de 1949, într-o alianță cu țările europene pe timp de pace?

5. Decizia atacării Irakului

Pe 12 septembrie 2001, la mai puțin de 24 de ore de la atacul terorist, NATO a declarat atacul ca fiind îndreptat contra tuturor celor 19 membri ai săi, în conformitate cu

PUTERILE NUCLEARE ASTĂZI

- Ce state fac parte din clubul puterilor nucleare? Ce state importante ale lumii sunt semnate ale programului de neproliferare a armelor nucleare?
- Află mai multe informații despre etapele cursei moderne a înarmărilor după anul 1945 (bomba atomică, bomba cu hidrogen, războiul stelelor).

- Informează-te asupra efectelor primelor bombe atomice de la Hiroshima și Nagasaki asupra oamenilor. Comentează afirmația lui Michael Renner:

„Dintre toate activitățile militare care au un anumit impact asupra sănătății oamenilor și mediului ambiant, producerea și testarea armelor nucleare au consecințele cele mai severe de lungă durată. În timp ce efectul deșeurilor toxice se poate localiza, împrăștierea substanțelor rezultate în urma testelor nucleare are un caracter global. De asemenea, în timp ce durată de contaminare cu substanțe chimice a mediului se poate măsura de-a lungul câtorva generații, timpul de înjumătățire al plutoniului este de 24 000 de ani.” (în Lester Brown, *Problemele globale ale omenirii*, 1991)

PORTOFOLIU

Câmpuri de luptă între cele două blocuri, NATO și Pactul de la Varșovia:

- Coreea: 1950–1953
- Vietnam: 1960–1975
- Afghanistan: 1979–1989
- Nicaragua: 1979
- El Salvador: 1979–1992

Principalele conflicte în lumea a treia (1945–1990)

• Conflicte de frontieră:

- India–Pakistan: 1947–1965–1971
- India–China: 1959–1962
- China–URSS: 1969
- Israel–țările arabe: 1948, 1956, 1967, 1973
- Ciad–Libia: 1973
- Iran–Irak: 1980–1988

• Secesiuni:

- Pakistan: independența Bangladeshului (1971)
- Zair: eșec al secesiunii din Katanga (1960/64)
- Nigeria: eșecul secesiunii din Biafra (1967/70)

1945–2006 — O PERIOADĂ NUMITĂ „PACE”

Între 1945 și 1989 în lume au avut loc 138 de războaie, în care au fost uciși 23 de milioane de oameni, iar în următorii ani, alte și alte războaie, de mai mică sau mai mare anvergură, au sporit carnagiul și au produs noi și înspăimântătoare distrugerii materiale.

Raportând aceste războaie la al doilea război mondial, le denumim „locale”, nici unul dintre ele nedevenind planetar. Totuși, punând la un loc morții, pagubele materiale, armamentul folosit, urmările în plan uman și teritorial ale tuturor războaielor și crizelor de după 1945, vom ajunge imediat la proporțiile unui dezastru echivalent cu cel provocat de o conflagrație mondială. Un război care a durat jumătate de secol și căruia manualele de istorie îi zic „pace”.

Temă:

Studiază lista celor mai importante conflicte din lumea a treia prezentate în lista din stânga. Pe baza documentării proprii, adună informații despre câte un război din fiecare categorie enunțată.

MODELUL ISTORIC AL SECURITĂȚII NAȚIONALE (eseu structurat)

Avantajele aderării României la NATO

- va beneficia de o garanție de securitate extrem de importantă;
- va participa direct la luarea unor decizii politice esențiale pentru securitatea Europei;
- un efort financiar mult mai redus decât cel pe care România ar trebui să-l facă pentru a-și asigura singură securitatea;
- la nivelul cercurilor politice și de afaceri, România va fi percepută ca o țară predictibilă din punct de vedere politic și, implicit, din punct de vedere economic (firmele românești de profil vor avea posibilitatea să participe la licitații pentru realizarea unor lucrări de infrastructură în alte state aliate, finanțate prin intermediul programelor NATO);
- principalul avantaj pe care România îl va avea este obținerea unui plus de credibilitate pe plan internațional, care se va reflecta asupra tuturor obiectivelor de politică externă, în primul rând asupra procesului de aderare la UE.

Implicațiile aderării la NATO pentru România

- participarea cu trupe la misiuni și operațiuni militare. Această participare la misiunile și operațiunile aliate va trebui să se diversifice treptat și să includă un spectru mai larg de contribuții, ceea ce implică necesitatea continuării reformei armatei române;
- eforturi financiare și de personal importante, din partea mai multor instituții românești. România este che-

mată să acopere posturi în cadrul structurilor civile și militare ale Alianței. Pregătirea personalului pentru ocuparea acestor posturi — diplomați, militari, experți, personal de secretariat — a început deja și reprezintă, în continuare, o prioritate pentru România.

Comentează avantajele și consecințele implicării României în NATO. Realizează și un eseu cu titlul „Modelul istoric al securității naționale”. Folosește și noțiuni precum: Tripla Alianță, Tripla Înțelegere, filofrancez, filogerman, Est, Vest, alianțe regionale, Societatea Națiunilor, acordul de procentaj, Pactul de la Varșovia, primăvara de la Praga, război rece, NATO.

Înălțarea drapelului României alături de cel al NATO în Piața Tricolorului din fața Palatului Cercului Militar Național, 2 aprilie 2004.

RĂZBOI CLASIC — TERORISM

Realizează un portofoliu cu tema de mai sus:

Concepte:

Război — strategie, propagandă, drepturile omului

Terorism — fanatism, fundamentalism, ipoteza frustrării

Întrebări-cheie:

Război

- Care a fost impactul războiului asupra societății?
- În ce fel războaiele secolului al XX-lea au generat mutațiile globale asupra statelor lumii actuale?

Terorism

- Ce legătură este între globalizare și terorism?
- Cum a reorganizat și a redvizat terorismul lumea contemporană?
- Ce s-ar putea face pentru a dezamorsa pericolul terorist în viitor?

Cuvinte-cheie:

Război — mobilizare, colaboraționism, patriotism, partizan, refugiat, rezistență, erou

Terorism — terorism, antiterorism, jihad

Categorii de surse recomandate: afișe de război, fotografii, literatura de specialitate, presă scrisă, internet (vezi și <http://www.september11news.com/>).

Ideile de bază ale capitolului

Cooperare și conflict

- În secolul al XX-lea, conflictele dintre puterile militare s-au manifestat în cele două războaie mondiale și în războiul rece.
- Războiul rece s-a declanșat între blocurile politico-ideologice configurate imediat după al doilea război mondial, care au creat structuri politico-militare: NATO și Pactul de la Varșovia.
- Cele două blocuri nu s-au înfruntat niciodată direct, dar au susținut părțile implicate în războaiele din Asia, Africa, America Latină.
- După al Doilea Război Mondial, democrația a pierdut din nou teren în fața regimurilor de „democrație populară” susținute de sovietici.
- Războaiele secolului al XX-lea sunt: 1. războaie interstatale; 2. războaie de eliberare sau de obținere a independenței; 3. războaie secesioniste; 4. războaie de eliberare. După încheierea războiului rece, conflictele îmbracă forma ciocnirii dintre civilizații.
- Terorismul este o formă nouă de război, care implică victime civile. Teroriștii, prin atentate sângeroase, atrag atenția opiniei publice asupra unor cauze diferite.
- Conflictele interetnice s-au manifestat și în a doua jumătate a secolului al XX-lea, mai ales în fostele state socialiste (Iugoslavia și URSS).

Instituții, mecanisme și politici de rezolvare a conflictelor

- Organizația Națiunilor Unite a fost înființată în 1945, cu scopul de a preîntâmpina izbucnirea unor conflicte în lume.
- ONU are mai multe organisme de conducere, dintre care cele mai importante sunt: Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Secretariatul.
- NATO, după 1990, s-a transformat într-o organizație care tinde să uzurpe atribuțiile ONU în materie de securitate internațională.
- *Pax americana* desemnează perioada de relativă pace de la al doilea război mondial până în prezent, care se datorează poziției dominante a Statelor Unite în principalele organizații politice și militare internaționale.
- Parteneriatul pentru Pace este o formă de cooperare între NATO și partenerii săi. Un parteneriat special există între NATO și Rusia, prin care cele două puteri se angajează să mențină pacea.

România

- România, ca stat aparținând blocului sovietic, a făcut parte din organizația Pactului de la Varșovia, semnat în 1955, ca o contrapondere la NATO.
- Pactul de la Varșovia reunea 8 state socialiste: Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Germania Democrată, Polonia, Ungaria și URSS.
- România a susținut politic reprimarea revoluției maghiare din 1956, dar s-a abținut să participe la reprimarea Primăverii de la Praga (1968).
- România a fost un aliat rebel al Pactului de la Varșovia, refuzând să participe la manevre militare comune, creându-și propria industrie de apărare și refuzând amestecul sovietic în chestiunile militare.
- România a manifestat deschidere față de adversarii politici și ideologici ai Pactului de la Varșovia.
- Pactul de la Varșovia și-a încetat existența în 1991. România a ales să devină membră a NATO în 2004.
- De-a lungul secolului al XX-lea, România a fost implicată în conflicte regionale: cu Bulgaria, în 1913, cu Ungaria, în 1919.
- Teritoriile intrate în componența României Mari au fost obiectul unor dispute teritoriale și motivul pentru care România, pentru a le păstra, a participat la alianțe regionale precum Înțelegerea Balcanică și Mica Înțelegere.
- Relațiile cu URSS au fost fluctuante din cauza Basarabiei, pe care România a pierdut-o definitiv în cel de al Doilea Război Mondial.
- După 1990, România a semnat tratate de bază cu vecinii săi.

Personalități

Thomas Woodrow Wilson, părintele spiritual al Societății Națiunilor

Nikita Hrușciiov, promotorul dezghețului poststalinist

Richard Nixon, primul președinte american în vizită într-o țară din Est

Kofi Annan, secretarul general al ONU

Cuvinte-cheie

- conflict • conflict regional • război preventiv • război rece • terorism • alianță • alianță regională • securitate colectivă • *pax americana* • ONU • NATO • Pactul de la Varșovia • „ciocnirea civilizațiilor”

Date-cheie

- 1913 – al Doilea Război Balcanic
- 1914–1918 – Primul Război Mondial
- 1919–1920 – Conferința de pace de la Paris
- 1939–1945 – al Doilea Război Mondial
- 1945 – înființarea ONU
- 1949 – crearea NATO
- 1955 – Pactul de la Varșovia
- 1968 – Primăvara de la Praga
- 1990–1991 – primul război din Golf
- 1992–1995 – războiul din Bosnia
- 2001 – atacul terorist din SUA
- 2003 – invadarea Irakului

Texte-cheie

- Războiul ca ciocnire a civilizațiilor (p. 90)
- terorismul de ieri și de azi (p. 90)
- Cele 14 puncte (p. 96)

Sugestii de documentare

- Eliza Campus, *Mica Înțelegere*
- Constantin Kirițescu, *România în al Doilea Război Mondial*

Să învățăm să lucrăm în echipă prin metoda gândirii critice

Metoda: Gândiți – lucrați pe grupe — comunicați

Tema: De la Liga Națiunilor la Organizația Națiunilor Unite

Mijloace de învățământ: manual, harta lumii postbelice

Bibliografie:

- John Barber, *Istoria Europei moderne*, București, 1997
- Serge Berstein, Pierre Milza, *Istoria Europei*, vol. V, Iași, 1998
- André Fontaine, *Istoria războiului rece*, București, 1998
- Jean-François Soulet, *Istoria completă a statelor comuniste*, București, 1998
- internet

Dragi elevi,

Pentru tema următoare trebuie să descoperiți singuri informația cerută și să elaborați concluziile cercetărilor voastre.

Formați două grupe: A, B. Fiecare grupă are stabilit un parcurs didactic, după cum se poate remarca mai jos; fiecare grupă trebuie să rezolve problemele indicate în fișele de probleme indicate de noi. Pentru acest lucru folosiți bibliografia anexată, dar și alte surse care vă stau la îndemână.

Conducătorul fiecărei grupe va raporta în fața clasei, în circa 5 minute, concluziile la care a ajuns echipa sa. Cu ajutorul întrebărilor de evaluare puse de profesor / sau a celor indicate de noi, veți trage concluziile cuvenite.

Succes!

GRUPA A

Tema: Liga Națiunilor, precursora ONU

Probleme de atins:

- scopul apariției organizației
- perioada de funcționare și sediul
- organisme de conducere
- lovituri primite de Societatea Națiunilor

1) ocuparea Manciuriei în 1931, prima lovitură

2) eșecul Conferinței dezarmării

3) eșecul sancțiunilor contra Italiei

4) atitudinea față de problema zonei renane

5) atitudinea față de războiul civil spaniol

6) atacul Japoniei contra Chinei în 1937

7) Anschluss-ul

8) problema ocupării Cehoslovaciei - limite / a se vedea:

a) atitudinea față de interzicerea războiului

b) rezervele în privința reducerii armamentelor

c) sistemul mandatelor

d) atitudinea față de revizionism

e) atitudinea corporatistă în privința relației dintre patroni și muncitori

- România și Liga Națiunilor. Rolul lui Nicolae Titulescu.

GRUPA B

Tema: Organizația Națiunilor Unite

Probleme de atins:

- scopul apariției
- problema alegerii sediului
- organele de conducere
- principalele instituții specializate
- secretari generali (vezi coloana alăturată)
- evoluția numărului statelor membre
- crize în care a fost implicată Organizația
- ONU după Războiul Rece
- problema reformării ONU
- România și ONU

vezi: http://ro.wikipedia.org/wiki/Organiza%C5%A3ia_Na%C5%A3iunilor_Unite

Întrebări de evaluare

1. Care sunt asemănările și deosebirile dintre Liga Națiunilor și Organizația Națiunilor Unite?
2. Care au fost motivele desemnării sediului Ligii Națiunilor la Geneva și ale ONU la New York?
3. Care au fost realizările fiecărui secretar general ONU?
4. Care a fost rolul României în cadrul Ligii Societății Națiunilor / ONU?

Secretari generali ai ONU

Trygve Lie
(Norvegia)
1946–1952

Dag Hammarskjöld
(Suedia)
1953–1961

Sithu U Thant
(Birmanian)
1961–1971

Kurt Waldheim
(Austria)
1972–1981

Javier Perez de Cuellar
(Peru)
1982–1991

Boutros Boutros-Ghali
(Egipt)
1992–1996

Kofi Annan
1997–2007

7

Religia în lumea contemporană

Religia în lumea contemporană

Pelerinajul

Fundamentalismul islamic

Arhitectura religioasă în secolul al XX-lea. Capodopere

Diversitatea religioasă în România

EVALUARE

Fișă tehnică

Biserica Sfântului Mormânt
din Ierusalim

Templul Kaaba
din Mecca

DATE IMPORTANTE

- 1905:** în Franța are loc separarea religiei de stat.
- 1917:** în Rusia are loc instalarea regimului comunist, care propagă ateismul.
- 1923:** întemeierea republicii laice Turcia de către Mustafa Kemal Atatürk.
- 1929:** acordul de la Lateran dintre Mussolini și papă. Reaparitia statului papal sub numele de Vatican.
- 1933–1945:** genocid împotriva evreilor din Europa.
- 1947:** împărțirea Indiei după un criteriu religios: Pakistanul Occidental și Pakistanul Oriental, musulmane, și India, în principal hinduistă, dar adoptând o constituție laică.
- 1948:** crearea statului Israel.
- 1949:** crearea Republicii Populare Chineze, stat ateu.
- 1950:** Ron Hubbard, scriitor de literatură SF, pune bazele scientologiei.
- 1954:** Moon Sun Myung, om de afaceri corean, întemeiază Biserica Unificării.
- 1958:** primul război civil în Liban dintre creștini și musulmani.
- 1967:** Albania se proclamă primul stat ateist din lume.
- 1976:** război civil în Liban între creștini și musulmani.
- 1979:** revoluția islamică în Iran condusă de ayatollahul Khomeini.
- 1981:** asasinarea lui Anwar el Sadat de către islamistii egipteni.
- 1984:** revolta sectei sikh în India și asasinarea Indirei Gandhi, primul-ministru al țării.
- 1985:** biserica din Anglia acceptă principiul hirotonisirii femeilor-preoți.
- 1987:** începutul Intifadei în teritoriile palestiniene și succesul crescând al mișcării islamiste Hamas.
- 1988:** afacerea *Versetelor satanice* de Salman Rushdie.
- 1989–1991:** prăbușirea regimurilor comuniste în Europa de Est și în Uniunea Sovietică; renașterea ortodoxismului în Rusia; resurecție islamistă în fostele provincii din Asia.
- 1995:** atentatul cu gaz sarin comis de secta religioasă Aum în metroul din Tokyo; asasinarea primului-ministru israelian, Ytzhak Rabin, de către un extremist evreu.
- 1996:** talibanii impun o republică islamistă în Afghanistan.
- 1999:** vizita papei Ioan Paul al II-lea în România, prima vizită a unui papă într-o țară ortodoxă.

Religia în lumea contemporană

■ SECULARIZARE ȘI LAICIZARE

Religia este cea care statornicește omul într-o tradiție, într-o continuitate a scurgerii timpului, îi conferă o identitate și îi promite o viață de dincolo mai bună. Sentimentul sacral este comun tuturor religiilor. Indiferent care este doctrina lor, țelul fiecăreia este de a-i face mai buni pe credincioși.

Secolele XIX–XX se caracterizează printr-o mișcare lentă de secularizare a societăților. Acestea trec de sub autoritatea instituțiilor religioase sub cea a statului. Originile mișcării de secularizare sunt multiple:

- **Iluminismul și Revoluția franceză**, care au separat biserica de stat și au proclamat libertatea gândirii, constituie punctul de pornire al emancipării rațiunii;
- **revoluția industrială și urbanizarea, la care se adaugă progresul științei moderne**, care au dezarticulat societatea agricolă tradițională în care Biserica era atotputernică;
- **comunismul**, care a instaurat regimuri întemeiate pe ateism.

■ O PUTERE MOBILIZATOARE

Spre sfârșitul secolului al XX-lea, marile sisteme de gândire structurate, știința și ideologiile, păreau epuizate. Știința n-a reușit să răspundă tuturor angoaselor oamenilor, iar ideologiile au eșuat lamentabil o dată cu prăbușirea comunismului. Oamenii s-au îndreptat atunci către religie, văzută ca un ajutor pentru a putea trăi în prezent, o ambianță în care să-și exprime identitatea culturală, dar și emoțiile și subiectivitatea (1). Foarte active sunt sectele (3). Principalele religii mondiale sunt (4):

Creștinismul, care are trei mari ramuri:

1) catolicismul — puternic centralizat sub conducerea papei. Grație Conciliului Vatican II (1962–1965), Biserica s-a deschis către modernitate și s-a implicat și mai mult în opera de justiție socială și caritabilă. De exemplu, Maica Tereza a primit Premiul Nobel în 1979 pentru acțiunile ei sociale din Calcutta, India.

2) protestantismul, care rămâne în continuare divizat în mai multe biserici: luterane, calviniste, baptiste, metodiste. Biserica anglicană are dogmele compatibile cu cele calviniste, dar acceptă ierarhia și ceremonialul religios ca în catolicism. Aceste biserici se preocupă de probleme lumii actuale: avorturile, cloarea, poziția femeii în societate etc.

3) ortodoxia, care cuprinde 15 biserici autocefale din estul Europei, mult timp agresate de sistemul comunist.

tantismului și nu apar decât episod în marile circuite comerciale și mediatice. În schimb, o religiozitate multiplă, difuză, cum a fost numită recent, se manifestă la lumina zilei, cu mesaje, cultele, căutările și producția ei culturală; ea interesează în mod deosebit mijloacele de comunicare, care știu să răspundă unei astfel de cerințe...

Jean-Louis Schlegel, Studii

■ Care sunt formele revenirii spiritului religios astăzi? Ce este religiozitatea multiplă?

■ Este ateismul posibil atât timp cât omul actual este neputincios? Poate fi omul religios fără a avea o religie anume?

■ Cum explici eșecul raționalismului în prezent? Este știința neputincioasă?

3. Sectele

O sectă reprezintă o mică grupare de disidenți, desprinsă din cadrul unei religii, care de obicei îi impută comunității părăsite falsificarea adevărului primordial sau pierderea contactului cu credința. Unele secte devin după un timp religii de sine stătătoare. Dar, pentru religia din care s-a desprins, orice sectă rămâne o erezie osândită.

Principalele caracteristici ale sectelor sunt:

a) **esoterismul** — cultul este secret, destinat doar celor inițiați;

1. André Malraux

„Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc!”

■ Comentează această sintagmă celebră.

2. Ce înseamnă revenirea spiritului religios

A. *Cronicarii actualității încep să înscrie în mod curent fenomenul revenirii spiritului religios printre indicatorii de tendință semnificativi pentru viitor. Numai că ei înglobează aici atât revenirea interesului pentru spiritualitatea mănăstirilor, cât și pentru religia populară, atât progresele Islamului, cât și simpatia de care se bucură Ioan Paul al II-lea, atât seducția Orientului, cât și înmulțirea sectelor. Reafirmarea prezenței lui Dumnezeu se exprimă, într-adevăr, adesea într-un mod sălbatic. Și alături de înnoirea spirituală, se poate observa și o revenire a practicilor magice, o trezire a credulității.*

Jean Vernet, Studii

B. *Se conturează o inversare majoră: raționalismul, în versiunea lui laică și scientista, nu mai are succes, în timp ce marile instituții religioase își pierd din vizibilitate și din bazele lor sociale; ele sunt parțial abandonate și nu mai suscită adieziuni sau sunt atinse de criza mili-*

Islamul, o religie care nu are un cler veritabil. La sunniți, imami conduc doar rugăciunile, iar la šiiti există mollahii, un fel de specialiști în Coran, cel mai celebru dintre ei fiind ayatollahul.

Iudaismul, o religie națională, prima mare religie monoteistă din istorie. Este bazată pe alianța dintre Iahve și poporul ales. După distrugerea de către Titus a Templului lui Solomon, în anul 70 d.Hr., iudaismul s-a răspândit, fără a face convertiri, în jurul bazinului mediteranean. Evreii au trăit în diaspora până la apariția statului Israel.

Hinduismul, religie politeistă practică de majoritatea locuitorilor Indiei, bazată pe Vede. Divinitățile principale sunt Brahma, Vișnu și Șiva.

Budismul, un ansamblu de credințe religioase și filozofice bazate pe învățătura lui Buddha. Această religie a apărut în secolul al VI-lea î.Hr. și a dispărut din India în secolul al XIII-lea. A pătruns însă în sud-estul Asiei, dar și în China, Japonia, Coreea.

Șintoismul. Cuvântul *shinto* înseamnă „drumul zeilor” și subînțelege forma pe care o ia religia în Japonia secolului al VI-lea, în momentul în care s-a introdus scrierea. Religie de stat, șintoismul prescrie în egală măsură cultul divinităților, al strămoșilor și pe cel al naturii.

Taoismul și confucianismul (China), care sunt mai curând moduri de viață inspirate din viața lui Lao-zi și, respectiv, Confucius.

Animismul, credința în spirite și în suflete. Principalele forme ale religiei sunt cultul morților și cel al forțelor naturale. Este considerată cea mai veche religie din istorie. S-a menținut în societățile tradiționale din Asia și Africa.

CONFLICTE RELIGIOASE ACTUALE

Astăzi, locurile de conflict sunt în special locurile de întâlnire a religiilor. Principalele patru conflicte care au îndoliat planeta în ultimii ani sunt, cel puțin parțial, conflicte religioase: Kosovo (între ortodocși și musulmani), Cașmir (între musulmani și hinduși), Timorul de Est (între musulmani și catolici) și Cecenia (între ortodocși și musulmani). În perioada contemporană s-au dezvoltat tendințe spre ecumenism.

Statele actuale au răspunderea de a proteja drepturile și a asigura libertățile tuturor membrilor lor, de a nu comite acte de discriminare din motive religioase. Statele care vor să evite discriminarea vor trebui să protejeze libertatea religioasă și alegerile individuale. Astfel, clerul sau alte ierarhii religioase trebuie să aibă același statut ca al celorlalți cetățeni; persoanelor de o anumită religie trebuie să li se permită să adopte o atitudine critică responsabilă față de practicile și credințele din cadrul altor religii; orice persoană trebuie să aibă libertatea nu doar de a critica religia în care s-a născut, ci și de a o respinge în favoarea unei alte religii sau de a rămâne fără religie.

b) **ocultismul** — se face apel la fenomene tainice, supranaturale, inaccesibile cunoașterii obișnuite (exemple: magie, spiritism, astrologie etc.);

c) **milinarismul** — credința mistică într-o doctrină a salvării și a instaurării unei împărății finale a zeității căreia îi este dedicat cultul;

d) **prozelitismul** — strădania de a face noi adepți;

e) **ermetismul** — tendința cultului de a cultiva un limbaj criptic, de neînțeles.

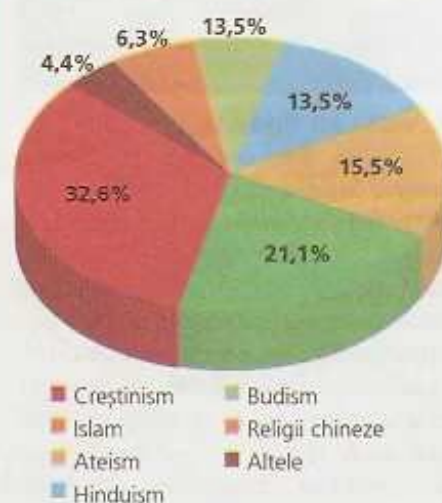
Sectele actuale cele mai active în Occident sunt: Quaquerii; Penticostalii; Mormonii; Biserica scientologică; Hare Krishna; Martorii lui Iehova; New Age etc.

■ Ce știi despre sectele sinucigașe? Dar despre cele sataniste? Există foruri care să emită verdicte legale sau măcar morale împotriva acestor manifestări? Cum se pot pune în practică deciziile de a opri astfel de manifestări fără a leza libertatea religioasă a cuiva?

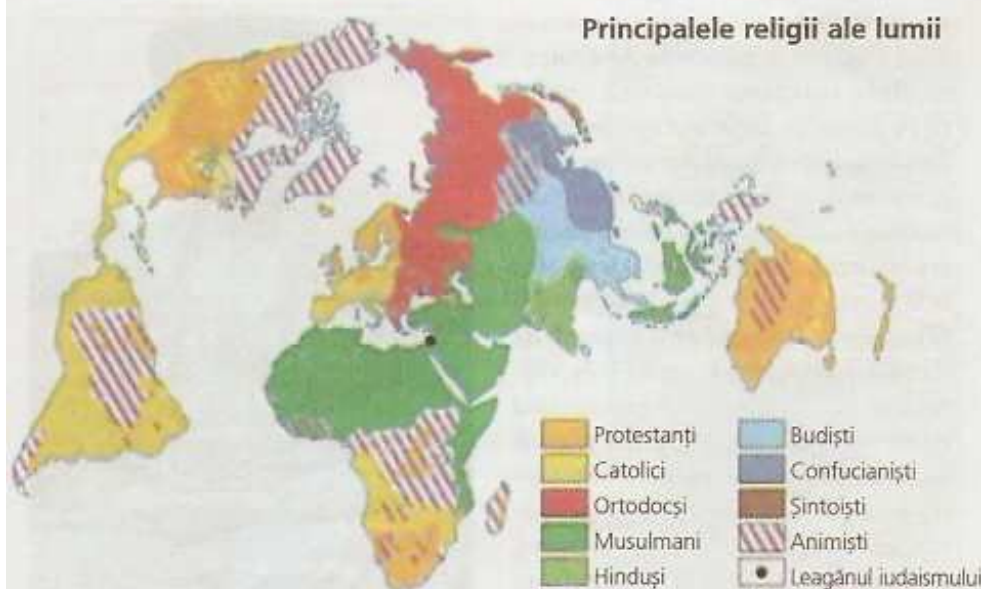
■ Ce au în comun aceste secte?

4. Procentajul religiilor lumii

Analizează graficul și harta de mai jos și apoi răspunde la întrebările următoare:

Procentaje din numărul populației mondiale

■ Care este religia preponderentă în lume? Câtă pondere are ea? Care sunt religiile care se clasează, ca pondere, pe locurile următoare?

■ Privește și harta religiilor și stabilește cum sunt împărțite continentele după criteriul religiozității.

Pelerinajul

1. Pelerinajul

În experiența spirituală a pelerinajului, cei care au credința mai slabă au prilejul să o întărească văzând credința mai puternică a altora; cei care au răbdare mai puțină se întăresc văzând răbdarea altora; cei care se roagă mai puțin și mai superficial se îmbogățesc și se înnoiesc din rugăciunea fierbinte a altora, a tuturor. În pelerinaj suntem influențați de alții și influențăm pe alții prin felul nostru de a fi prezenți acolo. În general pelerinii sunt oameni însetați de mai multă viață spirituală, pe care nu o oferă totdeauna propria lor parohie sau mănăstire, sau pentru că s-au prea obișnuit cu acestea. Pelerinajul învinge rutina. Când pelerinajul este însoțit de rugăciuni, de priveghere, de spovedanie, de împărtășire euharistică, de convorbiri duhovnicești cu alți pelerini, el este un izvor de bucurie și pace interioară, un prilej de îmbogățire spirituală.

I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

■ Care este, potrivit autorului, rostul pelerinajului?

2. Viața lui Buddha

Gautama Buddha s-a născut ca prințul Siddhartha, fiul regelui poporului Sakya. Siddhartha a fost crescut în lux, s-a căsătorit și a avut un fiu. La vârsta de 29 de ani, a decis să vadă lumea și a început să facă excursii cu trăsură, în afara palatului. Siddhartha a părăsit palatul în secret și a devenit ascet. A călătorit spre sud, unde se afla centrul cunoașterii și a studiat meditația. Timp de aproape șase ani, a postit și a avut parte de alte austerități, însă aceste tehnici s-au dovedit ineficace și le-a abandonat. După ce și-a redobândit puterile, s-a așezat sub un copac aflat actualmente la Bodh Gaya, în vestul Indiei, și și-a promis să nu moară înainte de a obține iluminarea supremă. După ce l-a combătut pe Mara, un spirit demonic care l-a ispitit cu voluptăți și dorințe lumești,

■ PELERINAJUL RELIGIOS ȘI CEL SECULAR

Multe religii antice au avut locuri sfinte unde aveau loc pelerinaje. Egiptenii mergeau la Karnak și Teba, grecii la Delfi etc. Pelerinajele în primele secole creștine se făceau la: *locurile biblice*, importante datorită unui eveniment din Vechiul și Noul Testament; *mormintele martirilor sau ale sfinților*, importante prin prezența sfintelor moaște; *locurile de reședință ale călugărilor celebri*. Fenomenul apare însă mai pregnant o dată cu Evul Mediu.

Pelerinajul este călătoria pe care credincioșii o fac într-un loc sacru, ca formă de manifestare a pietății. În numeroase culturi și religii orientale, pelerinajul este definit prin ritualul împlinit la finalul călătoriei (1). Pelerinul poate vedea un loc, moaștele unui sfânt, o persoană deosebită. Nu este vorba numai de curiozitate. Este un interes istoric pentru a cunoaște locurile speciale legate de istoria mântuirii unei anumite religii. Un pelerinaj este și un act de mulțumire sau de pocăință, o rugăciune de mulțumire sau de căință pentru ispășirea unui păcat. Drumul anevoios al călătoriei este un semn al legământului făcut lui Dumnezeu în cazul rezolvării favorabile a unei cereri. Când este vorba de pocăință, oamenii sunt de obicei îmbrăcați în veșminte cernite. În cronicile timpului sunt descrise astfel de pelerinaje-penitență. În Occident, această practică va apărea începând cu secolul al VI-lea. Rugăciunea pelerinului are și un alt motiv. Ea este un demers, o cerere pentru împlinirea unui lucru oarecare, cel mai adesea vindecarea de o boală foarte gravă. Multe locuri sfinte și-au aflat renumele tocmai datorită minunilor împlinite acolo în vindecarea bolnavilor.

Există însă și pelerinaje „seculare” sau civice. Americanii vin la Washington pentru a vedea „Declarația de independență” și Constituția SUA, britanicii vin la Londra pentru a asista la aparițiile publice ale reginei, românii vin anual la Alba Iulia pentru a marca nașterea statului lor național și unitar etc.

Locuri sacre, cum ar fi Stonehenge, piramidele de la Gizeh, Acropola, Sarmizegetusa, Machu Picchu, Insula Paștelui etc. nu mai au astăzi o conotație religioasă, ci mai curând una a prestigiului cultural și istoric.

■ LOCURILE SACRE ASTĂZI

Budism. Bodh Gaya, India, este locul în care a avut loc iluminarea lui Buddha (2). Astăzi, pe vechiul loc este Templul Mahabodhi. Templul a fost ridicat de regele Ashoka la circa 250 ani de la celebrul eveniment.

Siddhartha a ajuns la iluminare, devenind Buddha la vârsta de 35 de ani.

Apoi, Gautama Buddha a călătorit în parcul cu cerbi din apropiere de Benares, India, unde a ținut prima sa ceremonie și a conturat ideile de bază ale budismului. Potrivit budismului, există „patru adevăruri nobile”: (1) existența înseamnă suferință; (2) aceasta suferință este cauzată de dorințele umane; (3) există o încetare a acestor suferințe, reprezentată de nirvana; (4) nirvana poate fi atinsă, în aceasta viață sau în cele viitoare, prin „calea celor opt”, respectiv: viziuni, hotărâri, limbaj, acțiuni, trai, încercări, idei și concentrare adecvate.

Catolicism. Catedrala Sfântu Petru, Vatican. Bazilica, ridicată de Donato Bramante și Michelangelo și înfrumusețată de foarte mulți artiști, este locul în care se află relicvele Sfântului Petru, primul dintre papi, și centrul lumii catolice.

Alte centre importante de pelerinaj pentru catolici includ mormintele:

- Sfântului Iacob de la Santiago de Compostela, Spania („Ierusalimul Occidentului”),
- Sfântului Francisc din Asisi (m. 1226), Italia,
- Sfântului Martin (m. 397) de la Tours, Franța,
- Sfântului Bonifaciu (m. 754) de la Fulda, Germania,
- Sfântului Thomas Becket (m. 1170) la Canterbury, Anglia
- Sfântului Patrick (m. 465) la Downpatrick, Irlanda.

Creștinism. Biserica Sfântului Mormânt, Ierusalim, Israel. Este construită peste locul tradițional al mormântului și al reînvierii lui Isus. O placă de marmură marchează locul unde se crede că a stat trupul lui Isus.

Islamism. Templul Kaaba, Mecca, Arabia Saudită. Orice musulman care are capacitate financiară și o stare bună de sănătate este obligat să efectueze măcar o dată în viață acest pelerinaj. Kaaba („casa lui Allah”) este o clădire cubică, cu un etaj, care se crede a fost construită de Adam și reconstruită mai târziu de către profetul Ibrahim/ Abraham și fiul sau Ismail. Anual, peste 2 milioane de musulmani merg în pelerinaj la Mecca (3). Templul conține piatra sacră care a fost adusă aici de îngerul Djibrail. Considerată centrul lumii, Mecca a fost desemnată de Mahomed ca direcție a rugăciunilor credincioșilor musulmani din întreaga lume. De altfel, pelerinajul la Mecca este unul din cei cinci stâlpi ai religiei musulmane.

Iudaism. Zidul Plângerii, Ierusalim, Israel. Pentru iudaism, un simbol esențial este Templul lui Solomon, devenit apoi Templul lui Zorobabel și, în fine, Templul lui Irod. Acest zid este tot ceea ce a mai rămas din cel de-al treilea Templu, distrus de romani în anul 70 d.Hr.

Budismul tibetan. Templul Jokhang, Lhasa, Tibet. Este locul cel mai sacru al budismului tibetan, centrul spiritual al acestei religii. Templul a fost construit în 745 d.Hr. de regele Songsten Gampo și de cele două soții netibetane ale sale, care au adus budismul în Tibet, și extins de următorii Dalai Lama.

PELERINAJUL ÎN ROMÂNIA ACTUALĂ

Toate regiunile din România au centre importante de pelerinaj, atât religios, cât și laic/turistic. Cele mai celebre sunt în Bucovina (Voronet, Sucevița, Putna, Moldovița etc.), Oltenia (Tismana, Polovragi, Cozia, Hurez, Dintr-un lemn, Frâsinei), Dobrogea (Cocoș, Celic Dere, Saon, Derwent, peștera Sfântului Andrei), Transilvania (Râmeț, Nicula), București (Cernica, biserica Stavropoleos, Schitul Darvari, Patriarhia) etc. (4, 5).

■ Este Buddha considerat astăzi un sfânt? A făcut vreo minune? Care a fost resortul filozofiei sale? Ce a vrut să realizeze?

■ Compară-l pe Buddha cu alți reformatori morali și religioși precum Isus, Mahomed sau Moise. Alcătuește medalioane cu biografiile lor.

3. Pașii ritualului pelerinajului la Mecca

- Îmbrăcarea ihramului (ihramul este o bucată de pinză albă pe care pelerinul și-o înfășoară pe corpul său).
- Înconjurarea Kaabei de 7 ori.
- O plimbare rapidă între As-safa și Al-Marwa de 7 ori.
- Vizitarea și șederea până la apusul soarelui la Mina, Arafat și Muzdalifa.
- Aruncarea de pietre în trei locuri fixe în Mina (Ritualul de lapidare al lui Satan).
- Pelerinul își taie sau scurtează părul.
- Sacrificarea unui animal (oaie sau berbec).
- La sfârșitul pelerinajului se sărbătorește Aid el Adha (Sărbătoarea sacrificiului).

4. Stabilește traseul unui pelerinaj în zona în care trăiești

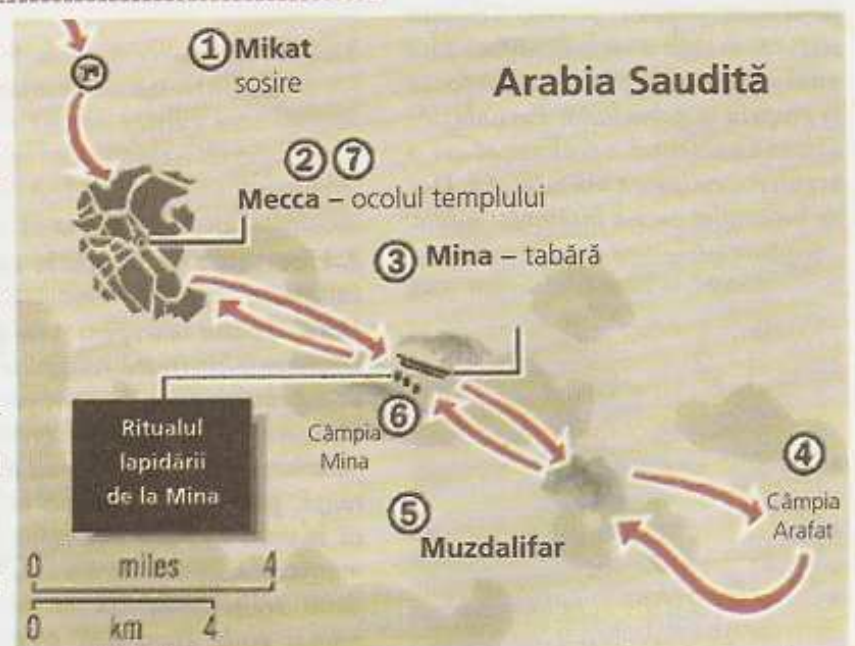
Vezi și <http://www.centruldepelerinaj.ro/pelerini.php>

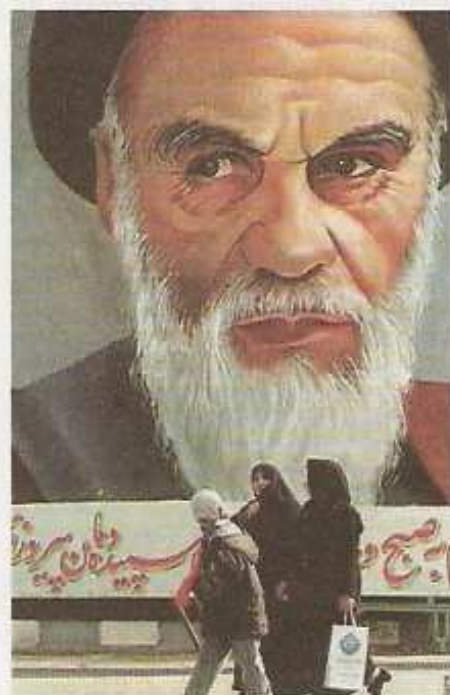
5. Mănăstirea Voroneț

Pictura exterioară se datorează lui Grigorie Roșca. Judecata de Apoi ocupă tot peretele de apus într-o compoziție pe cinci registre, unică în arta orientului creștin; originalitatea artistului constă în curajul său de a introduce în scenă instrumente muzicale moldovenești (bucium, cobză), peisaj local, ștergare, veșminte — totul pe un fond albastru, „albastrul de Voroneț”.

■ Ce altă Judecată de apoi mai cunoști? Compară cele două opere.

Afiș cu ayatollahul Khomeini

1. Occidentul și musulmanii

Franța are 4,4 milioane de musulmani, Germania — 3,6; Marea Britanie — 1,2; chiar și Danemarca are aproape 100 000. Cel mai adesea, aceste comunități au cei mai săraci cetățeni din țara respectivă, oameni ce depind în cea mai mare parte de ajutoarele sociale, locurile de muncă fund rare și prost plătite. Toamna trecută, Franța a trebuit să facă față unui uriaș val de furie ce a dat foc — la propriu — suburbiilor Parisului. Și atunci Occidentul a realizat că are o problemă cu lumea musulmană. Dar de întâmplat nu s-a întâmplat nimic.

Bogdan Chiriac, „De la caricatură la arma nucleară”, în *Gândul*, 6 februarie 2006

- Există un conflict între creștinism și islamism? Este creștinismul sinonim cu modernitatea și islamismul cu fundamentalismul religios?
- Poate fi identificat terorismul cu religia islamică?
- Poate fi democrația compatibilă cu teocrația islamică?
- De unde pornește conflictul modern dintre creștinism și islamism?

Fundamentalismul islamic

■ APARIȚIA FUNDAMENTALISMULUI ISLAMIC

În timp ce Occidentul cunoaște un fenomen de secularizare, religia este încă foarte prezentă și influentă în lumea orientală musulmană (1). Fundamentalismul este componenta politică a renașterii islamice, adică a unui curent ideologic ce propovăduiește reîntoarcerea populațiilor musulmane la preceptele islamice. El întrușipează acceptarea modernității, dar respinge cultura occidentală și impune adevăratele coduri islamice de comportament social (de exemplu, acoperirea totală a trupului la femei, interdicția categorică de a consuma alcool etc.). Statele arabe își bazează puterea economică pe petrol (dețin 64% din rezervele mondiale), iar cea spirituală pe religie.

Conflictul cel mai puternic din Orientul Mijlociu, în secolul al XX-lea, este cel dintre arabi și israelieni, care datează de la înființarea statului Israel (1948). Patru războaie au avut loc între Israel și statele arabe. Totuși, în prezent, procesul de pace este în curs de desfășurare. Un conflict religios în care este implicat islamul este și cel dintre indieni (care sunt hinduși) și pakistanezi (musulmani) având ca obiect de dispută provincia Cașmir. În Afghanistan, lupta contra autorităților comuniste și a trupelor sovietice (1979–1989) a fost dusă în numele islamului.

Islamul s-a consolidat prin venirea la putere în Iran, în 1979, a lui Khomeini, conducător religios (ayatollah) care a proclamat o republică islamică extrem de dură (4). Revoluția islamică a oferit un nou sens al identității și o posibilă metodă de vindecare, chiar dacă încă nedovedită, a mizeriei economice din regiune. Atunci când ayatollahul Khomeini și-a declarat intenția de a răspândi „revoluția islamică” în afara granițelor țării, alte state vecine s-au alarmat. Irakul, stat secular, în care religia era menținută în afara politicii, a atacat Iranul. Războiul a durat opt ani (1980–1988) și s-a încheiat cu victoria Irakului. Ayatollahul Khomeini a murit în 1989, dar revoluția islamică și-a păstrat concepția intransigentă. Acest lucru a fost demonstrat în cazul scriitorului britanic Salman Rushdie, acuzat de blasfemie împotriva Islamului într-un roman al său, *Versetele satanice*. Khomeini a cerut uciderea scriitorului.

■ Care a fost importanța revoluției iraniene din 1979 pentru apariția fundamentalismului islamic?

■ Ce înseamnă de fapt revoluție islamică? Este acest concept un nou concept de revoluție?

2. Libertatea de expresie vs fanatism

Dacă, pentru europeni sau pentru americani, libertatea religioasă și cea de exprimare sunt drepturi pe deplin câștigate, cu greu putem cere musulmanilor să aibă același grad de toleranță, gândindu-ne numai la faptul că islamul este cea mai nouă religie monoteistă, cu 600 de ani mai tânără decât creștinismul. Să ne întrebăm numai unde eram noi, creștinii, în

urmă cu 600 de ani. Răspunsul este: în plin Ev Mediu, perioadă a intoleranței și a masacrelor religioase. Până a ajunge să prețuiască toleranța, Europa a plătit cu secole întregi de sânge vărsat chiar în sânul propriei religii. Nu putem cere unor oameni pentru care biletul spre Paradis e asigurat de un număr cât mai mare de „dușmani ai islamului” pe care-i duc cu ei pe lumea cealaltă să respecte concepte gen „libertatea presei”. Europa, însă, ar fi trebuit să știe mai bine.

Gabriela Lupu, „Se îngroașă ...caricatura”, *Cotidianul*, 8 februarie 2006

■ Este libertatea de expresie mai importantă decât libertatea religioasă? Pot exista limite pentru libertatea de

În 2006 a avut loc așa-numitul „război al caricaturilor” (2). În presa occidentală au apărut o serie de caricaturi cu profetul Mahomed, fapt ce a lezât sentimentul religios musulman, islamicii fiind iconoclaști. Fundamentalismul s-a răspândit și în Pakistan, Arabia Saudită, Algeria, Egipt, Turcia.

SOLUȚIA STATULUI LAIC?

Statul modern democratic practică separarea activităților politico-administrative de cele specifice Bisericii. Regimurile fundamentaliste transformă religia în ideologie și subordonează instituțiile statului instituțiilor religioase. Au existat însă și lideri ai unor state musulmane sau mișcări politice care au intenționat modernizarea țărilor lor. Primul a fost Mustafa Kemal Atatürk, în Turcia (3), apoi Boumedienne, în Algeria, și partidul Baas, în Siria și Irak.

Experimentele de laicizare sunt însă minoritare. Majoritatea statelor arabe sunt autentice teocrații. Or acestea sunt obstacole reale în calea emancipării femeii, a libertății de conștiință și a modernizării politico-sociale.

În afara lumii islamice, fundamentalismul s-a manifestat la 11 septembrie 2001, când un îngrozitor atac a provocat circa trei mii de victime și s-a soldat cu dărâmarea turnurilor World Trade Center din New York. După atacul terorist, președintele american George W. Bush a acuzat Irakul de implicare și a trecut la o ripostă foarte dură. Regimul lui Saddam Hussein s-a prăbușit, dictatorul irakian fiind ulterior capturat și judecat. Conflictul militar fiind încheiat, foarte curând au izbucnit neînțelegerile religioase. Musulmanii au recurs din nou la fanatismul fundamentalist.

ISLAMISMUL, INCOMPATIBIL CU DEMOCRAȚIA?

Datorită expansiunii sale agresive și implicării în terorismul internațional, foarte multe studii au fost dedicate islamismului, în particular islamismului fundamentalist. S-a exprimat, în diferite forme, teza că doctrina islamică este incompatibilă cu valorile societăților liberale. După atentatele din Statele Unite, Marea Britanie sau Spania, această teză este aproape demonstrată. Imaginile cu prizonieri occidentali, oameni nevinovați, femei și bărbați decapitați în numele Islamului, nu au cum să ducă la strângerea legăturilor între civilizații.

De partea cealaltă, musulmanii se simt la fel de frustrați. Intervențiile occidentale în Irak și Afghanistan nu au fost, în nici un caz, percepute ca războaie de eliberare în favoarea credinței. Occidentalii sunt priviți adesea ca niște oaspeți nepoțiți, veniți să atenteze la cultura și, mai ales, la bogăția principală din țările Orientului Mijlociu: petrolul. Nici musulmanii aflați în țările occidentale nu se consideră integrați și acceptați.

expresie? Sau putem vorbi de o presă iresponsabilă?

■ Există o ciocnire a civilizațiilor în aceste manifestări?

■ Ce crezi despre ideea unui ziar iranian de a publica în paginile sale caricaturi cu tema Holocaustului?

■ Nu ar trebui ca, în numele respectului reciproc, să invităm Islamul să facă deschiderea spre modernitate, dar fără renunțarea la democrație?

■ Ce aduce un prejudiciu mai mare Islamului, aceste caricaturi sau imaginea unui răpitor de ostatici care își decapitează victima în fața camerelor de luat vederi sau a unui kamikaze care se aruncă în aer în mijlocul unei nunții la Amman?

3. Cum a fost creat statul laic turc. Reformele lui Atatürk

Mustafa Kemal Atatürk este creatorul Turciei moderne. La 29 octombrie 1923 a fost proclamată republica, Atatürk fiind primul ei președinte. A fost primul caz din istorie în care un stat musulman a adoptat un regim republican și a devenit un stat laic.

Atatürk a realizat o serie de reforme care au bulversat societatea turcă, dar care au creat un stat modern și omogen. Principalele reforme:

- 1922: abolirea sultanatului.
- 1924: abolirea califatului.
- 1925: reforma vestimentară a interzis portul fesului la bărbați și al voalului la femei.

- 1926: este proclamată egalitatea adintre sexe. Poligamia este interzisă. Sunt recunoscute căsătoria și divorțul civil. Calendarul gregorian bazat pe anul solar a înlocuit calendarul musulman lunar de 354 de zile.

- 1928: islamul nu mai este religie de stat, conform constituției modificate. Are loc și o reformă lingvistică prin care alfabetul arab este înlocuit cu cel latin.

- 1934: femeile capătă drept de vot.

- 1935: ziua de odihnă devine duminică, în locul celei de vineri.

- 1937: turcii sunt obligați să adopte nume de familie. Până la acest moment turcii erau desemnați doar prin prenumele dat de părinți.

■ Comentează contribuția fiecărei reforme ale lui Atatürk la formarea statului laic turc.

■ Cu ce personalitate rusă poate fi comparat Atatürk în ceea ce privește opera de modernizare a țării?

4. Muhammad Ahmad (1844–1885), un precursor al lui Khomeini

În 1881, sudanezii s-au răsculat împotriva dominației anglo-egiptene. Conducătorul acestui „război sfânt” a fost Muhammad Ahmad, zis Al-Mahdi (restauratorul justiției și dreptății în lume). Sub acest stindard religios a obținut multe victorii contra egiptenilor și englezilor, cucerind în 1885 orașul Khartoum apărat de generalul englez Charles G. Gordon. Victoria a avut un imens ecou în Africa, dar și în afara continentului, fiind apreciată ca o izbândă istorică în fața celei mai agresive puteri coloniale a epocii.

■ Realizează o comparație între Muhammad Ahmad și Khomeini. Mai există astăzi o amenințare fundamentalistă pentru Occident? De ce?

Arhitectura religioasă în secolul al XX-lea. Capodopere

SAGRADA FAMILIA

La sfârșitul secolului al XIX-lea, în arhitectură s-au produs mari schimbări care au dus la apariția modernismului. Cea mai importantă a fost Art Nouveau. Stilul a apărut mai ales ca un stil decorativ care se baza pe forme curbilinii, sugerând adesea forme de plante și flori. La cumpăna dintre veacuri a influențat puternic mobilierul, bijuteriile, precum și ornamentica arhitecturală și feronerie. Era o revanșă a artelor decorative față de pictură. Artiștii acestui stil considerau că toate artefactele utilizate în viața cotidiană ar trebui să poarte amprenta unui artist. Cu alte cuvinte, arta și designul trebuiau alăturate. În arhitectură, Art Nouveau înlocuia clasicismul său gotic. Cea mai celebră realizare a acestui stil este una religioasă, catedrala Sagrada Familia.

Catedrala Sfintei Familii (Sagrada Familia) din Barcelona, opera lui Antonio Gaudí (1852–1926), este o realizare unică a stilului Art Nouveau. Lucrarea, concepută inițial de arhitectul Fr. de Paula de Villar în stil neogotic, a fost preluată de Gaudí în 1884 și continuată până în 1926, când un accident de circulație a pus capăt vieții artistului. Lucrarea este și în prezent neterminată. În faza finală, Sagrada Familia urma să aibă lungimea de 110 m, lățimea de 60 m, trei fațade (existente), șase turlle mari, din care cea centrală are o înălțime de 170 m, nouă capitelluri și o capacitate de 14 000 persoane. Gaudí a reușit să ter-

mine fațada estică cu cele 4 turlle înălțate, dispuse în jurul celor 3 portaluri între care sunt plasate coloane cu forme sculpturale complicate, populate de o întreagă lume vegetală și animală. Turllele se îngustează la capete, fiind încununete cu un fel de stele acoperite de mozaicuri colorate. Catedrala reprezintă și acum atracția principală a orașului Barcelona. De altfel este și cea mai mare realizare arhitecturală a „artei noi”, risipită prin lucruri de dimensiuni mai mici, de obicei mobilier și bijuterii. În lucrarea sa, Gaudí a încercat să îmbine natura și arhitectura astfel încât clădirea să pară că a „crescut” mai degrabă decât ar fi fost construită. Gaudí a încercat să găsească noi soluții, mai expresive, pentru orașul dezumanizat și industrializat.

Temă

- Care au fost marile stiluri arhitecturale din istorie? În care perioadă a predominat arhitectura religioasă? Ce realizări importante a avut ea? Care sunt caracteristicile stilurilor descoperite de tine?
- Ce este Art Nouveau? Cine a fost Antonio Gaudí? Ce crezi despre Sagrada Familia: este un răspuns la orașul industrializat și dezumanizat sau mai curând este o realizare a stilului organic (clădirea să se integreze natural în ambianță)?

CAPELA DIN RONCHAMP

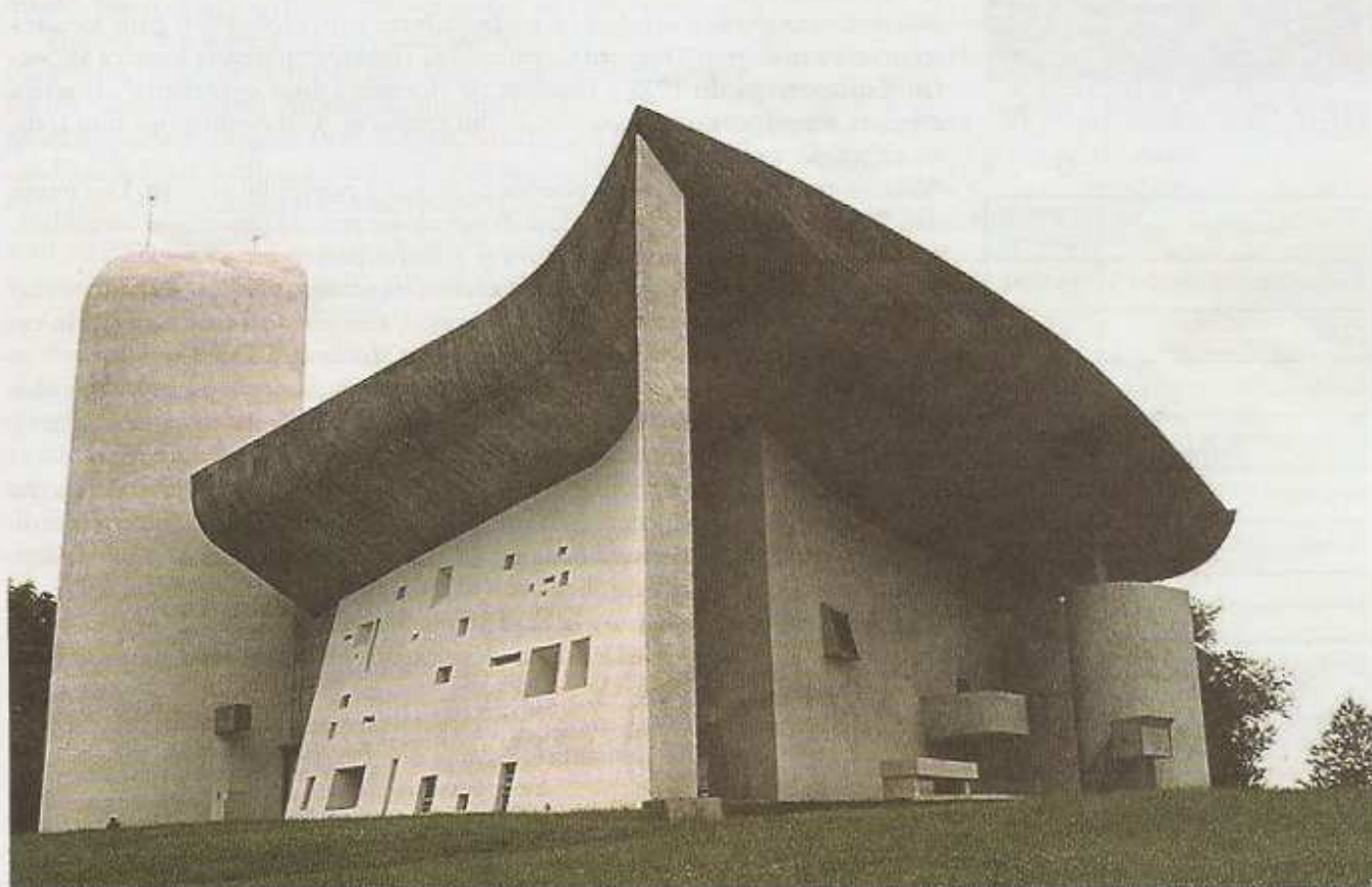
După al Doilea Război Mondial se impune un curent nou în arhitectură: arhitectura funcțională. Pentru arhitecții „funcționaliști”, funcțiile îndeplinite de edificii erau mai importante decât decorația acestora. Edificiile capătă forme geometrice foarte simple (cuburi, forme rectangulare etc.).

Mica localitate Ronchamp, din estul Franței, are o capodoperă a arhitecturii moderne, capela Notre Dame du Haut, realizată de arhitectul francez de origine elvețiană Charles Edouard Jeanneret, zis Le Corbusier (1887–1965) — „Corbu”. Le Corbusier era un pseudonim ales de Jeanneret că să-și semneze proiectele. Această poreclă, care seamănă cu cuvântul francez „corbeau” (corb), a fost aleasă de arhitect și în amintirea unui strămoș al său, eretic albigenz, căci artistul însuși s-a autodefinit eretic, cel puțin în domeniul arhitecturii.

Capela este una dintre cele mai ciudate și mai celebre biserici din lume, care nu seamănă în nici un fel cu bisericile creștine.

Construcția capelei a fost realizată în anii 1950–1955. La Ronchamp, pe locul unde au fost distruse nenumărate edificii în timpul ultimului război mondial, Le Corbusier a încercat să stabilească legătura dintre om și natură, dintre construcție și propriul său univers. Artistul a creat o construcție la care nu se poate vorbi de o structură propriu-zisă, ci de o formă arhitectural-sculpturală executată din beton armat și cărămidă.

Nici zidurile foarte groase, dar străbătute de numeroase perforații, ce formează deschideri înguste ca în cetățile medievale, nici acoperișul suspendat, fără nici o legătură cu zidurile și nici detaliile arhitectonice, nu au în această operă vreo legătură cu structura. Din acest punct de vedere, capela din Ronchamp este o operă unică. Capela marchează și o ruptură cu arhitectura geometrică de până atunci (celebrul stil internațional, creat printre alții chiar de Le Corbusier). Arhitectul utilizează posibilitățile betonului pentru a crea vaste suprafețe curbe.

Temă

- Ce crezi despre capela lui Le Corbusier? Este ea potrivită pentru scopul pentru care a fost ridicată? Ți-ai fi dat seama, dacă nu știai că este capelă, numai din vederea imaginii, de destinația reală a acestei clădiri? Ce elemente definesc o biserică? Se regăsesc în această lucrare?
- Informează-te asupra stilului internațional. Din ce motive a apărut? Ce materiale a folosit? Ce influență a avut cubismul în apariția acestui stil? Ce alte stiluri „internaționale” mai cunoști?
- Realizează un eseu cu titlul: „Stilurile Art Nouveau și Internațional, replici artistice ale aceleași cerințe social-economice”.

Diversitatea religioasă în România

Macheta viitoarei Catedrale a Mântuirii Neamului

CULTELE EXISTENTE ÎN ROMÂNIA

România are o suprafață totală de aproximativ 237 500 km² și o populație de aproximativ 21,7 milioane de locuitori.

Guvernul recunoaște, în mod oficial, 18 religii. Membrii altor culte pot practica în deplină libertate, dar nu beneficiază de diferite forme de sprijin din partea statului. Potrivit Secretariatului de Stat pentru Culte, majoritatea religiilor au adepți în toată țara, dar unele comunități religioase sunt concentrate în anumite regiuni. Cultele religioase din România sunt:

Biserica Ortodoxă Română; este religia predominantă. Are adepți în toată țara. Etnicii ucraineni ortodocși (sau greco-catolici) se află, în mare parte, în zona de nord-vest a țării. Etnicii sârbi ortodocși se afla în Banat. Apostolul românilor este Sfântul Andrei.

Biserica evanghelică română; s-a născut între anii 1920–1924, prin lucrarea spirituală a teologilor Dumitru Cornilescu și Teodor Popescu, la biserica Sf. Ștefan din București. În 1939 a fuzionat cu „Creștinii după evanghelie”. Practică credința simplă, naturală a creștinismului timpuriu. Toți credincioșii sunt frați, nu există cler sau ierarhi.

Biserica armeană; reprezintă biserica națională a poporului armean. Din punct de vedere dogmatic, deosebirile față de ortodoxie sunt de importanță secundară. Armenii sunt concentrați în Moldova și în sudul țării.

Biserica lipovenească (creștină de rit vechi); cuprinde urmașii ortodocșilor ruși adepți ai reformei inițiate de patriarhul Nikon, refugiați în Țările Române în secolul al XVIII-lea. Lipovenii sunt localizați în Moldova și Dobrogea.

Cultul islamic; este legat de populația turco-tătară. Majoritatea musulmanilor sunt localizați în partea de sud-est a țării, în Dobrogea, lângă Bulgaria și în zona de coastă a Mării Negre.

Biserica greco-catolică; a luat ființă în 1698 în Transilvania, prin unirea cu Roma a clericilor români care l-au recunoscut pe papă drept conducător bisericesc. Majoritatea greco-catolicilor sunt în Transilvania, dar și în Moldova există o mare comunitate greco-catolică.

Biserica romano-catolică; are la bază Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție.

Biserica calvină (reformată); a fost recunoscută oficial în 1564 de principele Transilvaniei Ioan Sigismund.

Biserica luterană; este o biserică protestantă care are la bază învățăturile lui Martin Luther, fiind răspândită printre sașii din Transilvania.

Biserica evanghelică de confesiune augustină; face parte din marea familie a bisericilor luterane, organizatorul ei, în România, fiind Johannes Honterus (1498–1549).

Biserica unitariană; a apărut în Transilvania în secolul al XVI-lea. Teza fundamentală a religiei este credința într-un Dumnezeu unic și indivizibil. Isus Hristos este considerat om.

Credincioșii catolici și protestanți se află, preponderent, în Transilvania, dar mulți sunt localizați și în jurul Bacăului. Membrii Bisericilor Reformate Protestante, Romano-Catolice și Unitariene din Transilvania sunt, aproape toți, de etnie maghiară.

Biserica creștină baptistă; acceptă o singură autoritate în materie de credință: Biblia. Credincioșii cred că botezul nu trebuie administrat copiilor mici, deoarece fiecare individ trebuie să fie liber să decidă pentru sine dacă devine ortodox, catolic, ori altceva. Bisericile baptiste nu au preoți, ci pastori, fiecare om fiind propriul său preot.

Confesiune	Număr de membri
Biserica Ortodoxă Română	18.817.975
Catolici	1.026.429
Greco-catolici	191.556
Biserica creștină de rit vechi	38.147
Reformați	701.077
Biserica creștină evanghelică	44.476
Biserica evanghelică Română	18.178
Biserica evanghelică de confesiunea augustină	8.716
Luterani	27.112
Unitarieni	66.944
Bapțiști	126.639
Biserica penticostală	324.462
Advențiștii de ziua a șaptea	93.670
Biserica armeană	697
Mozaism	6.075
Islamism	67.257
Martorii lui Iehova	80.000
Atei	8524
Fără afiliere religioasă	12.825

Cultul penticostal; a apărut în România în 1922. Conform credinței penticostale, la baza vieții spirituale a fiecărui credincios trebuie să stea convertirea personală.

Biserica adventistă; a apărut în România în a doua jumătate a secolului trecut. Adepții ei sărbătoresc ca zi de odihnă sâmbăta.

Cultul mozaic; cuprinde credincioșii evrei.

Cultul creștin după evanghelie; este neoprotestant. Și-a luat numele de la convingerea că toată viața este în perfectă armonie cu evanghelia. Curentul a apărut în Elveția la sfârșitul secolului al XIX-lea, iar în România a ajuns la începutul secolului al XX-lea, mai întâi în părțile Sibiului (Cisnădie), apoi în București și Iași.

Martorii lui Iehova; sunt creștini care folosesc, pentru a-l desemna pe Dumnezeu, numele de Iehova. Potrivit doctrinei lor, lumea, bisericile și statul sunt dominate de Sătană. Anul 1914 înseamnă sfârșitul unei epoci și începutul domniei lui Cristos în cer, care se va termina cu bătălia de la Armagedon, când aceste organizații satanice vor fi nimicite. Vor fi cruțați martorii care vor domni pe pământ.

Potrivit unor surse publicate, Credința Baha'i, Familia (Copiii lui Dumnezeu), Biserica lui Iisus Hristos a Sfinților din Zilele din Urmă (Mormoni), Biserica Unificării, Biserica Metodistă, Biserica Presbiteriană, Meditația Transcendentală, Hare Krishna și Budismul Zen sunt culte active în țară; cu toate acestea, nu sunt recunoscute oficial.

RELIGIOZITATEA LA ROMÂNI

Potrivit unui sondaj de opinie realizat la scară națională de Gallup România în mai 2005, 1% din cei chestionați au declarat că se duc la biserică zilnic; 3% participă la slujbe de câteva ori pe săptămână; 19% au afirmat că merg la biserică o dată pe săptămână; 17% au declarat că se duc la biserică de câteva ori pe lună; 34% din cei chestionați participă la slujbele religioase doar de Crăciun și de Paști; 5% se duc la biserică o dată pe lună; 9% participă la slujbele religioase cel mult o dată pe an; 11% au

afirmat că nu se duc deloc la biserică. Același sondaj a arătat că 83% din cei chestionați au declarat că biserica este instituția în care au cea mai mare încredere.

Aproape toți românii — 97% — se identifică cu o anumită religie, dar numai 18% dintre ei participă săptămânal la slujbe religioase, potrivit unui studiu realizat de grupul GfK împreună cu *Wall Street Journal*, în 21 de țări. Este cea mai mare diferență din lume între identitatea religioasă asumată și practica efectivă.

ORTODOXIA ROMÂNEASCĂ ȘI EUROPA

Credința creștină ortodoxă — cea care, după logica unora, părea că ar fi trebuit să despartă România de țările europene catolice și protestante — tinde să devină, din ce în ce mai pregnant, tocmai unul dintre temeiurile integrării țării noastre în Uniunea Europeană.

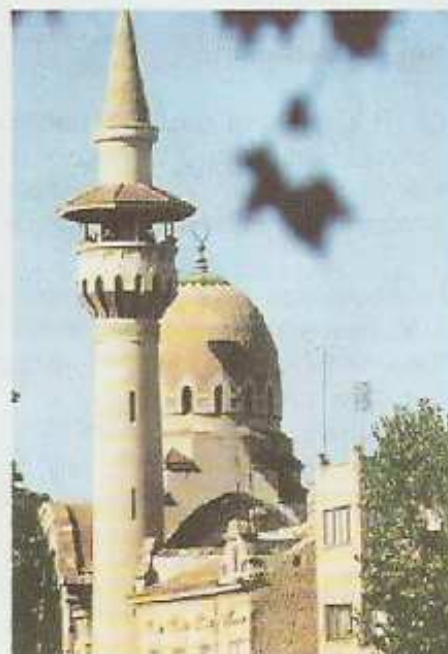
Teza celor care criticau rădăcinile creștin-ortodoxe ale culturii române a fost demontată definitiv și în întregime de papa Ioan Paul al II-lea care, cu prilejul vizitei din România din 1999, a denumit România „țara-punte dintre Orient și Occident, punct de răscruce între Europa Centrală și cea Orientală”, remarcând și importanța geostrategică a țării noastre „devenită în decursul secolelor o punte de legătură între lumea latină și ortodoxie, ca și între civilizația elenă și popoarele slave”.

Aceeași idee reiese și din discursul președintelui american George W. Bush rostit în Piața Revoluției, cu prilejul vizitei sale în România din luna noiembrie 2002, în care considera că România va întări Alianța Nord-Atlantică în măsura în care va fi un punct de legătură cu Rusia: „În viitorul pașnic pe care-l construim, România va întări viețile noastre și într-un alt fel, ca o punte către o nouă Rusie. Timp de secole, geografia României a fost o sursă de pericole. Acum puteți ajuta alianța noastră, întinzând o mână de cooperare peste Marea Neagră. Rusia nu are de ce să se teamă de lărgirea NATO, întrucât Rusia are nevoie de vecini pașnici și stabili, asemeni României.”

Temă

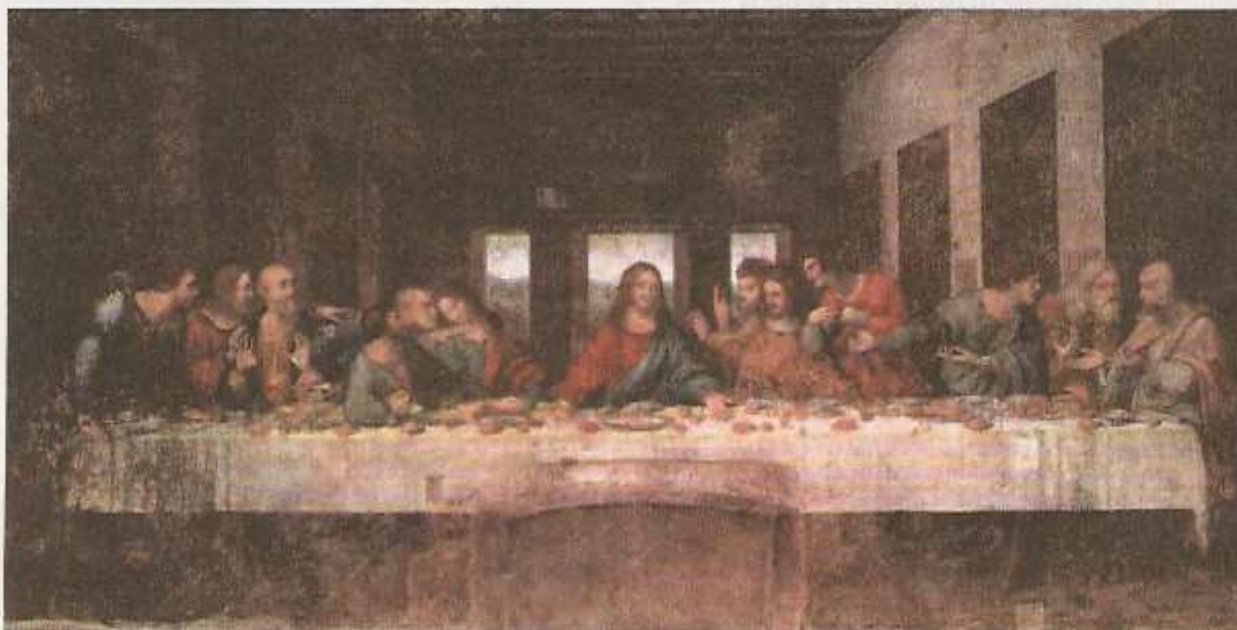
- Descrieți tradițiile de sărbători din cadrul religiei voastre.
- Vizitează împreună cu colegii tăi lăcașurile de cult ale altor religii (biserică, sinagogă, moschee sau catedrală).

Marea gearnie
din Constanța (dreapta)
Biserica armeană
din Dumbrăveni

RELIGIA ȘI CODURILE

Ai citit cartea lui Dan Brown, *Codul lui da Vinci*? Cum o clasifici: roman polițist, lucrare științifică, carte de aventuri? Cum îți explici popularitatea ei? Ce este un cod? Care este rostul acestuia? (vezi și doc. 2 „Ce este un cod”). Privește și *Cina cea de taină*, capodopera lui Leonardo da Vinci de la Milano. Ce scenă biblică ilustrează opera? Crezi că Leonardo da Vinci a inserat în mod intenționat în pictura sa indicii care, descoperite și interpretate corect, dezvăluie adevărul despre Isus? Ai citit și „codurile sparte” ale celor care dau replici lui Dan Brown? Crezi că este legitimă indignarea acestor autori? Exprimă-ți opiniile în scris și apoi susține-le în fața colegilor tăi.

Temă

TABEL SINOPTIC

Realizează un tabel sinoptic privitor la marile religii ale lumii (creștinism, islamism, iudaism, hinduism, budism) cu următoarele capete de tabel:

1. Apariție 2. Cărți sfinte 3. Dumnezeu 4. Sfântul Duh 5. Mântuirea sufletului 6. Viața de după moarte 7. Cine a fost Isus. 8. Lăcașuri de cult 9. Sărbători 10. Simboluri

Cărțile care te pot ajuta sunt următoarele:

- Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*
- Victor Kernbach, *Istoria culturii și civilizației*
- Alexandru Stan, Remus Rus, *Istoria religiilor*

Pentru navigatorii pe internet recomandăm site-urile:

<http://www.wamware.com/world-religions/map.htm>
(unde se fac comparații interesante între religiile lumii.)
<http://www.religion-online.org/>
<http://www.religion-cults.com/>
<http://www.worldreligionday.org/>
<http://www.ournet.md/-religie/index.html/>
<http://www.geocities.com/Athens/Delphi/5647/index.html>

CE ESTE UN COD

Codurile, de la cele pe față religioase, la cele ce, în aparență, nu au nimic în comun cu religia, sunt rezultatul acestei căutări. Înțelegerea lor oferă individului modalități de a se distinge de ceilalți, iar această distincție oferă iluzia că tu te-ai salvat, în timp ce ceilalți au rămas în întuneric.

În România, ca și în multe alte societăți posttotalitare, cum ar fi China sau Rusia, acceptarea ideii că lumea e o simplă chestiune de a descifra un cod, care îi dă individului o putere specială asupra a tot ce îl înconjoară, oameni și lucruri deopotrivă, e mai puternică ca în restul lumii. Desființând toate formele de asociere voluntară sau tradițională dintre oameni, de la sate și clanuri, la asociații civice și cluburi sociale, de la parlamente la consilii parohiale, comunismul a șters de pe fața pământului toate legăturile de adâncime dintre oameni. A lăsat în urmă un individualism întărit de ideea seculară că începutul și sfârșitul vieții este existența personală. De aici a apărut și credința că tot ce trebuie să faci în viață este să afli un cod, un set de reguli care te poate duce din punctul A în punctul B.

Sorin Adam Matei, „Codul deșteptilor”,
Evenimentul zilei, 10 februarie 2005

TOLERANȚA — ATITUDINE ACTIVĂ DE SUSȚINERE A DREPTURILOR OMULUI

DOC. 1 Declarația principiilor toleranței

Articolul 1. Semnificația toleranței

1.1. Toleranța este respectul, acceptarea și aprecierea bogăției și diversității culturilor lumii noastre, felurilor noastre de expresie și manierelor de exprimare a calității noastre de ființe umane. Ea este încurajată prin cunoașterea, deschiderea spiritului, comunicare și libertatea gândirii, conștiinței și credinței. Toleranța este armonia în diferențe. Ea nu e doar o obligațiune de ordin etic; ea e, de asemenea, și o necesitate politică și juridică. Toleranța e o virtute care face ca pacea să fie posibilă și care contribuie la înlocuirea culturii războiului cu o cultură a păcii.

DOC. 2 Declarația universală a drepturilor omului

Articolul 18

Orice om are dreptul la libertatea gândirii, de conștiință și religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea, singur sau împreună cu alții, atât în mod public, cât și privat, prin învățătură, practici religioase, cult și îndeplinirea riturilor.

DOC. 3 Pasaj din Coran

În legătură cu înfăptuirea egalității între toți oamenii, între toate rasele, neamurile, naționalitățile, națiunile și popoarele, Profetul bunei călăuziri, îndurării, păcii, izbăvitorul omenirii de politeism, de idolatrie și de rădăciră, salvatorul națiunilor, popoarelor și omenirii de nedreptate, tiranie și întuneric, Profetul Muhammad — Allah să-l binecuvânteze și să-l miluiască! — a spus:

„Oamenii sunt egali, la fel dinții unui pieptene; un alb nu are nici un merit în plus față de un negru, nici un arab asupra unui nearab, decât prin evlavie.”

DOC. 4 Articol despre scandalul caricaturilor

The Boston Globe a pus excelent problema: este un sacrilegiu pentru hinduși să mănânci carne de vacă. Dacă se vor apuca hindușii să ne dea foc la ambasade, ce facem? Adio hamburgeri?

Dacă aplicăm strict principiul grijii pentru sensibilitățile religioase ale altora, unde ne vom opri? Creștinii care nu acceptă icoanele ne vor cere să le ardem. Animiștii din Africa ne vor face vegetarieni pe toți. Și tot așa.

Ne limităm libertatea pentru că ei sunt isterici, nu pentru că am descoperit brusc respectul față de o religie care pe vremea matematicianului Al-Horezmi (de la numele lui vine „algoritm”) sau a medicului filozof Avicenna reprezenta civilizația mai mult decât Europa, dar care acum pare incapabilă să iasă din obscurantism.

Danemarca e pusă acum la colț de islamofascism. Englezii au aflat în 1939 că pacea cu orice preț înseamnă de fapt război. Că cedarea în fața extremiștilor înseamnă noi cereri. Musulmanii extremiști au învățat că, dacă urlă

și dau foc, ceilalți vor face un pas înapoi. Măine ar putea spune că sentimentul lor religios e profund jignit de costumele de baie sau de fețele descoperite ale femeilor din toată lumea. Poimăine vom purta cu toții barbă?

Cristian Ghinea, „Islamiștii ne-au învățat ce este frica”, *Cotidianul*, 9 februarie 2006

„Ești tolerant, ai prieteni!”

RĂSPUNDE ÎNTREBĂRILOR DE MAI JOS :

Ce înseamnă toleranță? vezi: Declarația Principiilor Toleranței, UNESCO (1995) (Doc. 1) și Declarația universală a drepturilor omului (1948), cel mai cunoscut document cu privire la drepturile omului (Doc. 2)

Experiment: Completează următoarea expresie pe baza experienței personale:

- M-am comportat tolerant atunci când...
- M-am comportat intolerant atunci când...

NOTĂ: Ajută-te și de exemplu dat de doc. 3, 4. Documentul 3 este un pasaj din Coran. Este islamismul intolerant? Comentează și doc. 4.

TEST RAPID DE CUNOȘTINȚE ȘI SINCERITATE:

1. Ce forme îmbracă intoleranța? Amintește-ți lecțiile istoriei!
2. Ce este fundamentalismul în cadrul unei religii?
3. Ce este ecumenismul?
4. Ce crezi despre expresia „război sfânt”?
5. Ce exprimă legea talionului „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”? Arătați exemple istorice de aplicare a legii talionului, dar și de expresii religioase ale toleranței.

Răspunde la toate așeste întrebări în scris în cadrul unui scurt eseu.

Ideile de bază ale capitolului

Religia în lumea contemporană

- Fenomenele care au contribuit la secularizarea societăților moderne au fost: Iluminismul și Revoluția franceză, revoluția industrială și urbanizarea, interpretarea științifică a lumii, comunismul, care a proclamat ateismul.
- Religiile se dovedesc mai seducătoare decât ideologiile sau știința, fie în cultele tradiționale, fie în secte.
- Marile religii ale lumii contemporane sunt: creștinismul (1. catolicismul; 2. protestantismul; 3. ortodoxia), islamul, iudaismul, hinduismul, budismul, șintoismul, taoismul, confucianismul, animismul.
- Locurile de conflict din lumea contemporană se suprapun, de regulă, cu locurile de întâlnire a religiilor.
- Conflicte religioase s-au produs în Kosovo, Cașmir, Timorul de Est, Cecenia.
- Toleranța religioasă, la nivel de politică de stat, este o soluție convenabilă pentru practicanții tuturor religiilor.

Pelerinajul

- Pelerinajul este călătoria pe care o fac credincioșii la un loc considerat sacru pentru religia lor. Pelerinajul este un eveniment foarte important în viața unei persoane, fiind considerat un act de pocăință sau de mulțumire.
- Pelerinajul nu este obligatoriu un act religios, ci poate fi și secular sau civic, pentru a marca un eveniment politic sau cultural important.
- Locurile sacre de altădată, precum Stonehenge, Acropola, Machu Picchu, Insula Paștelui, au devenit astăzi atracții turistice și culturale.
- Locurile sacre de astăzi sunt templul Mahabodhi, India, pentru budiști, Catedrala Sfântu Petru, Roma, pentru catolici, Biserica Sfântului Mormânt, pentru toți creștinii, Templul Kaaba, de la Mecca, pentru musulmani, Zidul Plângerii, pentru evrei, templul Jokhang, pentru budiștii tibetani etc.
- În România, locurile de pelerinaj aparțin în mare parte cultului ortodox: bisericile din Bucovina, Oltenia, Dobrogea, București.

Fundamentalismul islamic

- Religia este foarte influentă în lumea orientală musulmană, care se dovedește reticentă în fața valorilor laice occidentale. Fundamentalismul islamic propovăduiește însă reîntoarcerea la preceptele islamice.
- Fundamentalismul islamic este una dintre cauzele conflictului dintre arabi și israelieni, dintre musulmani și hinduși în Cașmir.
- În 1979, în Iran s-a produs revoluția islamică, condusă de ayatollahul Khomeini, care a proclamat republica islamică. Intenția sa de a exporta revoluția islamică a provocat războiul cu Irakul. Regimul de la Teheran este intransigent din punct de vedere religios chiar și după moartea lui Khomeini.
- Regimurile fundamentaliste transformă religia în ideologie și sunt foarte potrivnice încercărilor de secularizare a vieții. De aceea, experimentele laice în lumea musulmană sunt relativ puține, majoritatea statelor islamice fiind teocrații.
- Astăzi, fundamentalismul islamic este foarte puternic asociat cu terorismul, din cauza atentatelor în care sunt implicați musulmani fanatici.

Arhitectura religioasă

- Capodopere ale arhitecturii religioase din secolul al XX-lea sunt catedrala Sagrada Família de la Barcelona, opera arhitectului A. Gaudi, care a aplicat stilul art nouveau, și Capela din Ronchamp, realizată de arhitectul francez Le Corbusier.

România

- Guvernul român recunoaște oficial 18 religii, ceea ce înseamnă că sprijină în anumite forme aceste culte. Altfel, este permisă practicarea oricărei religii.
- Deși se declară religioși, românii nu sunt practicanți consecvenți ai cultelor lor. Religia majoritară este ortodoxia.

Personalități

Ioan Paul al II-lea, cel mai îndrăgit papă al epocii contemporane

Seyyed Ruhollah Khomeini, creatorul statului fundamentalist (Iran)

Mustafa Kemal Atatürk, creatorul statului islamic laic (Turcia)

Antonio Gaudí i Cornet, arhitectul Catedralei Sagrada Família

Cuvinte-cheie

- religie • culte • secularizare • pelerinaj
- loc sacru • sectă • spirit religios • fundamentalism • fundamentalism islamic
- teocrație • toleranță religioasă • diversitate religioasă • „ciocnirea civilizațiilor”
- arhitectură religioasă • Art Nouveau
- stil internațional

Date-cheie

- 1905 – separarea religiei de stat în Franța
- 1923 – republica laică Turcia
- 1947 – împărțirea Indiei pe criterii religioase
- 1950 – scientologia
- 1954 – Biserica Unificării
- 1978–2005 – Ioan Paul al II-lea
- 1979 – revoluția islamică în Iran
- 1988 – afacerea Versetelor satanice
- 1996 – regimul talibanilor în Afghanistan
- 1999 – vizita papei Ioan Paul al II-lea în România
- 2006 – scandalul caricaturilor

Texte-cheie

- Ce înseamnă revenirea spiritului religios (p. 104)
- Pelerinajul (p. 104)
- Viața lui Buddha (p. 106)
- Occidentul și musulmanii (p. 108)

Sugestii de documentare

- Jean Delumeau (ed.), *Religiile lumii*
- Frithjof Schuon, *Să înțelegem Islamul. Introducere în spiritualitatea lumii musulmane*

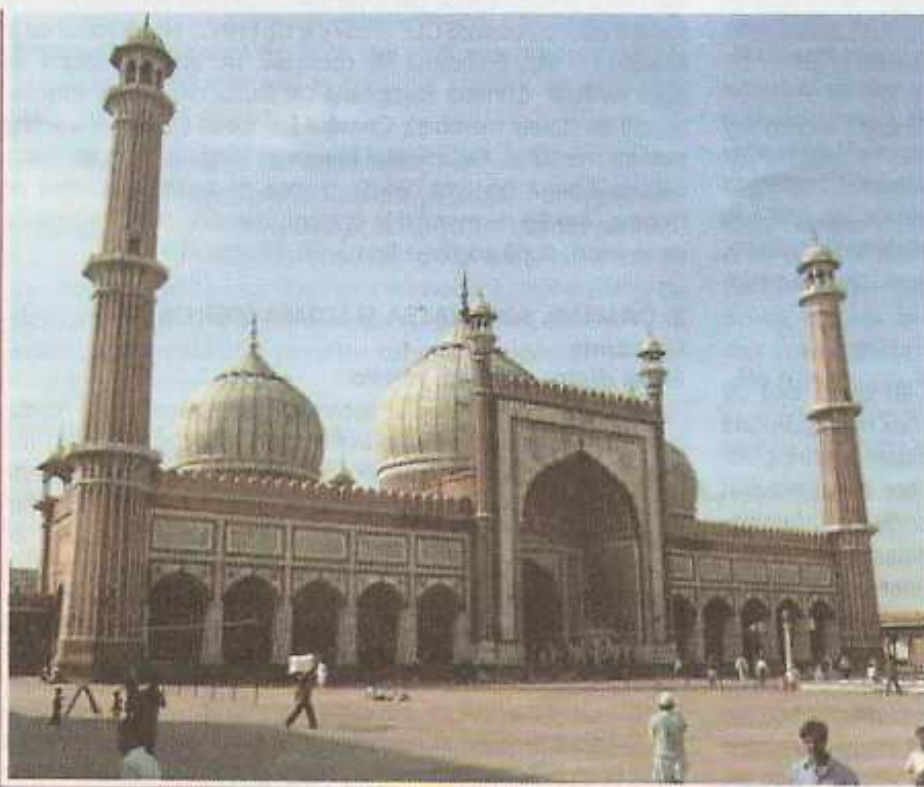
Analiza imaginii de sine și realitatea

„Este adevărat ca imaginea musulmanilor din India și de pretutindeni nu este bună. Dar sunt mediile de informare pe deplin responsabile? Nu cred că mijloacele de informare cu adevărat importante au în plan să defăimeze comunitatea musulmană sau altă comunitate. Jurnaliștii relatează ceea ce văd, și văd pe apucate, și ascultă pe cei care sunt capabili să se facă ascultați. [...]

O altă cauză a imaginii negative a musulmanilor este faptul că în realitate ne-am îndepărtat de religia noastră, Islamul. Aproape că nici nu merităm să ni se spună musulmani. Credem într-un Islam abstract care înseamnă rugăciuni, post, bărbii lungi, veșminte tradiționale pentru bărbați și *burqa* [veșmânt care acoperă integral corpul și chipul unei femei] și care nu ne impune responsabilități sociale. Islamul în care credem nu ne face buni credincioși cărora să le pese de alții, care să fie folositori umanității, care să nu mintă, să nu trădeze, să nu uzurpe bunurile altora, inclusiv pe cele ale surorilor noastre. Profetul a spus că un *munafiq* [pretins credincios] se cunoaște după trei lucruri: minte, nu-și ține promisiunile și profită de încrederea celorlalți. Să fie aceste păcate însușirile obligatorii ale unui musulman obișnuit? Profetul a spus: „Credința stă în felul în care te porți cu ceilalți (*al-Deenu al-mu'amalah*) dar astăzi ea se rezumă la câteva ritualuri și nu se regăsește în purtările noastre. Dacă nu ne schimbăm drastic pe noi înșine, nu ne putem aștepta ca alții, inclusiv *mass-media*, să ne respecte. A fi musulman înseamnă a fi o ființă căreia îi pasă de ceilalți și care îi ajută pe ceilalți, care trăiește pentru ceilalți. Insușirile unei ființe umane demne sunt aceleași care se cer și unui bun musulman. Dacă vom redobândi aceste calități, nu ne vom mai putea plânge de nimeni, inclusiv de *mass-media*.“

Zafarul-Islam Khan, *The Milli Gazette Online*

(<http://www.milligazette.com/Archives/2005/16-30Apr05-Print-Edition/163004200561.htm>)

Imaginea celuilalt și imaginea despre sine

Cercetând cauzele războaielor și ale conflictelor religioase petrecute de-a lungul timpului, istoricii au descoperit că la originea lor stau, în afara altor cauze, și reprezentări pe care indivizii sau membrii unui grup le construiesc despre ceilalți sau despre celelalte grupuri. Perceperea celuilalt se face mai degrabă pe seama unor stereotipii, prejudecăți sau adevăruri aproximative care nu sunt preluate nici măcar prin experiență directă, ci transmise sau construite imaginar pe temeiul că normalitatea este de partea celui care percepe, nu a celui perceput. O dovadă că drumul spre toleranță începe cu evaluarea lucidă a imaginii despre sine este documentul publicat de un musulman indian într-un jurnal electronic. Conștient de slăbiciunile comunității sale, autorul oferă o imagine de sine nu tocmai măgulitoare pentru o minoritate religioasă (la proporțiile Indiei, desigur).

Textul oferă indicii asupra principalelor stereotipii care compun prejudecata că musulmanii sunt prin definiție habotnici.

În raport cu hindușii majoritari, musulmanii sunt o minoritate (137 de milioane oameni, adică 13,4% din totalul populației Indiei) și nu se bucură de o imagine foarte bună, în parte din cauza prejudecăților pe care le au majoritarii, în parte din cauza propriilor prejudecăți.

De la sfârșitul anilor '80, unii musulmani naționaliști din partea controlată de India a regiunii Kashmir sunt autorii unor atentate foarte sângeroase împotriva hindușilor, acte care deteriorează și mai mult imaginea populației musulmane din India.

Complexe tematice de termeni istorici

Fiecare problemă tratată în acest manual are la bază un set de termeni istorici fundamentali. Simplele definiții nu ar fi avut puterea explicativă a complexelor tematice. Acestea sunt de fapt microistorii ale termenilor sau termeni comentați. Termenii prezenți în aceste pagini sunt esențiali pentru descifrarea lecțiilor și a manualului în ansamblu. Desigur, lista oferită de manual poate fi mult lărgită.

1. POPOARE ȘI SPAȚII ISTORICE

Avangardism (în cultura română)

Mult timp, românii au fost obsedați de dorința sincronizării culturii noastre cu cea occidentală. După 1918, cultura românească devine, în multe domenii, avangardistă. Adică este inovatoare, deschizătoare de noi drumuri. Numele noastre de referință sunt Constantin Brâncuși, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Victor Brauner, Tristan Tzara, Marcel Iancu, Barbu Fundoianu (Benjamin Fondane). Adevărul este că dimensiunea avangardistă a culturii noastre n-a fost niciodată cu adevărat un titlu de onoare în cultura națională. Cel puțin până acum.

Drepturile omului

Este adevărata religie a secolului al XXI-lea. În feudalism, războaiele aveau motivații religioase, astăzi ele se petrec în numele drepturilor omului. În sens juridic, un drept este o revendicare pe care suntem îndreptățiți să o cerem. Un drept al omului este o revendicare atribuită prin simpla condiție de a fi ființă umană. La baza drepturilor omului stau valorile fundamentale: libertatea, respectul pentru celălalt, nediscriminarea, toleranța, dreptatea, responsabilitatea. Cel mai celebru document în acest sens este *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului* din 1789. Ideea de drepturi ale omului s-a impus însă cu tărie după cel de al doilea război mondial, ca o reacție la atrocitățile comise de regimul nazist. Comunitatea internațională a stabilit că drepturile omului sunt: inalienabile (nimeni nu le poate pierde); indivizibile, interdependente și interrelaționate (nu pot fi abordate izolat unele de altele); universale (se aplică în mod egal pentru toate persoanele, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinii politice sau de alt gen, origine națională, origine socială sau alt tip de statut).

Globalizare

Oamenii de știință și opinia publică nu au căzut încă de acord asupra unei singure definiții. Definiția cea mai acceptată se referă la faptul că este un proces de extindere a principiilor pieței la scara întregii planete, proces care are drept rezultat constituirea unei structuri economice foarte complexe, dominate de interdependența concurențială. Alt termen pentru a defini acest proces este cel de „mondializare”. Ideea de bază este cea a apariției unei lumi comune pentru toți oamenii. Globalizarea reprezintă triumful economic al Occidentului. Liberalizarea piețelor, inclusiv circulația neîngrădită a fluxurilor de capital, a înlesnit pătrunderea firmelor occidentale pe piețe până de curând inaccesibile. Iar succesul economic al Uniunii Europene este clădit pe ideea pieței unice.

Teoria formelor fără fond vs.

teoria formelor creatoare de fond

Această teorie explică cel mai bine situația României în lupta ei acerbă de modernizare, nu doar pentru epoca modernă, ci și pentru cea contemporană. Este o adevărată paradigmă a modernizării românești.

În 1868, Titu Maiorescu a publicat un articol modest ca întindere (7 pagini de revistă), dar foarte pătrunzător ca intenție, intitulat ofensiv *În contra direcției de astăzi în cultura română*. Observația de la care pleacă Maiorescu este aceea potrivit căreia cultura română, comparată cu cea a Occidentului, „este nulă și fără valoare”: „În aparență... avem politică și știință, avem jurnale și academii, avem școli și literatură, avem muzee, conservator, avem teatru, avem chiar o constituție. Dar în realitate toate acestea sunt producțiuni moarte, pretenții fără fundament, stafii fără trup, iluzii fără adevăr.” Aceasta teorie cuprinde multe exagerări, dar prezintă și un aspect pozitiv, în sensul că respinge împrumuturile exagerate, neselective și imitațiile fără valoare. În realitate, Titu Maiorescu și junimistii pledau pentru ridicarea fondului autohton la înălțimea formelor împrumutate.

În sfera politicului, teoria s-a uzat însă rapid, fiind abandonată încă din primul deceniu al secolului al XX-lea. Este meritul liberalilor, care au transformat „teoria formelor fără fond” în „teoria formelor creatoare de fond”. Ideea de bază a acesteia era că transformarea instituțiilor țării după model apusean trebuia să joace un rol esențial în progresul economic și social al țării.

Uniunea Europeană

Este rezultatul unei evoluții politice, începute în 1951 cu crearea CECO (Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului), continuate apoi cu crearea CEE (1957), a UE (1992, prin tratatul de la Maastricht) etc. Edificarea UE continuă. UE este gestionată de cinci instituții: Comisia Europeană (alcătuită din 20 de comisari numiți de statele membre), Consiliul European (reuniune a șefilor statelor membre), Parlamentul European (singura instituție transnațională aleasă prin vot direct), Curtea de Justiție și Curtea de Conturi. Are 25 de membri în prezent, dar, din 2007, va avea 27 de membri, după aderarea României și Bulgariei.

2. OAMENII, SOCIETATEA ȘI LUMEA IDEILOR

Economie

Brain drain vs. brain regain

Brain drain este „fuga creierelor”. Brain regain este readucerea în țară a celor plecați. Indiscutabil este faptul că, la nivel individual, fenomenul este benefic. Dar, la nivel autohton, este catastrofal. Problema scurgerii inteligențelor nu afectează numai România. Țări importante în peisajul științific suferă de acest fenomen. Trei mari neajunsuri se află la originea acestei probleme: incompetența structurilor birocratice, o cerere inadecvată, ca respectiva cercetare să dea rezultate financiare imediate și o lipsă acută de fonduri.

Economie de piață vs. economie dirijată

Modelul teoretic al economiei de piață a fost elaborat pe bază unor premise economice, social-politice și filozofice: pro-

prietatea particulară (sacră, inviolabilă, garantată), precum și primordialitatea intereselor personale. Economia de piață are la bază economia de schimb, asumându-și prin aceasta și caracteristicile acesteia: a) autonomia unităților economice; b) diviziunea muncii.

Majoritatea covârșitoare a țărilor lumii au înțeles necesitatea apelării la acest tip de economie, astfel încât aproape fiecare țară are varianta ei originală de economie de piață, aducând ceva nou față de celelalte variante deja existente, la fel cum fiecare nou ciclu economic reprezintă o evoluție, o ascensiune privită pe ansamblul mai multor astfel de cicluri economice. Din această abordare diferită a economiei de piață, de la țară la țară, rezultă o clasificare a tipurilor concrete de economie de piață.

Economia dirijată este cea realizată pe bază de plan (anual sau cincinal). Legea cererii și ofertei nu mai acționează în acest caz. Totul este prestabilit.

Fordism vs. toyotism

Henry Ford a fost primul mare industriaș care a utilizat linia de asamblare în producția de masă. Inovația sa a avut o influență atât de mare asupra societății moderne, încât mulți teoreticieni au denumit drept fordism această fază a istoriei economice și sociale a capitalismului. În esență, fordismul a reprezentat un sistem capitalist de producție și de consum de masă aplicat în țările dezvoltate și care, în perioada 1945–1970, a permis o rată susținută de creștere economică. Începând cu anii '70, fordismul s-a transformat în postfordism. Sistemul postfordist este răspunsul dat de economia capitalistă la provocările globalizării. În postfordism, economia este dominată de corporațiile multinaționale. Printre altele, sistemul postfordist se caracterizează prin: acumulare flexibilă; schimbarea raportului dintre „gulerele albastre” și „gulerele albe” în favoarea ultimelor; creșterea participării femeilor la viața economico-socială; accent mare pus pe marketing, design, calitate; globalizarea piețelor; o nouă diviziune internațională a muncii; control economic redus al statului; utilizarea pe scară largă a noilor tehnologii informaționale și telecomunicaționale. Postfordismul a facilitat intensificarea globalizării. Forța de muncă și capitalurile circulă fără bariere de la un capăt al lumii la celălalt. Capitalul contemporan este hipermobil și hiperflexibil. Corporațiile multinaționale controlează din în ce mai mult economia mondială. Puterea sindicatelor se află în continuă scădere, iar siguranța locului de muncă dispare.

Liberalism economic vs. keynesism

Liberalismul economic se bazează pe piață și pe legile care o reglează, excluzând intervenția din exterior. Keynes părăsește conceptele liberalismului secolului al XIX-lea și pune bazele unei noi societăți, în care libertatea economică devine aliatul de nădejde al libertății politice asociate cu dreptatea socială. El dă posibilitatea creării unui program care va fi cunoscut sub numele de „statul-providență”.

Protectionism vs. liber-schimbism

Protectionismul este politica unei țări de protejare a produsului național prin impunerea taxelor vamale pe import și repartizarea în interior a mărfurilor în plus. Liber-schimbismul este politica economică opusă protectionismului, caracterizată prin neamestecul statului în viața economică în ceea ce privește schimbul de mărfuri. Anul 2006 marchează în Europa replierea spre un nou protectionism. Noul protectionism economic, care este numit „patriotism economic” de către Jacques Chirac, președintele Franței, amenință piața comună europeană. Și totuși, nimeni nu poate torpila ușor comerțul liber. Comisia Europeană și Organizația Mondială a Comerțului veghează în acest

sens. Avantajele pe termen lung ale liberalizării piețelor sunt indubitabile. Globalizarea nu poate fi revocată. În Europa actuală, liberul schimb este promovat de CEFTA, Acordul Central European de Comerț Liber.

Șoc petrolier

Se referă la efectele determinate asupra economiei mondiale de creșterea prețului petrolului. Primele două șocuri petroliere, din 1973 și 1979, au avut o durată mai mică. Spre deosebire de situația actuală (ceea ce se numește cel de al treilea șoc petrolier), care este rezultatul a trei ani de creștere lentă a prețului țițeiului, în 1973 totul s-a produs în nouă luni (după declanșarea războiului arabo-israelian), iar în 1979/1980 în zece luni (corespunzătoare revoluției iraniene). La fel de adevărat este că prețul din 2006 este de circa 3 ori mai mare decât în 2002, în vreme ce la primul șoc petrolier scumpirea a fost de 2,1 ori, iar la al doilea de 2,6 ori. Totuși, acest al treilea șoc a fost atenuat prin politici de economisire a energiei și prin diversificarea surselor energetice. Teamă de un nou război în regiunea Golfului este principalul factor care împinge în sus prețul petrolului.

Taylorism

Taylorismul se leagă de numele inginerului și economistului american F.W. Taylor (1856–1915), care și-a expus sistematic tezele în lucrarea *Principles of Scientific Management* (1912). Este o metodă de organizare a muncii în cadrul căreia normele de muncă se stabilesc la nivelul muncitorilor cu cel mai ridicat randament și pe baza unor îmbunătățiri aduse muncii prin eliminarea mișcărilor inutile. Activitatea complexă este descompusă în operații cât mai simple, atribuite unor muncitori diferiți. Muncitorul are astfel o sarcină delimitată, de obicei aceeași, și foarte simplă, deci și monotona. Lucrul la bandă și liniile de asamblare sunt un exemplu concludent pentru modelul taylorist.

Societate

Democrație vs. dictatură

„Democrația este un sistem politic prost, cel mai bun însă dintre cele pe care omenirea le-a inventat până acum” — așa se pare că ar fi spus fostul prim-ministru britanic Winston Churchill. Acest citat exprimă o realitate importantă: nicăieri în lume nu există o formă perfectă de democrație, cu toate acestea și în ciuda tuturor criticilor, democrația este cea mai de succes procedură pentru soluționarea pașnică a conflictelor. Și peste tot în lume, în cele mai diverse regiuni și sisteme, oamenii apelează la ea. Democrația este posibilă doar datorită cooperării dintre cetățeni. Pentru a te putea implica, trebuie să dispui însă și de cunoștințele necesare. Doar cine cunoaște mecanismele și instituțiile din statul democratic poate să se și angajeze. De aceea, a pune la dispoziție aceste cunoștințe este una dintre cele mai importante sarcini ale educației politice, al cărei scop este cetățeanul matur politic.

Dictatura este conducerea arbitrară exercitată de individ sau de un grup care a acaparat puterea.

Totalitarism

Termenul definea până nu de mult timp doar regimurile fasciste. În prezent le desemnează și pe cele comuniste. Trăsăturile sunt aproape aceleași: partid unic, monopol asupra informațiilor, existența unei poliții politice pentru reprimarea disidenților, cultul personalității conducătorului, ateism.

Termenul a fost popularizat în secolul al XX-lea de către Benito Mussolini. Acesta credea că, datorită radioului și presei scrise, statul era capabil să-și impună ideologia, devenind astfel unul totalitar.

Știința

Paradigmă

Termenul a fost introdus în circulația ideilor despre știință și evoluția sa de Thomas Khun în lucrarea sa fundamentală *Structura revoluțiilor științifice* din 1962. Conform lui Khun o paradigmă reprezintă un set de reguli, norme și metode folosite de către o comunitate științifică în procesul de cercetare. Dar se întâmplă să apară fenomene noi, necunoscute până atunci, care nu mai pot fi cercetate cu metodele paradigmei curente, deoarece acestea nu mai oferă răspunsuri și explicații mulțumitoare, palpabile, științifice, ale fenomenului nou apărut. Atunci procesul de cercetare intră în criză. În acest moment intervine schimbarea de paradigmă, adică are loc o revoluție științifică. Vechea paradigmă este înlocuită cu o alta care răstoarnă principiile vechii paradigme.

3. STATUL ȘI POLITICA

Comunism

Comunismul este un termen care se poate referi la una dintre mai multe noțiuni: un anumit sistem social, o ideologie care promovează acest sistem social, sau o mișcare politică ce dorește să implementeze acest sistem. Ca sistem social, comunismul este un tip de societate egalitaristă în care nu există proprietate privată și nici clase sociale. În comunism, toate bunurile aparțin societății ca întreg și toți membrii acesteia se bucură de același statut social și economic. Probabil cel mai cunoscut principiu al unei societăți comuniste este: „Fiecare după puteri, fiecărui după nevoi.” Ca ideologie, termenul de comunism este un sinonim pentru marxism și pentru diversele ideologii derivate. Printre altele, marxismul propune concepția materialistă asupra istoriei, potrivit căreia există patru faze ale dezvoltării economice: sclavia, feudalismul, capitalismul și comunismul. Ca mișcare politică, comunismul este o ramură a mișcării socialiste, de care se diferențiază în principal prin dorința comunităților de a instaura un sistem comunist în locul unui capitalist, de multe ori prin metode revoluționare.

Ideologie

Ideologia reprezintă un sistem de idei, opinii sau dogme pe care un individ, un grup social, un regim politic sau un partid le folosește pentru justificarea acțiunilor destinate să satisfacă aspirații și interese practice, politice sau culturale. Ideologia politică este legată de interesele, năzuințele și scopurile politice ale unui grup social (clasă, fracțiune de clasă, pătură socială), grup social reprezentat de un partid. La rândul său, de aici decurge doctrina politică, respectiv ansamblul de teze, articulate, de regulă, pe baza unui principiu unificator, care interpretează, apreciază și tinde să orienteze realitatea politică, în lumina unor valori care exprimă opțiuni ideologice, cu caracter de clasă. În perioada de după cel de al doilea război mondial până la evenimintele din Europa Centrală și de Est din anii 1989–1991 se vorbea, în linii mari, de două ideologii, total opuse, capitalistă și comunistă / socialistă.

Mare putere

Imperiile, în trecut, marile puteri, în timpurile moderne și în prezent, au intrat în conflict pentru a-și spori ariile de influență. Statutul de mare putere a fost raportat, dintotdeauna, la capacitatea de a purta război, aceasta fiind, de altfel, o reflectare în mare parte a forței economice. În decursul timpului, celor două (forța militară și cea economică) li s-au alăturat și altele (forța navală, deținerea armei nucleare, sau capacitatea de a o avea rapid, putere cosmică, membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU).

Termenul de mare putere a fost folosit pentru prima dată, în urmă cu aproape 200 de ani, de către contele Muenster, în august 1815, în urma păcii de la Viena (1814–1815), care a marcat înfrângerea lui Napoleon, vorbind despre „mari puteri aliate”. Referirea era la „puterile” care au înfrânt Franța, respectiv Marea Britanie, Austria, Prusia și Rusia, care au constituit ceea ce avea să fie numit „Concertul European”. Punctul central îl constituia ideea că nici una dintre puterile respective nu va încerca să obțină o poziție preeminentă vizavi de celelalte. Realitatea ulterioară va demonstra din plin că fiecare gândea și acționa exact în sens contrar spre a dobândi supremație asupra celorlalte. Toate cele patru state membre ale „Concertului European” vor deveni mari puteri, lor adăugându-li-se, până în prezent, și altele.

4. RELAȚIILE INTERNAȚIONALE

Război

Este un conflict armat de masă. În decursul timpului, s-au desfășurat numeroase tipuri de războaie, dintre care menționăm câteva: războaiele coloniale, războaiele de eliberare națională, războaiele de partizani, războaiele-fulger, războaiele mondiale, de apărare, psihologice, de exterminare etc. În ultima vreme a apărut un nou tip de război: **războiul preventiv**, lansat de Statele Unite ale Americii, care are în vedere acțiuni armate care să preîntâmpine anumite manifestări care ar afecta țări și mari mase de populație; un exemplu în acest sens este războiul din Irak (2003), purtat de SUA cu sprijinul direct al Marii Britanii și, indirect, al altor state.

5. RELIGIA ȘI VIAȚA RELIGIOASĂ

Fundamentalism islamic

Mișcare sau atitudine care atacă orice abatere de la doctrinele și practicile considerate esențiale într-un sistem religios, politic, educativ etc. Definiția fundamentalismului, din perspectiva religiei, este „credință religioasă bazată pe o interpretare literală a textului religios”. De multe ori, cuvântul musulman este însoțit de cuvântul „terorist” în media. Cineva care cu adevărat practică islamul nu poate fi terorist. În mijlocul adevăratului fundamentalism islamic cineva nu ar vedea niciodată crime împotriva umanității, omoruri politice, terorism, opresie, extremism sau fanatism religios. Toate aceste acte sunt clar interzise în islam.